

Savunma ve Güvenlik Araştırmaları Dergisi

The Journal of Defence and Security Research

Millî Savunma
Üniversitesi

Alparslan Savunma
Bilimleri ve Millî
Güvenlik Enstitüsü

ABD ve Birleşik Krallığın Kıbrıs Politikalarının
Vazgeçilmezleri: Birleşik Krallık Egemen Üs Alanları
Yalçın ÖZKÜTÜK

Millî Mücadele Döneminde Türk - İngiliz Propaganda
Çalışmaları
Deniz GÜÇER

The Convergence of German Security Policy and EU
CFSP: What Role for Germany?
İlyas BOZKURT

Siber Tehdit İstihbaratında Yapay Zeka ve Makine
Öğrenmesi
Beyza ÖZDEMİR

Sosyal Medya İstihbaratının Makine Öğrenmesi
Çerçevesinde İncelenmesi: Terörizm Çalışmaları
Sevil Başarır YURTSEVER

Cilt (Sayı) / 1 (1)
Mart / March 2024

ISSN: 3023-5278

Savunma ve Güvenlik Araştırmaları Dergisi

The Journal of Defence and Security
Research

Millî Savunma Üniversitesi
Alparslan Savunma Bilimleri ve
Millî Güvenlik Enstitüsü

Cilt (Sayı) / Volume (Issue): 1 (1)
Mart / March 2024

BASKI

Kara Harp Okulu Basımevi

YAZIŞMA VE HABERLEŞME ADRESİ

Millî Savunma Üniversitesi
Alparslan Savunma Bilimleri ve Millî Güvenlik Enstitüsü
Kara Harp Okulu Yerleşkesi 06654 Bakanlıklar/ANKARA/TÜRKİYE
Telefon / Phone: +90 312 417 51 90 / 4904
E-posta / E-mail: saga@kho.msu.edu.tr
Web: https://kho.msu.edu.tr/akademik/enstitu/hakkimizda_guvenlik_dergi.html

MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ
ALPARSLAN SAVUNMA BİLİMLERİ
VE MİLLÎ GÜVENLİK ENSTİTÜSÜ
SAVUNMA VE GÜVENLİK
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

TURKISH NATIONAL DEFENCE
UNIVERSITY ALPARSLAN
DEFENCE SCIENCES AND
NATIONAL SECURITY INSTITUTE
THE JOURNAL OF DEFENCE AND
SECURITY RESEARCH

ISSN: 3023-5278

Dergi Sahibi- Baş Editör / Licensee – Editor in Chief

Prof. Dr. Hüsnü ÖZLÜ

Editör Yardımcısı

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Hayati TABAN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Managing Editor

Arş.Gör. İzzet KONCAGÜL

Teknik Editör/Technical Editor

Arş.Gör. Merve ASİLOĞULLARI AYAN

Mizanpaj Editörü / Layout Editor

Öğr. Gör. Fikret BAYKALI

Alan Editörleri / Field Editors

Prof. Dr. Osman KÖSE

Prof. Dr. Sertaç H. BAŞEREN

Prof. Dr. Mustafa BEKMEZCİ

Prof. Dr. Esra ÇALIK VAR

Dr. Öğr. Üyesi M. Hayati TABAN

Alanı / The Field

Askerî Tarih / Military History

Güvenlik Araştırmaları / Security Studies

Savunma Yönetimi /Defence Management

Askeri Eğitim Yönetimi/Military Education

İstihbarat Çalışmaları / Intelligence Studies

Türkçe Dil Editörleri /Turkish Language Editor

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Metehan ŞAHİN

Dr.Öğr.Üyesi Utku IŞIK

İngilizce Dil Editörleri/English Language Editor

Dr. Öğr. Üyesi Sinan GÜL

Yayın Türü / Journal Type

Yaygın Süreli Yayın / Vernacular Publication

Yayın Aralığı / Publication Schedule

Altı Ayda Bir (Mart – Eylül) / Semi Annually (March – September)

Yayın ve Danışma Kurulu

- Prof. Dr. Erhan AFYONCU (Millî Savunma Üniversitesi)
- Prof. Dr. Talat CANBOLAT (Millî Savunma Üniversitesi)
- Prof. Dr. İbrahim Ethem ATNUR (Millî Savunma Üniversitesi)
- Prof. Dr. Gültekin YILDIZ (Millî Savunma Üniversitesi)
- Prof. Dr. Hüsni ÖZLÜ (Millî Savunma Üniversitesi)
- Prof. Dr. Bünyamin KOCAOĞLU (Millî Savunma Üniversitesi)
- Prof. Dr. Ahmet ÖZCAN (Millî Savunma Üniversitesi)
- Prof. Dr. Ayşe KAYAPINAR (Millî Savunma Üniversitesi)
- Prof. Dr. Mehmet ÖZKAN (Millî Savunma Üniversitesi)
- Prof. Dr. Selçuk DUMAN (Millî Savunma Üniversitesi)
- Prof. Dr. Aykut GÖKSEL (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
- Prof. Dr. Bilal KARABULUT (Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
- Prof. Dr. Canan ATEŞ EKŞİ (Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
- Prof. Dr. Fatih YEŞİL (Hacettepe Üniversitesi)
- Prof. Dr. Yunus KOÇ (Hacettepe Üniversitesi)
- Prof. Dr. Oktay TANRISEVER (Orta Doğu Teknik Üniversitesi)
- Prof. Dr. Yunus GÖKMEN (Başkent Üniversitesi)
- Prof. Dr. Serhat ÇAKIR (Başkent Üniversitesi)
- Prof. Dr. Demet Hatice SOMUNCUOĞLU ÖZERBAŞ (Gazi Üniversitesi)
- Prof. Dr. Necdet HAYTA (Gazi Üniversitesi)
- Doç. Dr. Memduh BEĞENİRBAŞ (Millî Savunma Üniversitesi)
- Doç. Dr. Emrah ÖZDEMİR (Millî Savunma Üniversitesi)
- Doç. Dr. Serkan YENAL (Millî Savunma Üniversitesi)
- Doç. Dr. Yücel ÖZTÜRK (Millî Savunma Üniversitesi)
- Doç. Dr. Mehmet ŞAHİN (Millî Savunma Üniversitesi)
- Doç. Dr. Efdal AS (Millî Savunma Üniversitesi)
- Doç. Dr. Naci AKDEMİR (Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi)
- Dr. Öğr. Üyesi Ünsal BAŞAK (Millî Savunma Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Fatih BAŞ (Millî Savunma Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KURUM (Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi)

Hakkında

Millî Savunma Üniversitesi Alparslan Savunma Bilimleri ve Millî Güvenlik Enstitüsü tarafından hazırlanan Savunma ve Güvenlik Araştırmaları Dergisi, Mart ve Eylül aylarında olmak üzere yılda iki kez yayımlanmaktadır. Savunma ve Güvenlik Araştırmaları Dergisinin amacı, Savunma Yönetimi, Güvenlik Araştırmaları, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm, Deniz Hukuku ve Güvenliği, İstihbarat Çalışmaları, Askerî Eğitim Yönetimi, Askerî Tarih bilimleri alanlarındaki bilimsel gelişmeleri takip etmek ve bu alanlardaki bilimsel araştırma ve uygulamalara yer vererek alana katkı sağlamaktır. Ayrıca araştırmacılar ve uygulamacılar arasındaki etkileşimi kurup destekleyerek savunma ve güvenlik bilimlerinin gelişmesine hizmet etmektedir. Dergi; Savunma Yönetimi, Güvenlik Araştırmaları, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm, Deniz Hukuku ve Güvenliği, İstihbarat Çalışmaları, Askerî Eğitim Yönetimi, Askerî Tarih bilimleri alanlarındaki nitelikli araştırmaları Türkçe ve İngilizce olarak yayımlamaktadır. Makalelerdeki düşünce, görüş, varsayım, sav veya tezler makale sahiplerine aittir; Millî Savunma Üniversitesi ile Alparslan Savunma Bilimleri ve Millî Güvenlik Enstitüsü sorumlu tutulamaz.

About

The Journal of Defence and Security Research is a refereed journal that has been prepared and published by Alparslan Defence Sciences and National Security Institute. The Journal is published semiannually in March and September. The purpose of the Journal is to contribute to the literature by following scientific developments in defence and security sciences and creating a communication environment for scientific research and applications. It also facilitates interaction between researchers and practitioners in order to achieve progress in the field. The journal publishes refereed articles in both Turkish and English languages in the fields of defence management, international security and terrorism, maritime law and security, intelligence studies, military history, military education management. Submissions should be prepared in accordance with the instructions given under the section "Author Guideline" on the last page of the journal and website at <https://dergipark.org.tr/tr/pub/saga>.

Manuscripts submitted to the Journal should not have been published or submitted for publication review elsewhere. They could be a research report, a systematic literature review or an original opinion article discussing a new idea or model. The languages of the Journal are Turkish and English. All manuscripts should be prepared in accordance with the specifications of the APA 6 publication manual. Manuscripts submitted to the Journal are reviewed by two anonymous reviewers as well as the editor.

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

ABD ve Birleşik Krallığın Kıbrıs Politikalarının Vazgeçilmezleri: Birleşik Krallık Egemen Üs Alanları The Indispensables of the Cyprus Policies of the USA and UK :British Sovereign Base Areas Yalçın ÖZKÜTÜK	1
Millî Mücadele Döneminde Türk - İngiliz Propaganda Çalışmaları Turkish-British Propaganda Campaigns During the Period of National Defense Deniz GÜÇER	21
The Convergence of German Security Policy and EU CFSP: What Role for Germany? Alman Güvenlik Politikası ile AB ODGP'nin Çakışması: Almanya için Ne Rol? İlyas BOZKURT	49
Siber Tehdit İstihbaratında Yapay Zeka ve Makine Öğrenmesi Artificial Intelligence and Machine Learning in Cyber Threat Intelligence Beyza ÖZDEMİR	75
Sosyal Medya İstihbaratının Makine Öğrenmesi Çerçevesinde İncelenmesi: Terörizm Çalışmaları Examining Social Media Intelligence within The Framework of Machine Learning: Studies of Terrorism Sevil Başarır YURTSEVER	97

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/saga>

ABD ve Birleşik Krallığın Kıbrıs Politikalarının Vazgeçilmezleri: Birleşik Krallık Egemen Üs Alanları

The Indispensables of the Cyprus Policies of the USA and UK :British Sovereign Base Areas

Yalçın ÖZKÜTÜK^{1,*}

¹Bağımsız Araştırmacı

Makale Bilgisi

Araştırma makalesi
Başvuru: 21.12.2023
Düzeltilme: 27.02.2024
Kabul: 05.03.2024

Keywords

UK
USA
Cyprus
SBA

Anahtar Kelimeler

Birleşik Krallık
ABD
Kıbrıs
EÜA

Özet

Birleşik Krallık için 1878'den itibaren, sömürgeleri ile anakarası arasındaki deniz yolunun güvenliği, Orta Doğu'nun petrol zenginliğinin transferi ve Rusya'nın sıcak denizlere inmesinin engellenmesi amacıyla ileri karakol görevi yapan Kıbrıs, günümüzde de güncellenmiş benzer bir maksatla görevine devam etmektedir. Dolayısıyla Birleşik Krallık bahse konu tarihten bu yana Kıbrıs ile bir şekilde bağ kurmuş, Birleşik Krallığın doğal ve stratejik müttefiki Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ise bu bağa Soğuk Savaşın başlangıcında dahil olmuştur. Birleşik Krallık, 1960'ta kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'ne Adayı şeklen devretmek zorunda kalırken, bünyesinde Agrator ve Dikelya Üslerinin bulunduğu Egemen Üs Alanları (EÜA)'nın hariç tutulmasını sağlayarak bunlar üzerinde egemen bir yönetim kurmuştur.

Makalenin argümanı, Birleşik Krallık ve ABD'nin EÜA'dan hiçbir koşulda vazgeçmeyeceği, buralarda kalıcı oldukları ve paylaşmayacaklarına dairdir. Nitekim bu tespitin doğrulanmasına yönelik çok sayıda ve çok çeşitli veri mevcuttur. Vazgeçilmezliğin sebebi ise, bölgede ve civarında yapılan her tür harekâtın öncelikle istihbarat, müteakiben hava gücü ve ardından diğer destek faaliyetlerinin buralara istinaden etkin bir şekilde, en önemlisi olası bir ev sahibi ülke engeli dikkate alınmaksızın icra edilebilmesidir.

Abstract

Since 1878, Cyprus has been serving as an advanced outpost for the security of the sea route between the United Kingdom (UK) and its colonies, as well as for the transfer of the Middle East's oil wealth and preventing Russia from gaining access to warm seas. With an updated purpose, Cyprus continues its mission today. Therefore, UK has maintained a connection with Cyprus since the mentioned date, and the United States of America (USA), as a natural and strategic ally of The UK became involved in this connection at the beginning of the Cold War. While formally transferring the island to the Republic of Cyprus in 1960, The UK established sovereign control over the Sovereign Base Areas (SBAs), which include the Akrotiri and Dhekelia bases, excluding them from the transfer.

The argument of the article is that UK and USA will never abandon SBAs under any circumstances, and there is a wealth of diverse data confirming the permanence and non-sharing stance. The reason for indispensability is that any operation in the region and its vicinity can be efficiently and effectively carried out, prioritizing intelligence, followed by air power and other support activities, based on these facilities. Most importantly, this can be accomplished without the potential obstacle of a host country's interference.

* Yalçın ÖZKÜTÜK, yozkutuk@hotmail.com

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Coğrafi olarak Avrupa, Afrika ve Asya'nın bir parçası olan Ortadoğu'nun kesişim noktasında bulunan Kıbrıs'ta konuşlandırılmış EÜA sömürge döneminden günümüze yansıyan, küçük yüzölçümüne rağmen işlevi büyük olan, hiçbir devletin sınırları içinde yer almadığından "kontROLSÜZ bir kullanım özgürlüğü" sunan, "devlet" gibi bir olgudur. Bu esas üzerine inşa edilen makalenin temel amacı EÜA'nın Birleşik Krallık ve doğal-stratejik müttefiki ABD için "vazgeçilmez" olduğunu tarihi belgeler ve kamuoyuna yansıyan belgeler ışığında ortaya koymaktır. Konunun hassasiyeti sebebiyle sınırlı sayıda ve çeşitte dokümana ulaşılabilmesi, çalışmanın en önemli sınırlılığını oluşturmuştur. Literatürde pek fazla yer bulamayan konuya ilişkin, çok yönlü ve kapsamlı, aynı zamanda güncel gelişmeleri de içeren bir bakış açısı ile yaklaşılmış olmasının, makaleye bir özgünlük kazandırdığı, alana ise sınırlı da olsa bir katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Bahse konu amaç çerçevesinde çalışma yedi başlıktan oluşmaktadır. İlk iki başlıkta, Akdeniz'in ve Kıbrıs'ın kısaca önemini ortaya koymayı müteakip, Ada'nın Osmanlı egemenliğinden çıktığı tarihten 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulduğu tarihe kadar yaşanan gelişmeler Birleşik Krallık odaklı olarak irdelenmiştir. EÜA'nın kuruluş sürecine ışık tutulan üçüncü başlık altında, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşu esnasında EÜA'lara ilişkin yapılan pazarlıklar ve kurucu anlaşmalardaki yeri incelenmiştir. Dördüncü başlıkta EÜA, coğrafi konum, imkân-kabiliyet, personel vb. açılardan tanıtılmaya çalışılmış bununla bağlantılı olarak bir sonraki başlıkta, buraların ABD için önemi ve ABD varlığı vurgulanmaya gayret edilmiştir. Altıncı başlıkta, Birleşik Krallık ve ABD için EÜA'nın vazgeçilmez olduğu hususu, tarihsel süreçte öne çıkan birtakım siyasi gelişmelerle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Son başlıkta bölgedeki güncel bir sorun olan Deniz Yetki Alanları Sorunu (DYAS) kapsamında EÜA'nın deniz sınırlarına ilişkin durumu, Birleşik Krallık'ın EÜA'nın kıta sahanlığına sahip olması hususunda mevcut yaklaşımı ve geleceğe yönelik olası yaklaşımı incelenerek ortaya konulmuştur.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Makalenin yöntemsel yaklaşımı, birincil ve ikincil bilgi kaynakların doküman analizi çerçevesinde incelenmesi ve resmî temsilcilerin söylemlerinin analiz edilmesi üzerine kuruludur. Bilgi kaynakları arasında yerli ve yabancı; basın açıklamaları, resmî beyanlar, resmî anlaşma metinleri, hükümet belgeleri, kitaplar, dergi makaleleri, gazete makaleleri ve haberleri, devlet ve diğer web sayfaları, konferans/seminer çalışma kağıtları, tez çalışmaları, düşünce kuruluşları raporları bulunmaktadır.

3. AKDENİZ'İN VE KIBRIS ADASININ ÖNEMİ

Soğuk Savaş döneminde yapılmış olmakla birlikte günümüzde de çok büyük oranda geçerliliğini koruyan en kapsayıcı Akdeniz tanımlaması, "Coğrafi bir birim olmasına rağmen siyasi veya stratejik bir bütünlüğü olmayan, Batı demokrasilerinin, komünist rejimlerin, bağlantısızların, zengin petrol

üreticileri ile fakir ve gelişmekte olan ülkelerin yan yana yaşadığı tek bölge” (Viglietta, 2011) şeklindedir. Günümüzdeki gelişmeleri dikkate alarak tanımlamanın sonuna ise “içerisindeki günümüz çatışma alanı Doğu Akdeniz” eklemesini yapmak mümkündür.

Avrupa, Asya, Afrika’yı birleştiren ve kapalı bir deniz görünümüne sahip olan Akdeniz’e değer katan unsurlar, konumları ve işlevleri sebebiyle kapıları ve bazı adalarıdır. Akdeniz’in kapıları Cebelitarık Boğazı, Süveyş Kanalı, Türk Boğazları, adaları ise Malta, Girit ve Kıbrıs’tır (Keser ve Akgün, 2015). Tarihi süreçte 1869’da açılan Süveyş Kanalı’nın, deniz ticaret rotalarını okyanuslardan Akdeniz’e yönlendirmesi, daha da önemlisi birtakım Batı Avrupa ülkelerinin sömürgelerinin bulunduğu Muson Asya’sı ile Batı Avrupa arasındaki en kısa deniz yolunu oluşturması, Kıbrıs’ın jeopolitik değerinin artışıdaki ivmelenme anı olmuştur (Akalın, 2011). Kıbrıs tarih boyunca uğruna mücadele edilen, günümüzde de sadece Doğu Akdeniz kıyıdaşlarının değil küresel güçler ABD, Avrupa Birliği (AB), Rusya Federasyonu (RF) ve Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC)’nin doğrudan ve/veya vekilleri aracılığıyla, farklı sektörlerde ve boyutlarda mücadeleye devam ettiği, Akdeniz’in üçüncü, Doğu Akdeniz’in en büyük adasıdır. Doğu Akdeniz coğrafyasından geçerek dünya pazarlarına ulaşan Ortadoğu, Orta Asya ve Kafkasya çıkışlı başta enerji nakil hatları olmak üzere, her tür metanın taşındığı deniz ticaret yollarının kontrolü ile bölgeye yönelik olası bir askeri ve/veya insani harekâta avantaj ve genel olarak istihbarat elde etmek maksadıyla Kıbrıs’tan yararlanmak ve dolayısıyla Kıbrıs’a dair bir egemenlik biçimi oluşturmak konunun özüdür. Son yıllarda Doğu Akdeniz’de ve bu kapsamda adanın güneyinde keşfedilen doğal gaz rezervleri de Kıbrıs’ın değerini artıran bir diğer husus olmuştur (Keser ve Akgün, 2015). Halihazırda Adada; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), GKRY (Güney Kıbrıs Rum Yönetimi), Türkiye, Yunanistan, Birleşik Krallık, AB, Birleşmiş Milletler (BM) ile çeşitli üs ve tesisleri kullanan diğer ülkelerin (ABD, Fransa vb.) bayrakları gibi, çok sayıda bayrağın aynı anda dalgalanıyor olması Kıbrıs’ın önemine dair çarpıcı bir tespittir. (Keser ve Ak, 2020). Nitekim Kıbrıs’ın konumundan kaynaklı önemi “Karadaki bataklığa saplanmadan Ortadoğu’nun kontrolünü sağlayan mevki” (Yaşın, 2021), “İleri karakol” (Keser ve Ak, 2020), “Ortadoğu’nun anahtarı”, “Atlama taşı”, “Batmayan uçak gemisi” (Keser ve Akgün, 2015) gibi metaforlarla zihinlerde büyük oranda yer edinmiştir.

3.1 Birleşik Krallık Açısından Kıbrıs’ın Önemi ve Tarihçesi

Tarihsel olarak Birleşik Krallık için Kıbrıs’ın önemi, Akdeniz’deki Cebelitarık-Malta-Kıbrıs zincirinin en doğudaki baklası olmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim batıdan doğuya doğru; 1704’te Cebelitarık’ı, 1836’da Malta’yı, Süveyş Kanalı’nın 1869’da açılmasını müteakip bahse konu zincire bir halka daha eklemeye ihtiyacı sebebiyle 1878’de Kıbrıs’ı ve zinciri sağlamlaştırmak üzere 1882’de Mısır’ı ele geçiren Birleşik Krallık, bu şekilde Akdeniz’i kontrol edebileceği bir hat oluşturmuştur (Tamçelik, 2011).

Kıbrıs 1571-1878 yılları arasında fiilen 307 yıl Osmanlı İmparatorluğu hakimiyeti altında kalmıştır. 19. yüzyılda gücünü bir hayli kaybetmiş olan Osmanlı Devleti, dönemin büyük güçleri Rusya, Birleşik Krallık ve Fransa arasında denge politikası güderek varlığını devam ettirmeye çalışırken, bahse konu

güçler ise Osmanlı Devletini paylaşma mücadelesi içinde olmuştur. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşında Osmanlı Devleti'nin yenilgisi sonrasında taraflar arasında Berlin Anlaşması imzalanırken, ayrıca Birleşik Krallık ve Osmanlı Devleti arasında gizli bir anlaşma daha yapılmış, bu çerçevede Rus tehdidi sebebiyle Osmanlı Devletinin Birleşik Krallığa Kıbrıs'ı üs olarak vermesi, Rusya'nın işgal ettiği Osmanlı topraklarından çekilmesi durumunda Birleşik Krallığın da Kıbrıs'tan çekilmesi hususunda mutabık kalınmıştır. Oysa ki Birleşik Krallığın asıl hedefi, anakarası ile Muson Asya'sındaki sömürgeleri arasındaki ulaşımı kolaylaştıran Süveyş Kanalı'nı korumak maksadıyla kanala yakın bir mevkide üs elde etmek ve Rusya'nın Akdeniz'e inmesini engellemek idi. Böylece 1878'de Kıbrıs Birleşik Krallığa kiralanmış, Osmanlı Devleti Kasım 1914'te karşı safta I. Dünya Savaşı'na katılınca Birleşik Krallık adayı ilhak etmiştir (Sonyel, 1978). Osmanlı Devletinin paylaşılma planları çerçevesinde bahse konu güçlerin desteklediği ve 1820'lerden itibaren başlatılan "Adanın Rumlara ait olduğu ve Yunanistan'ın bir parçası olması gerektiği" tezinin bir sonucu olarak, Birleşik Krallık adanın kontrolünü 1878'de devralınca Ada'daki Rumlar tarafından, Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesine (enosis) izin verilmesi dillendirmeye başlanmış ancak bunu çıkarlarına uygun bulmayan Birleşik Krallık reddetmiştir (Ker-Lindsay, 2007). I. Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte, Türkiye Cumhuriyeti 1923 Lozan Anlaşması ile Adadaki Birleşik Krallık hakimiyetini resmen tanımış ve Mart 1925'te "Kıbrıs Kolonisi" Birleşik Krallığın sömürgeleri arasında yerini almıştır (Kurban, Ergün, Çümen ve Gül, 2020). Tüm bu süre zarfında enosis çağrılarını sürdüren Rumlar 1931'de koloni yönetimine karşı büyük bir ayaklanma gerçekleştirmiş, II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle geçici olarak enosis çabaları duraksamıştır (Ker-Lindsay, 2007).

Savaş sonrasında, uyguladığı savaş ekonomisi sebebiyle güç kaybına uğrayan Birleşik Krallığın enosis'e daha olumlu bir bakış açısı benimseyebileceği umudu boşa çıkmış, Birleşik Krallık "kendi kaderini tayin hakkı"na karşı çıkarak Adayı bırakmayı reddetmiştir. Değişen dünya dengeleri sebebiyle 1948'de Filistin'den ve 1954'den itibaren Süveyş'ten çekilmek zorunda kalan Birleşik Krallık, "Britanya Uluslar Topluluğu"nun devletleri ile ekonomik bağını sürdürürken Doğu Akdeniz'den geçen ulaşım hattının güvenliği sağlayabilmek, bölgedeki petrol esaslı çıkarlarını korumak ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) tehdidini caydırmak için bölgedeki "son kale" (Hadjipavlis, 2015) durumundaki Kıbrıs'ı elde tutmaya karar vermiştir (Tamçelik, 2011). Ancak yeni hegemon ABD'nin yürüttüğü bölge politikaları sebebiyle, 1955'den itibaren bağımsız bir Kıbrıs politikası yürütemeyeceğini anlayan Birleşik Krallık, önce "kendi kendini yönetim" ardından "kendi kaderini tayin hakkı"ni benimsemek zorunda kalmıştır. Bahse konu politika değişikliği "ada üzerinde egemenlikte ısrar etmeyerek, üs ile yetinme" politikası olarak şekillenmeye başlamıştır. (Tamçelik, 2011; İrkıçatal, 2012). Birleşik Krallık, sorunu görüşmek üzere 1956'da Londra'ya davet ettiği Türkiye ve Yunanistan'a Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'daki çıkarları açısından Kıbrıs'ın önemini ortaya koymayı müteakip, "Adadaki üslerin hiçbir şekilde tartışma konusu yapılamayacağı"ni belirtmiştir (Dikerdem, 1977). Bu süreçte Adada artan şiddetin de etkisiyle soruna çeşitli çözüm önerileri gündeme gelmiş, Birleşik Krallık çıkarlarını koruyabilmek adına Kıbrıs'a "sınırlı bağımsızlık" verilmesi çözümünü desteklemek zorunda kalmıştır.

1957 yılına gelindiğinde, Soğuk Savaş dengesi içerisinde Birleşik Krallığın savunması nükleer caydırıcılığın öne çıktığı, dolayısıyla asker sayısının azaltıldığı bir sisteme dayandırılmıştı. Birleşik Krallığın Kıbrıs'taki askeri varlığı azalacağından üs olarak Adanın tamamına gereksinimi ortadan kalkmış, onun yerine Adada nükleer silah bulundurabileceği birkaç üssün varlığı yeterli duruma gelmiştir (Tamçelik, 2011; Irkışatal, 2012).

Yukarıda belirtilen etkenlerin toplamının bir sonucu olarak, 1958'de Birleşik Krallık Ada'dan çekilmeye karar vermiştir. Fakat bu kararın hayata geçirilebilmesi için, Türkiye ve Yunanistan'ın Kıbrıs'ın geleceğine dair uzlaşi içinde olmaları gerekmektedir. Bu gerçekleştiği takdirde Ada istikrara kavuşacak, dolayısıyla NATO'nun güney doğu kanadı güçlenmiş olacak ve Birleşik Krallığın Adadaki askeri varlığının güvenliği sağlanmış olacaktır (Irkışatal, 2012). 1958'in sonlarında, her ikisi de NATO üyesi olan Yunanistan ve Türkiye'nin "Kıbrıs Sorunu"ndan ötürü çatışma olasılığının bulunması sebebiyle ABD'nin bahse konu iki müttefiğine anlaşmaları yönünde baskısını artırması ve Birleşik Krallığın Adayı bir an önce terk etme isteği gelişmelere yön vermiştir (Ker-Lindsay, 2007). Türkiye ve Yunanistan doğrudan ikili temaslara başlamış ve 11 Şubat 1959'da Zürih'te yapılan toplantıda iki ülkenin mutabık kaldığı bir çözüme ulaşılmış, 19 Şubat 1959'da Londra'da ise Birleşik Krallık, Türkiye, Yunanistan ve Adadaki iki toplumun temsilcilerinin mutabakatıyla "Kıbrıs Cumhuriyeti"nin kurulmasına karar verilmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluş tarihi ve ilgili üç anlaşma olan Garanti Anlaşması, İttifak Anlaşması ve Kuruluş Anlaşmasının yürürlüğe giriş tarihi 16 Ağustos 1960'tur. Garanti Anlaşması, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünün ve anayasal düzenin ihlali durumunda bahse konu devletlerin garantör güçler olarak, birlikte veya mümkün değilse tek taraflı olarak müdahale etme yetkisine sahip olduğunu ortaya koyan anlaşmadır ("Garanti Anlaşması", 2023). İttifak Anlaşması, Adada Türkiye'nin 650 ve Yunanistan'ın 950 asker bulundurmasını öngörmüştür ("İttifak Anlaşması", 2023). Kuruluş Anlaşması ise, Birleşik Krallığın Adada iki üs ve kullana geldiği istihbarat birimleri üzerinde egemenlik sahibi olmasını sağlamıştır ("Treaty Concerning The Establishment of The Republic of Cyprus", 2023). Kıbrıs sınırlı bir bağımsızlığa kavuşarak görünürde sömürge olmaktan kurtulmuş, ancak özünde üsler sayesinde Adadaki Birleşik Krallık hakimiyeti sadece şekil değiştirmiştir. Birleşik Krallığın iki üssü ve istihbarat birimleriyle, istikrarsız bir bölge olan Orta Doğu'ya yakın ve burayı kontrol edebilir bir konumda olması, ABD, Birleşik Krallık ve NATO üçlüsü için en uygun durum olmuştur. (Tamçelik, 2011).

4. EGEMEN ÜS ALANLARI

Yabancı topraklarda askeri varlık, Antik Çağ'dan beri var olan bir olgudur. Her güç, çıkarlarını ve insanlarını korumak amacıyla sömürgelerinin topraklarına askerler yerleştirmiştir. Üsler farklı biçimler ve türlerde bulunur. Bunlar; BM kararları, ikili savunma anlaşmaları, bölgesel güvenlik anlaşmaları, savaş sonrası barış anlaşmaları, ortak kullanım anlaşmaları, kiralama gibi farklı durumlara istinat ettirebilir. Bu durumlar haricinde özel durumlarla da karşılaşmak mümkündür. Nitekim Kıbrıs'taki Birleşik Krallık üsleri olan Dikelya ve Agrator özel bir durumun örnekleridir ve hukuken "sui generis-

kendi türünde” olarak nitelendirilir. Birleşik Krallığın yönlendirmesiyle dünya kamuoyu bu üsleri; “British Military Bases in Cyprus (BMBC)-Kıbrıs’taki Britanya Askeri Üsleri”, daha yaygın ve kısa ifadeyle “Sovereign Base Areas (SBAs)-Egemen Üs Alanları (EÜA)” şeklinde isimlendirmektedir. EÜA tanımı ise "Birleşik Krallığın sadece askeri ve savunma amaçları için koruduğu, 1960 Anlaşmaları tarafından tanımlanan ve bu anlaşmaların içerdiği sınırlamalar ve açıklamalarla birlikte gelen, dağılmış egemen hakları bütünleştiren topraklar" şeklinde yapılabilir (Theodoulou, 2018). Gerek kısaltılmış isimlendirmede gerekse tanımdaki kilit kelime “egemen” kelimesidir. Çünkü Birleşik Krallık bahse konu üslere ilişkin gelecekte bir sorun yaşamadan bunları kalıcı bir şekilde kullanmak için, ilgili devlet ile yapacağı anlaşmalar ile değil, “egemenlik” aracılığıyla buralara sahip olmayı hedeflemiş ve başarmıştır (Tamçelik, 2011).

Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurulmasına karar verilme tarihi Şubat 1959 olmasına rağmen ilanı ve anlaşmaların yürürlüğe girmesi Ağustos 1960’tır. İki olay arasındaki yaklaşık 17 aylık süre zarfında EÜA’nın kapsayacağı alanın büyüklüğüne ve EÜA karşılığında Birleşik Krallığın Kıbrıs Cumhuriyeti’ne yapacağı ödemenin miktarına ilişkin taraflar arasında yaşanan anlaşmazlık, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kuruluş tarihini geciktirmiştir. Görüşmeler esnasında Rum tarafının lideri Başpiskopos Makarios, EÜA’nın toprak büyüklüğünün önce 140 mil², ardından 120 mil² olması yönündeki Birleşik Krallık teklifine karşı çıkarak, en fazla 30 mil² veya 40 mil² olması gerektiği konusunda direnmiştir. Türk tarafı 100 mil² teklifini getirdiğinde Birleşik Krallık bunu kabul etmiş, Makarios da bu teklifi kabul etmekle birlikte destekçilerine “100 mil² dahi değil” diyerek durumu daha kolay kabullendirebilmek için 99 mil² önerisinde ısrarcı olmuş ve bunu kabul ettirmiştir. 1 mil² fark, eski sömürgeci gücün aşırı taleplerine karşı, yerel "egemenlik" ve "bağımsızlık" iddiasının simgesi olmuştur. Sonuçta EÜA’nın, Kıbrıs Cumhuriyeti topraklarının %2.76’sına denk gelecek şekilde 99 mil² olmasında ve beşer yıllık dönemler için Birleşik Krallığın Kıbrıs Cumhuriyeti’ne ödeme yapmasında mutabık kalınmıştır. Dolayısıyla Birleşik Krallık için EÜA’nın, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurulup kurulmamasından daha önemli olduğu görülmüştür (Constantinou and Richmond, 2005; Tamçelik, 2011). Aynı süreçte Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan ve gizlilik taşıyan “Centilmenler Anlaşması”, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin NATO üyesi olmasını öngörmüştür. Anlaşma gizli kalmamış, ABD ve NATO’nun Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Batı ile olan bağlarının artırılması arzusuna rağmen, Birleşik Krallık bu üyeliğe karşı çıkmıştır. EÜA’da tek ve tam egemen olmak isteyen Birleşik Krallık, Kıbrıs Cumhuriyeti NATO üyesi olursa Kıbrıslı Türklerin ve Rumların bir şekilde EÜA’ya müdahil olacağını değerlendirerek üyelik yolunu kapatmak maksadıyla talep edildiği takdirde NATO’nun bölgedeki sorumluluğunun Birleşik Krallık tarafından yerine getirilebileceği taahhüdünde bulunmuştur (Tamçelik, 2011).

Kıbrıs Cumhuriyeti’nin anayasası ve bahse konu anlaşmalar 22 adet ekte toplanmıştır. Normalde anayasanın en başta ve devamında eklerin olması gerekirken, burada anayasaya atfedilmesi gereken önem ve ayrıcalıklar EÜA’ya verilmiştir. EÜA’yı konu edinen Kuruluş Anlaşmasının ana hatları Ek-A’da yer almış, EÜA’nın kalıcılığı garanti altına alındıktan sonra anayasa kendisine ancak Ek-D’de yer bulabilmiştir (Keser ve Ak, 2020). Ek-A’da yer alması istenmeyen kritik ve detaylı hususlar teknik bir

dille hazırlanarak diğer eklere yayılmıştır (Stergiou, 2015). Bahse konu anlaşmada EÜA haricinde, Birleşik Krallık tarafından Adanın muhtelif bölgelerindeki, bazı mahallerin kısıntı veya müdahale olmaksızın kullanılmaya devam edileceği, daha küçük bazı mahallerin ise gerek duyulması halinde kullanılabileceğine dair hükümler yer almıştır. Bahse konu mahallerdeki mevcut imkân ve kabiliyetler belirtilmeden sadece konum verilmiştir. Bu çerçevede kısıtlama olmadan kullanılabilecek mahaller; “Limassol Limanında, Troodos'da, Olimpus Dağında, Zyyi'nin (Terazi) Kuzeyinde ve Batısında, Kiti Burnunda (Doğan Burnu), Greco Burnunda (Poyraz Burnu), Yayla Dağında, Heraklis'de, Magosa Limanında, Lefkoşa Hava Meydanında” şeklinde belirtilmiştir. Gerek duyulması halinde kullanılabilecek mahaller olarak ise genelde ismen belirtilen mahallere ulaşım, su sağlanması vb. destek maksatlı ve/veya daha dar maksat ve kapsamlı yerler ile silahlı kuvvetlere ve kolluk gücüne yönelik karada ve denizde atış sahaları, eğitim sahaları olarak listelenmiştir (Millet Meclisi Kanun Tasarısı, Sayı: 387, (25. 12. 1961), 35-36). Bahse konu eklerde Birleşik Krallığın öncelikle; EÜA'yı yalnızca askeri amaçlarla kullanacağı, EÜA'da geçici amaçlar dışında yeni yerleşim yerleri kurmayacağı, EÜA'dan geri çekilme kararı alması halinde bunların ve diğer askeri tesislerin egemenliğinin, herhangi bir ödeme yapılmaksızın Kıbrıs Cumhuriyeti'ne bırakacağı yer almaktadır. Aynı zamanda Birleşik Krallığın; Kıbrıs Cumhuriyeti ile işbirliği yapacağı, EÜA ile Kıbrıs Cumhuriyeti arasında gümrük noktaları veya diğer sınır engelleri oluşturmayacağı, askeri gereksinimlerle bağlantılı olmadıkça sivil ticaret veya endüstri işletmeleri kurmayacağı veya izin vermeyeceği, adanın ekonomik, ticari veya endüstriyel birlik ve yaşamını bozmayacağı, sivil limanlar veya havaalanları kurmayacağı, askeri amaçlar dışında özel mülkiyete el koymayacağı, el koyduğunda ise adil tazminat ödeyeceği hususları mevcuttur. Ayrıca Birleşik Krallığın, EÜA sınırları içinde yaşayan Kıbrıslı nüfusa olanaklar ölçüsünde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yasaları ile paralellik içeren yasaları uygulayacağı, anılan nüfusun ve EÜA'da çalışan insanların çıkarlarını koruyacağı gibi hususlarda sınırlamalar olmakla birlikte, bunlar haricindeki çok daha fazla sayıdaki hususta Birleşik Krallığa haklar tanınmıştır (Stergiou, 2015; Theodoulou, 2018). Birleşik Krallığın elde ettiği haklar EÜA'nın ve kullanılan mahallerin ötesinde, Kıbrıs'ın hemen hemen her yerinde, barış ve savaş zamanında oldukça geniştir. Bu hakları kullanmak için Kıbrıs Cumhuriyeti yetkililerine “bilgi vermek” yeterli olmaktadır. (Constantinou and Richmond, 2005; Tamçelik, 2011). Özellikle Birleşik Krallık askeri varlığının; kara, deniz ve hava birliklerini, araçlarını, teçhizatını, cephanesini herhangi bir izne tabi olmaksızın Kıbrıs Cumhuriyeti'nin herhangi bir limanını, havaalanını, yolunu ve başka olanaklarını kullanarak EÜA'ya veya iki üs arasında intikal ettirme, hava araçlarının Kıbrıs Cumhuriyeti hava sahasını, deniz araçlarının limanları serbestçe kullanma, EÜA'da ve kullanım hakkı olan mahallerde yeni elektronik sistemleri, iletişim sistemleri kurma, işletme ve yayım yapma hakkı bulunmaktadır (Atun, 2017). Kuruluş Anlaşmasına istinaden EÜA, Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki sistemden bağımsız olarak kendi yasal ve yargı sistemine sahiptir. EÜA yöneticisine, bahse konu alanlarda barışın, düzenin ve iyi bir yönetimin sağlanması için yasa çıkarma yetkisi verilmektedir. EÜA sınırları içinde ikâmet eden Kıbrıs vatandaşları haricinde diğer vatandaşların da EÜA topraklarındaki köylere erişimi serbest olmakla birlikte, belirli güvenlik nedenleri ile kısıtlama durumları olabilmektedir

(Stergiou, 2015). EÜA sınırları içindeki Dikelya Elektrik Santrali Kıbrıs Cumhuriyeti'ne ait olmasına rağmen, bahse konu santral bir sebeple çalışmadığı takdirde EÜA'ya elektrik sağlamak amacıyla Birleşik Krallık yetkililerin gerekli tedbirleri alma hakkı mevcuttur (Millet Meclisi Kanun Tasarısı, Sayı: 387, (25. 12. 1961), 27).

Birleşik Krallığın EÜA'ya ilişkin nihai hedefi doğrultusunda kuruluş anlaşmasının getirdiği yükümlülük ve haklar bir bütün olarak ele alındığında, Birleşik Krallığın ciddi bir sorumluluk yüklenmeden Doğu Akdeniz'in ortasında stratejik seviyede önemli iki üsse ve istihbarat birimlerine sahip olduğunu ifade etmek mümkündür. Ayrıca EÜA'nın varlığının ve yasal statüsünün bahse konu anlaşmaların ayrılmaz bir parçası olduğunun ve bu duruma istinaden ilgili tüm müzakerelerde, yazışmalarda vb. platformlarda, hem Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran anlaşmaların, hem de taraflar arasında anlaşmaların oluşturduğu dengenin sürdürülmesinin öncelikli koşul olarak yer aldığı tespit önem arz etmektedir (Tamçelik, 2011).

4.1 EÜA'nın Tanıtımı

1954'den itibaren oluşturulmaya başlanılan EÜA, Limasol'un batısında bulunan ve "Batı Egemen Üs Alanı (BEÜA)-Western Sovereign Base Area" olarak adlandırılan, Agrator Üssü'nü de içeren alan ile Larnaka'nın doğusunda bulunan ve "Doğu Egemen Üs Alanı (DEÜA)-Eastern Sovereign Base Area" olarak tanımlanan, Dikelya Üssü'nü de içeren alandan oluşmaktadır. Kıyı uzunluğu 56.3 km olan BEÜA tamamen GKRY toprakları ile çevriliyken, kıyı uzunluğu 27.5 km olan DEÜA, doğusunda GKRY toprakları ve BM Tampon Bölgesi, batısında GKRY toprakları ve kuzeyinde KKTC toprakları ile çevrilidir (Dodds, Jensen and Constantinou, 2015; Balyemez, 2021). (Harita 1).

Şekil 1: EÜA Haritası

(Ağrotur ve Dikelya, 2023)

EÜA, koloni değildir ancak bağımsız da değildir. Birleşik Krallık Savunma Bakanlığı'na bağlı olarak "devlet" gibi yönetilen yani sınırları, yasası, mahkemesi, kolluk gücü bulunan egemen bir Birleşik Krallık yönetimidir ve bu sebeple BM'ye raporlama yapmayan, kendine özgü bir yapıdır (Theodoulou, 2018; Keser ve Ak, 2020). ABD dış istihbarat teşkilatı CIA'nın "World Fact Book" sayfasında bahse konu üsler "devlet" kategorisinde ayrı ayrı devletler ve bayrakları Birleşik Krallık bayrağı olarak gösterilmekte, "Birleşik Krallığın denizaşırı topraklarının özel bir biçimi" şeklinde tarif edilmektedir. EÜA'nın idari merkezi, BEÜA sınırları içerisindeki Episkopi (Yalova) Kantonudur ve EÜA'nın yıllık bütçesi yaklaşık 10 milyon sterlidir. Devlet Başkanı, 8 Eylül 2022'den itibaren Kral Charles III, Hükümet Başkanı (EÜA Yöneticisi) ve aynı zamanda "Kıbrıs Britanya Kuvvetleri-Britain Forces in Cyprus (BFC)" Komutanı, 1 Eylül 2022'den itibaren Hava Tümgeneral Peter Jm Squires'dir. EÜA'da, 2020 yılı verilerine göre 11.000 GKRY vatandaşı, 7.195 Birleşik Krallık askeri, hizmet personeli ve aileleri olmak üzere yaklaşık 18.195 kişi yaşamaktadır. Birleşik Krallık personeli EÜA sınırlarının içerisindeki tel örgü ile çevrili alanda yaşarken, GKRY vatandaşları ise tel örgünün dışında yaşamakta, bir kısmı EÜA içindeki hizmet birimlerinde çalışmaktadır ("Dhekelia", 2023; "Akratori", 2023; Dodds vd., 2015).

124 km² (yaklaşık 48 mil²) yüzölçümüne sahip BEÜA, Kraliyet Hava Kuvvetleri (Royal Air Forces/RAF) Agrator Üssü'nün yanı sıra Tuz Gölü bölgesinde antenleri yer alan istihbarat birimine, Episkopi İdari Merkezi ile karargâhına ve 12 köye ev sahipliği yapmaktadır. Birleşik Krallığın sınırları dışındaki en büyük hava üssü olan Agrator'da, Birleşik Krallık uçakları ile birlikte ABD'nin yüksek irtifa keşif görevleri icra eden U-2 uçaklarından oluşan filosu da konuşludur. 131 km² (yaklaşık 50.8 mil²) yüzölçümüne sahip DEÜA; 1 piyade taburu, 1 istihkâm bölüğü ile çeşitli lojistik birimlerin konuşlu olduğu Dikelya Üssü'nün yanı sıra, üsse karayolu bağlantısı olan Magosa yakınlarındaki Aya Nikola istihbarat birimine (Müşterek Muhabere Servis Birliği - Joint Service Signal Unit (JSSU)), BM Tampon Bölgesine yakın bir mevkide, yedek hava meydanı olarak nitelenebilecek Kingsfield Hava Meydanına, GKRY'ye ait Dikelya Elektirik Santraline ve 12 köye ev sahipliği yapmaktadır. Her iki üssün sınırları içinde, Birleşik Krallık personelinin ihtiyacı olan ve yaşamlarını kolaylaştıran birçok sosyal tesis/birim bulunmaktadır (Keser, 2014; "British forces overseas posting: Dhekelia", 2013; "British Forces overseas posting: RAF Akrotiri", 2013; "Abandoned Forgotten & Little Known Airfields in Europe", 2014). (Harita 2 ve 3)

Şekil 2: BEÜA Haritası

(Episkopi Cantonment, 2023)

Şekil 3: DEÜA Haritası

(Ağrotur ve Dikelya, 2023)

JSUU bağılı olarak Aya Nikola'ya yaklaşık 100 mil mesafedeki Trodos Dağları'ndaki Aygio Nikola mevkiinde, Trodos istihbarat birimi bulunmaktadır. İstasyonun antenleri ise Trodos Dağlarının en yüksek noktası olan Olimpos Tepesine yerleştirilmiştir (“British forces overseas posting: Troodos”, 2013). Ada'daki diğer istihbarat birimleri (Agrator ve Aya Nikola) ile bağlantısı olan Trodos istihbarat birimi, uluslararası haberleşmenin takibini yapan ABD'nin “Küresel Gözetim Ağı” olan “Echelon” sisteminin bileşenidir. Bahse konu birim klasik görevlerinin yanı sıra, Soğuk Savaş zamanında SSCB'nin, günümüzde ise RF'nin nükleer füze denemelerini ve İran'ın nükleer silah geliştirme çalışmalarını izlemekte, olası bir nükleer saldırı için erken uyarı görevi yapmaktadır. Çünkü bölgedeki ABD radar sistemleri; Orta Doğu, RF veya Batı Asya'dan atılan bir füzeyi yüksek irtifalarda tespit edebilirken, Kıbrıs'ın konumu sebebiyle Trodos Dağındaki radar sistemi, füzeyi atıldığı andan veya kısa bir süre sonrasında itibaren takip edebilmektedir (Mamalı, 2014; Keser, 2019). Bunların yanı sıra

Akdeniz'den geçen deniz altı fiber optik internet kabloları Kıbrıs'ın önemini artıran bir diğer faktördür. İnternet iletişimi maksadıyla deniz dibinde uzanan fiber optik kablolar, Ortadoğu, Akdeniz ve Avrasya coğrafyasını birbirine bağlayan hatlardır. Bahse konu kablolar deniz altından çıkarak Kıbrıs'ta bir ara istasyona bağlanmakta müteakiben tekrar deniz altına inerek son varış noktasına doğru yol almaktadır. Kıbrıs'taki ara istasyon ise Aya Nikola istihbarat birimidir (Keser, 2019). Ayrıca, BEÜA'da Zevgari burnuna uzanan deniz altı sensör ve fiber optik kabloları ile bağlantılı olarak 2017'den beri büyük bir iletişim bina kompleksi inşaatının devam ettiği, bahse konu kompleksin tamamlanmayı müteakip öncelikle ABD Donanması tarafından kullanılacağına dair bilgiler de mevcuttur ("ABD ve İngiltere, Kıbrıs'taki üslerden dünyayı izliyor", 2023).

Dünyanın farklı noktalarındaki üslerinin tehditlere daha hızlı reaksiyon verebilecek imkân ve kabiliyette olmasını hedefleyen Birleşik Krallık, Kıbrıs'taki EÜA için de geliştirme/iyileştirme projeleri mevcuttur. Kamuoyuna yansıdığı kadarıyla bahse konu projeler arasında; mevcut yapıların iyileştirilmesi, okul, yönetim birimleri vb. yeni binaların inşa edilmesi, Agrator üssündekine benzer çok uzun menzilli bir anten sisteminin Dikelya üssüne de konuşlandırılması, Olimpos Tepesinde konuşlu anten sisteminde geliştirme yapılması yer almaktadır (Stelya, 2021; "Kıbrıs'taki İngiliz Üsleri'ne dev yatırım", 2021).

4.2 EÜA'da ABD Varlığı

ABD'nin Kıbrıs'a olan ilgisi 1950'lerden itibaren, CIA tarafından işletilen dinleme/izleme istasyonlarının icra ettiği faaliyetlerle başlamıştır (Güger, 2021). ABD'nin 1953'den itibaren Kıbrıs'ta faaliyete geçen istihbarat birimleri; Lefkoşa'da Amerikan Ulusal Telsiz Birimi, Karava Yabancı Yayın Bilgi Servisi (Foreign Broadcasting Information Service(FBIS)) ve Limasol-Polemedya'daki Yakın Doğu Arap Yayın Birimidir (Balyemez, 2021).

ABD, EÜA'yı aktif bir şekilde kullanmış ancak bu gerçek Atlantik'in her iki yakasında da sınırlı bir şekilde kamuoyuyla paylaşılmıştır. Birleşik Krallık, Orta Doğu'da barışı koruma faaliyetlerini destekleyen bir hava keşfi ve istihbarat harekâtının başlatıldığı 1974'ten bu yana Agrator Üssü'nde ABD'ye ait U-2 uçaklarından oluşan bir filonun konuşlu olduğunu açıklamakta, başka bir ABD varlığından bahsetmemektedir. Nitekim ABD'nin bahse konu filoda görevli personeli için mevcut 8 adet tesisi yıkarak yerine yeni bir yatakhane kompleksi inşa etmekte olduğuna ve 2024 yılına kadar filodaki personel mevcudunu 15'i subay olmak üzere 129'a çıkarmayı planladığına dair güncel bilgiler mevcuttur. Ayrıca Birleşik Krallık Savunma Bakanlığı'nın 2022'de parlamento ile yaptığı bir yazışmada "EÜA'da mevcut veya gelecekteki operasyonel faaliyetlere katılan ABD personelinin sayısının, harekât ve güvenlik sebepleriyle açıklanmaması önerilmektedir" ifadeleri yer almıştır. Birleşik Krallık haricinde EÜA'da kalıcı olarak konuşlanan tek ülke olan ABD'nin muharip hava unsurlarının EÜA'yı kullanım durumu ise net değildir (Kennard, 2023a).

Birleşik Krallığın ve ABD'nin, Adadaki ABD varlığına dair gizlilik uygulamasına ve 1960 Anlaşmalarına göre EÜA'da sadece Birleşik Krallık personelinin görev yapacağı hükmü yer almasına rağmen, 2013'de sızdırılan Wikileaks belgelerine göre Kıbrıs'taki Birleşik Krallığın kullanımında olan

istihbarat birimlerinde kayda değer bir ABD varlığı bulunmakta ve finansmanı da içerek şekilde bu birimlerde ortaklaşa bir işletim ve kullanım söz konusudur. Birleşik Krallığın en büyük istihbarat teşkilatı “Government Communications Headquarters (GCHQ)’nun çok gizli bir belgesinde, "Kıbrıs, çok çeşitli Birleşik Krallık ve ABD istihbarat birimlerine ev sahipliği yapmakta, ABD ile olan ortaklığımız sürdürülmeye ve güçlendirilmeye devam edilmektedir. GCHQ’nun Kıbrıs’taki istihbarat birimleri, ABD tarafından UKUSA’ya büyük katkı sağlayan önemli varlıklar olarak kabul edilmektedir." ifadesi yer almaktadır (Kennard, 2023a). UKUSA (United Kingdom-United States of America), Birleşik Krallık ile ABD arasında 1946’da imzalanan, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda’nın ise Common Wealth kapsamında iştirak ettiği istihbarat paylaşımı ve işbirliği anlaşmasıdır. İstihbarat paylaşımında koordinatör GCHQ’dur, çünkü elde edilen istihbarat verilerinin çok büyük bir bölümü dünyada en çok çatışmanın yaşandığı bölgelerin (Ortadoğu, Doğu Akdeniz, Kuzey Afrika, Balkanlar, Kafkaslar, Orta Asya) ortasında bulunan Kıbrıs’taki istihbarat birimlerinden sağlanmaktadır. ABD’nin elde ettiği istihbaratı bahse konu çatışma bölgelerindeki doğal-stratejik müttefiki İsrail ile de paylaşıyor olabileceği dikkate alınırsa bahse konu istihbarat birimlerinin önemi daha da artmaktadır. Nitekim 1973’te yaşanan ekonomik krizi gerekçe gösteren Birleşik Krallık EÜA’yı terk etme emaresi gösterince, Adadaki istihbarat birimlerden en fazla yararlanan ABD buna karşı çıkmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde bahse konu birimlere ihtiyacın kalmadığı yönünde bir yaklaşım gelişirken, yenedünya düzeninde ihtiyacın daha çok arttığı görülmüştür. Bahse konu Wikileaks belgeleri ABD’nin, Doğu Akdeniz bölgesinin kökten dinciliğe doğru kayması ve bölgede RF deniz kuvvetleri unsurlarının sayısındaki artış sebebiyle çıkarlarının tehlikeye girme olasılığının arttığına ve bundan ötürü Kıbrıs’taki EÜA’nın ve istihbarat birimlerinin daha değerli hale geldiğine inandığını göstermektedir (Stergiou, 2015; Güvenç, 2020; Kennard, 2023b).

Özetle ABD ve Birleşik Krallık’ın, Kıbrıs’taki istihbarat birimleri sayesinde çok geniş bir coğrafyaya yönelik çok kapsamlı bir istihbarat elde etme ve müteakiben Agrator Üssü’nden de yararlanarak hava harekâtı icra etme yeteneğine sahip olduğunu, dolayısıyla bu imkân ve kabiliyeti kaybetmemek aksine geliştirmek için sıkı bir işbirliği içerisinde olduklarını ve olacaklarını ifade etmek mümkündür. Nitekim, 7 Ekim 2023’de başlayan ve makalenin kaleme alındığı tarihte devam eden Gazze’deki İsrail-Hamas Savaşı’nda, 13-26 Ekim 2023 tarihleri arasında Agrator Üssü’nden her gün kalkan Birleşik Krallık askeri nakliye uçakları (çoğunlukla C-17A Globemaster III ve A400M Atlas C1 uçakları) İsrail’in başkenti Tel Aviv’e 33 uçuş gerçekleştirmiştir (“İsrail-Hamas Savaşı”, 2023). Dünya kamuoyunun ve bölge devletlerinin çoğunluğunun İsrail’e tepki gösterdiği bu süreçte, BEÜA’daki Agrator Üssü Birleşik Krallığa ait olmamış olsaydı, Birleşik Krallığın bir bölge devletinin üssünü bahse konu maksatla kullanmasının bu derece kolay olmayacağını dile getirmek yanlış olmasa gerek.

4.3. EÜA'nın Vazgeçilmezliğine Dair Tarihsel Süreçte Öne Çıkan Gelişmeler

Türkiye'nin 1974'de gerçekleştirdiği Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında Adada sağlanan huzurun devam ettirilmesi amacıyla, Kuzey Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde (KTFD) devamında KKTC'de askeri varlık bulundurmasından duyulan rahatsızlık sebebiyle dönemselsel olarak Adanın "askersizleştirilme"si gündeme gelmektedir. Birleşik Krallık, Kıbrıs'ta topluca bir askersizleştirmeye hiçbir dönem sıcak bakmamıştır. Çünkü Adanın askersizleştirilmesi durumunda, EÜA'nın varlığının sorgulanacak olması Birleşik Krallığın isteyeceği en son şey olmuştur. Nitekim 1979-1990 yılları arasında Birleşik Krallık Başbakanı olan Thatcher, "Kıbrıs sorunu çözüme kavuşsa dahi, adanın askersizleştirilmesini ve kendi üs topraklarının ve kullanmakta oldukları kolaylıkların ortadan kaldırılmasını hiçbir şart altında kabul etmeyecekleri"ni ifade etmiştir. Birleşik Krallık için 1960 Anlaşmalarının yani statükonun devamı arzu edilen bir husustur. Çünkü "askersizleştirme" konusu ele alındığında, anlaşmalar kapsamında sayısı az da olsa tarafların Adada asker bulundurma haklarının olması İngiltere'nin EÜA'yı meşrulaştırmasının bir aracı olmaktadır (Tamçelik, 2011).

Birleşik Krallık 1973'de Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) katılırken EÜA hariç tutulmuş, diğer bir ifadeyle EÜA, AET'nin bir parçası olmamıştır. GKRY 2004'te AB'ye katılırken de Birleşik Krallığın çekincesi sebebiyle EÜA hariç tutulmuş, yine Avrupa'nın bir parçası olmamıştır. EÜA'nın garanti altına alınması için GKRY, AB ile Katılım Anlaşması ve EÜA'nın varlığını koruyan anlaşma olmak üzere iki ayrı anlaşma imzalamıştır (Stergeiou, 2015; Constantinou and Richmond, 2005). Hiçbir suretle EÜA'nın AB'nin bir parçası yapılmayışına stratejik açıdan bakıldığında, Birleşik Krallığın EÜA'yı doğal-stratejik müttefiki ABD için, AB'nin inisiyatifinde bulunmayacak şekilde daima ayrı bir yerde konumlandığını ifade etmek mümkündür (Keser, 2006). GKRY'nin Mayıs 2004'te AB'ye katılımından hemen önce, Nisan ayı içerisinde BM'nin hazırladığı ve özünde Kıbrıs Cumhuriyeti'ni yeniden canlandırarak Kıbrıs Adasını bütün halinde AB'ye almayı hedefleyen Annan Planı, GKRY'de ve KKTC'de eş zamanlı olarak referanduma götürülmüş, planı GKRY reddederken, KKTC kabul etmiş, sonuçta Annan Planı yaşama geçirilememiştir. Birleşik Krallık, Annan Planının taraflarca kabul edilmesini teşvik etmek amacıyla, EÜA'nın 99 mil² alanından 45 mil²'sini "vazgeçilmiş bölgeler" adı altında, temelde EÜA'nın diğer mahallere ulaşım hakkını ve denizdeki sınırlarının değişmezliğini koruyarak yeniden canlanacak devlete devretme hususunu planın bir parçası olarak sunmuştur (Tamçelik, 2011; Stregiou, 2015). Öte yandan Birleşik Krallığın 2020'de AB'den ayrılışı (Brexit), EÜA'nın AB'nin bir parçası olmaması sebebiyle EÜA'ya dair herhangi bir değişiklik yaratmamıştır ("Foreign, education ministries reassure Cypriots over Brexit", 2020). EÜA'nın Avrupa'nın bir parçası olmaması ve EÜA sınırları içerisindeki kullanılmayacağı düşünülen toprakların devredilmesinin planlanması durumunu, Birleşik Krallığın hiçbir zaman ve koşulda EÜA'yı paylaşmak ve terk etmek gibi bir niyetinin olmadığı, aksine yerel halk ile ilişkilerini sağlamlaştırarak ve sorumluklarını azaltarak Adada kalıcı olmayı hedeflediği şeklinde yorumlamak mümkündür.

EÜA sınırları içinde yaşayan bölge insanının EÜA sınırlamaları sebebiyle taşınmaz mallarını değerlendiremeyişi ciddi bir sorun teşkil etmiştir. Nitekim 2006'da artan protestolar ve AB yargısına gitme ihtimali sebebiyle Avrupa Konseyi, Agrator Üssü civarında yaşayan halkın şikâyetlerine istinaden EÜA'da ikâmet eden halkın sorunlarına ilişkin bir rapor hazırlamış ve raporda bölge halkının şikâyetlerinde haklı olduğu sonucuna yer verilmiştir. 2014'de Birleşik Krallık, 1960 Anlaşmalarının EÜA ile ilgili hükümlerinde bölge halkı yararına bir takım esnetmeler yaparak EÜA'de yaşayan halka ait özel mülk alanlarının kullanımına dair bir yönetmelik hazırlamıştır. Buna göre EÜA'nın %78'inde (255 km²'lik alanının yaklaşık 200 km²'lik bölümü) GKRY vatandaşı, AB vatandaşı ya da bir üçüncü ülke vatandaşının bu bölgelerden toprak satın almasına, bölgedeki halkın topraklarını turizm, ticaret, sanayi, okul, spor, eğlence alanları inşasında kullanmasına izin verilmiştir (Stergiou, 2015; Güvenç, 2020; Atun, 2005). Bahse konu yönetmelik 2020'den itibaren yürürlüğe girmiştir ("Türk Dışişleri Bakanlığı'ndan İngiltere'ye Kıbrıs tepkisi", 2020). Özetle Birleşik Krallık EÜA'nın üsler bölgesini elinde tutmaya devam ederken, bölge halkının protestolarının dünyada ses getirmesini önlemek için, halihazırda kullanmadığı ve gelecekte de kullanmayacağını değerlendirdiği egemenliği altındaki topraklar üzerinden tavizde bulunmayı çıkarlarına uygun bulmuştur.

4.4. EÜA'nın Doğu Akdeniz DYAS'daki Pozisyonu

2000'li yılların sonlarından itibaren hız kazanan, Doğu Akdeniz'de deniz yatağının altında keşfedilen doğal gazdan en çok payı alma mücadelesinde zemini oluşturan DYAS'dır. Bu çok yönlü mücadelede, konjonktüre göre değişik seviyelerde rol alan Birleşik Krallık, bölge dışı küresel bir aktör olarak görülmekle birlikte, aslında bir bölge aktörü olarak da değerlendirilebilir. Çünkü kuruluş anlaşmasında EÜA'nın karasularına sahip olduğu ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin karasuyunun bir kısmı olarak buraları talep etmeyeceği hükmüne bağlanmıştır. Bahse konu anlaşmada, EÜA'nın karasularının devamındaki kıta sahanlığına sahip olma durumuna dair bir ifade bulunmamaktadır (Millet Meclisi Kanun Tasarısı, Sayı: 387, (25. 12. 1961), 24-26, 54). (Harita 4)

Şekil 4: BEÜA ve DEÜA Karasuları

(Cyprus, United Kingdom, t.y.)

1960 Anlaşmaları esas alındığında Birleşik Krallık hukuken, Kıbrıs adasında deniz aşırı topraklarda egemen bir “devlet” gibi yönetilen kendine özgü bir oluşuma sahiptir ve bu oluşumun toprağı ve toprağın devamı olan karasuları mevcuttur. Bununla birlikte, EÜA’nın “klasik bir devlet” olmayışı, 1960 Anlaşmalarına göre EÜA’nın yalnızca askeri amaçlarla kullanılacağı ve karasularına sahip olduğu hükümleri bir arada değerlendirildiğinde, EÜA karasularının da sadece askeri maksatla kullanılabilceğı, anlaşmalarda geçmeyen kıta sahanlığı haklarının olamayacağı çünkü böyle bir hakkın sadece uluslararası hukuka göre devletlere ait olduğu yorumunu yapmak da mümkündür (Yiolitis, 2016). Birleşik Krallık bugüne kadar, EÜA’nın kıta sahanlığına sahip olduğuna dair ve GKRY’nin bölge ülkeleri ile DYA Anlaşmaları yapması hususunda kamuoyu önünde net bir görüş belirtmemiştir. GKRY’nin ilan ettiği Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) ile ilgili olarak ise, 2014’de dönemin Birleşik Krallık Dış İşleri Bakanlığı sözcüsü, ülkesinin bahse konu MEB’i “Kıbrıs Cumhuriyeti” adı altında tanıdığını, kaynakların Kıbrıs’taki tüm toplumların yararı için araştırılması gerektiğini ifade etmiştir (Özgöker ve Çelik, 2016). Bununla birlikte Birleşik Krallık, konuyla doğrudan veya dolaylı bir şekilde bağlantılı olan bazı faaliyetlerde bulunmuş ve geleceğe ait niyetleri hakkında ipuçları vermiştir. Bu kapsamda Birleşik Krallığın yaptığı faaliyetlerden birisi, yaşama geçirilemeyen 2004 Annan Planı çerçevesinde EÜA topraklarının hatırı sayılır bir bölümünü GKRY’ye devredilmesi hususunda gündeme gelmiştir. Plana göre, EÜA’nın kara sınırları Birleşik Krallık ve GKRY tarafından atanacak iki kişi tarafından sınırlandırılırken, GKRY ile EÜA arasındaki deniz yan sınırları sadece Birleşik Krallık tarafından atanacak bir kişi tarafından belirlenecekti ve sonrasında uluslararası yargıya başvurma olanağı olmayacaktı. Birleşik Krallık, EÜA topraklarından vazgeçerken çok büyük olasılıkla geleceğe dönük hedefleri sebebiyle deniz sınırları konusunda aynı özveriyi göstermek taraftarı olmamıştır (Dodds vd., 2015). Bir diğer faaliyet, Birleşik Krallığa ait hidrografi ve oşinografi araştırma gemisi HMS Enterprise’in Şubat 2005’de BEÜA ve DEÜA arasında Limasol açıklarında araştırmalar yapmış olmasıdır. Bu duruma istinaden Birleşik Krallığın bölgedeki rezerv miktarını belirlemeyi müteakip yol haritasını netleştirmeyi hedeflediğini ifade etmek mümkündür. Çünkü rezerv büyüklüğünün, Birleşik Krallığın DYAS’a doğrudan dahil olmasına dolayısıyla karşılaşacağı risk ve tehditlere değip değmemesi önem arz etmektedir (Başeren, 2010). Üçüncü faaliyet, normalde Sardunya Adasında icra edilmesi planlanan sonradan yapılan bir değişiklikle 2011’de “Agrator Devleti”nin Birleşik Krallık ile birlikte topraklarında ve karasularında “Kıbrıs Aslanı” isminde, ilk kez her üç kuvvetin unsurlarının katılımıyla geniş çaplı bir amfibi tatbikat icra etmiş olmasıdır (“İngiltere, Kıbrıs'ta tatbikata hazırlanıyor”, 2011).

Özetle Birleşik Krallığın 1960 Anlaşmaları ile EÜA üzerinden elde ettiği kazanımlarını ve sessizliğini korumaya devam ederken, bölgede çok sayıda koşulun gerçekleşmesine veya gerçekleşmemesine bağlı olarak gelecekte EÜA’nın kıta sahanlığının olabileceğine dair bir anlayışa sahip olduğunu, bunu göz ardı etmediğı şeklinde bir değerlendirmede bulunmak mümkündür.

5. SONUÇLAR

Rus kültürünün geleneksel oyuncacı matruşka, orijini temsil eden en büyük figür yukarı doğru kaldırıldığında içinden daha küçük boyutta bir figür, o kaldırıldığında ondan daha küçük boyutta diğer bir figür ve figürler yukarı doru kaldırılmaya devam edildiğinde, ana figürün içerisinde iç içe yerleştirilmiş, görünüşte tek, ayrı ayrı olduklarında beş veya yedi figürden oluşan bir figürler dizisinden oluşmaktadır (“Matruşka bebekleri”, 2022). Matruşka örneğinden yola çıkıldığında, Birleşik Krallık ve ABD politikaları, Akdeniz, Doğu Akdeniz, Kıbrıs ve Egemen Üs Alanları (EÜA) matruşkası bu makalenin omurgasını oluşturmuştur.

1800’lü yılların başından itibaren “Megali İdea” çerçevesinde Yunanların Osmanlıya karşı isyanlarını destekleyen Birleşik Krallık, Kıbrıs’ı 1878’de ele geçirdikten sonra bu kez Megali İdea’nın bileşeni olan enosisi desteklememiştir. Çünkü, Birleşik Krallık Başbakanlarından Lord Palmerston'a ait "İngiltere'nin ebedi dostları ve düşmanları yoktur, değişmez çıkarları vardır" (“Lord Palmerston and the ‘civis Romanus sum’ principle”, 2015) sözü, Birleşik Krallığın Kıbrıs politikasının ana belirleyicisi olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrasında yeni hegemon ABD’nin, sadece Birleşik Krallığa özgü olmayan bahse konu uluslararası ilişkiler prensibi doğrultusunda bölge politikalarının belirleyen güç olması sebebiyle Birleşik Krallık, “en az sorumluluk, en çok yetki/fayda” mottosu paralelinde “Ada üzerinde egemenlikte ısrar etmeyerek, üs ile yetinme” politikasına yönelmek zorunda kalmıştır. Nitekim Birleşik Krallık, bağımlı “Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti”ne Adayı teslim ederken, “yenilginin zafere dönüştürülmesi”(Constantinou and Richmond, 2005) öyküsü içerisinde, “az ve öz” şeklinde tanımlanabilecek iki üs ve geçmişten beri kullana geldiği istihbarat birimleri üzerinde egemenlik sahibi olmuştur.

Birleşik Krallık vazgeçmeye niyetlense dahi ABD’nin vazgeçirmediği EÜA’nın isimlendirmesinde yer alan, hakimiyet ve hükümlerlik sözcükleri ile eşanlamlı “egemenlik” kelimesi, başka bir kanıt olmasa dahi makalenin argümanını kanıtlayan en önemli veridir. “Vazgeçilmez”liğin tarihi süreçteki diğer somut kanıtlarını ise şu şekilde sıralamak mümkündür: Birleşik Krallık politikacıları tarafından yapılan “üslerin hiçbir şekilde tartışma konusu yapılmaması”na ve “statükonun korunması”na ilişkin açıklamalar, Kıbrıs Cumhuriyeti kurulurken EÜA’ya ilişkin yapılan uzun pazarlık süreci, EÜA’nın kuruluş anlaşması ile garanti altına alınmış olması, Birleşik Krallığın EÜA’daki hak ve yetkilerinin, kısıtlardan ve sorumlulardan çok daha fazla olması, EÜA’nın varlığının sorgulanmasını tetikleyecek Adanın askersizleştirilmesi tartışmalarının Birleşik Krallık için arzu edilmeyen bir konu olması, EÜA’nın AB’nin bir parçası yapılmayı ve EÜA’yı yenileme/geliştirme projelerinin yürütülmesi. EÜA’nın vazgeçilmezliğini destekleyecek son bir husus ise, bu yapının hali hazırda sahip olduğu karasularının dünyadaki ve bölgedeki gelişmelere bağlı olarak gelecekte Birleşik Krallık tarafından kıta sahanlığı kavramına dönüştürülebileceğine dair şüphe içerikli değerlendirmedir.

Birleşik Krallık ve ABD ikilisi için EÜA vazgeçilmezdir ve kalıcıdır. Çünkü, dün, bugün ve yarın perspektifinde bölgede ve hinterlandında yapılan her tür harekâta ilişkin istihbarat ve hava gücü desteği,

ardından diğer destekleyici faaliyetler EÜA'lara istinaden, mesafenin yakınlığı sebebiyle kısa sürede, kesintisiz, düşük maliyetle ve en önemlisi ev sahibi ülke yaklaşımı dikkate alınmadan bağımsız/kontrolsüz bir şekilde yapılabilmektedir. Bahse konu devletlerin güç sahibi olduğu müddetçe çıkarları gereğince EÜA kazanımlarını devam ettirmesi beklenen bir durum iken, aksi bir gelişme ise sürpriz bir gelişme olacaktır.

KAYNAKLAR

- Abandoned Forgotten & Little Known Airfields in Europe. (2014). Erişim adresi: <https://www.forgottenairfields.com/airfield-kingsfield-63.html>
- ABD ve İngiltere, Kıbrıs'taki üslerden dünyayı izliyor. (2023). Erişim adresi: <https://www.halkinsesikibris.com/guney-den-haberler/abd-ve-ingiltere-kibristaki-uslerden-dunyayi-izliyor-h206765.html>
- Ağrotur ve Dikelya (2023) Erişim adresi: https://www.turkcewiki.org/wiki/A%C4%9Frotur_ve_Dikelya#/media/Dosya:Cyprus_SBAsInRed.png/
- Akalın, D. (2011). *Süveyş Kanalı (Açılışı ve Osmanlı Devleti'ne Etkisi 1854-1882)* [Doktora Tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Akrotiri. (2023). Erişim adresi: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/akrotiri/>
- Atun, A. (2005). İngiliz Üslerinde baş ağrıtıcı gelişmeler. Erişim adresi: <https://www.ataatun.org/İngiliz+Üslerinde+baş+ağrıtıcı+gelişmeler>
- Atun, A. (2017). İngiltere Garantiler konusunda takiyye yapıyor. Erişim adresi: <http://soyledik.com/tr/makale/3630/ingiltere-garantiler-konusunda-takiyye-yapiyor--profdr-ata-atun.html>
- Balyemez, M. (2021). İngiltere'nin Doğu Akdeniz'deki İstihbarat Faaliyetlerine Kesitsel Bir Bakış (Kıbrıs, Orta Doğu ve Türkiye). *Prof. Dr. Bige Sükan'a Armağan, Cumhuriyet Tarihi Yazıları* içinde (ss. 369-401). Kömen Yayınları.
- Başeren, S. H. (2010). Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı. *Stratejik Araştırma ve Etüt Merkezi (SAREM)*. 129-184.
- British forces overseas posting: Dhekelia, Cyprus. (2013). Erişim adresi: <https://www.gov.uk/guidance/british-forces-overseas-posting-dhekelia-cyprus>
- British Forces overseas posting: RAF Akrotiri, Cyprus. (2013). Erişim adresi: <https://www.gov.uk/guidance/british-forces-overseas-posting-raf-akrotiri-cyprus>
- British forces overseas posting: Troodos, Cyprus. (2013). Erişim adresi: <https://www.gov.uk/guidance/british-forces-overseas-posting-troodos-cyprus>
- Constantinou, C. and Oliver R. (2005). The Long Mile of Empire: Power, *Legitimation and the UK Bases in Cyprus. Mediterranean Politics, 10*(1), 65–84.
- Cyprus, United Kingdom (t.y.) Erişim adresi: <https://sovereignlimits.com/boundaries/cyprus-united-kingdom-maritime>
- Dhekelia. (t.y.). Erişim adresi: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/dhekelia/>
- Dikerdem, M. (1977). *Ortadoğuda Devrim Yılları*. İstanbul Matbaası.

- Dodds, K, Rikke B.J. and Costas M. Constantinou. (2015). Signposts: Cyprus, UK and the Future of the SBAs. *The RUSI Journal*, 160(5), 36-45.
- Doğan, Z. (2019). Türkiye-ABD İlişkilerinin Temel Dinamikleri ve Stratejik İttifak Boyutu. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üni. İİBF Dergisi, 9 (2). 133-156.
- Episkopi Cantonment (2023). Erişim adresi: http://www.turkcewiki.org/wiki/Episkopi_Cantonment
- Foreign, education ministries reassure Cypriots over Brexit. (2020). Erişim adresi: <https://cyprus-mail.com/2020/01/31/foreign-education-ministries-reassure-cypriots-over-brexite/>
- Garanti Anlaşması (Zürich, 11 Şubat 1959). Erişim adresi: https://www.mfa.gov.tr/garanti-antlasmasi-zurich_11-subat-1959_tr.mfa
- Ghez, J. (2011). Alliances in the 21st Century Implications for the US- European Partnership. RAND Corporation Occasional Paper.
- Güger, B. (2021). 1974'ten Bugüne Joe Biden'ın Kıbrıs Sicili. Doğu Akdeniz'de Rekabet: Savunma, Diplomasi, Enerji, (Ed.) Ş. Çarık. Halk Kitabevi.
- Güvenç, S. (2020). Andre Vitçek, Kıbrıs'taki İngiliz (NATO) üsleri ve unutulmuş bağımsızlık. Erişim adresi: <https://haber.sol.org.tr/yazar/andre-vitcek-kibristaki-ingiliz-nato-usleri-ve-unutulan-bagimsizlik-16649>
- Hadjipavlis, P. (2015). The Geopolitical Importance of the Eastern Mediterranean Airspace. *Eastern Mediterranean Geopolitical Review*, 1. 44-60.
- İrkiçatal, E. (2012). *İngiltere'nin Kıbrıs Politikası (1945-1960)*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- İngiltere, Kıbrıs'ta tatbikata hazırlanıyor. (2011). Erişim adresi: <https://www.denizhaber.net/ingiltere-kibrista-tatbikata-hazirlaniyor-haber-35114.htm>
- İsrail-Hamas Savaşı. (2023) Erişim adresi: <https://twitter.com/rusencenter/status/1723073826685141241?t=TcW3wEiRfA4Hgw6httvqDQ&s=08>
- İttifak Antlaşması (Zürich, 11 Şubat 1959). Erişim adresi: https://www.mfa.gov.tr/ittifak-antlasmasi-zurich_11-subat-1959_tr.mfa
- Kennard, M. (2023a). Revealed: America's Secret Military Deployment On British Cyprus. Erişim adresi: <https://www.declassifieduk.org/revealed-americas-secret-military-deployment-on-british-cyprus/>
- Kennard, M. (2023b). US Spies Have 'Wide Range' of Facilities on UK's Cyprus Base Near Gaza—and Share Material 'Daily' with Israel. Erişim adresi: <https://www.declassifieduk.org/u-s-spies-have-wide-range-of-facilities-on-uks-cyprus-bases-near-gaza-and-share-material-daily-with-israel/>
- Ker-Lindsay, J. (2007). A Difficult Transition to a New Relationship: Britain and Cyprus in the European Union. *Journal of Contemporary European Studies*, 15(2). 185–200.
- Keser, H. (2014). *11 Eylül Sonrası Dönem ve Değişen Yeni Dünya Düzeninde Stratejik Güvenlik Bağlamında Doğu Akdeniz'de İngiliz Üsleri*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Atılım Üniversitesi.
- Keser, U. ve Ak, G. (2020). Tarih, Hukuk, Politika ve Aktörler. *Doğu Akdeniz ve Kıbrıs'ta Strateji ve Güvenlik*. Hiperyayın.

- Keser, U. ve Akgün, S. (Ed.) (2015). Stratejik Güvenlik Bağlamında Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Adasının Stratejik Pozisyonu Üzerine Bir Değerlendirme. *Casus Belli; Kıbrıs* içinde (ss.1-14). Kıbrıs-Akdeniz Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını.
- Keser, U. (2006). Kıbrıs'ın Stratejik Önemi Bağlamında Adada Askeri Faaliyetler ve İlgili Tarafların Askeri Gücü. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 2(3). 114-147.
- Keser, U. (2019). Kıbrıs; Espiyonaj Ve İntelijans Üzerine Bir Değerlendirme. (Ed.) D. Güler, A. Yıldız ve İ. Savaş. *Yeni Deniz Güvenliği Ekosistemi ve Doğu Akdeniz* içinde (ss.38-68). TASAM Yayınları.
- Kıbrıs'taki İngiliz Üsleri'ne dev yatırım (2011). Erişim adresi: <https://haberkibris.com/kibristaki-ingiliz-uslerine-dev-yatirim-1509-2021-11-28.html>
- Kılıç Yaşın, G. (2021). Doğu Akdeniz Krizinin Perde Arkası. (Ed.) Ş. Çarık. *Doğu Akdeniz'de Rekabet; Savunma, Diplomasi, Enerji* içinde (ss.141-166). Halk Kitabevi.
- Kurban, V., Ergün, O., Çümen, N. ve Gül, B. (2020). *Stratejik Paralaksın Doğduğu Noktada Türk ve Rus İlişkilerinin Geleceği: Kıbrıs ve Ötesi*. İksad Yayınevi.
- Lord Palmerston and the 'civis Romanus sum' principle. (2015). Erişim adresi: <https://history.blog.gov.uk/?s=There+isn%27t+Eternal+friends+and+enemies+of+England%2C+they+have+immutable+interests>
- Mamalı, B. (2014). Türkiye'yi Trodos Dağı'ndan dinliyorlar. Erişim adresi: <https://www.odatv4.com/analiz/turkiyeyi-trodos-dagindan-dinliyorlar-64066>
- Matruşka bebekleri neden iç içe geçmektedir?. (2022). Erişim adresi: <https://hukukidestek.net/matruska-bebekleri-neden-ic-ice-gecmektedir/>
- Millet Meclisi Kanun Tasarısı. Sayı: 387. 25 Aralık 1961.
- Özgöker, U. ve Çelik, H. (2016). Kıbrıs'ta Enerji Politikaları ve İngiltere "İlgisi". Yay. Haz. D. Türker Çelik. *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu, 11-13 Aralık 2014 / Gazimağusa, Bildiriler* içinde (ss. 531-550). Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayını.
- Stelya, N. (2021). İngiltere, Kıbrıs'taki üslerini yeniliyor. Erişim adresi: <https://www.gazeteduvar.com.tr/ingiltere-kibristaki-uslerini-yeniliyor-haber-1516389>
- Stergiou, A. (2015). The Exceptional Case of the British Military Bases on Cyprus. *Middle Eastern Studies*, 51(2). 285-300.
- Tamçelik, S. (2011). Kıbrıs'taki İngiliz Üslerinin Stratejik Önemi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1). 1510-1539.
- Sonyel, Salahi R. (1978). İngiltere Dışişleri Bakanlığı Belgelerine Göre Osmanlı Padişahı Abdülhamit 48 Saat İçinde Kıbrısı İngilizlere Nasıl Kiraladı. *Bellekten*, 42(168). 725-744.
- Sozos-Christos, T. (2018). *British Military Bases in Cyprus: Law, History and Politics*. The 13th International Conference Of International Society for the Study of European Ideas (ISSEI).
- Treaty Concerning The Establishment of The Republic of Cyprus. Erişim adresi: https://www.mfa.gov.tr/kibris-cumhuriyeti_nin-kurulusuna-iliskin-temel-antlasma-_1960__ingilizce_.tr.mfa
- Türk Dışişleri Bakanlığı'ndan İngiltere'ye Kıbrıs tepkisi. (2020). Erişim adresi: <https://tr.euronews.com/2020/06/12/turk-d-sisleri-bakanl-g-ndan-ingiltere-ye-k-br-s-tepkisi>

Viglietta, R. (1989). *The US Presence In The Mediterranean Sea As A Result of National Interests In The Area and NATO Involvement*. US Army War College Study Project.

Yiolitis, E. (2016). Back to base: what does Brexit mean for UK sovereign bases in Cyprus? Erişim adresi: <https://www.harneys.com/jurisdictions/cyprus/>

<https://dergipark.org.tr/pub/saga>

Millî Mücadele Döneminde Türk - İngiliz Propaganda Çalışmaları

Turkish -British Propaganda Campaigns During the Period of National Defense

Deniz GÜÇER^{1,*}

¹ Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Üst Kurul Üyesi 06100, Çankaya /ANKARA

Özet

Birinci Dünya Savaşı Avrupa devletleri açısından modern propaganda yöntemlerinin uygulandığı yeni bir dönem olarak kabul edilmektedir. Büyük Savaş'ın devamı niteliğinde olan Millî Mücadele Dönemi de doğal olarak gerek modern propaganda yöntemlerinin kullanılması ve gerekse işgal sırasında günümüz tekniklerine yakın bulunan uygulamalar açısından kendine özgü, özel bir dönemi temsil etmektedir. Bu çalışmanın amacı söz konusu dönemde İngiltere'nin ve Millî Mücadele kadrolarının uyguladığı propaganda başlıklarının değerlendirilmesidir. Söz konusu dönemde telgraf haberleşmesi yaygın hale gelmiş, propaganda için başta gazeteler olmak üzere bildiri ve beyannameler etkili olarak kullanılmıştır. İngiltere, İstanbul hükümetini yanına alarak Yunanistan'ı da askeri anlamda destekleyerek Millî Mücadele'ye karşı cephe almıştır. İngiltere'nin propaganda savaşlarında kullandığı önemli iki başlık Ankara'yı İttihatçılık ve Bolşeviklik ile suçlamak olmuştur. İngiltere bir yandan bu olumsuz propagandalarla Millî Mücadele kadrolarını zor duruma sokmayı başarırken diğer yandan da muhalif yerel unsurları desteklenerek çıkarılan isyanlarla bu algıyı yerleştirilmeye çalışmıştır. Millî Mücadele kadroları ise ana hatlarıyla halife ve padişahın esir alındığı, asıl düşman İngiltere olduğu mesajlarının yayılmasıyla bir propaganda çalışması yürütmüştür. Ayrıca İslam dünyasına mesajlar, Ankara fetvası ve ulusal / uluslararası gazete ve gazeteciler aracılığı ile propaganda çalışmaları yürütülerek Millî Mücadele'nin haklılığı kanıtlanmaya çalışılmıştır. Çalışmada İngiliz Arşiv belgeleri, ATASE belgeleri, Anadolu ve İstanbul gazeteleri incelenmiştir.

Makale Bilgisi

Araştırma makalesi
Başvuru: 12.01.2024
Düzeltilme: 24.01.2024
Kabul: 12.03.2024

Keywords

Propaganda
National Defense
United Kingdom
(Britain)

Anahtar Kelimeler

Propaganda
Millî Mücadele
Birleşik Krallık
(İngiltere)

Abstract

The period of the First World War is considered a new era in the application of modern propaganda methods for European states. The National Struggle period, which is a continuation of the Great War, naturally represents a unique and special period in terms of both the use of modern propaganda methods and practices close to contemporary techniques during the occupation. The aim of this study is to evaluate the propaganda headlines applied by England and the national liberation movement authorities during this period. During this time, telegraph communication became widespread, and announcements and declarations, especially newspapers, were effectively used for propaganda purposes. England, by aligning with the Istanbul government and militarily supporting Greece, took a stance against the National Struggle. In the propaganda wars, England primarily accused Ankara of Unionism and Bolshevism. While England succeeded in putting the National Struggle authorities in a difficult situation with these negative propaganda efforts, it also tried to establish this perception by supporting dissident local elements through instigated rebellions. The National Struggle authorities, on the other hand, conducted a propaganda campaign by spreading messages that mainly focused on the capture of the Caliph and the Sultan, portraying England as the real enemy. Additionally, messages to the Islamic world, the Ankara fatwa, and propaganda efforts through national/international newspapers and journalists were used to prove the legitimacy of the National Struggle. The study examines British Archive, Turkish General Staff (ATASE) documents, Anatolian and Istanbul newspapers.

* Deniz Güçer, denizgucer@rtuk.gov.tr

1. GİRİŞ

Birinci Dünya Savaşı sadece değişen teknoloji ve iletişim yapısıyla değil aynı zamanda toplumları bir ideolojinin, bir fikrin çevresinde bir araya getirmenin, cephedeki askerleri bir amaca yönelik ikna etmenin önemini ortaya çıkarması açısından yani propagandanın kullanımı açısından tarihi bir dönemdir. Özellikle İngiltere ve Almanya modern anlamıyla ilk defa Birinci Dünya Savaşı'nda "düşünce kurşunları" olarak adlandırılan fikirleri, "propaganda kurşunu"na çevirmeyi başarmıştır. Savaşın Almanya ve Osmanlı Devleti'nin yenilgisiyle sonuçlanmasının ardından Mondros Ateşkes Anlaşması ve beraberinde gelen işgaller ile Osmanlı coğrafyasında yeni bir durum ortaya çıkmıştır. Bu nedenle İngiltere, Fransa ve İtalya'nın Dünya Savaşı'nda özellikle Almanya'ya karşı uyguladıkları propaganda yöntemlerini Anadolu coğrafyasında aynı şekilde uygulaması doğal olarak pek mümkün olmamıştır. Çünkü bu defa bir başka ülkenin topraklarında işgalci durumundadırlar ve üstelik Yunanistan gibi yeni bir aktör de Anadolu coğrafyasında devreye sokulmuştur. Aslında Avcıoğlu'na göre işgalin başından beri Türk-Yunan savaşı yoktur bir *Türk İngiliz Savaşı* vardır ve Yunanlılar bu savaşta asker olarak kullanılmışlardır (Avcıoğlu, 1979, s. 161). Bu nedenle Yunanistan propaganda için büyük çaba göstermiş olsa da asıl olarak İngiltere kendi iç kamuoyu ve uluslararası kamuoyunun yönlendirilmesi açısından baş aktör olarak görünmektedir. Söz konusu propaganda çalışmalarının önemli bir bölümü yöntem ve döneme ait özgün nitelikler taşımaktadır. Bu nedenle belli tanımların içine sokulmaları da oldukça zor görünmektedir. İngiltere ve Millî Mücadele kadroları bu süreçte Birinci Dünya Savaşı'nda kullanılan bazı yöntemlerle birlikte, günümüzün modern propaganda tekniklerini de -ismi konulmasa bile- uygulamıştır. Örneğin Millî Mücadele kadroları *konusuna ve sahasına göre propaganda* ile *misenformasyon* gibi bazı propaganda alt başlıklarını kullanmıştır. Taraflarca kullanılan yöntemler arasında, *kara propaganda (dezenformasyon ile birlikte)*, *siyasi propaganda*, *iç propaganda*, *savaş propagandası* da gösterilebilir.

Latince bir kelimedenden gelen, "Ekmek, yetiştirmek" anlamında kullanılan *propaganda* Birinci Dünya Savaşı Dönemi'nde teknikleri oluşan kurumsallaşan ve uluslararası alanda etkili kullanılan bir kavram hâline gelmiştir (Domenach, 1961, s. 91). 20. yüzyılda rüştünü ispat eden propaganda, teknolojik gelişmelere bağlı olarak tanımında ve uygulanmasında hızlı değişimler geçirmiştir. Bugün bile propagandanın pek çok tanımı yapılmakla birlikte Edward Bernays modern propagandayı, "*Halkın bir girişim, fikir veya grupta ilişkisini etkilemek için sürekli ve kalıcı şekilde olaylar yaratma ya da şekillendirme çabasıdır.*" şeklinde ifade etmektedir (Bernays, 2023, s. 54). Jean Marie Domenach'a göre propaganda milletlerin ruhundaki şuurlu veya şuurlu birtakım duyguları yakalamakta ve onları istismar etmektedir (Domenach, 1961, s. 72)

Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında yeni şeklini almaya başlasa da propaganda aslında tarih boyunca insanları ikna etmek, bir amaca yönlendirmek için kullanılmıştır (Bernays, 2023, s. 14). İlk propaganda çalışmasının ne zaman yapıldığı bilinmemekle birlikte kitleleri ve bireyleri ikna etmek, savaşa sevk

etmek amacıyla onları manipüle etmek için tarihin ilk döneminden itibaren kullanıldığı fikri yaygındır. Bunu Sun Tzu'nun 2400 yıl önce yazdığı *Savaş Sanatı*'na kadar geçmişe götürmek bile mümkündür (Welch, 2019, s. 18). Sözcük ilk olarak 1622 yılında Protestanlık'ın küresel olarak yayılmasından korkan Papa 15. Gregorius'un kurduğu İnanıcı Yayma Meclisi'nin (*Congregatio de Propaganda Fide*) oluşturmasıyla kullanılmaya başlamıştır. Papa 8. Urbanus tarafından 1627 yılında misyoner rahipleri eğitmek için bir Propaganda Koleji kurulmuştur (Bernays, 2023, s. 50). Başta dinî referanslarla ortaya çıkan propaganda çalışmaları çatışma dönemlerinde ise bir anlamda evrim geçirmiştir. Savaşlar, propagandanın şöhreti üzerinde karmaşık bir etki yaratmış ve "hükümetlerin kitleleri fanatik bir rızaya teşvik etmek için modern medyanın tüm imkanlarını kullandığı" bir dönem başlamıştır (Bernays, 2023, s. 14). 1910'lardan itibaren de eğitilmiş propaganda uzmanları ortaya çıkmış, kurumsallaşma başlamış, gazeteler ülkelerin çıkarlarına göre propagandacı kimliklere bürünmüş, aydınlar, gazeteciler ve toplumun önde gelen isimlerinin de katkılarıyla halkı ikna etmeye yönelik yeni bir güç doğmaya başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı propagandanın organize olarak kullanıldığı ilk dönem olarak kabul edilmektedir. Yine de propagandanın çağdaşlaşmasında dönüm noktaları olarak Amerikan İç Savaşı Dönemi (1775-1783) ve bunu izleyen Fransız İhtilali Dönemi (1792-1802) gösterilmektedir. Yine Domenach'a göre siyasal propaganda gerçek anlamıyla Fransız İhtilali'nden sonra başlamıştır. Her ne kadar siyasal propaganda en yoğun 20. yüzyıl içerisinde kullanılsa da 17. yüzyılın sonunda ve 18. yüzyılda meydana gelen devrimlerde yoğun bir propaganda çalışması da gözlemlenmiştir (Bektaş, 2000, s. 146).

Kırım Savaşı'nda telgrafın etkili kullanımı ile toplumların hayatına giren "*penny press*"lerin ardından artık günlük tirajları yüksek gazeteler gündeme girmiştir. Penny Press çağı, 1833 yılında New York Sun'un kurulmasıyla başlamıştır (Jowett & Garth, 2017, s. 130-131). Gazetecilik girişiminin çapı da bu dönemde hızla büyümüştür. 1918 yılında yayın hayatına başlayan Sunday Express 250 bin üzerinde bir tiraja sahiptir ve bunun için iki milyonun sterlinin üzerinde para harcamıştır (Herman & Chomsky, 1999, s. 74). Halklar günlük bilgilere ulaşmaya başlamış ve daha fazlasını talep ettikçe gazetelerin rekabeti artmıştır. Büyük Savaş'ta bilgi akışı hızlanmış, dünyanın birçok ülkesinden gazeteciler cephelerden haber akışını daha canlı hâle getirmiş, kullanımı o dönem için sınırlı olsa da kısa filmlerle propaganda devreye sokulmuştur.

Dimitri Kitsikis'e göre, hükümetlerin modern propaganda anlayışını kazanmaları ve geliştirmeleri için savaşlar mutlaka gerekmektedir (Kitsikis, 1963, s. 112-113). Devletlerin savaş döneminde propaganda yöntemlerini geliştirmelerinin en önemli nedeni ise halkı savaşa ikna etmek ve desteğini kazanmaktır. Dünyanın topyekûn harbe tuttuğu bu dönemde ekonomiden asker alımına kadar birçok zorlukla karşı karşıya kalan devletler halkın desteğini almadan sürecin yönetilmeyeceğini ve zaferin kazanılmayacağını fark etmiştir. Bu nedenle neredeyse tüm devletler halkı milliyetçi duygularla besleyerek propaganda yapmıştır. Cephedeki askere moral desteği sağlamanın ne derece önemli olduğu

ya da uluslararası kamuoyunun desteğini almanın bir devlet açısından taşıdığı hayati önem yine Birinci Dünya Savaşı'nda kullanılan propaganda tekniklerinin şekillenmesini sağlamıştır.

2. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA KULLANILAN PROPAGANDA YÖNTEMLERİ

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları propagandayı savaş stratejisi içerisine yerleştirmiş ve hatta daha ileri giderek “propaganda artık savaşların yerini alacak bir duruma” gelmiştir (Tarhan, 2013, s. 156). Savaş sonunda ise propagandanın neredeyse bütün dünyayı saran bir öfke şeklinde kendisini göstermesi bilim insanlarını bile şaşkına çevirmiştir (Jowett & Garth, 2017, s. 272). Welch'e göre büyük savaşta propaganda savaşın organize bir silahı olarak meşum hâle gelmiş ve “cephanelikteki silah” durumuna sokulmuştur (Welch, 2019, s. 18). Önceki savaşların aksine Büyük Savaş yalnızca profesyonel orduların değil ülkelerinin tümünün hep birlikte ölümcül çatışmaya kilitlendiği ilk topyekûn savaş olarak adlandırılmaktadır. Savaş, halkın devlet meselelerine katılım düzeyinin artmasını sağlamış, cephedeki asker ve evdeki sivil arasındaki açıklık daralmıştır. Zorunlu askerliğin getirilmesi, kadınların cephane fabrikalarında istihdam edilmesi, İngiltere'nin güneydeki zeplin saldırıları ve Alman denizaltılarının Britanya'yı teslim almak için halkı aç bırakma girişimleri, modern savaşın kurallarını öğrenen ülkeler için travmatik deneyimler olmuştur (Welch, 2022, s. 89-90). Savaş sırasında ülkeler bir yandan ulusal birliği milliyetçilik duygusuyla sağlamaya çalışırken bir yandan da düşmanı kötüleyerek, küçük düşürerek, yalan haberler yayarak propaganda çalışmalarını sürdürmüştür. Sloganlar kullanılmaya başlanmış, bildiriler ve afişlerle halkın sürekli dikkati ve ilgisi savaşa ve zafere yönlendirilmiştir. Örneğin İngiltere'de kullanılan “Ülkenin Sana ihtiyacı var!” (*Your Country Needs You*) sloganı Birinci Dünya Savaşı'nın en önemli sloganları arasında yer almıştır ve görsel propaganda açısından yeni bir dönemi başlatmıştır (Toby, & Hoşsucu, 2011, s. 12). Lord Kitchener Sudan'daki askerî başarılarından dolayı popüler bir kahraman olarak İngilizler tarafından sevilen bir isimdir. Ağustos 1914'te Savaşın Sorumlu Dışişleri Bakanı olarak atanmıştır. İllüstratör Alfred Leete tarafından 5 Eylül 1914 tarihli London Opinion dergisinin kapağı için tasarlanan ünlü Kitchener posterini büyük bir başarı kazanmış ve sayesinde Ocak 1915'e gelindiğinde 1 milyon erkek askere yazılmıştır. Kısa ve etkili sözler ile bir afişin toplum üzerinde sağladığı bu çarpıcı etki başta İngiltere olmak üzere tüm Avrupa devletlerinin propaganda için bu tür yöntemlere yönelmesine neden olmuştur. Bir başka ünlü afiş ise James Montgomery Flagg'in Sam Amca posteridir ve ABD tarafından 4 milyon adet basılmıştır. Aslında söz konusu iki imaj, bugün bile hâlâ birçok ülkenin işe alım kampanyalarında varlığını sürdürece kadar etkilidir (Welch, 2022, s. 36).

Savaşan devletler kamuoyunun görüşünü ulusal önem taşıyan bir konu olarak gözetmek zorunda kalmış ve halk, ucuz gazeteler, afişler ve sinema gibi gelişmiş kitle iletişim araçları yoluyla hemen her gün devlet propagandasının hedefi hâline gelmiştir. Savaş sırasında sansür ve yanlış bilgilendirme olarak anılan propaganda daha sonra gitgide artan oranda düşmanın maneviyatına yönelik psikolojik bir mücadele aracı olarak kullanılmaya başlamıştır. Savaş aynı zamanda bir kurumsallaşmayı da beraberinde getirmiştir. Almanların propaganda kampanyasına karşılık İngiltere, Ağustos 1914'te Llyod

George'nun talimatıyla, “*Almanların yanlış beyanlarını çürütmek, toplumsal fikirleri ve yurt dışı kamuoyunu etkilemek için hareket edecek bir örgüt*’ olarak Wellington House’un temellerini atmıştır. Kabine üyesi, C. F. G. Masterman başa getirilirken Wellington House’un ilk konferanslarına aralarında Sir Arthur Conan Doyle’un da bulunduğu ünlü yazarlar, gazeteciler ve toplumun önde gelen isimleri davet edilmiş, ikna metotları üzerinde uzun tartışmalar yapılmıştır. İki yıl sonra ise Wellington House artık İngiliz propagandasının merkezi durumundadır (Sanders, 1975, s.119). Propaganda çalışmaları için bir araya gelmeleri sağlanan bu önemli isimler Wellington House’un karar verme organını oluşturmuştur ve 1917 yılına gelindiğinde çalışan sayısı 54 kişiye ulaşarak yurtdışında faaliyet gösteren en geniş organizasyon hâline gelmiştir (Avşar, 2020, s. 45). Wellington House’un çalışma yönteminin anlaşılması açısından önemli bir nokta; örneğin bir konferansa gönderilerek propaganda yapanların İngiliz hükümeti için çalıştıklarını hiçbir zaman açığa vurmamalarıdır (Katz, 2021, s. 185-187). Mustafa Kemal Paşa da aynı yöntemi Millî Mücadele döneminde kullanmış, protesto için çekilen telgrafların ve düzenlenen mitinglerin emirle değil halk tarafından yapıldığının algılanması için gerekli uyarıları sürekli yapmıştır. Birinci Dünya Savaşı’nda İngilizlerin kullandığı propaganda yöntemlerinin çeşitliliği ve etkisine Kazım Karabekir Paşa da bizzat şahit olmuştur. Karabekir, Çanakkale’de esir alınan Müslüman esirlerin İngilizler tarafından son derece etkilendiklerini belirterek Türklerin kendilerinin de Müslüman olduklarını anlatamadıklarını yazmıştır. Karabekir, “*Propagandacılıkta da İngilizler casuslukta olduğu gibi gayet usta olduklarını cihan harbinde her yerde gösterdiler.*” (Karabekir, 2004, s. 49) demektedir.

Almanya savaş sırasında İngiliz propagandasıyla baş edememiştir. Birçok Alman, İngiliz propagandasının üstünlüğünü Alman başarısızlığının sebebi olarak kabul etmiştir. Nitekim bu etki ilerleyen yıllarda propagandanın Nazi ideolojisinin temel taşlarından biri olmasına neden olacaktır. Hatırlatmak gerekir ki savaşta uluslararası alanda propaganda çalışmalarında etkili olamayan Almanya, Osmanlı Devleti ve özellikle İstanbul üzerinde gerçek bir başarı sağlamıştır. İstanbul hükümeti ile yakınlaşan Almanya önce müttefikleri destekleyen gazeteleri sansüre sokmayı başarmış ardından Kaiser için özel bir propaganda çalışması yürütülmüştür. Öyle ki Kaiser’in Hazreti Muhammed’e saygısını gösterdiğine yönelik haberler sürekli yayınlanmış, Türk üniforması giyerek fotoğraflar vermiş ve çeşitli araçlarla Almanya’yı Türkiye’nin dostu olarak tanıtmakta birincil bir rol oynamıştır. Kaiser bir anda *İslam’ın büyük koruyucusu Hacı Wilhelm* hâline gelmiş ve hatta onun *Muhammediliğe geçtiğine* dair hikâyeler bile yazılmıştır.¹ Az önce söz edilen sansürün de etkisi nedeniyle Osmanlı coğrafyasında İngiltere algısı süreç içinde tamamen değişmiştir. Pek çok Osmanlı gazete ve mecmuasında Osmanlı-İngiliz yakınlaşması sırasında makalelerde yer alan ‘Adil İngiliz’ ifadesi bu süreçte ‘Mel’un İngilizler’ yaklaşımına dönüşmüştür (Avşar, 2020, s. 77).

Dünya Savaşı sırasında askerlerin ve sargılar içindeki yaralıların konuşulduğu mitingler, acımasızlık öykülerinin anlatılması gibi propaganda teknikleri de devletler tarafından uygulanan yöntemler

---

¹ *Propaganda in Its Military Aspects* ([Washington]: Military Intelligence Branch, Executive Division, General Staff, 1918). *Propaganda in Its Military Aspects*. S: 47, 48.

arasındadır. Düşmanı itibarsızlaştırmak için yayılan vahşet hikâyeleri ise özellikle savaşın ikinci yarısında en çok tercih edilen propaganda yöntemleri arasına girmiştir. Örneğin, tamamen uydurma olan Alman askerlerin Belçikalı çocukların ellerini kestikleri hikâyesini yayan müttefik devletler, Almanlara karşı derin bir nefret uyandırılmasında büyük başarı sağlamışlardır (Bektaş, 2000, s. 146-147). İngiliz propaganda teşkilatı Almanlara yönelik her türlü karalama fırsatını kullanmıştır. Almanların Hollanda'da kilisenin çanlarını çalmayı reddeden bir papazı bu çanın içine asarak öldürdükleri, yollarda küçük çocukları süngüledikleri söylentileri uygulanan kara propaganda yöntemlerinden bazılarıdır (Öymen, 2014, s. 118). Nefret propagandası olarak da adlandırılan bu yöntemde söz konusu dönemde üç tür zulüm üzerine yoğunlaşmıştır: “a) Katliam b) Vücut bütünlüğünün bozulması c) açlıktan ölüme terk etme veya işkence gibi askere ve sivil halka yapılan kötü muamele” (Jowett & Garth, 2017, s. 283-284).

Birinci Dünya Savaşı'nda propaganda aracı olarak kullanılan en etkili araçlar gazeteler ve haber ajansları olmuştur. İngiltere özellikle The Times gazetesi ve Reuters Ajansı'nı kullanarak propaganda gazeteciliğinin de kapısını sonuna kadar açmıştır. İngiltere ayrıca Reuters'a büyük destek vererek onu dünyanın en etkili ve lider haber ajansı durumuna getirmeyi başarmıştır. Almanlar Reuters Haber Ajansı için bu dönem “Yalanlar Fabrikası” (*The Fabricator of Lies*) ifadesini kullanmıştır. Bunun dışında devletler afişler, bildiriler, broşürlerin etkisine son derece inanmıştır. Broşürler berber salonları, tren istasyonları, doktor muayenehaneleri gibi kalabalıkların olduğu her yere bırakılmaktadır (Katz, 2021, s. 186). İngiltere ayrıca Wellington House'da dil temelli bir ayırım yaparak ilgili ülkenin ana diliyle yayınlar hazırlamıştır ve kendi propagandasını yapan gazeteler, dergiler çıkarmıştır. Örneğin İngiliz propagandası yapan Al Hakikat, Türkçe de basılmaktadır (Sanders, 1975, s.134). Bir başka örnek ise yine Arap Bülteni adıyla çıkarılan yayındır. Osmanlı halifesinin konumunu sıkça tartışma konusu eden bu yayın İngiliz Arap Bürosu tarafından çıkarılmaktadır ve tüm Arap coğrafyasına dağıtılmaktadır (Çabuk 2021, s. 53).

Wellington House'da İskandinav ülkeleri, Hollanda, İtalya, İsviçre, İspanya'nın da aralarında olduğu çok sayıda masa bulunmaktadır. ABD kamuoyuna özel önem verilirken elbette Almanya için görevi Alman basınına izlemek olan özel bir savaş ofisi oluşturulmuştur. Bölümlerin her biri için ayrı bir çalışma modeli belirlenmiş ve uzmanlar yabancı basını incelemek ve kamuoyunun güncel bilgilerine hâkim olmakla yükümlü kılınmıştır. Her bölüm olumlu etkisi olması muhtemel konuları tercüme etmek, konuşmalar ve resmî belgeler yoluyla görüşler hazırlamak zorundadır. Yurt dışında kamuoylarının durumu hakkında rapor vermek ve yöntem önermek, İngiliz politikasına karşı memnuniyetsizliği veya muhalefeti yatıştırmak bu görevlilerinin sorumluluğundadır (Sanders, 1975, s.129). Ayrıca cepheden fotoğraflar, teknolojinin el verdiği ölçüde kısa filmler, fener slaytları, kartpostallar ve sigara kartları, posterler ve haritalar dahil olmak üzere çeşitli başka resimli propaganda biçimlerinden de yararlanılmıştır. Paskalyada 1916'da Rusya'ya tebrik mesajları içeren yüz bin kartpostal gönderilmiştir. Sigara kartları Japonya ve Çin'de dağıtılmak üzere tasarlanmıştır. Cephede askerleri etkileyecek filmler

hazırlanmış perdeler, jeneratörler ve projektör monte etmek için özel gruplar oluşturulmuştur (Sanders, 1975, s.135-138).

Cemiyetlerin kurulması, ünlü ve saygın kişilerin verdiği konferanslar, karikatürler, yabancı ülkelerde açılan sergiler, marşlar ve şarkılar da kullanılan propaganda yöntemleri arasındadır. Wellington House'nun kuruluş yapısı ve çalışma perspektifi, kullandığı iş gücünün kalitesi açısından propagandanın kurumsallaşmasında önemli bir adım sayılmaktadır. Propaganda kavramının modern anlamda henüz dönüşüm geçirmeye başladığı bu dönemde Wellington House birçok yeniliğe öncülük etmiştir. İngiliz propagandacıları çalışma yapacakları ülkelere göre esneklikler göstererek farklı yöntemler kullanmaktan çekinmemişlerdir. Örneğin kimi zaman yanılma yöntemleri kullanılırken kimi zamansa Arabistanlı Lawrence gibi isimler belirli coğrafyalara gönderilerek bölge halklarını etkilemek için kullanılmıştır. Bununla birlikte, Wellington House, hükümet tarafından kurulan tek organizasyon olmamıştır. Propagandayla uğraşması için Crewe House, Dışişleri Bakanlığı Haber Departmanı ve Tarafsız Basın Komitesi gibi bölümler de çalışmalar yapmıştır (Sanders, 1975, s.120-121). Almanya ise bu süreçte bir propaganda bakanlığı kurmak yerine bu işi ağırlıklı olarak askerlere bırakmayı tercih etmiş ve bu nedenle dar bir alanda kamuoylarını etkileme çalışmalarını sürdürebilmiştir (Öymen, 2014, s. 121). Halkı etkilemek için kullanılacak propaganda yöntemlerini belirlerken sivil bakış açısının yeterince öne çıkarılmamış olmasını Almanya'nın başarısızlığındaki etkenler arasında göstermek mümkündür.

2.1 Topyekûn Propaganda

Propagandanın tanımını yaparken *topyekûn harp* kavramının içindeki yerine göz atmak faydalı olacaktır. Topyekûn harp toplumların sahip oldukları tüm olanakları kullanarak sadece askerlerin değil sivillerin de içinde olduğu kapsamlı bir savaşa girmeleridir. 1935 yılında yazdığı *Topyekûn Harp (Der Totale Krieg)* kitabıyla oldukça ses getiren Erich von Ludendorff 'in² *topyekûn harp* teorisine yaptığı en büyük katkının da "psikolojik savaş" alanında olduğu kabul edilmektedir. Nitekim Ludendorff, düşmanın azmini kırmak için gerek cephede ve gerekse cephe arkasında savaşı bedenlen ve ruhen aylarca ve hatta yıllarca sürdürebilecek bir ulusa ihtiyaç olduğunu savunmaktadır (Ludendorff, 2017, s.40). Propagandanın yapıldığı gazetelerdeki haberlerin gerçeğe yakın, anlamlı olmasını ve mantık içermesini de şart olarak ortaya koymuştur. Çünkü haber propagandanın temel ögesidir ve temel dayanağı oluşturacak bir haber olmadan propagandadan söz etmek mümkün değildir (Ayhan, 2007, s. 81). Kazım Karabekir Paşa da '*İstihbarat*' isimli eserinde propagandanın tanımını ve etkisini anlatmıştır. Karabekir, "*Propaganda savaşta ve barışta dikkatli bakışları başka taraflara çevirmek dostu kuvvetli, düşmanı zayıf göstermek düşmanın halkını ve ordusunu fikri olarak bozmak için yapılan maksatlı yanlış*

---

² Erich von Ludendorff (1865-1937). Alman subay. 1885 yılında orduya katıldı, 1911 yılında Albay rütbesi aldı. Schlieffen ve Moltke gibi önemli komutanlarla birlikte çalıştı ve Birinci Dünya Savaşı'nda 2. Ordu'da General Karl von Bülow'un kurmay başkanı oldu. Alman İmparatoru II. Wilhelm tarafından Port le Merit Nişanı ile ödüllendirildi. 1923 yılında Adolf Hitler'in ünlü Birahane Darbesi'ne katıldı. Bu girişim nedeniyle yargılandı ancak suçsuz bulundu. 1925 yılında Alman Cumhurbaşkanlığı adayı oldu fakat kazanamadı. 1935 yılında *Der Totale Krieg (Topyekûn Harp)* isimli Dünya çapında ün kazanacak eserini yayınladı.

söylentilerdir. Bir ülke halkı ne kadar cahil olursa propagandanın tesiri o kadar hızlı ve kolay olur.” (Karabekir, 2004, s. 36-37) yorumu yapmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'ndan bu yana ordularla birlikte propaganda/ propaganda yöntemleri de savaşmaktadır. Toplumlar hem mensubu oldukları devletin hem de düşman devletlerin propaganda araçlarıyla topyekûn bir ikna harbine sokulmaktadır. Buna propaganda gazeteciliğinin savaş dönemlerindeki etkisini mutlaka eklemek gerekmektedir. Çünkü savaş haberleri içerik olarak bu tür dönemlerde artık sadece “biz” ve “onlar”dan söz etmektedir. Savaşlarda haber kaynaklarından muhabirlere herkes bir propaganda seli altındadır (Ayhan, 2007, s. 99).

İngiltere topyekûn propagandayı Birinci Dünya Savaşı'nda büyük bir başarı ile uygulamıştır. Fakat savaşın kazanılmasının ardından Türkiye'de uyguladığı propaganda yöntemleriyle kendi iç kamuoyunu tamamen ikna ettiğini, Anadolu coğrafyasında “Mutlaka yenilmesi gereken düşmanların yaşadığına” inandırdığını söylemek ise son derece zordur. Üstelik savaş yorgunu olan İngiliz halkı kendisine insani ve maddi yükler getirecek yeni çatışmalara girmek istememektedir. İngiltere Başbakanı Llyod George'un Yunanistan'a verdiği tüm desteğe rağmen Almanya'ya olduğu gibi yekpare olarak Türkiye'ye karşı tam bir psikolojik birliğin oluştuğunu söylemek de mümkün değildir. Anadolu'da ise bunun tam tersi yaşanmıştır. Özellikle İzmir ve İstanbul'un işgali ile topraklarını elinden alınacağına inanan Türk halkı Millî Mücadele kadroların başlattığı topyekûn propagandayı benimsemiş, bir amaç uğruna bir araya gelmekte büyük oranda gönüllük göstermiştir, demek yanlış olmayacaktır. 10 Ağustos'ta Anadolu gazetelerinde yayınlanan Tekâlif-i Millîye Emirlerine uyulması bunun delillerinden sayılabilir (Açıksöz, 10 Ağustos 1921).

2.1.1 Propaganda Türleri

Modern anlamda yeni bir kavram olması nedeniyle propaganda teorileri neredeyse 1914 yılına kadar mevcut değildir. Kitle siyasetinin öneminin artmasıyla, siyasi seçkinler arasında halk kitlelerinin medyadan çok etkilendikleri varsayımı, barış zamanında basın ve basına sahip olmanın rolüne büyük önem verilmesine yol açmıştır (Badsey, 2014). İngilizler ve Almanları karşı karşıya getiren ve İkinci Dünya Savaşı'nda tam bir evrim geçirecek olan propaganda yöntemleri açısından gelişen iletişim araçlarının kullanılmasıyla yeni bir dönem başlamıştır. Bu nedenle Birinci Dünya Savaşı'nda kullanılan propaganda kavramına genel bir tanım yapmak yerine daha öznel bir tanım yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu savaş sırasında kullanılan propaganda yöntemleri yeni bir döneminin kapısını aralamıştır. Artık devletlerin elinde telgraf, kısmen radyo ve sinemanın gücü bulunmaktadır. Daha da önemlisi halka ulaşan gazete haberleri aracılığı ile fikirlerin geniş kitlelere yayılması, düşmana karşı bir araya gelmelerinin sağlanması için bilgilerin farklılaştırılması ve hedefe ulaşmak için kullanılması mümkündür. Günümüzde propaganda türleri genel olarak kaynakları, sahası, konusu ve kullanımına göre ayrılmaktadır. Genel olarak kabul edilen propaganda türlerini şöyle özetlemek mümkündür: Kaynakları Açısından Propaganda: Beyaz, Gri ve Kara Propaganda; Sahasına Göre Propaganda: İç ve Dış Propaganda, Konusuna Göre Propaganda: Siyasal, Askerî, Kültürel, Ekonomik Propaganda, Kullanışına

Göre Propaganda: Stratejik, Takviye ve Karşı Propaganda. Daha önce değinildiği gibi hem Dünya Savaşı'nda hem de Millî Mücadele Dönemi'nde bu yöntemlerden bazıları uygulanmıştır. Ancak tam olarak hepsini belirtilen tanımların içine yerleştirmek mümkün görünmemektedir. Günümüzde en bilinen propaganda türü kara propagandadır. Arthur Ponsonby, "*Savaş zamanında hileyle insanların aklına nefret zehri aşılacak gerçekten yaşamı kaybetmekten daha büyük bir kötülüktür.*" diyerek aslında kara propagandanın aldatıcı yapısına değinmiştir (Avcı, 2018, s. 90). Kara propagandanın savaşlarda birçok yalan ve uydurma haber ile birlikte uygulandığı bir gerçektir. Çünkü düşmanı şeytanlaştırmak savaşlarda en çok tercih edilen propaganda yöntemidir. Daha önce de söz edildiği gibi bu amaçla birçok söylentiyle birlikte birçok da asılsız haber yayınlanmıştır. Örneğin müttefikler Almanların kendi askerlerini yağ üretmek için kaynaklıklarını iddia etmiştir. Üstelik bunu Almanları karalamak için dünya çapında kullanmaktan da çekinmemişlerdir. 1917'de uydurulan bu hikâye 1925 yılında İngiliz Avam Kamarası tarafından yalanlanıncaya kadar doğru kabul edilmiştir (Jowett & Garth, 2017, s. 211). Seneler sonra gelen bu yalanlamanın toplumlar nezdinde oluşan önyargının etkisini ne kadar kırdığını bilmek ise mümkün değildir. Bir başka örnek ise İngilizler tarafından Osmanlı aleyhine bastırılan Mavi Kitap'tır. 1916 yılında yayınlanan Mavi Kitap, James Bryce ve Arnold J. Toynbee'nin "*Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermenilere yapılan muamele 1915-1916*" başlığını taşımaktadır. İngiliz propaganda ofisi Wellington House tarafından özellikle hazırlattırılan Mavi Kitap, Ermenilere yönelik soykırım iddialarını ilk defa gündeme getirerek Türkiye karşıtı propaganda için kullanılmıştır (Şahin, 2023). Ermenilerin maruz kaldığı vahşet iddiasıyla hazırlanan kitap Bryce'in tarihçiler tarafından şüpheyle karşılanan Belçika'da Alman vahşetini anlatan ilk raporunun bir niteliğindedir. Her iki raporda teknikler aynıdır ve kaynaklar doğrulanmamaktadır. Wellington House'un desteği ile çıkan bu kitapların da kişisel bir girişim olarak görünmesine özen gösterilmiştir yani yayını yaptıran asıl kaynak gizlenmiştir (Avşar, 2020, s. 83).

Birinci Dünya Savaşı propagandanın kullanımı açısından nasıl özel bir dönemi temsil ediyorsa Millî Mücadele Dönemi de şartları açısından bir başka önemli dönemi temsil etmektedir. Uzun bir dünya savaşının hemen ardından Küçük Asya'da yeni bir savaşa başlayan İtilaf devletleri Türkiye'de farklı propaganda yöntemleri denemek zorunda kalmıştır. İngiltere Millî Mücadele'ye karşı olumsuz tavrını Büyük Taarruza kadar küçük ölçülerde değiştirirken Fransa ve İtalya 1920'lerden itibaren Türklerin kalbini kazanmak, kendi çıkarları doğrultusunda savaştan kayıpsız çıkmak yöntemlerini uygulamıştır. Öte yandan söz konusu iki ülkenin İngiltere'ye yönelik olumsuz bakış açısının İstiklal Harbi boyunca giderek artması Ankara'nın elini güçlendiren bir başka unsur olmuştur. İşgalin ilk günlerinden itibaren İngiltere'nin girişimleri ile Yunanistan'ın işgal planının devreye sokulması da propaganda çalışmasını etkilerken İtilaf devletlerinin Türkiye konusunda ortak bir fikir geliştirememesi ortak bir propaganda çalışmasını da olanaksız kılmıştır.

Söz konusu dönemde propaganda için gizli örgütlerin kullanıldığını da belirtmek gerekmektedir. İngiliz İstihbarat Servisi Millî Mücadele kadrolarını ajanlar aracılığı ile son derece yakından takip etmiştir. Örneğin Fevzi Paşa'yı yakından takip eden Black Jumbo E.T 2 ajan aracılığı ile Doğu illerindeki durum

raporlara geçirilmiştir (Sonyel, 2013, s. 36). TBMM'nin gizli oturumlarında konuşulanların da söz konusu Kara Cumbo (Black Jumbo E. T.2) şifre isimli bir teşkilat aracılığı ile Londra'ya iletiildiği ortaya çıkmıştır (Aysal, 1998). Millî Mücadele kadroları ise bu yöndeki çalışmalarını ordu istihbarat birimlerinin yanı sıra Karakol Cemiyeti, Askerî Polis Teşkilatı (Ayn-Pe/P), Felah Grubu, M. M gibi gizli örgütler aracılığı ile sürdürmüştür. Ankara daha sonra Hamza Grubu'nu oluşturmuş, İmalat-ı Harbiye ve Muavenet-i Bahriye gibi grupları da bünyesine katarak geniş bir yapıya kavuşmuştur (Safi, 2023, s. 115).

3. İNGİLTERE'NİN MİLLÎ MÜCADELE KADROLARINA KARŞI KULLANDIĞI PROPAGANDA YÖNTEM VE ARAÇLARI

3.1 Millî Mücadele Kadrolarına “İttihatçı” Suçlaması

İngiltere ve Osmanlı Devleti arasında başlayan gerilim Avcıoğlu'na göre Panislamizm'den kaynaklanmaktadır ve “*Dünya savaşındaki Türk savaşı amansız bir İngiliz -Türk savaşı olmuştur. İngilizler Türklere karşı bir Haçlı seferi açmışlar. Türkler de İngiltere'ye karşı kutsal savaş ilan etmiştir.*” (Avcıoğlu, 1979, s. 70) demektedir. İngiltere, gerek Birinci Dünya Savaşı süresinde gerekse Mondros Ateşkes Anlaşması'ndan sonra Türkiye'de öncelikle İttihat ve Terakki kadrolarını hedef olarak seçmiştir ve açıkça “düşman” olarak nitelendirmiştir. Bunun ana sebeplerinden biri İttihatçıların Birinci Dünya Savaşındaki faaliyetlerinin İngiltere'yi son derece rahatsız etmesidir. Hatta İngiliz hükümeti savaş sonunda İttihat ve Terakki liderlerini savaş suçlusı olarak yargılamak için yakalamak istemiştir. İstanbul'un işgalinin başladığı ilk günlerde İttihat ve Terakki'ye bağlı bazı isimler İngiltere'ye karşı bir karalama propagandasını sürdürmeye devam etmiştir. İngiltere Askerî İstihbarat Müdürlüğü'nün 1920 yılında 167294 numaralı ve 3 Ocak 1920 tarihli raporunda “*Panislamist ve ittihatchıların İstanbul'daki propagandaları*” ile ilgili bilgi verilmektedir. Raporda İttihatçı propagandacıların kurgulanmış olaylarla İngiltere karşıtı propaganda yaptıkları belirtilmektedir (Kitsikis, 1963, s. 211). Şunu eklemek gerekir ki İngiliz belgelerinde Millî Mücadele Dönemi'nde genellikle Bolşeviklik ve İttihatçılık benzer anlamlarda kullanılmıştır. Sina Akşin bunu, İngiltere'nin İttihatçıların ‘*Bolşeviklik maskesi*’ kullandığına inanması nedeniyle olduğu şeklinde açıklamaktadır (S. Akşin & Akşin, 2019, s. 297). İşgale karşı direnişe geçen Millî Mücadele kadroları içinde İttihat ve Terakki üyelerinin olduğu elbette doğrudur. Fakat İngiltere hiç vakit kaybetmeden mücadeleye katılan istisnasız herkesi İttihatçı olarak damgalamış ve Osmanlı kamuoyunda oluşan düşmanlığı kullanmaya çalışmıştır. Millî Mücadele kadrolarını İttihatçı suçlaması ile halkın gözünden düşürmeyi ve destekçi bulmasını engellemeyi hedefleri arasına koymuştur. Bu yönde İngiltere'ye en büyük destek başta Damat Ferit Paşa ve İstanbul'da Millî Mücadele karşıtı gazetelerden gelmiştir. Özellikle gazeteler Millî Mücadele kadrolarına yönelik İttihatçılık suçlamalarını sürekli beslemiştir. Alemdar gazetesi yazarı Refi Cevat, 17 Mart 1920 tarihli yazısında İttihat ve Terakki hareketinin yeniden dirilerek Kuvayımilliye adıyla doğduğunu ileri sürmüştür. Refi Cevat bir başka makalesinde de Millî Mücadele kadroları için, “*İttihatçılığın Anadolu'daki şekli Bolşevikliğin kıpkızıl bir şeklidir.*” demiştir (Uğur, 2018, s. 1067). Alemdar gazetesinde yazan Refik Halit de 30 Ocak

1920 günlü yazısında İzmir'e Doğru gazetesini İttihat ve Terakki'nin çıkardığını iddia etmiştir (Ayhan, 2007, s. 322).

Osmanlı kamuoyunda zaten savaşın, yolsuzluğun ve sefaletin sebebi olarak İttihatçılara yönelik ciddi bir tepki bulunmaktadır. Bu tepkinin son derece farkında olan Millî Mücadele kadroları kendilerine yöneltilen bu iddiayı çürütmek için ilk andan itibaren çalışmaya başlamıştır. İttihatçı suçlamasının büyümesinden endişe eden Millî Mücadele kadrolarının bunu anlayarak 1919 yılından itibaren önlem almaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Nitekim Sivas Kongresi 4 Eylül tarihinde toplandıktan sonra geçen üç gün boyunca kongreye katılanların İttihatçı olmadığına ispat için bir yemin metni hazırlıkları üzerinde çalışmalar yapılmıştır (Atatürk, 2000, s. 61). Ancak İstanbul hükümetinin suçlamaları kongre sırasında ve sonrasında da devam etmiştir. Nitekim Sivas'tan Mustafa Kemal Paşa tarafından 14 Ekim 1919 tarihinde çekilen bir telgraf ile Harbiye Nazırı Cemal Paşa uyarılmıştır. Mustafa Kemal Paşa, İstanbul'daki Hürriyet ve İtilaf askerî muhafız, Rum ve Ermenilerden oluşan bir grubun *Millî Mücadele'nin ittihatchılarınla birlikte olduğu gibi uydurma haberlerle İstanbul kamuoyunu zehirlediklerini* bildirmiştir. Bu grupların Avrupa'ya dahi telgraf çektiklerini bildiren Mustafa Kemal Paşa, hem tekzip yayınlanmasını hem de bir beyanname hazırlanmasını istemiştir (ATASE, İSH 5, Kutu: 200, Gömlek: 8, Belge no 8 (1:2), 14 Ekim 1335, 1919)

Millî Mücadele kadroları İrade-i Millîye, Hâkimiyet-i Millîye gibi yarı resmî gazeteler, Anadolu gazeteleri ve Millî Mücadeleyi destekleyen İstanbul gazeteleri ile yabancı gazeteciler aracılığı ile sürekli bu iddiaları yalanlamıştır. Örneğin İrade-i Millîye gazetesi 12 Ekim 1919'da Mustafa Kemal Paşa'nın Yeni Gün gazetesine verdiği bir mülakatı yayınlamıştır. Mustafa Kemal Paşa mülakatta İttihatçılık iddialarına yanıt vererek, "*Bize ittihatchı diyenler unutuyorlar ki hareket-i millîye bütün millet tarafından icra edilmektedir. Eğer işin içinde ittihatchılık olmak lazım gelse bütün milleti ittihatchılıkla itham edilmiş olur (...) İttihatçılıkla alakamız bulunmadığını kainata ilan ettik.*" demiştir. Bolşeviklik iddialarına ise "*Son zamanlar Bolşevikliği de aleyhimize bir silah gibi kullanmak isteyen Ferit Paşa Trabzon ve Samsun'dan Anadolu'ya akın akın Bolşeviklerin geldiğini vilayetlere resmî telgraflarla ilan etmek garabetinde bulunmuştur.*" cevabını vermiştir (İrade-i Millîye gazetesi, 12 Ekim 1920, s. 1-2). Peyam-ı Sabah gibi gazetelerin İttihatçılık suçlamalarına İrade-i Millîye gazetesi "İttihatçılık iddiaları" başlıklı imzasız bir makale ile yanıt vermiştir. Damat Ferit Paşa'nın ve Venizelos'un iddia ettiği gibi Millî hareketin arkasında Talatlar Enverler olmadığını belirten gazete, bu söylentileri açıkça iftira olarak nitelendirmiştir (İrade-i Millîye Gazetesi, 10 Kasım 1920, s. 2).

Sadece İstanbul hükümetini destekleyen gazeteler değil İngiliz gazeteleri de özellikle 1919-1920 yıllarında bu suçlamalara sayfalarında yer vermişlerdir. Örneğin The Times gazetesi Ekim 1919'da Ali Rıza Paşa kabinesinde ittihatchıların olduğu suçlamasını yapmıştır (Akşin, 2004, s. 361, 362). Millî Mücadele'ye katılan herkesi İttihatçı olmakla suçlayan İngiltere'nin ve İngiliz gazetelerinin ise durumun böyle olmadığını çok erken fark ettiği Dışişleri Bakanlığının belgelerinde yer almaktadır. Ekim 1919 sonunda Londra'ya gönderilen bir istihbarat raporunda, Millî Mücadele kadrolarının İttihat ve

Terakki'nin devamı olmadığını açıkça yazılmıştır. Raporda, “*Milliyetçi hareket şu anda İttihat ve Terakki değil. Ama aralarında İttihatçılar da var (...) Milliyetçi liderler (İttihat ve Terakki liderleri gibi) önemsiz değiller. Ülkenin bütünlüğünü ve egemenliğini bozmayı hedeflemediğimiz sürece amaçlarında makuldüler ve yakınlaşma istiyorlar (...) Enver ve Talat'ın eski İttihat ve Terakki'si ölmüştür, lanetlenmiştir (...) milliyetçiler kendilerini bununla ilişkilendirirse, bu onlar için zayıflık olur.*” (F.O 371. File 521 p.p 130725-146626. 1919-1920. 4159. 13 Ekim 1919. 140467. No: 1791/M/2279) denilmektedir.

3.2. Bolşeviklik Propagandası

İngiltere'nin bir diğer suçlaması ise Millî Mücadele kadrolarının *Bolşevik* olduğu iddiasıdır. İngiltere'nin bu propaganda ile hem Avrupa'ya Bolşevik tehlikesini hatırlatmayı hem de muhafazakâr Türk halkını ve İslam dünyasını da bu yolla etkilemeyi hedeflediği anlaşılmaktadır. İstanbul hükümetini destekleyen gazetelerde de bu yönde birçok haber yer almıştır. Anadolu gazetelerine bakıldığında Rus ihtilalinin o tarihlerde henüz çok yeni olması, komünizm ve Bolşeviklikle ilgili çok sayıda soru işaretinin bulunması nedeniyle bir tanım karışıklığının olduğu görülmektedir. Hakimiyet-i Millîye yazılarına bakıldığında komünizmin emperyalist İngilizlere karşı verilen bir savaşı temsil ettiği ve millî iradenin yönetime gelmesi olarak algılandığı ortaya çıkmaktadır. Hâkimiyet-i Millîye'nin 23 Temmuz 1920 tarihli sayısında dünyanın iki büyük orduya ayrıldığı ve bu orduların zalimler ve kapitalistler olduğu ifade edilmektedir. İmza bulunmayan makalede, zalimlerin temsilcisinin İngiltere olduğu belirtilerek mazlum milletler kategorisine Rusların dahil edildiği görülmektedir (Hakimiyet-i Millîye gazetesi, 23 Temmuz 1920, s. 1). Mustafa Kemal Paşa 14 Ağustos 1920 tarihli Meclis konuşmasında Bolşevizmin mağdur olan halk sınıflarını dikkate aldığını belirtmiş ve “*Bizim milletimiz ise heyeti umumiyesiyle mağdur ve mazumdur.*” ifadesini kullanmıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, Cilt: 3, Sene: 1, 48. İçtima, 14 Ağustos 1920). Mustafa Kemal Paşa komünistlik iddialarına ise ciddi tepki göstermiş ve İrade-i Millîye, Hakimiyet-i Millîye başta olmak üzere Anadolu gazetelerinde zaman zaman yayınlanan bildirilerle bu algının değiştirilmesine çalışılmıştır. İrade-i Millîye gazetesinin 14 Eylül 1919 tarihli sayısında Millî hareketin gerekçesi İsmail Hami imzalı bir makalede anlatılmıştır. Makalede Anadolu'daki hareketin İttihatçılık ve Bolşeviklik olarak tanımlanması protesto edilirken maksatlı çıkarılan bu söylentilerle İtilaf devletlerinin İstanbul hükümeti tarafından adeta Anadolu'ya davet edildiği iddia edilmiştir (İrade-i Millîye Gazetesi, 14 Eylül 1335 (1919), s. 2). Ankara'nın İttihatçılık gibi Bolşeviklik suçlamalarının içte ve dışta etkili olmasından çekindiği anlaşılmaktadır. Ruşen Eşref imzalı 6 Şubat 1921 tarihli röportajda Mustafa Kemal Paşa, “Komünizm içtimai bir meseledir. Memleketimizin hâli memleketimizin içtimai şeraiti dinî ve millî ananelerinin kuvveti Rusya'daki komünizmin bizce tatbikine müsait olmadığı kanaatini teyit eder bir mahiyettedir.” ifadesini kullanarak Rusya ile ilişkilerin iki ayrı devletin ittihat ve ittifak esaslarına dayandığını belirtmiştir [Hakimiyet-i Millîye, 6 Şubat 1336 (1920), s. 1].

İngiltere Ulusal Arşivinde yer alan bazı raporlarda bu suçlamanın olanaksızlığı da bizzat askerî istihbarat birimleri tarafından Londra'ya bildirilmiştir (Avcıoğlu, 1988, s. 651, 653). 19-20 Şubat 1920 tarihli İngiliz Askeri İstihbarat Direktörlüğünün raporunda, “*Türk politikacıların Bolşevizmi ulusal tehlike olarak gördükleri ve şiddetle karşı çıkılmasını gerektiğini anladığını gösteren çok sayıda kanıt var(...). Türk propagandasında Bolşeviklerin başarılarından söz edilmesinin (...) Büyük Britanya tarafından yenilgiye uğratıldığını vurgulamak açısından yapıldığı açıktır. Bu şekilde Türk Panislamistleri müttefik karşıtı propaganda için ek malzeme bulmayı umabilir.*” (F. O 371, E340/262/44, NO: 94892 (M.2B), 19, 20 Şubat 1920) ifadesiyle Millî Mücadele'nin kullandığı propaganda yöntemi bile tarif edilmiştir. Bolşeviklik propagandasını sürdüren İngiltere bunun düzenli bir şekilde yapılabilmesi ve halkın nezdinde soru işaretlerinin oluşması için başta Said Molla'nın çıkardığı Türkçe İstanbul gazetesi olmak üzere Peyam-ı Sabah ve Alemdar gibi gazeteleri doğrudan ve dolaylı olarak desteklemiştir.

Millî Mücadele kadroları Anadolu gazetelerinin yanı sıra yabancı gazetelere verilen demeçlerle de bu iddiaları yalanlamak için bir çalışma yürütmüştür. Mustafa Kemal Paşa 28 Mart 1921'de Philadelphia Public Ledger'a bir röportaj vermiştir. Bu röportajda Komünizme bakışı sorulduğunda Mustafa Kemal Paşa, “*Bütün cihan bizi milliyetçi olarak bilir*” demiş ve “*Biz dinimize de bağlıyız. Milliyetçi ilkemize ve dini ruhumuza aykırı olarak komünizmin bizde nasıl destekçi bulabileceğini de anlamıyorum. Böyle bir ihtimal ancak Türkiye'ye karşı uygulanan kötü niyetli bir planla gerçekleşebilir.*” (Streit, Lowry, & Öztürk, 2011, s. 212) şeklinde açık bir yanıt vermiştir. Fevzi Paşa 27 Mayıs 1921 bir başka tezkeresinde de Bolşeviklerin aleyhe propaganda yaptıklarını belirterek özellikle Doğu cephesi karşısında gelişen güçlü Bolşevik propagandasına dikkat çekmiştir (Harp Tarihi Belgeleri Dergisi, 1974). Bekir Sami Bey de Londra konferansında Tan gazetesine verdiği bir röportajda, “*Türkiye hiçbir zaman Bolşevik olmadı olmayacaktır.*” (Uğur, 2018, s. 1076) ifadesini kullanmıştır.

3.3. İngiltere ve Damat Ferid Paşa Hükümetlerinin Propaganda Faaliyetleri

İngiliz yönetimi Türk milletine “Doğu” ulusu gözüyle bakmaktadır ve padişahın elde edilmesi durumunda tüm ulusun avuçlarının içlerinde olacağına inanmışlardır (Başboğa, 2010, s. 1). İngiltere, Damat Ferit Paşa'nın da desteğini alarak özellikle 1920'de çıkarılan / çıkarılmak istenen ayaklanmalar başta olmak üzere din unsurunu kullanarak halkı fetvalarla etkilemeye çalışmak, bazı casuslar aracılığıyla önemli isimleri ele geçirmek gibi planlarını uygulamaya sokmuştur ve Millî Mücadele kadrolarını oldukça zor durumda bırakmıştır. Damat Ferit Paşa İngiltere'nin desteği ile Ali Galip olayı ve Ahmet Anzavur ayaklanmaları başta olmak üzere Anadolu halkının Millî Mücadele'ye bakışını etkilemeye çalışmıştır. Ayrıca Millî Mücadelenin başında Damat Ferit Paşa tarafından oluşturulan Heyet-i Nasihalar Anadolu'nun çeşitli bölgelerini ve Trakya'yı gezmekle görevlendirilmişlerdir. Heyetlerin başına etkili olması için saltanat hanedanından birer şehzade verilmiştir. İngiliz belgelerine göre Damat Ferit Paşa bu heyetlere İngiliz subaylarının da katılmasını istemiştir ancak bu önerisi General Webb tarafından geri çevrilmiştir. Webb İngiliz denetim subaylarının komisyona yerel koşullarla ilgili bilgi vererek yardımcı olacağını söylemiştir (S. Akşin & Akşin, 2004, s. 249).

İstanbul'un Ankara üzerindeki en sarsıcı etkisi Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendinin Kuvayımillîye ve Millî Mücadele kadroları aleyhine verdiği fetva olmuştur. Fetva, Damat Ferit Paşa'nın yeniden iktidara gelmesinin hemen ardından 11 Nisan 1920'da Takvim-i Vekayi'de yayınlanarak duyurulmuştur. Fetva ve Bab-ı Alinin beyannameleri ile kafası karışan halk yer yer Millî Mücadele kadrolarının karşısına dikilmiştir. İstanbul Fetvası olarak bilinen Dürrizade'nin fetvası Mustafa Kemal Paşa başta olmak üzere tüm Millî Mücadele ekibi için "Katli vaciptir" emrini içermektedir. Fetva padişahın bir hattı hümayunu ve hükümetin bir bildiriyle dağıtılmış ve ifade edildiği gibi milliyetçiler eşkiya ilan edilmiş, öldürülmesi meşru ve farz sayılmıştır. Fetvada, "Bütün Müslümanlar adil Halife'miz ve imamımız sultan Vahdettin çevresinde toplanmak ve bu eşkiyalarla çarpışmak için yapılan çağrıya koymakla yükümlüdürler. Eşkiyaları (...)öldüren şehit olacaktır (...)" denilmiştir. Fetvanın İngiliz uçaklarıyla havadan atıldığı, İngiliz zırhlılarıyla taşındığını ve bazen İngiliz subayları aracılığıyla dağıtıldığı da hatırlanmalıdır (Avcıoğlu, 1979, s. 136- 137). Robeck'ten Lord Curzon'a gönderilen bir telgrafta, "*Hükümet eş zamanlı olarak Milliyetçilere karşı bir dizi fetva veya dini bildiri yayınlıyor. Bu açıklamaların insanların bilgisine sunulabilmesi durumunda iç mekandaki etkinin kayda değer olması beklenmektedir. Hükümet bunu yapmanın en iyi yolunu düşünüyor. Elimden geldiğince yardım sözü verdim.*" (Şimşir, 1973, s. 43) demektedir. İstanbul'dan Amiral Webb tarafından gönderilen 20 Mayıs 1920 tarihli raporda ise milliyetçilere ilişkin fetvalar konusu yer almaktadır. Webb, İstanbul hükümetinin müttefik birliklerin yardımını istediğini tekrarlayarak, "*Anadolu'da Müslüman nüfus arasında zaten var olan antimilliyetçi duygunun göz ardı edilemeyeceğini düşünmekte ve bu duygunun küçümsenmeyecek düzeyde olduğu ve propagandist olarak gönderilen hocaların bu durumdan istifade etmesi gerektiği düşünülüyor.*" (F.O 371 E5072/262/44, No: 639 (Secret), 20 Mayıs 1920) diyerek İstanbul hükümetinin bakış açısını iletmektedir.

Propagandanın olumsuz etkisini hemen fark eden Ankara'nın cevabı ise gecikmemiştir. "Halife zor kullanılarak böyle bir fetvayı onaylamıştır ve padişah esirdir" fikrini öne çıkararak karşı fetva hazırlıklarını başlatmıştır. Rıfat (Börekçi) Efendi ve Ankara'da bulunan beş müftü, dokuz müderris ve medrese müdürü ile altı kişilik din bilgilerinden oluşan toplam 21 kişilik fetva grubu "Ankara Fetvası" için çalışmış ve etkili bir metin hazırlamıştır. Anadolu Ajansı Ankara fetvasının hazırlıkları sürerken 17 Nisan 1920'de "Milleti bölmek ve isyana yöneltmek amacıyla çok sayıda bildiri ve benzer hareketler yapıldığını, İstanbul'daki vatanseverlerin ve yüksek yöneticilerin baskıya boyun eğmemesi gerektiğini" bildiren bir bülten geçmiştir (Koloğlu, 1994, s. 49). Hazırlanan fetva 19-22 Nisan 1920 tarihlerindeki *Öğüt*, *İrade-i Millîye*, *Açıksöz* gibi Millî Mücadele yanlısı gazetelerde yayımlanmıştır. Ankara Fetvası İstanbul'a cevap niteliği taşımaktadır. Fetvada direkt olarak İngiltere'nin hedef alınması da önemlidir. Fetvada, "*Halife milletin gerçek menfaatleri uğrunda tedbir almaktan men edilmiştir. Sıkıyönetim ilan edilip, harp divanları kurulmuş, İngiliz kanunları uygulanarak kararlar verilmek suretiyle Halifenin yargı hakkına müdahale edilmiştir.*" denmektedir. Fetvada halk halifenin haklarını kurtarmak için mücadeleye davet edilirken bu uğurda ölenlerin şehit, yaralananların gazi sayılacağı belirtilmiştir. Son bölümünde ise düşman devletlerin zoruyla çıkarılan fetvalara uyulmayacağı bildirilmiştir (Sarıkoçuncu, 2002, s. 179-181). Amiral Webb tarafından İstanbul'dan gönderilen istihbarat raporunda Anadolu'dan yeni dönen bir muhbire göre Şeyhülislamın fetvalarının Konya,

Ankara ve Niğde'ye bağlı ilçelerin Türk nüfusu tarafından saygıyla karşılandığı belirtilmektedir. Muhbir, “” Ahlaksız ve kumar bağımlısı” olduğu söylenen milliyetçi subayların davranışlarının bu duyguyu pekiştirdiğini iddia etmektedir (F.O 371, E5353/262/44, No: 643 (SECRET), 27 Mayıs 1920).

Mustafa Kemal Paşa'nın İngilizler tarafından ele geçirilen ve Nurettin Paşa'ya hitaben yazdığı iddia edilen bir mektubunda fetva konusunda açıkça İstanbul'u suçlayarak İstanbul hükümetinin hemen başka bir ferman yayınlaması talep edilmiştir. Yazıda, “*İstanbul'da kuşkusuz düşman baskısı altında yayımlanan fetvaların içerdiği hükümleri çürüten ve millî harekete katılan herkesi ayıplayan fermanlara karşı bir ferman yayımlanması*” (F.O 371. FILES 3. P.P 5743-6541. 1920. E6376/3/44.No: 794 (Secret) 14 Haziran 1920) isteği bildirilmiştir. Millî Mücadele kadroları İstanbul fetvasının yayılmasını önlemek istediye de bunda kısmen başarılı olabilmıştır. İstanbul fetvasının bir başka etkisi ise Ankara'da vatani kurtarmak için yola çıkanları bile bölmeyi başarması olmuştur. Şeyhülislam'ın fetvasının dinine bağlı Osmanlı toplumunu etkilemesi doğal olarak kaçınılmazdır. Millî Mücadele kadrolarının amaçlarının henüz tam olarak millet tarafından anlaşılmadığı, İttihat ve Terakki suçlamalarının ve Bolşeviklik propagandasının sürekli tekrarlandığı bir dönemde bunun normal karşılanması gerekmektedir. Yine de Ankara Fetvası'na imza atan din adamlarının yoğun çabaları sayesinde negatif etkinin kırılması bir zaman alsa da süreç içinde başarıya ulaşmıştır.

İstanbul hükümetinin propaganda çalışmaları ile Ankara'nın propaganda başlıklarını söz konusu fetvaların içeriklerinde de görmek mümkündür. İstanbul, Anadolu hareketini halife- padişaha yapılan başkaldırı olarak öne çıkarırken Ankara padişah ve halifenin esir alındığını duyurmakta ve kurtarmak için harekete geçildiğini savunmaktadır. İngiliz belgelerinde milliyetçilerin fetvasıyla ilgili, “*Halife'yi kâfirlerin elindeymiş gibi göstermek ve bu koşullar altında onun vereceği emirlerin geçersizliği yönündedir*” yorumu yapılmaktadır. Raporda, “*Bu tür fetvaların konusunu kesin olarak ortaya koyacak bir bilgi şu anda mevcut değildir ve belirtmek gerekir (...)Bu nedenle milliyetçilerin Şeyhülislam'ın fetvaları konusundaki muhtemel tutumunu gösteren raporlar alınmalıdır.*” (Şimşir, 1972, s. 75-76) denilmiştir.

4. MİLLÎ MÜCADELE KADROLARININ İNGİLTERE ALEYHİNE PROPAGANDA ÇALIŞMALARI

4.1 “Hilafet Esir Alındı” Propagandası

Millî Mücadele döneminde Ankara'ya gelerek Mustafa Kemal Paşa ile röportaj yapan ABD'li gazeteci Clarence K. Streit, Ankara'nın propagandasında dini bağnazlık uyandıran bir çaba görmediğini söylemektedir. Streit, dini hissiyata başvuru olan tek meselenin köylülere “Halifenin İtilaf devletlerinin elinde esir olduğunu ve bir an önce kurtarılması gerektiğinin söylenmesi” (Streit, Lowry, & Öztürk, 2011, s. 88) olduğunu belirtmektedir. Sivas Kongresinden itibaren Millî Mücadele kadroları ve gazeteleri “Halifenin düşmanın elinde esir olduğu” propagandasını hem iç kamuoyuna hem de İslam alemine verdikleri mesajla işlemeye başlamıştır. Millî Mücadele kadrolarının padişaha sadık olduğu da sürekli vurgulanmıştır. Bu nedenledir ki Sivas Kongresi 23 Temmuz'da padişaha bağlılık telgrafı

çekmiştir (S. Akşin & Akşin, 2004, s. 275). Millî Mücadele kadroları halife - padişah ve Damat Ferit Paşa'nın kesinlikle iki ayrı taraf olduğunu sürekli tekrarlamaya özen göstermiştir. 7 Eylül'de Sivas Kongresi'nde memleket için yapılmakta olan yıpratıcı propagandalara karşı alınacak önlemler masaya yatırılmıştır. 11 Eylül 1919'da Damat Ferit Paşaya güven kalmadığını belirten bir telgraf daha çekilmiş, kongrenin ve milletin sadece padişaha güvendiği iletilmiştir. Telgrafta, "*Sizinle aramıza girilmemesini rica ediyoruz*" denilmiştir. Ancak cevap alınamamış ve bu defa Damat Ferit Paşaya bir telgraf çekilmiş ve sadrazam açık şekilde suçlanmıştır (İrade-i Millîye Gazetesi, 14 Eylül 1919, s. 3). Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Millîye Heyet-i Temsiliyesi imzasıyla yayınlanan "Padişahımız ne emrediyor, hükümet ne yapıyor" başlıklı bir başka yazıda ise yine padişah ve Damat Ferit Paşa hükümeti iki ayrı tarafta gösterilmiştir. Yazıda padişahın Anadolu halkı ile aynı hissiyatı paylaştığı, Anadolu hareketini meşru kabul ettiği iddia edilerek Damat Ferit Paşa'nın buna aykırı davrandığı ileri sürülmüştür (İrade-i Millîye Gazetesi, 28 Eylül 1919, s. 1).

Anadolu Ajansı ilk bültenini kurulduktan birkaç gün sonra 12 Nisan 1920 tarihinde yayınlamıştır. Bu bültenin girişi "*Payitahtımızın düşman işgal ve istilası altına geçmesi üzerine*" (Başboğa, 2010, s. 94) ifadesi ile başlamaktadır. Büyük Millet Meclisi açıldıktan sonra da Ankara sürekli padişaha sadakat vurgusunu tekrarlamıştır. Hakimiyet-i Millîye gazetesi 1 Mayıs 1920 tarihinde "*Zişan halifemiz Efendimize Milletın Sadakatı*" başlığı ile çıkmıştır. Gazete bu sayısında 27 Nisan tarihini taşıyan ve Büyük Millet Meclisinin emriyle Mustafa Kemal Paşa imzasıyla yayınlanan yazıda Hıyanet-i Vataniye Kanunu'na da yer vermiştir. TBMM'nin çalışmalarının anlatıldığı yazıda, "*Millî müdafaaımızı mübarek makamı hümayunlarına karşı bir isyan gibi göstermek ve halkı işgal etmek için mütemadi çalışan hainler var (...) Halbuki vuran vurulan da hepsi sizindir. Hepsi aynı derecede sadık ecdadınızdır. Millî müdafaaımızı düşmanların bayrakları babalarımızın ocakları üstünden çekilinceye kadar terk edemeyiz*" denilmiştir (Hakimiyet-i Millîye gazetesi, 1 Mayıs 1920, s. 1). Mustafa Kemal Paşa Meclis'i, sultan adına toplanmış ve onun için savaşıma kararı almış bir yapı olarak tanıtmaktadır.

Halifenin esir alındığı propagandası İslam alemine yönelik çalışmalarla da sürdürülmüştür. Anadolu ve İslam dünyasına hitap eden bir bildiride Sultan Vahdettin'den "*Padişah babamız*" olarak söz edilmekte ve aslında onun da millî teşkilatı istediği fakat İngilizlerin baskısı nedeniyle "*İstemiyormuş gibi davranmak zorunda bırakıldığı*" öne sürülmüştür. Bildiride, "*(istemediğine dair) fetvaların yayınlanmasına sebep oldular. Padişahın artık ordusunu ve milletini istemediğini (...) söylediler. Askerliğin kaldırıldığını, padişaha sadık kalanların kendilerine katılması gerektiğini söylediler (...) Padişahımız milletimizin babasıdır. Hangi baba çocuklarının birbirini öldürmesini ister ki Padişahımızın böyle bir isteği olsun!*" ifadeleri son derece ilginçtir. Ankara bildiride yine önemli argümanlarından birini kullanmış ve "*Padişahın ordusu, İstanbul'da esir olan padişaha yardım etmek için oraya yürümek yerine neden kendi kendine kırılınsın ki? (...) Padişahın halkından başka ordusu olabilir mi? Bu entrikaların amacının padişaha yardım etmek değil, İngilizlere yardım etmek olduğunu azıcık akli olanlar bile kolaylıkla anlayacaklardır.*" ifadesinin altı çizilmektedir. Bildiride ayrıca bu halkın Halifeyi kurtarmak için askere katılması da istenmiştir ve "*İyi düşünün! (...)Eğer Allah'ın kulları,*

Peygamber'in takipçileri, Padişah'ın sadık çocukları iseniz, ülkenizi düşmanlarına teslim etmek istemezsiniz(..). Padişah'ımızı ve ülkemizi tek başına kurtarmaya çalışan insanların liderlerine itaat edin." (FO 371, FILE 8 3, PP 7579-8059, 1920, E 7579/3/44, NO: 869, 2 Temmuz 1920) sözleriyle millet direnişe çağırılmıştır.

Ankara'nın propaganda yöntemleri de aslında İngiltere tarafından başlıklar hâlinde Londra'ya iletilmiştir. Özellikle Anadolu'nun milliyetçi basınının, İngilizlere karşı savaş dönemini hatırlatan bir sertlikle yayınlar yapmayı sürdürdüğünün altı çizilerek; *"Ancak mevcut İngiliz karşıtı propaganda kampanyası daha az çılgın icatlara ve gerçeklerin daha az akıllıca çarpıtılması gibi daha az bir ideolojiye dayanıyor"* şeklinde küçümsenmiştir. Raporda Ankara'nın yöntemleri olarak şunlar sayılmaktadır: *"Kampanyanın ana başlıkları şöyle: 1. Azimli İslam düşmanı İngilizler, (a) Müslüman milletler arasında ayrılıklar yaratarak (b) Halifeyi İngiliz otoritesine tabi kılarak İslam dünyasını ele geçirmeye çalışmaktadırlar. 2. Türk imparatorluğu dışındaki Müslüman ülkelerde, hükümdarlara ve aşiret reislerine dağıtılan paralar yoluyla anlaşmazlıklar yaratıyorlar (...) 3. Ancak tüm İslam dünyası, emperyalizmin vücut bulmuş hâli olan İngilizlere karşı açık ya da örtülü bir isyan durumudur."*

3.2 "Asıl Düşman İngiltere" Propagandası

Ankara hükümeti propagandasının önemli başlıklarından biri de *"Asıl Düşman İngiltere"* fikrini topluma aşlamak olmuştur. Bu propagandanın yayılmasında ise pek zorluk çekilmemiştir. Çünkü öncelikle İngilizlere karşı Birinci Dünya Savaşı'ndan gelen bir tepki zaten mevcuttur. İtilaf Donanmalarının geldiği ilk günden itibaren de İngilizlerin tavırları nedeniyle bu tepki giderek artış göstermiştir. Bunun nedenlerinden birini Sunata anılarında, İstanbul'u işgal eden galip devletlerden Türklere en fazla İngilizlerin "düşmanlık" gösterdiği şeklinde izah etmektedir (Sunata, 2006, s. 18). Millî Mücadele kadroları Yunanistan'ı sürekli suçlamakla birlikte İngiltere'yi "onları azmettiren asıl düşman" olarak tanımlamış ve sürekli hedef göstermiştir. Nitekim Mustafa Kemal Paşa Chicago Tribune Muhabiri Paul Williams'a verdiği ve 4 Mayıs 1920'de yayınlanan mülakatında açık olarak *"İngiltere bizim düşmanımızdır"* ifadesini kullanmıştır. Söz konusu mülakatta ayrıca, *"Anadolu'da kargaşa yaratma amacıyla hizipleri harekete geçirebilmek için İngiliz altınının ve malzemesinin serbestçe kullanıldığı ile ilgili kanıtımız var"* (Streit, Lowry, & Öztürk, 2011, s. 191-192) demiştir.

Millî Mücadele kadrolarının İngiltere'yi hedef almalarının nedenleriyle ilgili bazı yorumlar yapılabilir. Örneğin Fransa ve İtalya'nın İngiltere'ye olan olumsuz tavırlarını daha da artırmak Millî Mücadelenin izlediği yöntemlerden biridir. Yunanistan'ın İngiltere tarafından Anadolu'ya sokulması elbette İngiltere'nin müttefiklerini rahatsız etmiştir. Millî Mücadele kadroları Fransa ve İtalya hakkında da propaganda çalışmaları yürütmüştür ancak Türk milletine işgalin sorumlusu olarak bu iki ülkeden önce İngiltere'yi göstermiştir. İngilizler, Mondros Mütarekesi'nde sonra neredeyse tek güç olarak İstanbul'a yerleşmiş ve Türkiye'yi cezalandırma planlarını uygulamaya koymuşlardır. Yani işgal ordularının en görünen yüzü İngiltere'dir. Hatta bu konuda müttefikleri Fransa ve İtalya'ya dahi pek söz hakkı tanımamışlardır. İngiltere Savaş Bakanlığı'nın 6 Ocak 1919 tarihli yazısında açıkça Türklerle ilişki

kurulmaması tembihlenmektedir ve ‘*Mütareke uygulanmasını sağlama sorumluluğu tek başına İngiltere krallık hükümetine ait olacaktır(...)* Amiral Calthorpe da 6 Kasım 1918 de İngiltere Yüksek Komiseri olarak atandığı gün Lord Balfour’dan “*Türklerin yakınlaşma ve dostluk kurma girişimlerindeki kaçınılmazlığı*” direktifini almıştır. Amiral de Robeck 18 Ekim 1919’da “*Türkleri tersliyoruz (...)* İngiltere bu ülkede sürüp giden her çeşit entrikalardan uzak duran ve Türklerin dostluk gösterilerini reddeden tek ülkedir” (Avcıoğlu, 1979, s. 99-104) ifadeleri kullanılmaktadır. İngiltere’nin müttefiklerini de dikkate almayan bu tavrı kısa süre içinde Anadolu’da aleyhine esecek rüzgârın artmasına neden olacaktır. Fransa ve İtalya iç kamuoyları İngiltere’yi eleştirmeye başlayacak, işgal birlikleri de Türk yerli unsurlarına gizlice bazı bölgelerde İngiltere’ye karşı destek verecektir. Sakarya Savaşı’ndan sonra Fransa, Ankara Anlaşması ile Ankara hükümetini tanımış ve İngiltere’nin büyük tepkisini çekmiştir. Bu Millî Mücadele açısından İngiltere’ye karşı kazanılan şüphesiz en önemli zaferlerden biridir. Diğer bir başlık ise kuşkusuz Türk düşmanlığını gizlemeyen İngiltere Başbakanı Llyod George’un tavrı ile açıklanabilir. Akşin’e göre Llyod George, “öldürücü Türk düşmanlığı” taşımaktadır (S. Akşin & Akşin, 2019, s. 133). İngiltere Başbakanı Lloyd George hem Türklerle ilişki kurmak istemediğini açıkça ortaya koymuş hem de sık sık düşmanlığını dile getirmiştir. Lloyd George, Anadolu’daki Yunan imparatorluğu hayalini bile açıklamaktan çekinmemiştir. Avcıoğlu, “*İngiltere, kesinlikle Türkiye’yi yok etme kararındadır. Başbakan Lloyd George (...)*Anadolu da bir Yunan imparatorluğu rüyası görmektedir. Lloyd George Türkiye’den daima hakaret ve nefret dolu bir dille söz eder. Kasım 1914’te Türkleri bir insanlık kanseri, toprakların etine işlemiş bir yara diye tanımlayan George(...) Türkiye Avrupa uygarlığının dışına atılmalıdır” şeklinde yorumda bulunmuştur (Avcıoğlu, 1979, s. 33-35).

Öte yandan İngiltere, Millî Mücadelenin başarıya ulaşacağına ihtimal vermediği için az önce söz edildiği gibi hem Türklerle ilişki kurmamaya özen göstermiş hem de bunun bir sonucu olarak Türkiye kamuoyunu kazanma çabası içine de girmemiştir. İstanbul’da İngiliz Muhipleri Cemiyeti ve İngiliz mandası yanlıları ile sıcak ilişkiler kuran İngiltere yönetiminin gerek İstanbul ve gerekse Anadolu’da halkla ilişkileri yürütemediği ortadadır. Nitekim daha önce söz edildiği gibi İngilizlere göre Sultanın ele geçirilmesi halkın ele geçirildiği anlamına gelmektedir. Bu nedenle Anadolu’da Fransa ve İtalya’nın izlediği sıcak ilişkiler kurmak yolunu hiçbir zaman tercih etmemiştir.

İzmir’in ve İstanbul’un işgalinden sonra ise artık Türk milletinin gözünde İngiltere’nin Türkiye’yi bölmek istediği algısı iyice yerleşmiştir. İngiltere’yi millet nezdinde zora sokan ve Millî Mücadele kadrolarının kullandığı bir başka argüman da Ali Galip hadisesi olmuştur. Sivas Kongresi öncesi kongreyi basması için talimat verilen Ali Galip’in İngiliz Binbaşı Noel ile birlikte yakalanması ile İngiltere Ankara’yı tamamen karşısına almıştır. Sivas’ta olayın ortaya çıkmasının ardından Millî Mücadele kadroları hemen propagandaya başlayarak yayınlanan beyanname ve çekilen telgraflarla hem İngiltere hem de İstanbul hükümetini protesto etmiştir (Nadi, 2000, s. 78).

Aslında İngiltere, Türk kamuoyunun tepkisinin ve artan İngiliz düşmanlığının ilk günden itibaren farkındadır. Askerî İstihbarat Direktörlüğü tarafından Şubat sonunda verilen raporda Türkiye’deki

İngiliz düşmanlığının durumu anlatılmaktadır. İlgili yazıda, “*Milliyetçilere yükselen bir sempatiyle yaklaşıyor. İngiliz karşıtı düşmanlık kademeli olarak yükseliyor(...) Direnişe ilişkin milliyetçi liderler propaganda yapıyor*” (F.O 371, E340/262/44, NO: 94892 (M.2B), 19, 20 Şubat 1920) ifadesi kullanılmıştır.

Ankara kadroları İngiltere’nin Birinci Dünya Savaşı’nda uyguladığı bir yöntemi de onlara karşı kullanmıştır: Halkları değil yöneticileri hedef almıştır. Yunanların Balıkesir ve Bursa’ya doğru ileri hareket geçmesi ve bunun sebebinin Ankara’nın mütarekeyi bozması olduğunu açıklaması üzerine, TBMM millete yayınladığı 2 Temmuz 1920 tarihli bildirisinde ‘*İngiliz emperyalizmine karşı*’ açıkça cephe almıştır. Milletlerden ayrı tutulan yöneticilere ve kapitalistlere çatılmaktadır. Bildiride, “*Yaşamak isteyen milletimizin tek isteği tek bir kelimeyle açıklanabilir ve bu istek çok meşrudur bağımsızlık. Avrupa’nın yöneticilerinden ve sermaye sahiplerinden ayrı olan asil milletleri bizim yaşamamızı bize çok görmüyorlar. Eğer bugün Fransız milletiyle İtalyan milleti ile hata İngiliz milleti ile düşmanlık durumunda bulunuyorsak bu milletlerin seslerini işittirmemelerinden ve kendi yöneticilerinin istila ve sermaye emelleri için bizi yok etmelerine ses çıkaramamalarındandır*” (Avcıoğlu, 1979, s. 247-248) denilmektedir.

Ankara’da çıkmakta olan Hakimiyet-i Millîye İngiltere aleyhine propagandayı sürdüren en önemli gazetedir, demek yanlış olmayacaktır. Gazete birçok sayısında bu tür haber ve makaleler yayınlamıştır. Hakimiyet-i Millîye 3 Nisan 1920 tarihli sayısında, İstanbul hükümetinin tutumunu eleştirirken “*Bugün İstanbul’da bir hükümet varsa bu milletin değil İngilizlerin hükümetidir*” (Başboğa, 2010, s. 42) ifadesini kullanmıştır. 13 Nisan 1920 tarihli “*Vaziyetin Hakikati*” başlıklı makalede İngiltere’nin halifeyi esir alarak planını uygulandığı vurgulanmıştır. İngiliz planları olarak sayılan maddeler arasında Fransa ve İtalya’nın işgallerinin sebebinin İngiltere olduğu savunulmuştur (Hakimiyet-i Millîye gazetesi, 13 Nisan 1920, s. 1). Gazetenin 9 Mayıs 1920 tarihli sayısı “*Milletin Notası*” başlığı ile çıkmıştır. Yazıda İngiliz siyaseti ağır bir dille eleştirilerek, “*İşte Yeni İngiltere, yahut dönek İngiltere ve kaypak hakiki İngiltere!*” (Hakimiyet-i Millîye gazetesi, 9 Mayıs 1920, s. 1) ifadesi kullanılmıştır.

Kastamonu’da yayınlanan Açıksöz gazetesi de İngiltere’ye karşı yayın yapan bir başka Millî Mücadele yanlısı gazetedir. Başyazar İsmail Habib Sevük, 26 Haziran 1921 tarihli yazısında “*İngiltere istila politikasında kurnaz ve gaddardır*” ifadesini kullanmaktadır. İngiltere’yi ağır bir dille eleştiren Sevük İngilizleri gittikçe her yerde para ve hile kullanmakla suçlamıştır (Sevük & Eski, 1998, s. 23). Konya’da çıkan Öğüt Gazetesi de işgalin beyninin İngilizler olduğunu ilk günden fark ederek olumsuz yayınlara başlamıştır. Gazete İngilizlerin emriyle basıldıktan sonra Millî Mücadeleye yeni bir propaganda fırsatı doğurmuştur. Mustafa Kemal Paşa baskının ardından İstanbul’a protesto telgrafları çekilmesi için emir vermiştir (Önder, 1986, s. 12-14).

Amiral Robeck’in 1920 yaz aylarında verdiği raporların hemen hemen tamamında Türkiye’deki Milliyetçi hareketin İngilizler aleyhine yaptığı çalışmalar yer almaktadır. Anadolu Ajansının kurulmasıyla İngiltere’ye yönelik düşman algısı giderek daha yoğunlaşmış ve Anadolu’nun tamamına

yayılmaya başlamıştır. 22 Mayıs 1920’de Amiral Robeck bu düşmanlığı anlatırken, “*Milliciler kısa süre önce içerde günlük haber bültenleri yayınlayan bir haber ajansı başlattılar. (...) Çoğunlukla İngiltere’ye yönelik olmak üzere İtilaf devletleri düşmanlığı propagandasıdır. İstanbul’un işgali ve İtilaf Devletlerinin Türklere hasın davranmasının suçlaması İngilizlere yükleniyor. İngiliz hükümetinin İrlanda’dan Hindistan’a kadar tüm dünyada karşılaştığı güçlükler istismar ediliyor. En ağır bozum tanımlamaları içeren suçlamalarda İngilizler devamlı saldırı konusudur*” (Koloğlu, 1994, s. 54) demektedir. Amiral Robeck’in 22 Haziran 1920 tarihli raporu, “*Ankara İngiltere’yi baş düşman olarak görüyor*” başlığını taşımaktadır. Mustafa Kemal Paşa’dan padişaha gönderilen bir mektubun çevirisi de Londra’ya iletilmiştir. Robeck raporun girişine, “*Çok sert ve İngiliz karşıtı olduğu notuna dikkat edilmelidir*” uyarısını düşmüştür. (F.O 371. FILES 3. PP 6944-7575, 1920. E6944-3-44. 22 Haziran 1920).

1921 yılına gelindiğinde ise İngilizlere karşı duyulan öfke o kadar fazladır ki Toynbee 17 Mart 1921’de geldiği İstanbul’da durumu anlatırken “*Konstantinapolis’te bulunduğum sırada İngiliz hükümetinin politikasına Türk kızgınlığı öylesine yoğundu ki milliyetçilerin bölgesine seyahat vizesi almak bir İngiliz uyruğu için imkânsızdı*” (Katz, 2021, s. 219-229) demiştir.

3.3 İzmir ve İstanbul’un İşgali Nedeniyle Yapılan Propaganda Faaliyetleri

Halide Edip Adıvar, “*Türk efkârını çığırından çıkararak işte bu ilk İzmir Hadisesidir*” (Adıvar, 2019, s. 35) demiştir. Falih Rıfki Atay işgali anlatırken duygularını, “*İzmir Anadolu toprağından değil de etimizden ve canımızdan kopuyor sanki*” (Atay, 2004, s. 171) ifadesini kullanmıştır. Millî Mücadeleye karşı son derece olumsuz yayınlar yapan gazeteler de dâhil olmak üzere Osmanlı coğrafyası İzmir’in ve İstanbul’un işgalinde ciddi bir sarsıntı geçirmiştir. İzmir’in işgali Millî Mücadele kadrolarının propaganda açısından en önemli ve en büyük ilk deneyimidir demek yanlış olmayacaktır. Henüz çok dağınık hâlde bulunan Millî Mücadele kadroları 15 Mayıs 1919’da İzmir’in işgaliyle yeni bir cephe açmayı başarmıştır. Pallis, “*Şimdi geçmişe bakarken insan: Llyod George’nun bu aşırı Helenizm sempatisinin bilhassa İzmir olaylarından sonra Yunanistan’ı bu felakete sürüklediğini görmemezlik edemiyor.*” (Pallis, 1997, s. 67) demiştir. Avcıoğlu, “*Yurt çapındaki millî tepki Yunan işgaliyle başlar*” yorumunda oldukça haklıdır (Avcıoğlu, 1988, s. 18). Nitekim İngiliz Yüksek Komiser Yardımcısı Amiral Webb de 28 Temmuz 1919 tarihli raporunda, “*İzmir çıkarmasına kadar Türk halkını sakin tutmakta başarılı oluyorduk (...) fakat İzmir’in işgali her şeyi alt üst etti. Yunanlarla Türkler birbirini öldürüyor. Mustafa Kemal Paşa Samsun civarında etkindir ve dize gelmeyi reddediyor.*” (Avcıoğlu, 1999, s. 26) yorumunu yapmıştır.

İzmir’in işgali Millî Mücadele kadrolarının propaganda açısından kullandığı en önemli konu başlıklarından biri olmuştur. İşgalin asıl mimarının Lloyd George olduğunu belirten Gaulis, kararı ‘Acayip’ olarak nitelendirerek, “*Türkler şöyle düşündüler: Müttefiklerin her dediğini kabul edebiliriz yalnız onların bizlere baskı yapmak için Yunanları görevlendirmesi ayakların baş olması, gerçekten her şeyin sonu olur(...)*Gerçekten bundan daha ağır bir hata işlenemezdi ve bu yapılan tahriklerin en kötüsüydü” (Gaulis, 1999, s. 55-56) demektedir. İzmir’in Yunan askerleri tarafından işgal edildiği gün

yaşananlar ise aslında olacakların habercisi gibidir. İlhak-ı Red Heyeti Millîyesi 15 Mayıs 1919'da bir beyanname yayınlamıştır ve halkı ayaklanmaya teşvik etmiştir. “*Ey Bedbaht Türk*” başlığını taşıyan beyanname halk Maşatlık Meydanındaki mitinge çağrılmaktadır (Güner ve Kabataş, 1990, s. 77- 78). İşgalin ardından halk sadece Kuvayimillîye birlikleri kurarak kendisini savunma durumuna geçmemiş gerek İtilaf Devletleri gerekse İstanbul hükümeti nezdinde telgraf protestoları başlatmıştır. İstanbul'da tarihî büyüklükte mitingler yapılmıştır. Darülfünun öğrencileri 18 Mayıs 1919 Ulusal Matem günü ilan etmiştir. İstanbul'da gerçekleşen ilk toplantılar 19-30 Mayıs tarihleri arasında düzenlenen beş miting olmuştur. Bunlardan ilki Fatih'te 19 Mayıs 1919 tarihinde yapılmıştır (Türkmen, 2016, s. 58-59). İzmir'in işgalini protesto etmek için halk Saraçhane Meydanı'nda toplanmıştır. Halide Edip'in konuşmasını Sunata anılarında, “*Birçok insan kendini tutamıyor, gözyaşları döküyordu. Heyecan ve teessürünü tutamayanlar her türlü fedakarlığı ve ölümü göze alarak çarpışacaklarını acı acı bağırانlar kaynaşmayı bir kat daha artırıyordu*” (Sunata, 2006, s. 34) şeklinde anlatmaktadır.

Bu sırada Samsun'a ulaşan Mustafa Kemal Paşa 23 Mayıs 1919'da İzmir'in işgalini protesto etmek amacıyla yurdun her tarafında mitingler düzenlenmesi hakkında emir yayınlamıştır. Bu aslında organize olarak propaganda yapılması açısından verilen ilk emir sayılabilir. Çünkü belirtilen dönemde mitingler kamuoylarını etkilemek, yabancı devletlere karşı kararlılık ve güçlülük mesajı vermek açısından büyük önem taşımaktadır. Mustafa Kemal Paşanın emri “*Kişiyeye Özel ve gizli*” damgasını taşımaktadır. Emirde, “*İtilaf hükümetlerinin duygularımızı ve siyasal varlığımıza karşı İzmir'i Yunanlara işgal ettirmek suretiyle başlayan haksız davranışları karşı her tarafta yapılan gösteriler ve olagelen başvurmaların arkası bırakılmayarak fîli sonuç alınuncaya kadar sürdürülmesi ve her tarafta bu ulusal gösterilerin iyi bir şekilde yürütülmesi olağanüstü önemlidir*” ifadesi kullanılmıştır. Gizli verilen emrin en önemli bölümü ise mitinglerin ve protestoların askerlerle ilişkilendirilmesinin önüne geçilmesi konusundaki uyarıdır. Mustafa Kemal Paşa, “*Hükümetin ve askerî makamların el ele vererek bu vatanseverce hizmetleri düzenlemede millete yardım etmesi ve fakat memurlarla askerlerin bu konuda (...) çabalarının gizli ve duyulmaz kalarak gösterilerin yalnızca halk topluluklarının yüreğinden doğduğunu ve adaletin açıklığa çıkmasının coşkunlukla beklenilmekte olduğunun İstanbul'daki İtilaf Devletleri temsilcilerine ve Babiali'ye çabuklukla ulaştırılması yolundaki girişimleri arz ve rica ederim*” demektedir (Harp Tarihi Belgeleri Dergisi, 1974).

Görüldüğü gibi Mustafa Kemal Paşanın hassasiyeti bu toplantıların asker veya memurlarca gerçekleştirildiği veya desteklendiği görüntüsünün verilmemesidir. Bu yöntem daha önce belirtildiği gibi Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin kullandığı yöntemin birebir aynısıdır.

İzmir'in işgalinin bir başka önemli özelliği ise İstanbul hükümetinin de buna karşı çıkması nedeniyle memlekette oluşan birlik havasıdır. İşgal sadece Millî Mücadele kadrolarında değil İstanbul hükümetinde de şok etkisi yaratmıştır. İşgal günü sadrazam Damat Ferit Paşa Yüksek Komiser Yardımcısı Amiral Webb'e bir nota vererek ‘*Osmanlı hükümetinin itilaf devletleri ordularının işgaline karşı çıkmayacağını ama bir Yunan işgaline asla razı olmayacağını*’ söylemiştir. Damat Ferit Paşa 22

Mayıs 1919'da İngiltere, Fransa, Amerika ve İtalya komiserlerine verdiği bir başka notada '*Yunan gitsin siz gelin*' demiştir (Avcıoğlu, 1979, s. 20-21). İzmir'in işgaline yönelik protestolar İstanbul'dan başlayarak tüm Türkiye'ye yayılmış ve aylarca sürmüştür. Ağustos ayına gelindiğinde de İzmir'de yaşananlar konusunda İngiltere hâlâ rahatsızdır. Amiral Webb Sir E. Crowe'e bir telgraf göndererek bu durumu, "*Yunanların İzmir'i işgalinden beri Türkiye'deki iç durum gittikçe rahatsız hâle gelmektedir*" (Ulubelen, 2006, s. 187) şeklinde anlatmaktadır. İzmir'in işgali Anadolu'yu da ayağa kaldırmıştır. Doğudan batıya il ve ilçelerde çok sayıda miting yapılmış İngiltere ve Yunanistan protesto edilmiştir. Örneğin Ankaralılar 29 Mayıs 1919'da Vilayet Konağı önünde miting düzenlemiştir (Sarıkoyuncu, 1999, s. 188). İrade-i Millîye'nin Ekim 1919 tarihli sayısında *İzmir Fecayii* başlıklı yazısında sadece İzmir'in işgali nedeniyle Türklerin hissettikleri galeyanın Türk vatanının her parçasında aynı olduğunu söylenmiştir (İrade-i Millîye gazetesi, 12 Ekim 1919, s. 3). Ege bölgesinde de mitingler için harekete geçilmiştir. Denizli'de Müftü Ahmet Hulusi Efendi 15 Mayıs 1919'da çok erken saatlerde halka miting duyurmak için tellallar bulmuş, çarşı ve mahalleler dolaşarak, "*Allahını dinini vatanını sevenlerin*" müftülük binası önünde toplanması istenmiştir. Müftü konuşmasında Cihad-ı Mukaddes Fetvası verdiğini de tebliğ etmiştir (Sarıkoyuncu & Sarıkoyuncu Değerli, 2019, s. 95-97). İşgalle ilgili yapılan protestolar İslam dünyasını da harekete geçirmiştir. İşgalinden 2 gün sonra yani 17 Mayıs 1919 tarihinde Hint Müslümanlarından kurulu bir heyet beraberinde İngiltere'nin Hindistan işlerini yürütmekle görevli Devlet Bakanı Montagu ile binlikte Dörtler Heyeti tarafından kabul edilmiştir. Heyet, barış konferansının İslam alemine karşı cephe aldığı izlenimini iletmıştır (Kitsikis, 1963, s. 63-64). İzmir'in işgaline yönelik tepkiler İngiltere tarafından çok yakından takip edilmiş ve konuyla ilgili tüm protesto ve haberler Londra'ya iletilmiştir. 14 Ocak 1920 tarihli gizli raporda, "*İstanbul ve İzmir'in Türkiye'den ayrılacağına yönelik protesto mitingleri yapıldı. (Camilerde) Fatih'te 5 bin kişi mitinge katıldı (...).İngiltere'nin Anadolu'ya büyük bir ordu göndereceği söylenerek topluluk korkutuldu. Milliyetçilerin bundan kurtaracağı söylendi*" denilmektedir. Aynı raporda, "*Albay Rawlinson'un raporuna göre Erzurum'da halkın sempatisinin tamamı milliyetçilere döndü. Propagandanın çok fazla kullanılması bu sonuca getirdi.(...) 11 Ocak'ta Yunanistan'a karşı mitingler yapıldı. Hocalar bu mitinge katıldı(...)*" (F.O 371, E: 300, No: 2737 "I", 14 Ocak 1920) denilerek durum özetlenmiştir. Fevzi Çakmak anılarında İzmir'in işgalinin ardından mitinglerin büyük ses getirdiğini ve Türk milletinin sesini dünyaya duyurduğunu belirtmektedir (Çakmak, 2019, s. 49). Miting ve protestoların başarısının kanıtı ise bizzat Lord Curzon'un 1919 yılı sonunda İtalyan Büyükelçisine Yunanları İzmir'e çıkarmanın Paris'te yapılmış olan en büyük hata olduğunu itiraf etmesidir (Akşin, 1998, s. 247).

13 Kasım 1918'de İstanbul'da İtilaf Devletlerine ait donanmaların görünmesinin ardından şehirde ciddi bir tedirginlik başlamıştır. 9 Şubat 1919'da Rumlar yerlere Türk bayrakları sermiş, tüm binalara Yunan ve Fransız bayrakları asılmış ve General D'esperey'in beyaz bir ata binerek kendisini Fatih Sultan Mehmet'e benzetmesi Türklerde büyük rahatsız yaratmıştır. Fransız Generalin yaptığı Hadisat gazetesinde "Kara bir gün" olarak duyurulmuş ve kınanmıştır (Şapolyo, 1976, s. 185). İstanbul'un resmen işgalini anlatan Clair Price, "*Mart'ın 15'ini 16'sına bağlayan gece Fransız komutanın geçici*

olarak İstanbul'da bulunmadığı bir sırada General Milne İstanbul'daki telgraf ofisine el koydu. Başkenti Küçük Asya'dan tecrit etti, gece yarısı bir dizi yıldırım baskın düzenledi” (Price, 2003, s. 141) demektedir. Osmanlı Meclisinde yakalananlar Malatya'ya sürgün edilmiş, kaçabilenler de Ankara'ya doğru yola çıkmıştır. İşgal haberinin Ankara'da duyulması heyecan yaratmıştır. Cemil Özgül'ün eserinde bu olay üzerine Mustafa Kemal Paşa'nın, “İngilizlerin böyle bir gaflet içinde hareket edeceklerini asla tahmin etmezdim. Bize bundan daha büyük bir hizmet yapamazlardı. Artık Meclis'i Ankara'da toplayabilir ve yeni bir devletin temellerini atabiliriz” (Kaya, 2010, s. 77) sözleriyle ifade ettiği bildirilmektedir. İstanbul'un resmen işgal edilmesinden sonrasında yaşananlar İzmir'in işgalinde olduğu gibi bir etki yaratmış, İtilaf Devletleri ve özellikle İngiltere'nin Türk milletini psikolojik olarak tamamen kaybetmesine ve İtilaf Devletlerine “düşmanlık” duygusunun tam olarak yerleşmesine neden olmuştur. İstanbul'un resmî olarak işgal edilmesi sırasında Millî Mücadele kadrolarını önemli avantajları arasında telgraf hatlarını ele geçirmiş olması, Anadolu gazeteleri ile Ankara'nın kurduğu ilişki sayesinde verilen tebliğlerin hızla yurda duyurusunun yapılması sayılmalıdır. İşgalden hemen sonra Anadolu Ajansı faaliyete geçmiş, İrşad heyetleri çalışmaya başlamıştır. Özetle İzmir'in işgal edilmesi sırasında henüz organizasyon tam olarak kurulamadığı için iç ve dış propaganda konusunda sıkıntılar yaşanmış. İstanbul'un işgalinde bu sorunlar kısmi olsa da çözülmüş görünmektedir.

İnalçık'a göre İstanbul'un işgali Millî Mücadele tarihinde yeni bir aşamadır. Çünkü o zamana kadar saltanattan ve İngiliz himayesinden yardım bekleyen birçok kişi artık umudun Ankara'da olduğunu görmüştür. Mustafa Kemal Paşa Meclis'in dağıtılmasıyla daha güçlü hâle gelmiştir. Dünya kamuoyuna işgali anlatmak için çalışmalar yapılmış, mitingler düzenlenmiştir (İnalçık, 2022, s. 78-79). Halide Edip Adıvar müttefik kuvvetlerinin İstanbul'a girmesiyle birlikte azınlıkların Türk vatandaşlarına çok kötü davranmaya başladığını, kadınların peçelerini yırttıklarını belirterek Senegalli askerlerin akşamları Türk çocuklarını kesip yedikleri gibi hikâyelerin sürekli konuşulmaya başladığını anlatmıştır. Halide Edip Adıvar'a göre de İstanbul'un işgalinden sonra burada yaşananlar Türk şuurunu İstiklal harbine sevk etmiştir (Adıvar, 2019, s. 20). Robeck tarafından Londra'ya gönderilen raporlarda İstanbul'un işgalinden sonra bizzat Mustafa Kemal tarafından “İngiliz propagandasını Anadolu halkına anlatınız” talimatı verildiği ifade edilmektedir (F.O. 371, FILES 262 PP 1782-4278, E 3733/262/44, E4270/262/44. 6 Mayıs 1920). İstanbul İngiliz Askerî İstihbarat Birimi tarafından 6-7 Mayıs 1920 tarihinde gönderilen raporda İngiliz karşıtı propaganda için milliyetçilerin kullandığı yöntemlere yer vermektedir. Raporda, “Milliyetçi bakış açısına göre günümüzde İngiliz karşıtı propagandanın en yararlı biçimi müttefiklerin İstanbul'u işgalidir. Milliyetçiler bu eylemin yalnızca İngilizler tarafından uygulanan bağımsız bir eylem olduğunu ve pek çok vahşetin eşlik ettiğini düşünüyorlar” (F.O 371-262- E4346/262/44, No: M.I 2B, 7 Mayıs 1920) ifadesi kullanılmaktadır.

Milleti bir hedefe yönlendirmek ve ümitsizlik duygusunu ortadan kaldırmak bu süreçte son derece önemli hâle gelmiş ve Heyeti Temsiliye adına Mustafa Kemal Paşa 19 Mart 1920'de Yirminci Kolordu komutanlığına bir yazı göndererek Ankara'da bir Meclisin toplanacağını duyurmuş, halifelik makamı ve saltanatın korunması gerektiğinin altını çizmiştir (Yıldırım, 2021). Hakimiyet-i Millîye gazetesi 18

Mart 1920 tarihli sayısında Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına bir protesto yayınlarak İngilizleri suçlamıştır. Aynı sayıda “İslam Alemine Beyanname” başlığı ile Hilafet ve saltanatın suikast uğradığı belirtilerek Müslümanların vicdanına seslenilmiştir (Hakimiyet-i Millîye gazetesi, 18 Mart 1920, s. 1). Hakimiyet-i Millîye gazetesi 23 Mart 1920 tarihli sayısının ilk sayfasında “Hilafetin İşgali” başlığı ile bir makale yayınlamıştır. Makalede, Osmanlı’nın birçok buhran geçirdiği ancak böylesinin hiç yaşanmadığı belirtilmiştir. Yazıda hilafet makamının artık tamamen esir olduğu bunun da tüm Müslüman milletlerin geleceğine yönelik bir hareket olduğu ifade edilmiştir (Hakimiyet-i Millîye gazetesi, 23 Mart 1920, s. 1). Gazete 10 Nisan 1920 tarihli sayısında Meclis Reisi Celaleddin Arif imzasıyla yayınlanan yazıda açıkça İngiltere’yi suçlamıştır. “İstanbul’daki İngiliz Oyunları” başlığını taşıyan makalede, İngilizlerin Damat Ferit Paşa’yı özellikle kendi çıkarlarına hizmet için hükümete getirdikleri, onun gelişinden hemen sonra İstanbul’un işgal edildiği belirtilmektedir. Yazıda işgal üzerine tüm Anadolu ve Rumeli’nin ayağa kalktığı belirtilmiş, 13 Nisan 1920 tarihli sayısında da “İngiliz planlarının önemli noktaları” özetlenmiştir (Hakimiyet-i Millîye gazetesi, 10 Nisan 1920, s. 1; 13 Nisan 1920, s. 1).

İstanbul’un işgal edilmesinin Anadolu’da yaratacağı etki anlaşılabilir bir şekilde ilk dönemlerde İngiltere tarafından çok da önemsenmemiştir. 7 Nisan 1920’de Koramiral de Robeck Curzon’a yazdığı bir mektupta, “İstanbul’un işgalinin Milliyetçi Cephe’nin kararlılığını daha da artıracak yönündeki kanaate katılmıyorum. Tam tersine, sanki dünyada arzu edilen tek yer olan başkentin kalıcı kaybından her şeyden çok korkan Mustafa Kemal’in yandaşları arasındaki bulunan gönülsüzlere düşünme fırsatı vermiş gibi görünüyor. Aslında muhalif grupları (...) teşvik etmiştir” demektedir (Şimşir, 1972, s. 17-26)

Oysa İstanbul’un işgali aslında Ankara’nın padişahın, halifenin esir tutulduğu propagandasının şekillenmesi ve içerik olarak tam bir altyapıya ve gerekçeye oturtulmasını sağlamıştır. Bu olay bütün dünya Müslüman dünyasında, Müttefik Devletlerin mütarekeyi kötü bir biçimde ihlal etmeleri nedeniyle tepki doğurmuştur (Gaulis, 1999, s. 42). Londra’ya gönderilen bir raporda Müslümanlara yapılan çağrı, “İstanbul’un müttefikler tarafından işgal edilmesinin ve bunun sonucunda Türkiye hükümetinin ve aydınlarının hareketlerinin felce uğramasının hristiyan dünyasının bu makamda görülmemiş doğrudan bir saldırısı olduğunu ifade etti. Silah taşıyabilen tüm Müslümanları, Müslüman haklarını savunmak için silahlarını kuşanmaya çağırıyor ve bu eylemin yetkisi olarak Kur’an’daki bir emri aktarıyor” (Avcıoğlu, 1979, s. 137) şeklinde yorumlanmıştır. Mustafa Kemal Paşa 30 Nisan 1920 tarihinde Şimşir’in ifadesiyle Lord Curzon’a “tarihi” bir mektup göndermiştir. Lord Curzon daha sonra bu mektubu “Sultana karşı isyan” şeklinde yorumlayacaktır. 30 Nisan 1920 tarihini taşıyan ve Fransızca olan mektupta Mustafa Kemal Paşa, “İstanbul şehrinin müttefik kuvvetler tarafından haksız ve adaletsiz bir şekilde işgal edilmesinin ardından, padişahını ve hükümetini esir olarak kabul eden Osmanlı Milleti’nin bir Yüce Millet Meclisi’nin toplanmasına karar vererek geniş çaplı seçimler gerçekleştirdiğini siz Ekselanslarının bilgisine gururla arz ederim (...) Yüce Millet Meclisi, üyelerinin, Mütareke hükümlerine aykırı olan ve Osmanlı ulusunun Barış Konferansı’nın sonucu hakkındaki

kötümserliğini bir kez daha doğrulayan bu eyleme karşı enerjik protestolarını Ekselanslarının bilgilerine sunma görevini bana vermiştir” demiştir. İngiliz arşivlerinde yer alan belgede üzerinde Mustafa Kemal Paşa'nın kendi imzasını taşıyan mektubun “doğrudan Lord Curzon'a ulaştırıldığı” bilgisi de yer almaktadır. Mustafa Kemal Paşa, bu notanın bir kopyasını Fransa Dışişleri Bakanına da yollanmış ve İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiserliğinin 25 Mayıs 1920 günlü ve 755 sayılı yazısıyla Londra'ya iletilmiştir (Şimşir, 2000, s. 79).

4.SONUÇ

Birinci Dünya Savaşında kullanılmaya başlayan modern propaganda yöntemleri Millî Mücadele Dönemi'nde gerek İngiltere ve gerekse Ankara tarafından uygulanmıştır. Yunan ordusunu harekete geçirerek İzmir'i işgal ettiren İngiltere, Birinci Dünya Savaşı ile kıyaslandığında Anadolu'daki mücadelede propaganda açısından pek çok zorlukla karşı karşıya kalmıştır. İngiltere Başbakanı Llyod George'un Türk düşmanlığı, Mondros Mütarekesinden itibaren Yunanistan'ın çıkarlarıyla büyük bir uyum göstermiştir. Fakat Llyod George'un bir yandan Yunan ordularının işgaline destek verirken diğer yandan maddi ve manevi fedakârlığa İngiliz halkını ne derece ikna ettiği önemli soru işaretlerinden biridir. Nitekim İngilizlerin uzun bir savaştan çıkması nedeniyle yaşadıkları bıkkınlık, yeni maddi ve manevi kayıplarla karşılaşmak istememelerinin söz konusu süreçte belirleyici olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu süreçte İngiltere, Millî Mücadele kadrolarını İttihatçı ve Bolşevik olmakla suçlamış ve kısmen başarı sağlamıştır. Sadrazam Damat Ferit Paşa ile ortak hareket eden İngiltere'nin İstanbul Fetvasının da mücadelenin başında Ankara'yı zor durumda bıraktığı bir gerçektir. İngiltere'nin bir başka dezavantajı ise Fransa ve İtalya ile üstü kapalı olarak başlayan çekişmeler nedeniyle Anadolu'da ortak bir propaganda çalışması yapamamasından kaynaklanmaktadır.

Millî Mücadele kadroları ise hilafet ve padişahın esir alındığı propagandasını ilk günden itibaren başarıyla yürütmüştür. Ankara Yunanistan'ı işgal edenlerle suçlamakla beraber asıl düşmanın İngiltere olduğu algısını da yerleştirmiştir. Bu pek çok açıdan önemli bir propaganda faaliyetidir. Millî Mücadele kadroları bununla Türkiye genelinde İngiltere'ye bakışı değiştirmiştir. Özellikle İstanbul'un işgalinden sonra İngilizlere yönelik sempati belli gruplara hapsolmuştur. Diğer yandan bu propaganda ile Fransa ve İtalya etkilenmeye çalışılmıştır. İstanbul Fetvası nedeniyle zor durumda kalan Millî Mücadele kadroları Rıfat Börekçi ve onlarca din adamının hazırladığı Ankara fetvası ile kısa sürede olumsuz algıların önüne geçmeyi başarmıştır, yorumu da yanlış olmayacaktır.

KAYNAKLAR

Harp Tarihi Belgeleri Dergisi. (1974). 71, Yıl 23 (Eylül 1974).
https://www.msb.gov.tr/Content/Upload/Docs/askeritariharsiv/ATBD_73.pdf

Açıksöz Gazetesi. (1921). 10 Ağustos 1337/1921, No: 256.

Adıvar, Halide Edib. (2019). *Türkün ateşle imtihanı: İstiklal Savaşı hatıraları*. (22. Baskı). Can Sanat Yayınları.

- Akşin, S. & Akşin, S. (2019). *Savaş ve etnik temizlik: Yumuşatılmış Sevr dönemi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akşin, S. (1998). *İstanbul hükümetleri ve Millî Mücadele Son Meşrutiyet (1919-1920)*. (C. 2). İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akşin, S. (2004). *Mutlakiyete dönüş (1918-1919)*. (2. Baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Arıkan, Z. (1989). *Mütareke ve işgal dönemi İzmir basını: 30 Ekim 1918- 8 Eylül 1922*. Atatürk Araştırma Merkezi.
- ATASE, (1335/1919). İSH 5, Kutu: 200, Gömlek: 8, Belge no 8 (1:2), 14 Ekim.
- Atatürk. (2000). *Nutuk (1919-1927)*. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Atay, F.R. (2004). *Çankaya: Atatürk'ün doğumundan ölümüne kadar*. Pozitif Yayınları.
- Avcı, Ö. (2018). *Propaganda Çeşitleri*. Eğitim Yayınevi.
- Avcıoğlu, D. (1979). *Millî Kurtuluş Tarihi 1838'den 1995'e Birinci kitap Emperyalizm karşısında Türk aydınının almazlığı ve tam bağımsızlık*. Tekin Yayınevi.
- Avcıoğlu, D. (1988). *Millî Kurtuluş Tarihi- 1838'den 1995'e. ikinci kitap. Sovyet devrimi karşısında Türk devrimi*. Tekin Yayınevi.
- Avşar, S. (2020). *Birinci Dünya Savaşı'nda İngiliz Propagandası*. Ötüken.
- Ayhan, B. (2007). *Millî Mücadelede Basın (Olağanüstü Durumlarda Propaganda)*. Tablet.
- Aysal, N. (1998). *Ulusal Bağımsızlık Savaşı'na İstihbaratın etkisi (23 Nisan 1920-20 Ekim 1921)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü. Ankara.
- Badsey, S. (2014). *Propaganda: Media in War Politics*. 1914-1918-Online-propaganda_media_in_war_politics-2014-10-08.pdf
- Başboğa, S. (2010). *90. yıl Anadolu ajansı 1920-1922*. Anadolu Ajansı Yayınları.
- Bektaş, A. (2000). *Kamuoyu, iletişim ve demokrasi*. Bağlam Yayınları.
- Bernays, E. (2023). *Propaganda*. Pegasus Yayınları.
- Çabuk, M. (2021) *İngiltere'nin 1. Dünya Savaşı'nda Propaganda Faaliyetleri*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Çakmak, F. (2019). *Rumeli'de son demler ve ötesi*. (2. Cilt). Editör B. Dülger, A. Birinci, ve Y. T.Günaydın. Kopernik.
- Domenach, J.M. (1961). *Siyasi propaganda*. Remzi Kitabevi.
- Foreign Office and Foreign and Commonwealth Office Records. (1919). 371. File 521 s.s. 130725-146626. 1919-1920. 4159.(13 Ekim 1919). 140467. No: 1791/M/2279
- Foreign Office and Foreign and Commonwealth Office Records. (1920). 371, E: 300, No: 2737 "I", 14 Ocak 1920
- Foreign Office and Foreign and Commonwealth Office Records. (1920). 371, E340/262/44, NO: 94892 (M..2B), 19, 20 Şubat 1920
- Foreign Office and Foreign and Commonwealth Office Records. (1920). 371, Files 262 PP 1782-4278,E 3733/262/44, E4270/262/44. 6 Mayıs 1920
- Foreign Office and Foreign and Commonwealth Office Records. (1920). 371-262- E4346/262/44, No: M.I 2B, 7 Mayıs 1920
- Foreign Office and Foreign and Commonwealth Office Records. (1920). 371 E5072/262/44, No: 639 (Secret). 20 Mayıs 1920

- Foreign Office and Foreign and Commonwealth Office Records. (1920). 371, E5353/262/44, No: 643 (SECRET). 27 Mayıs 1920
- Foreign Office and Foreign and Commonwealth Office Records. (1920). 371. Files 3. P.P 5743-6541. 1920. E6376/3/44.No: 794 (Secret). 14 Haziran 1920
- Foreign Office and Foreign and Commonwealth Office Records. (1920). 371. Files 3. PP 6944-7575, 1920. E6944-3-44. 22 Haziran 1920
- Gaulis, B. G. (1999). *Kurtuluş Savaşı Sırasında Türk Milliyetçiliği*. Yeni Gün Haber Ajansı.
- Hakimiyet-i Millîye Gazetesi. (1336/1920, 6 Şubat), s. 1.
- Hakimiyet-i Millîye Gazetesi. (1920, 18 Mart), s. 1.
- Hakimiyet-i Millîye Gazetesi. (1920, 23 Mart), s. 1.
- Hakimiyet-i Millîye Gazetesi. (1920, 10 Nisan), s.1.
- Hakimiyet-i Millîye Gazetesi. (1920, 13 Nisan), s. 1.
- Hakimiyet-i Millîye Gazetesi. (1920, 1 Mayıs), s. 1.
- Hakimiyet-i Millîye Gazetesi. (1920, 9 Mayıs), s. 1.
- Hakimiyet-i Millîye Gazetesi. (1920, 23 Temmuz), s. 1.
- Harp Tarihi Belgeleri Dergisi. (1974). Belge No: 1537.
- Herman, E. & Chomsky N. (1999). *Medya halka nasıl evet dedirtir*, (2.Baskı). (B. Akyoldaş, Çev.). Minerva Yayınları.
- İnalçık, H. (2022). *Millî mücadele tarihi (1908-1923)*. Kronik.
- İrade-i Millîye Gazetesi. (1335/ 1919, 14 Eylül), s. 2.
- İrade-i Millîye Gazetesi. (1919, 14 Eylül), s. 3.
- İrade-i Millîye Gazetesi. (1919, 28 Eylül), s. 1.
- İrade-i Millîye Gazetesi. (1920, 12 Ekim), s.1-2.
- İrade-i Millîye Gazetesi. (1919, 12 Ekim), s. 3.
- İrade-i Millîye Gazetesi. (1920, 10 Kasım), s. 2.
- Jowett- O., & Garth S-V. (2017). *Propaganda ve İkna*. Artes Yayınları.
- Kabataş, G., & Orhan, Z. (1990). *Millî Mücadele Dönemi Beyannameleri ve Basını*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi.
- Kalpaklı, M. (2021). *Hakimiyeti Millîye*. Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı.
- Karabekir, K. (2004). *İstihbarat* (2. Baskı). Berikan.
- Katz, D. S. (2021). *İngilizlerin gözündeki Türkiye 1776-1923*. Yapı Kredi Yayınları.
- Kaya, H. (2010). *Refet Bele: askerî ve siyasi hayatı (1881-1963)*. Tarih dizisi 13. Bengi Yayınları.
- Kitsikis, D. (1963). *Yunan Propagandası*. Meydan Neşriyat.
- Koloğlu, O. (1994). *Havas-Reuter'den Anadolu Ajansı'na*. Çağdaş Gazeteciler Derneği Yayınları.
- Lippmann, W. (2020). *Kamuoyu*. Kabalcı Yayınevi.
- Ludendorff, Erich v. (2017). *Topyekün Harp*. Dergah.
- Nadi, Y. (2000). *Ali Galip Hadisesi*. Yeni Gün Haber Ajansı.
- Önder, M. (1986). *Millî Mücadelenin Yanında ve Safında Ögüd Gazetesi (Bilgiler- Belgeler)*. Güven Matbaası.

- Öymen, O. (2014). *Bir Propaganda Silahı Olarak Basın*. Remzi Kitapevi.
- Pallis, A. A. (1997). *Yunanlıların Anadolu macerası: (1915-1922)*. (2. Baskı). Yapı Kredi Yayınları.
- Price, C. (2003). *Türkiye'nin Yeniden Doğuşu*. (2. Baskı). Yenihayat Yayıncılık.
- Propaganda in Its Military Aspects*. (1918). [Washington]: Military Intelligence Branch, Executive Division, General Staff.
- Safi, P. (2023). *Millî İstihbarat Teşkilatı 1826-2023*. Kronik Kitap.
- Sanders, M.L. (1975). Wellington house and british propaganda during the first world war. *The Historical Journal*, XVIII, 119-146.
- Sarıkoçuncu, A. (1999). *Millî Mücadelede Din Adamları I (Ahmet Hulusi, Mehmet Rifat, Hacı Tevfik ve Abdurrahman Kamil Efendiler)*. (3. Bs). C. 1. 2 c. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Sarıkoçuncu, A. (2002). *Atatürk, din ve din adamları*. (2. Baskı). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Sarıkoçuncu, A., & Sarıkoçuncu Değerli, E. (2019). *Millî Mücadelede Din Adamları III (Denizli Sancağı Din Adamları: Ahmet Hulusi ve Diğerleri)*, (c. 3, 4) Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Sevük, İ.H. & Eski, M. (1998). *İsmail Habib Sevük'ün Açığsöz'deki yazıları, 1921-1922: makaleler-fıkralar*. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Streit, C. K., Lowry, H. W., & Öztürk, M. A. (2011). *Bilinmeyen Türkler: Mustafa Kemal Paşa, milliyetçi Ankara ve Anadolu'da gündelik hayat Ocak-Mart 1921*. Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.
- Sunata, İ H. (2006). *İstanbul'da işgal yılları*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Şahin, E. (2023, 15 Aralık). *Bir Ermeni Propaganda Klasığı: "Mavi Kitap (Blue Book)"*. <https://turksandarmerians.marmara.edu.tr/tr/bir-ermeni-propaganda-klasigi-mavi-kitap-blue-book/>
- Şapolyo, E. B. (1976). *Türk Gazetecilik Tarihi Her Yönüyle Basın*. Güven Matbaası.
- Şimşir, B. (1972). *İngiliz Belgeleriyle Sakarya'dan İzmir'e (1921-192)*. Milliyet Yayınları.
- Şimşir, B.N. (Ed.). (1973). *İngiliz Belgelerinde Atatürk: 1919- 1938*. Türk Tarih Kurumu Yayınları Dizi 16.
- Sonyel, S.R. (2013). *Kurtuluş Savaşı Günlerinde İngiliz İstihbarat Servisi'nin Türkiye'deki Eylemleri*. (2. Baskı). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Tarhan, N. (2013). *İleştirim ve propaganda*. Timaş Yayınları.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1920, 14 Ağustos), Devre 1, Cilt: 3, Sene: 1, 48.
- Toby, C., & Hoşsucu, E. (2011). *Sanat ve propaganda: kitle kültürü çağında politik imge*. (2. Basım). Ayrıntı.
- Türkmen, Z. (2016). *Millî Mücadele yıllarında İstanbul miting'leri: 15 Mayıs 1919, İzmir'in işgali üzerine aydınların kamuoyu oluşturma hareketi*. (2. Baskı). Berikan Yayınevi.
- Uğur, M. (Ed.). (2018). *Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu, 19-21 Ekim 2016 Elazığ*. (2. Cilt). Atatürk Araştırma Merkezi.
- Ulubelen, E. (2006). *İngiliz gizli belgelerinde Türkiye*. Cumhuriyet Kitapları.
- Welch, D. (2019). *Propaganda güç ve ikna*. C. 2. İnkılap Kitapevi.
- Welch, D. (2022). *The story of propaganda in 50 images*. British Library.
- Yıldırım, H. (2021). II. Dünya Savaşı yıllarında Çorum'da asker ve sivil mülteciler. *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi (ATAD)*, 33, 221.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/saga>

The Convergence of German Security Policy and EU CFSP: What Role for Germany?

Alman Güvenlik Politikası ile AB ODGP'nin Çakışması: Almanya için Ne Rol?

İlyas BOZKURT^{1,*}

¹Bağımsız Araştırmacı

Makale Bilgisi

Araştırma makalesi
Başvuru: 14.01.2024
Düzeltilme: 22.01.2024
Kabul: 19.02.2024

Keywords

Germany
Security Policy
EU
CFSP
Convergence

Anahtar Kelimeler

Almanya
Güvenlik Politikası
AB
ODGP
Çakışma

Abstract

After the end of the Cold War, Germany has continued to rely on NATO for her sovereignty and territorial integrity (Article V) and maintained the transatlantic link. For the other security risks and threats (non-Article V), Germany together with France has pioneered the establishment of a separate European Common Foreign and Security Policy (CFSP) and a Common Security and Defence Policy (CSDP). Now, CFSP has matured and CSDP became established. EU's economic, political and military power provides Germany with much greater strength to achieve her national security interests. Germany collaborates with France in major issues concerning European security. This behaviour expedites the materialization of German interests. On the other hand, Germany has other security engagements such as multilateral ones with UN, OSCE and bilateral relations with some non-EU states. Therefore, CFSP accounts for an important but modest part of broader Germany security policy. Germany has seemed reluctant to exert a hegemonic role within CFSP framework. Besides, the EU structure does not allow her to exercise such a role. Germany's leading role within CFSP conforms to the definition of 'shared leadership'. In the short to mid-term, a radical change in the main orientation of FRG's security policies does not seem likely. Due to the slow but steady change in the German security policy stance, it is too early to make a sound prediction regarding how the main orientation of the German security policy will transform in the long run.

Özet

Almanya; Soğuk Savaş sonrasında, egemenlik ve toprak bütünlüğü (V'nci Madde) konusunda NATO'ya güvenmeye devam etmiş ve Atlantik ötesi bağlantıyı sürdürmüştür. Almanya, diğer güvenlik risk ve tehditleri (V'nci Madde dışı) için, Fransa ile birlikte, ayrı bir Avrupa Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) ve bir Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) tesis edilmesi konusunda öncülük etmiştir. AB'nin ekonomik, siyasi ve askerî gücü, Almanya'ya kendi millî güvenlik menfaatlerini gerçekleştirme konusunda çok daha fazla güç sağlamaktadır. Almanya, Avrupa güvenliğiyle ilgili önemli konularda Fransa ile işbirliği yapmaktadır. Bu davranış Alman menfaatlerinin gerçekleşmesini hızlandırmaktadır. Diğer taraftan, Almanya, BM ve AGİT ile olan çok taraflı taahhütler ve bazı AB üyesi olmayan ülkelerle olan ikili ilişkiler gibi diğer güvenlik angajmanlarına sahiptir. Böylece ODGP, daha geniş Alman güvenlik politikasının önemli ama mütevazı bölümünü oluşturmaktadır. Almanya, ODGP çerçevesinde hegemonik bir rol uygulamak konusunda isteksiz görünmektedir. Üstelik AB yapısı böyle bir rolü tatbik etmesine izin vermemektedir. Almanya'nın ODGP'deki öncü rolü "paylaşılan liderlik" tanımına uygundur. Kısa ve orta vadede Almanya'nın güvenlik politikalarının ana istikametinde radikal bir değişiklik muhtemel görülmemektedir. Alman güvenlik politikası duruşundaki yavaş ancak istikrarlı değişim nedeniyle, Alman güvenlik politikasının ana istikametinin uzun vadede nasıl dönüşeceğine ilişkin sağlıklı bir tahminde bulunmak henüz çok erkendir.

* İlyas BOZKURT, alonur2000@gmail.com

1. INTRODUCTION

Before starting substantive explanations on the convergence of German and European security policies, at the very onset, it may be better to define what we mean by the term ‘security’. Even though there is no consensus among the scholars about the meaning of security, and an acknowledged difficulty to define it (Buzan, 1983, p. 6), most scholars of International Security (IS) work with a definition that “involves the alleviation of threats to cherished values”(Williams, 2008, p. 1). The threats to core values may threaten the very survival of particular states or individuals. Therefore, security entails the ability to pursue cherished political and social ambitions. Among various scholarly definitions, Booth’s definition fits best for the work within IS. He calls security as “*survival-plus (the ‘plus’ being some freedom from life-determining threats, and therefore space to make choices)*” (Booth, 2007, p. 102). Security is a concept, which is political in nature. Unavoidably, with the Lasswell’s popular definition of politics, security has a role while deciding ‘who gets what, when, and how’(Lasswell, 1936).

During the Cold War period, Germany, defined by Katzenstein as a semi-sovereign state (Katzenstein, p. 1987), mainly depended on the NATO to safeguard her security interests. The developments in world politics that led to the end of the Cold War also paved the way to the unification of two German republics in 1990. With the reunification, Germany (FRG) was granted full sovereignty and became the Europe’s strongest economic power with the largest population. After the Cold War, FRG has restructured her security policy to sit on two pillars: NATO for the sovereignty and territorial integrity (Article V), and the EU for other security risks and threats (Non-article V). The expectations of the United States and of the member states of European Union (EU) from FRG concerning her potential role to play in the regional and international security put her under great pressure. FRG felt herself obliged to respond to these expectations favourably and reformulate her foreign and security policy in order to make it compatible with the new realities of her domestic as well as international politics. By now, more than three decades have passed since the reunification. The former European Community (EC) transformed into the EU, and enlarged to accommodate 27 member nations at present. The UK got divorced from the Union (BREXIT) on 31 January 2020. Since the end of the Cold War, FRG as one of the major EU powers has been playing a central role in the European Security.

This article focuses on the extent that how much FRG satisfies her overall security interests through the EU CFSP. The degree of this satisfaction will determine the FRG’s role to play within the CFSP framework and the leadership style to adopt in the EU accordingly. Therefore, the research question is formulated to read: *What role will FRG play within the CFSP framework to achieve European security interests at large and German ones in particular?* This paper argues that even though there is a substantial degree of harmony between the EU and German security interests, the achievement of overall German interests at a high scale within the CFSP framework is somewhat unattainable due to the

decision making mechanism in the EU, in particular in its security and defence realm (Second Pillar²). EU structure does not allow a single member to have the European Council or the Council take any decision for the achievement of her security interests in a speedy fashion as the member's liking. In the Second Pillar, decisions are made by consensus³ and apart from the member nations, the EU High Representative (HR) for Foreign Affairs and Security Policy also have certain roles to play in this Pillar.⁴ Accordingly, a shared leadership with France best suits for FRG in the EU.

A constructivist theoretical approach is adopted in most parts of the research as German security policy is values-based and norm-driven. Constructivism considers security as a social construction and it constitutes a platform for actors to compete and define the identity and values of a particular group in a way to provide a foundation for political action. For constructivism, in the study of security, identity and norms are central and provide the limits for feasible and legitimate political action (Mc Donald, 2008, p. 67). In addition to Constructivism, while analysing the most probable leadership style of Germany in the EU, Kindleberger's theory of hegemonic stability (Kindleberger, 1981) and Robert Cox's neo-Gramscian hegemonic theory (Cox, 1983) are made use of determining whether the security policy behaviours of FRG have hegemonic attributes.

The literature on the EU CFSP and German security policy are abundant to include bi-lateral and multi-lateral treaties, WEU/EU summit declarations, official papers, academic books and articles. However, the literature on the convergence of both policies are scarce and a gapped area remains there. This paper is intended to fill this gap. The literature is categorized into four groups: First, the sources which discuss German and European identity. Second, the literature which explain German security policy and national interests. Third, those which establish the linkage between German security policy and EU CFSP. Finally, the sources which focus on German Leadership role within CFSP. In the first category, Witlinger's and Warburg's books and articles are assessed as the reliable sources to form an opinion about German identity and its impact on the German foreign and security policy. In the second category, German government's White Papers of 2006 and 2016 and National Security Strategy (NSS) constitute the primary sources on the German national interests and her security policy formulation. As secondary sources, the articles by Hyde-Price, Maull and Allers provide reliable information in the same field. In the third category, that is, on the development of CFSP, treaties and other official sources namely, EU/WEU summit declarations, Maastricht Treaty of 1992, Amsterdam Treaty of 1997, Nice Treaty of

---

² Maastricht Treaty, signed on the 7th of February 1992, consisted of three pillars on which the EU was based: The first pillar was European Community (EC, Article G, H and I); The second was CFSP (Article J); and the third was Justice and Home Affairs (JHA, Article K). Therefore, CFSP matters fall into the sphere of Second Pillar.

³ According to the Treaty on the EU, the CFSP is subject to specific rules and procedures. It shall be defined and implemented by the European Council and the Council acting unanimously (European Union, 2012a, p. 30, Article 24.1).

⁴ The EU High Representative for Foreign Affairs and Security Policy chairs the Foreign Affairs Council, contributes through his proposals to the development of the common foreign and security policy and ensures implementation of the decisions adopted by the European Council and the Council. The European External Action Service assist the High Representative in fulfilling his mandate (European Union, 2012a, p. 32, Article 27.1, 3.).

2001, and Lisbon Treaty of 2007 form the primary sources. As secondary sources, the academic studies by Howorth, Wright, Miskimmon and Meyer comprise detailed knowledge on the development of CFSP and CSDP in the EU. In the fourth category, Crawford, Hyde-Price, Siddi, Bulmer and Paterson in their academic works discuss in detail various leadership types that would be adopted by FRG within the CFSP framework. Citations are made in the ensuing sections when a need arises.

Document Analysis method (Bowen, 2009, pp. 33–34) of qualitative research technique is adopted during the research. The study is limited by the Cold War and Post-Cold War periods.

In the ensuing sections, a discussion on German security interests and security policy formulation will be followed by Germany's stance towards European Security. Thereafter, in the light of regional and global security context, an assessment will be made about the convergence of German security policy and CFSP. Finally, a brief debate will be carried out over German leadership in European security.

2. GERMAN SECURITY INTERESTS AND SECURITY POLICY FORMULATION

The first step in the security policy formulation of a particular state is to determine its security interests. Before discussing German security interests, it may be worthwhile to have a quick look at some past German state behaviours which reveal the fundamental principles of her security policy.

2.1. State Behaviours Affecting Security Policy

Despite its gigantic economic strength, FRG has not made any attempt to increase substantially its military power since the reunification. The military expenditure of FRG as percentage of gross domestic product was over 2,6 before the reunification. However, after reunification, this ratio has gone down and fluctuated between 2,0 and 1,5 in the period between 1991 and 1996. Defence spending of FRG has been reduced even more during the period between 1997 and 2020 and its ratio to gross domestic product has changed between 1,4 % and 1,1 % (SIPRI 2021, 2021). This is a clear indication that FRG has not had any appetite to build up a strong military and to pursue power politics.⁵ Instead, her stance for security policy has more relied on non-military means. Thus, German security policy conformed to the characteristics of “civilian power” concept (Hyde-Price and Jeffery, 2001, p. 707).

Secondly, since the end of the WW II, in external security matters, FRG has acted together with international community. Until the chancellorship of Gerhard Schröder in 1998, German political leadership avoided pronouncing the term “national interest” or “German interests” in addressing the matters concerning security policy. This was due to the fact that German security policy was impacted by the burden of Germany's past namely, her responsibility for the two destructive World Wars and the Holocaust. Therefore, German leadership paid special attention to act and cooperate with their counterparts in tackling with security affairs within the Euro-Atlantic area. FRG has attached and still attaches utmost importance to multilateral security institutions such as NATO, the EU and OSCE in

---

⁵ To improve the military capabilities of the German armed forces, FRG allocated an extra-budgetary fund of €100 billion after Russia's invasion of Ukraine in 2022. This may lead to a substantial increase in German military expenditure in the coming years (SIPRI Fact Sheet, April 2023, 9)

addressing regional and global security issues. Acting together with international community rather than following a “*sonderweg* (special way)” has become a distinct feature of German Security Policy after WWII. According to Miskimmon, convincing her partners of Germany’s rejection of foreign policy exceptionalism (*kleins sonderweg*) was among the key norms shaping Germany’s approach to negotiations during the Intergovernmental Conference on Political Union at the beginning of the 1990s (Miskimmon, 2007, p. 51).

Thirdly, FRG has sought legitimacy and legality of a military operation before deciding on German participation in it. A legitimate UN mandate, conformity with the German basic law (*Grundgesetz*) and a separate national parliament (*Bundestag*) approval were the basic norms for the German politicians before their decisions to use a military force for regional and global crises (Pradetto, 2006, pp. 19-21). Therefore, it can be argued with broad terms that German security policy has been norm-driven.

Finally, national identity plays an important role in the formulation of national interests (Wendt, 1999, pp. 224-33) and it may change gradually in time. However, German leadership has avoided pronouncing the term national identity in security and defence matters for decades. Instead, they have preferred to identify themselves as Europeans (Wittlinger, 2009, p. 370). According to Wittlinger, “*a key part of the Bonn Republic’s identity was its commitment to Europe. West German elites and society at large constituted model Europeans*” (Wittlinger, 2010, p. 143). German White Paper 2016 substantiated the Wittlinger’s argument to some extent and stated that “German identity was inseparably connected with European identity” (The Federal Government, 2016, p. 22). The issue of identity still seems to be a matter of concern for German leadership and German NSS entertains it in a separate sub-section entitled “Our Security Identity”. Here, German Government admits their nation’s past wrongdoings: “*We act in awareness of our history and of the guilt our country bears for unleashing the Second World War and for perpetrating the Shoah, that betrayal of all civilised values*” (The Federal Government, 2023, pp. 19-20).

2.2. German Security Interests

The ultimate aim of a national security policy is to achieve national security interests. According to the German NSS, “*German foreign and security policy is ... values-based and interest-driven*” (The Federal Government, 2023, p. 20). German values comprise democracy, the rule of law and human rights, in particular the right to life and physical integrity, freedom of opinion, the press, assembly and religion, equal rights for all and the right to free development of personality (The Federal Government, 2023, p. 20).⁶ German government determined its contemporary national security interests in the NSS as follows (The Federal Government 2023, pp. 20-21): (i) Protection of the people, sovereignty and territory of

---

⁶ In German White Paper of 2016, German values were introduced under two groups: (i) Values of German Constitution namely, human dignity, basic rights, democracy, rule of law, (ii) The provisions of European law and international law concerning the protection of universal human rights, and maintenance of peace. (The Federal Government, 2016, p. 24)

FRG, the EU and German allies, (ii) Protection of German free democratic order, (iii) Strengthening the European Union's ability to act and its internal cohesion and further deepening FRG's friendship with France, (iv) Consolidating the transatlantic alliance and FRG's close partnership based on mutual trust with the United States of America, (v) Fostering prosperity and social cohesion in FRG by protecting her social market economy, (vi) Promotion of an international order based on international law, the UN Charter and universal human rights, (vii) Fostering peace and stability worldwide and championing democracy, the rule of law, human development and participation by all population groups as a prerequisite for sustainable security, (viii) Promotion of the sustainable protection of natural resources, limiting the climate crisis and managing its impacts, securing access to water and food, as well as protecting people's health, (ix) Maintaining an open, rules-based international economic and financial system with free trade routes and a secure, sustainable supply of raw materials and energy. Some of these national security interests have already been included in the German White Paper of 2016 (The Federal Government, 2016, pp. 24-25). Items (ii), (vii), (ix) and partly item (viii) above are newly determined security interests. These additional national security items reveal the changes in FRG's national security perception. Protection of domestic free democratic order is one of the new items. It may indicate German unrest with regard to emerging autocratic regimes in the Euro-Atlantic region. Item (vii) shows a radical change in the German foreign policy behaviour. FRG declares explicitly that she is ready to assume an active role in fostering peace and stability worldwide and championing democracy, the rule of law, human development and participation by all population groups as a prerequisite for sustainable security. In the very same item it is implicit that FRG's integrated security understanding comprises the conception of "individual security" or "human security".⁷ Environmental issues such as climate change, access to water and protection of people's health are likely to occupy an important place in the future German security agenda. Last but not least, functioning of rules-based international economic and financial system, secure free trade routes, and sustainable supply of raw materials and energy are the points which may attract the engagement of German national security apparatus.

Security environment is another factor that plays a key role in the formulation of security policy. German leadership considers the contemporary security environment as more multipolar and less stable, posing diverse threats and challenges to German security interests. Russia with her war of aggression against Ukraine proved once more to be the most significant threat to peace and security in Europe. China's competition and systemic rivalry may counter German interests and values, putting regional stability and international security under increasing pressure. Crises and conflicts in Europe's neighbourhood especially those in Syria, Iraq, Libya, the Horn of Africa and the Sahel may also have impacts on the

---

⁷ Annalena Baerbock, Federal Minister for Foreign Affairs of FRG, mentions explicitly "individual security" needs in her introduction at the beginning of NSS document. (The Federal Government, 2023, p. 7). German NSS also underlines her commitment to focus on the individual. It states that "*enhancing the security of the individual ... also enhances the stability of the state and of society*" (The Federal Government, 2023, p. 29).

security of FRG and Europe. The climate crisis can now be considered an existential threat. Terrorism, extremism, organised crime, illegal financial flows, and cyberattacks are likely to cause significant damage and pose risks to German security and stability. Protection of critical infrastructure and a secure supply of energy sources and raw materials can be at risk. One-sided dependencies in international economic and financial relations may develop into security risks. (The Federal Government, 2023, pp. 11-13) German NSS is formulated to address these threats and risks under a comprehensive security strategy with three dimensions: The first dimension is the protection of Germans and their allies from war and external violence. The second one is the protection of the FRG's freedom to be able to shape German's life, democracy and economy in the way they desire, without any constraints and economic dependencies. The third dimension is safeguarding the resources on which FRG depend (The Federal Government, 2023, p.7, 19).

2.3. Collective Memories

Apart from values and national interests, "collective memories" also play a crucial role in shaping the foreign and security policy of a particular nation. In many ways, collective memories determined both the direction and the style of German political culture (Warburg, 2010, p. 54). Germans' perception of the world politics cannot be explained without reference to their past experiences (Wittlinger and Larose, 2007, pp. 486-88). Therefore, "never again war" (*nie wieder krieg*), "never again the Holocaust" (*nie wieder Auschwitz*), "never again special path" (*nie wieder sonderweg*), "loyalty towards Alliance" reflect how German foreign and security policies have been impacted by collective memories for decades after the WWII. According to Wittlinger and Larose, "*German collective memory of the Second World War and the Holocaust was no doubt the single most important factor to have influenced institutions and policies as well as the political culture and its discourse*" (Wittlinger and Larose, 2007, p.483).

2.4. Main Traits of German Foreign and Security Policy

Throughout the Cold War period, Western orientation, strong multilateralism, civilian character and euro-centrism have been the main traits of German foreign and security policy (Webber, 2001, pp. 2-5). The trait of Western orientation (or "*Westpolitik*") was established by Chancellor Adenauer, in the 1950s and manifested as participation in all major Western alliances and regional organisations, i.e. EC, the Western European Union (WEU), and NATO (Webber, 2001, p. 3). Chancellor Brandt's *Ostpolitik* in 1969 and ensuing years should not be viewed a more active Eastern policy at the expense of Western integration, rather a natural supplement of it (Tewes, 2002, p. 46).

Multilateralism, another German foreign and security policy trait, was first introduced by again Chancellor Adenauer in 1950 with his support for the Schuman Plan for a European Coal and Steel Community. German multilateralist policy was distinguished by its two dimensions: First, it entailed a preparedness for the transfer of national decision-making competencies to international or supranational bodies. Second, it involved acting jointly with other allied states rather than alone on important foreign

and security policy issues (Webber, 2001, p. 3). For Germans, institutionalized and rules-based forms of multilateralism is likely to be preferable, due to its adherence to a liberal international order (Maull, 2011, p. 153).

The third main trait of German foreign and security policy has been its civilian character and it entails rejecting the use of military force as a policy instrument (anti-militarism). The basic law of FRG banned wars of aggression and German participation in military interventions beyond the NATO's area of responsibility (Webber, 2001, p. 5).

The final principal trait of German foreign and security policy has been its Euro-centrism. FRG did not pursue a global strategy or conception of its security interests. NATO's area of responsibility used to be a geographical boundary for FRG in orienting her security policy. FRG interest with regard to the maintenance and promotion of free international trade was pursued in and through the European Community (Webber, 2001, p. 5).

2.5. Changes in the Main Traits of German Security Policy after the Reunification

After the reunification, several alterations have been observed in the security policy of Berlin Republic due to the challenges taken place in the regional and global security environment. In the following paragraphs, it will be briefly touched upon which traits of Bonn Republic's foreign and security were changed during the Berlin Republic.

First and foremost, the Western orientation of German security policy remained unchanged. However, a gradual shift from NATO to the EU in the weight of the Western alliances on which German security policy relied has taken place as the EU CFSP and CSDP established and matured. NATO's monopoly in the German security has left its place to the duopoly of the EU and NATO. According to German NSS, "*Germany's security is indivisible from that of its allies and European partners*" (The Federal Government, 2023, p. 30).

The trait of multilateralism has also remained unchanged (Wright, 2018, p. 479). Enduring cooperation with allies and regional organisations such as the UN, NATO, the EU and OSCE constitute the core of German security policy. They provide the primary framework for German security policy actions. German NSS confirms her commitment to strengthening these multilateral structures with a view to resolving global challenges and thereby countering the emergence of new blocs. German government actively supports multilateralism (The Federal Government, 2023, p. 15, 49, 50). At the same time German bilateral relations with Israel, France and the US are of paramount importance for the German security policy (The Federal Government, 2023, p. 11).

The traits of "civilian orientation" of German security policy have been transformed significantly. Starting from 1991 Gulf War, FRG came under heavy pressure by the Allies to participate in NATO or coalition operations militarily. She alleviated this pressure during the Gulf War via "cheque-book diplomacy" and used the constitutional restrictions as a rationale for not joining the war (Hyde-Price

and Jeffery, 2001, p. 703). The Federal Constitutional Court (*Bundesverfassungsgericht*) ruling of July 1994 paved the way for the German soldiers' participation in out-of-area military operations as long as they were launched under UN mandate and approved by the Bundestag (Dorff, 1997, p. 57). Following this ruling, German military personnel were committed to a number of humanitarian and peace-keeping operations in support of the UN and NATO. NATO's Bosnia operations in 1995, Kosovo operations in 1999 and International Security Assistance Mission in Afghanistan (ISAF) between 2002 and 2014 were the operations with significant German military participation. According to Baumann and Hellmann, all these were a significant policy change for FRG concerning the use of military force (Baumann and Hellmann 2010, p. 79). On the other hand, Maull maintains the opposite view and defends that German foreign and security policy behaviour still corresponds to "civilian power" role concept (Maull, 2018, p. 462). He bases his argument on the following elements: (i) The pursuit of the foreign and security policy compatible with the values of the basic law, (ii) A strong commitment to multilateral institutions and not to act alone, (iii) Acting with restraint in the use of military force and denial of using armed forces for any major foreign policy purpose unilateral, (iv) A willingness to adhere to the norms of international law and to integrate itself into supranational institutions (Maull, 2018, pp. 461-62). Yet, it is a fact that despite German military participation in NATO operations conducted in the Balkans and Afghanistan, FRG refused to participate in the coalition operations in Iraq in 2003 and NATO operations in Libya in 2011. The "civilian power" concept does not refer to the exclusively non-military foreign and security policy. A "civilian power" relies residually on the use of military force (Tewes, 2002, p. 12). There were legitimate grounds for German participation in the operations in the Balkans and Afghanistan and she acted jointly rather than alone. Federal Minister for Foreign Affairs Maas indicated in February 2020 that the use of German military cannot be ruled out when the security conditions dictates: *"To put it quite clearly, Germany is prepared to become more involved, also militarily. However, this military commitment must be embedded in a political rationale"* (Maas, 2020).

German NSS introduces a new terminology for the German security policy: "Integrated Security". It means bringing together all instruments available and relevant while addressing security risks and threats. It also combines preventive actions with intervention and follow-up measures. It comprises the means more than the sum of diplomatic and military ones. Contemporary German national security policy aims at combining all relevant capabilities and integrating political actions across all policy fields by pursuing a policy of Integrated Security (The Federal Government, 2023, p. 30).

Euro-centrism, the last important security policy trait of Bonn Republic, has undergone a fundamental change after the reunification. Today, German military troops are participating in peace support operations beyond Europe, in Africa and in Asia. This is a clear indication that there is a fundamental change in the German perception with regard to the geographical boundaries of the area which German security policy has to take into account. One of the former German Defence Ministers Peter Struck famously introduced this notion that *"German interests had to be defended at the Hindu Kush Mountains as well"* (Struck, 2004). German NSS does not bring any geographical limitations to her national

security policy actions. It recognises that German security is linked to the security and stability of other regions in the world. It is in FRG's interest to make substantial contributions to international crisis management (The Federal Government, 2023, p. 40).

In addition to the traits discussed above, it can be argued that "continuity" is another trait of German foreign and security policy. In spite of the changes took place since the reunification, one can still observe a broad continuity in the overall orientation of German security policy. This observance is also shared by Bulmer and Paterson (Bulmer and Paterson, 2010, p. 1071). Concerning the implementation style of German foreign and security policy, modesty, moderation, self-limitation, a culture of military restraint and a leadership avoidance reflex are the salient characteristics (Wittlinger, 2010, pp. 116-17). With the chancellorship of Schröder assertiveness and German patriotism have also become new characteristics in the implementation of German security policy (Wittlinger ve Larose, 2007, p. 485). Besides these characteristics, Maull argues that persuasion, consensus and coalition-building, cultivating trust, taking smaller member states and European institutions seriously, leading by example, by down-payments to advance common solutions, and sometimes also by stealth were the elements which contributed to the success of German foreign and security policy (Maull, 2011, p. 156).

The last point is that domestic considerations, coalition dynamics, German leader's individual preferences, and diplomatic craftsmanship play their respective distinct roles in the formulation of German security policy.

3. GERMANY'S STANCE TOWARDS EUROPEAN SECURITY

After WWII, in order to integrate FRG into Western security structures, the Western European Union (WEU) was established on 23 October 1954 with Paris Agreement (Modified Brussels Treaty) and FRG became a member state. The then German Chancellor Adenauer played a crucial role in Germany's integration into the Western political and security structures. Throughout the Cold War period, the role of the WEU was overshadowed by NATO and hardly discernible. However, after the Cold War, the WEU was given visibility for less than a decade, to play its role in the establishment of an EU identity in the European security. FRG together with France has been quite enthusiastic to establish a separate European foreign and security policy within the EU. Finally, EU's Common Foreign and Security Policy (CFSP) is established and matured. Germany's role in the establishment and the functioning of EU CFSP will be briefly discussed in the following two sections.

3.1. German Contributions to the Institutionalizing of CFSP

The European Political Cooperation (EPC) of December 1969 was an initiative to establish a separate European identity in international affairs. The adoption of Single European Act (SEA) in February 1986 legalised the EPC and established its parameters until the Treaty on the European Union (TEU) was signed in Maastricht in December 1991 (Miskimmon, 2007, p. 30). SEA can be considered as the first concrete attempt in the development of CFSP. The Article 30.6 (a) of SEA justifies this argument:

“*closer co-operation on questions of European security would contribute in an essential way to the development of European identity in external policy matters*” (European Communities, 1987, Article 30.6.(a)). Genscher-Colombo initiative of 1981 was an important milestone on the road to the adoption of the Act. The initiative proposed to bring of the EPC process into the main EC structure and to extend its remit to eventually include defence matters (Miskimmon, 2007, p. 30). It is safe to argue that the adoption process of SEA enjoyed a strong German support.

According to the TEU, CFSP would include the eventual framing of a common defence policy, which might in time lead to a common defence (Article J.4.1). The Treaty also tasked the WEU to elaborate and implement decisions and actions of the Union which have defence implications (Article J.4.2) (European Union, 2012). Concerning the German role in the establishment of CFSP, in the preparatory phase of the TEU, Genscher-Dumas Paper of 4 February 1991 called for the development of an EC Foreign and Security Policy which should lead in the end to a common European defense. Germany’s WEU presidency in the second half of 1991 played a crucial coordinating role in the debates over the framing of the CFSP, and her contribution was personified in the role that the then German Federal Minister for Foreign Affairs Genscher played (Miskimmon, 2007, pp. 41-47).

Another milestone in the institutionalizing of CFSP was the Treaty of Amsterdam signed on 2 October, 1997. The Treaty heralded the WEU’s integration into the EU: “*The Union shall accordingly foster closer institutional relations with the WEU with a view to the possibility of the integration of the WEU into the Union, should the European Council so decide*” (European Union, 1997, Art. J7.1). WEU Petersberg tasks were also included in the EU legislation via Amsterdam Treaty (Article J.7.2). The Treaty introduced new bodies to deal with CFSP, namely the Secretary General of the Council/High Representative (HR) post (Article J.8.3) and Policy Planning and Early Warning Unit (PPEW) (Declaration 6). The concept of “enhanced cooperation” (Protocol A on Article 7), and “positive abstention” in the approval of the decisions (Article J.13.1) were other novelties in the CFSP pillar which Amsterdam Treaty consisted of. During the negotiation phase for the Treaty, Germany was quite active to translate her security interests into the EU policy. However, Germany’s role remained limited to achieve the desired outcome (Miskimmon, 2007, pp. 66-70, p. 83, 91, 93, 95).

The Joint EU/WEU German Presidency in the first half of 1999 was a unique opportunity for FRG to generate and further the debate concerning CSDP in line with her security interests. After Franco-British St. Malo declaration of 4 December 1998, Germany was quite eager and assertive for the development of CSDP. The Germany’s White Paper-2006 claims that “*ESDP was ‘born’ in Cologne, Germany*” (Federal Ministry of Defence, 2006, p. 33). The Joint Presidency greatly facilitated the co-ordination of efforts to work towards the development of EU military capabilities. It was during the German Joint Presidency that introduction of the EU’s Political and Security Committee (PSC), Military Committee (EUMC), and Military Staff (EUMS) were achieved. Another success story during this period was the establishment of the Stability Pact for South Eastern

Europe (SPSEE) pledging considerable funds and resources (1, 2 Billion DM) (Miskimmon, 2007, p. 112, 117, 129).

The integration of EU/WEU was an EU policy dream for German Chancellor Kohl and Federal Minister for Foreign Affairs Kinkel throughout the 1990s. This dream finally came true with the signing of the Treaty of Nice on 26 February 2001. Most of the responsibilities of WEU were transferred to the EU except Article V matters (Article 17) (Miskimmon, 2007, p. 191).

The Treaty of Lisbon was signed on 13 December 2007 and formed the final milestone in the institutionalizing of CFSP and CSDP within the EU. From the CFSP point of view, the Treaty consisted of a mutual assistance clause (Article 28A.7), a solidarity clause (Article 188R.1. TFEU), a “permanent structured cooperation” which led later to EU PESCO (Article 28.A.6), and introduction of a European External Action Service (Declaration 15) (European Union, 2007). After the failure of the ratification of “The Treaty Establishing a Constitution for Europe” (signed in 2004 in Rome), EU German Presidency of 2007 revitalised the EU’s constitutional reform process, culminating in the agreement of the Treaty of Lisbon in the same year (Wright, 2019b, p. 124, 127).

Having secured the establishment of the CFSP and Common Security and Defence Policy (CSDP) within the EU, in White Paper 2016, FRG set the achievement of a European Security and Defence Union as her long-term goal for EU security transformation (The Federal Government, 2016, p. 76). However, this goal is not included in her first-ever National Security Strategy (NSS) adopted on 14 June 2023 by the Federal Government (The Federal Government, 2023).

3.2. German participation in the operationalizing of CFSP

The operationalizing of CFSP has been solidified in three different domains: EU crisis management operations, defence cooperation and security strategies adopted by the EU. In the following paragraphs, German contributions to these domains will be shortly explained.

In the crisis management domain, Operations Concordia launched in the former Yugoslav Republic of Macedonia in 2003 was the first EU mission. Between 2003-2023, over 40 CSDP missions and operations have been launched. Currently, there are 22 ongoing CSDP missions and operations, of which 13 are civilian and 9 military (EEAS, 2023a). Germany has been participating in more than 30 CSDP missions (Federal Foreign Office, 2024). German participation level to the CSDP operations/missions varies from one mission to another and from one year to another. Currently, a total of 2089 German nationals are deployed to peace operations worldwide, of which 1850 are military, 57 are police and 186 are civilian personnel (ZİF Berlin, 2024). It is worth mentioning that EUFOR Congo started under the German-lead in 2007, providing invaluable lessons identified in the preparatory phase for the mission. While deciding on the participation in the CSDP missions, Wright argues that “*the primary focus of German foreign and security policy has been to keep the country from becoming embroiled in any major military activity*” (Wright, 2019b, p.129). Germany’s opposition to military interventions in Libya in 2011 and Syria in 2013 might be, *inter alia*, interpreted as an evidence of this concern.

The EU Battle Group Concept is another important activity in crisis management domain. It was officially proposed in February 2004 as a Franco-British-German initiative. The Concept was finalised at the Military Capability Commitments Conference on 22 November 2004 and included in the Headline Goal-2010. It aimed to have a highly mobile set of forces which were capable of rapid deployment. The Battle Groups were considered to be a coherent force package with 1500 military personnel capable of stand-alone operations. The initial operating capability for the concept was achieved in 2005 while full operating capability on the 1st of January 2007. A number of Battle Groups were established by the member and non-EU nations. However, since the adoption of the concept, none of them has been tasked in any CSDP operations due to both financial and political reasons. FRG has fulfilled lead-nation role for four different rotations and also committed German military troops to four additional Battle Group rotations led-by France, Poland (two rotations) and the Netherlands until 2013 (Chappell, 2012, p. 139, 142). Even though Germany was one of the nations to propose this concept, due to unwillingness of the EU members to task these Battle Groups, German support for the concept has gradually diminished. On the other hand, modified EU Battle Groups may be one of the options in the operationalisation of the EU Rapid Deployment Capability under EU Strategic Compass initiative (Borell, 2023, pp. 8-9).

European Peace Facility (EPF) is a recent and off-budget instrument aimed at enhancing the EU's ability to prevent conflicts, build peace and strengthen international security, by enabling the financing of EU operational actions with military and defence implications. EPF was launched on 22 March 2021 by the EU Council (EU Council, 2021) and has two pillars: One for military operations and the other for assistance measures. The operations pillar covers the common costs of military CSDP missions and operations. Currently, 10 active EU military operations benefit from EPF common funding, as well as 2 assistance measures implemented by an operation (EUMAM Ukraine). The assistance measures pillar finances the military aspects of Peace Support Operations (PSOs) and supports capacity building of partner countries and international organisations in military and defence matters (The General Secretariat of the Council, 2023). To give an example, under assistance measures pillar, as of March 2023, through EPF, EU have provided € 3.6 billion in military supplies to Ukraine (Borell, 2023, p. 5). FRG wants to strengthen EPF in order to achieve the EU's security goals (The Federal Government, 2023, p. 39).

In the domain of defence cooperation, Permanent Structured Cooperation (PESCO) on security and defence is a prominent EU initiative. The EU Council officially decided on the establishment of PESCO on the 11th of December 2017. Currently, with the exemption of Malta, 26 EU member states participate in PESCO. The mechanism of PESCO between a certain group of EU member states stipulated in the articles 42(6) and 46 of the TEU. It was one of the proposals in the Franco-German joint paper of 11 September 2016 co-authored by German Defence Minister Leyen and her French counterpart Le Drian in order to reinforce the solidarity of the EU members and the European defence capabilities (Rettman, 2016). It aims at optimizing the available resources and improving their overall effectiveness to contribute to the fulfilment of the EU level of ambition. The willing and able member states have been jointly planning, developing and investing in shared capability projects with a view to enhancing the operational readiness and capabilities of

their armed forces. The EU Council have adopted 72 projects across five different waves since the beginning of the initiative (EEAS, 2023b).⁸ FRG has the coordinator role for 10 Projects, and is participant in 15 additional project (European Union, 2023). In German NSS, German government underlines its commitment to the further development of PESCO (The Federal Government, 2023, p. 39).

With regard to the EU security strategies, two EU initiatives have had high level visibility: One is “A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy” and the other is “The Strategic Compass for Security and Defence.” The Global Strategy was presented by EU High Representative (HR) Mogherini on 28 June 2016 and constituted a prime example within security strategies domain. The Global Strategy defined the principles, priorities and instruments of EU foreign and security policy. It identified five priorities, one of which was security. The Concept paper underlined the need for an urgent investment in security and defence, especially in the fields of Intelligence, Surveillance and Reconnaissance (ISR) digital capabilities and high-end military capabilities. It emphasised that defence cooperation must become the norm. Striving to create a solid European defence industry, a more structured form of cooperation, and becoming more joined-up in security policies were other recommendations made in the paper. Germany considered that EU Global Strategy is an important milestone to reach the Germany’s long-standing objective of creating a common European Defence Union (The Federal Government, 2017, pp. 36-37). However, after the tenure of HR Mogherini, a revised version of EU Global Strategy has not been promulgated. German NSS does not make any reference to EU Global Strategy.

The Strategic Compass was approved by the Council on 21 March 2022 and endorsed by Heads of State and Government on 24-25 March 2022, one month after the start of the Russian war of aggression against Ukraine. With the Strategic Compass, EU members agree on a common strategic vision for the EU’s role in security and defence and commit to a set of concrete and wide-ranging objectives (EEAS, 2022, p. 15). It provides the EU with an ambitious plan of action to strengthen the EU's security and defence policy by 2030 (EEAS, 2022, p. 13). The strategic compass has launched to sit on four pillars or work strands. First, “act” rapidly and robustly when a crisis erupts. Second, “secure” the citizens of EU member states. Third, “invest” in required capabilities and innovative technologies. Last, “partner” with other nations and organisations to achieve common goals. Each work strand has various concrete priority actions. It should be emphasised that, in the “act” work strand, the development of an EU Rapid Deployment Capacity by 2025 to allow the EU to quickly deploy up to 5,000 troops for different types of crises is an ambitious objective (EEAS, 2022, pp. 11-13). The Strategic Compass comprised over 80 concrete and time-bound actions to translate the EU's ambition in security and defence into reality (Borell, 2023, p. 4). German government committed herself to the resolutely implementation of the Strategic Compass projects (The Federal Government, 2023, p. 38).

---

⁸ These waves are as follows: The first wave 17 projects (6 March 2018), the second wave 17 projects (19 November 2018), the third wave 13 projects (12 November 2019), the fourth wave 14 projects (16 November 2021), the fifth wave 11 projects (23 May 2023) (EEAS, 2023b).

To paraphrase the main points outlined in this section., after the end of the Cold War, on the one hand, FRG accepted the primacy of NATO in European security and was committed to maintain transatlantic link. On the other, she pursued a well-conceived strategy of developing a European identity in the realm of security and defence. Establishment of an autonomous European Security and Defence Capability, without any doubt, was a German security objective. This objective has incrementally been achieved starting even before the end of the Cold War. The journey for the introduction of a separate European security identity started with the SEA of 1986. Establishment of CFSP pillar in 1992 through the TEU was a concrete step during this journey. With the Amsterdam Treaty of 1997, institutional bodies namely, HR post and Policy Planning and Early Warning (PPEW) unit for the functioning of the CFSP were introduced. Transfer of major functions of the WEU to the EU was achieved via 2001 Nice Treaty. Finally, introduction of a mutual assistance clause, a solidarity clause, a “permanent structured cooperation” and establishment of EEAS were realized through Lisbon Treaty of 2007. FRG has not been alone during this journey. France has been a close companion of her. There has also been a clear desire among the member nations to make the EU a global security actor (Howorth, 2007, pp. 56-57).

Germany acted with caution, however, in order not to disturb the US in the establishment of a separate European security identity. Prior to the Franco-British Declaration of 1998 in St. Malo, FRG was hesitant to pronounce an autonomous European security and defence capability and preferred to use the term “European Security and Defence Identity (ESDI)”. However, after the St. Malo declaration, she became quite vocal in using the term “Common Security and Defence Policy”. FRG together with France were the driving force behind all important EU CFSP and CSDP initiatives.

In pioneering to launch both CFSP and CSDP, however, FRG has never meant to replace NATO or to balance the United States (Allers, 2016, p. 530). German President Steinmeier’s speech during 56th Munich Security Conference substantiated what has been summarized above. The speech stated;

“For Germany, Europe is not something that is merely nice to have or important when other partnerships wilt. No, it is our strongest, our most fundamental national interest. Today and tomorrow, Europe is the indispensable framework for us to assert ourselves in the World.

.....

To put it quite clearly: if we want to keep this Europe together, on security issues too, then it is not enough to make the European Union alone stronger in terms of security policy and the military; rather, we must, I am convinced, also continue to invest in our transatlantic links” (Walter-Steinmeier, 2020).

4. ASSESSMENT: THE CONVERGENCE OF GERMANY SECURITY POLICY AND THE EU CFSP

In section 2 above, main features of German security have already been explained based on the factors which are important in the formulation of national interests, such as, values, security interests, security environment, and implementation style. A sound assessment concerning the convergence of and EU

CFSP should be made against these factors. EU Security policy needs to be explained based on the same factors before a sound assessment on the convergence of both policies.

4.1 Factors and the EU Security Policy:

The EU values are laid out in Article 2 of the Lisbon Treaty as human dignity, freedom, equality and solidarity, democracy, the rule of law, respect for human rights, including the rights of persons belonging to minorities (European Union, 2012b, p. 17). The juxtaposition of the EU and German values can reveal that there is a high degree of conformity between the two as the latter is a constituent part of the former. Thus, from the values point of view, no mismatch exists between EU and German security policies.

With regard to “security interests”, peace and security, prosperity, democracy and a rules-based global order were determined as the vital interests common to all EU nations in the EU Global Strategy of 2016 (European Union, 2016, p. 13). In addition, the fact that majority of EU members are the members of NATO, they have the same interest in strengthening NATO to protect their sovereignty, territorial integrity and citizens against any armed aggression. From the perspective of security interests, there is no clash of security interests between German and EU that requires FRG to formulate additional security policy actions.

As to the factor of “security environment”, the unprovoked and unjustified Russian military aggression against Ukraine in 2022 has transformed the relatively predictable security landscape into more volatile, complex and fragmented one. The EU perceives that Russia directly threatens the European security order and the security of European citizens. China with its developing military and economic means and aims has been growing a risk against the EU interests. The instability that exists in the EU’s eastern and southern neighbourhood, geopolitical rivalries, increased commercial interests including on natural resources in the Arctic region, tensions in the Eastern Mediterranean are substantial issues that may pose risks for the EU interests. Ongoing conflicts, poor governance and weak states across Africa in particular in Mali, the wider Sahel region and Central Africa affect European security. Active conflicts and persistent instability in the wider Middle East and Gulf Region put EU security and economic interests at risk. Afghanistan continues to pose serious security concerns for the European Union in terms of terrorism, the smuggling of drugs and irregular migration. North Korea with its nuclear and ballistic missile programmes endanger international peace and security and pose risks to the EU interests. The requirement for the establishment of security measures on the key trade routes such as the Gulf of Guinea, the Horn of Africa and the Mozambique has been a cause for concern for the EU. Emerging and transnational threats and challenges, namely terrorism and violent extremism, the proliferation of weapons of mass destruction and their means of delivery, hybrid strategies, cyberattacks, disinformation campaigns, direct interference in elections and political processes, economic coercion and irregular migration flows, climate change, environmental degradation and natural disasters have direct impacts on the EU’s security (EEAS (EU External Action Service), 2022, pp. 17–23). The weight of these risks and threats on the security policy of respective EU states varies from one member state to another depending on their security perceptions. For example, uncontrolled migration may pose

relatively higher level of risks to the security of smaller EU members than those of bigger members. Similarly, Baltic states may perceive a high level of Russian threat to their sovereignty and territorial integrity while Western European states feel relatively lower one. German threat perceptions have already been explained in Section 2.B above. A high level conformity exists between the EU and German perceptions. There is no major risk or threat which affects only FRG interests within the EU.

The factor of “implementation style” may not reflect a high level agreement between German security policy and the EU CFSP. This is due to two main reasons: First, Germany is a nation state while EU an international organisation. Adoption processes for their security policies follow different paths within their internal structures. An EU policy is adopted after extensive discussions and bargaining processes among the member nations while the adoption of a German security policy requires intensive discussions among political parties (particularly coalition partners) and even *Länder*'s (Federal States). The outcome is a compromised policy. Second, security culture plays a crucial role in the implementation style of a security policy. Significant differences are supposed to be expected in the implementation style of German security policy and that of EU CFSP as the other members of the EU have their own distinct security cultures. For example, in addressing crises, France has tended to use military means while Germany has inclined to use civilian crisis management tools (Allers, 2016, p. 521). Because, Germany has developed a culture of military restraint and been reluctant to consider the use of military force in the field of security since 1955, her entry into NATO (H. W. Maull, 2018, p. 468).

Finally, major traits of EU security policy can be identified as follows: (i) For an EU security operation or mission a UN mandate is pre-requisite, (ii) The type of mission/operation should fall into the spectrum of Petersberg tasks (peace support operations), (iii) Civilian crisis management tools have the priority over military instruments (Allers, 2016, p. 530). All these traits are consistent with the those of German Security Policy. Moreover, major German security proposals are usually conceived in close cooperation with France or other EU members before they are presented to respective EU bodies for their inclusion into the EU policies and strategies (Allers, 2016, p. 531).

4.2. The weight of the EU CFSP within German Security Policy:

As underlined in Section 2 above FRG follows a multilateral foreign and security policy. Maull argues that “*Germany alone is neither politically nor even economically influential enough to play a shaping role in international relations*” (Maull, 2011, p. 148). Therefore, Germany is aware that she can pursue her security interests best through multilateral organisations, and the EU in particular. Due to her political and economic weight in the EU, CSDP offers a good opportunity for FRG to increase her influence in security and defence matters (Allers, 2016, p. 526). However, FRG’s ability to influence the course of CFSP/CSDP has mostly relied on her partnership with France. The Franco-German partnership remained instrumental in maintaining the dynamic towards deepening foreign and security policy co-operation within the EU.

It is important to underline that CSDP is not the sole instrument for FRG in the security domain, rather it constitutes a modest component of overall German security engagements. Germany’s relations with

NATO, the UN, OSCE and individual countries which are established on bilateral basis constitute other pillars of German security policy. German security engagements under NATO or the UN umbrella may overweigh those achieved within CSDP depending on the importance of the operations of respective organisations for the German security interests. For example, as of June 2019, Germany's commitment to UN operations and missions were three times bigger than her contribution to EU CSDP operations. Germany deployed 1,030 military, 16 police and 40 civilian personnel to support UN operations and missions while its personnel contribution to CSDP missions and operations remained at the level of 260 military, 29 police and 58 civilian personnel.

The Establishment of a European Common Defence Union (ECDU) is a long-standing objective for FRG. German leadership has been trying to convince their French counterparts to act together in the realization of ECDU. German Foreign Minister MAAS explicitly stated this during the 56th Munich Security Conference: *"I'm thinking in this context, of course, about building a European Security and Defence Union – as a strong, European pillar of NATO.....Together with France, we are working on this intensively"* (Maas, 2020). Common defence Union may pave the way for a common armament and equipment procurement program and possibly a European army. This would mean, among others, more business opportunities for strong German Defence Industry Companies. In the White Paper-2016, the Europeanisation of the defence industries was one of the German policy objectives. The paper said: *"Together with the European Commission, the European Defence Agency, and key partners, we aim to intensify the Europeanisation of the defence industries"* (The Federal Government, 2016, p. 74). PESCO can be considered as a first step in the establishment of ECDU as emphasised by former President of EC Juncker. On the occasion of the adoption of the decision for formally establishing PESCO by the EU Council, he said: *"I welcome the operational steps taken today by Member States to lay the foundations of a European Defence Union"* (European Commission, 2017).

5. WHAT TYPE OF GERMAN LEADERSHIP?

There have been divergent thoughts over the type of leadership that FRG exercised in the realm of CFSP in general and CSDP in particular. Bulmer and Paterson argue that FRG traditionally played a "co-leadership" role with France (Bulmer & Paterson, 2010, p. 1065). Wright maintains that FRG has preferred a "shared leadership" with France to achieve her EU policy goals (Wright, 2019a, p. 167). Crawford holds that it is an "embedded leadership", as FRG shouldered disproportionate share of the regional burden of institutionalized cooperation (Crawford, 2007, p. 15). Siddi contends that FRG exercised a "hegemonic leadership" in EU-Russia relations after the Russia's annexation of Crimea (Siddi, 2020, p. 97). According to Maull, German leadership fits the characteristics of "leadership by example" (H. J. Maull, 2011, p. 148). Bagger prefers to use "negotiated leadership" or "network diplomacy" to characterize Germany's role in Europe (Bagger, 2013), (Bagger, 2015). Hellman, on the other hand, consider that Germany has become a "shaping power" with a "contested leadership" role (Hellmann, 2016, pp. 11–13).

All scholars mentioned above have formulated their definitions on FRG's leadership role, based on their interpretations of German foreign policy behaviours in various circumstances or major events. This paper argues that a state only rarely follows a pure certain leadership style. A specific type of leadership followed by a state in a particular situation is conceived as a point along a continuum between the most cooperative leadership and the hardest coercive strategy. Moreover, big powers can modify their leadership strategies as time passes, moving from a soft strategy to a harder one or vice versa in response to either changing behaviours of their followers or based on the alterations at the level of her power status or both. The frequency of exercising a specific leadership style helps us define the leadership role of a particular state. After the reunification, FRG has found herself in a position to make many foreign policy choices against major crises, such as, 1991 Gulf War, 1994 Bosnia and 1999 Kosovo crises, 2001 US invasion of Afghanistan, 2003 US invasion of Iraq, 2011 military intervention in Libya, 2014 Russian annexation of Crimea, 2022 Russian invasion of south-eastern Ukraine. When German policy behaviours are analysed against these major crises, one can find certain characteristics common to majority of them. Outside the EU framework, in addressing these crisis, major characteristics of FRG foreign and security policy behaviours do not conform to the specifications of hegemonic leadership. Firstly, FRG has acted with military restraint in making her choices except Bosnian, Kosovo and Afghanistan crises. She preferred to employ more civilian means than military ones in participating them. Secondly, FRG acted jointly with multilateral organisations rather than acting unilaterally. Finally, FRG has mostly sought a UN mandate as a pre-condition to participate in any mission or operation to respond a particular crisis. Moreover, German military and political power and even her economic strength fall short of supporting a hegemonic role at the global level (Matthijs, 2016, p. 141).

At the EU level, common traits of German policy behaviours do not support a hegemonic role either. An analysis of German foreign and security policy behaviours based on the characteristics of Kindleberger's theory of hegemonic stability and of Cox's neo-Gramscian hegemonic theory can guide us to reach the following conclusions: (i) FRG prefers to act bilaterally with France or in some cases multilaterally with other members before major EU decisions are made. (ii) FRG generally favours using civilian instruments rather than military ones in addressing major crises. (iii) German military power does not allow her to pursue a hegemonic role within the EU. Besides, ideological foundation of the EU is built on the idea that leadership should be dispersed on multiple levels to inhibit a powerful leadership at the centre (Aggestam & Johansson, 2017, p. 3). FRG's leadership essentially relies on coalition/majority building and it often entails decision making by consensus. (v) German internal politics and coalition practices do not support the pursuit of a hegemonic role (H. W. Maull, 2018, p. 473); (Bulmer, 2018, p. 16). (vi) Even if her economic strength allows FRG to provide other EU members with financial aid to a certain extent, her ability to provide common goods and build institutions for economic development is very limited. (vii) Despite Allers' argument that Allies and partners are looking to Berlin to take the lead on policy initiatives (Allers, 2016, p. 532), many EU

members may not be willing to accept a German hegemony due to her past bad image (Hellmann, 2016, p. 10).

All in all, it is safe to argue that FRG's role within the EU CFSP is not a "hegemonic leadership". As to the "co-leadership", by definition, it requires a kind of formal empowerment of leading actors. Therefore, the use of this term for FRG's leadership within CSDP is deemed inappropriate. Crawford's definition of German "embedded hegemony" is valid to a certain extent, however, there have been occasions in which EU's institutional norms have conflicted with the German interests. The use of Bagger's term of "negotiated leadership" may be proper to describe the style of German leadership on certain occasions, but not the ability to persuade others. FRG has often preferred to consult and act only with France whenever she attempted to initiate important CFSP or CSDP projects. Thus, this paper argues that Wright's term of "shared leadership" seems to be the most effective type which FRG exercises together with France. This type of leadership can have many benefits, and may be the only way in which leadership can be performed effectively in the EU CFSP and CSDP (Aggestam & Johansson, 2017, p. 14).

6. CONCLUSION

Throughout the Cold War period, West Germany had relied on NATO to ensure their security and territorial defence while East Germany dependent on Warsaw Pact for the same purpose. NATO and Warsaw Pact dominated their foreign and security policies respectively. Until Brandt's Chancellorship the main orientation of West Germany's foreign policy was *Westpolitik* with an ultimate aim of reunifying the two German Republics. Brandt added *Ostpolitik* as a supplement to *Westpolitik* in 1969 in order to facilitate the achievement of the reunification. During the Cold War period West German security policy had been geographically limited by the then NATO's area of responsibility.

The end of the Cold War led to the German reunification in 1990. After reunification, FRG has gradually re-oriented her security policy due to the strategic conditions prevailing in 1990's. FRG and other European allies, on the one hand, have continued relying on NATO to counter all security threats (Article V). In the meantime, they have endeavoured to establish a separate European security identity to address the security risks falling outside Article V sphere. With the establishment of the EU CFSP and CSDP, Germany has re-structured her own security policy to sit on two main pillars. For her sovereignty and territorial integrity (Article V), she has opted to rely on NATO and maintain transatlantic link. For the rest of security affairs, Germany favoured EU framework to address them. The geographical limits of German foreign and security policy enlarged to encompass the entire globe.

Due to her responsibility for two destructive World Wars and "the Holocaust", German diplomatic language has traditionally been disinclined to use the term "national interests" until 1998. With the beginning of Schröder's Chancellorship, German leadership became vocal to use this term and he explicitly stated that German foreign and security policy would pursue the achievement of German national interests.

Merkel Governments followed the same path (Wright, 2019b, p. 135). German government defined her security interests in the White Paper of 2016 and formulated her security policy. Finally, the Government revised German security interests through NSS based on her values, her geographical location, her membership of the European Union and NATO, her outward-looking and internationally integrated social market economy and her responsibility for natural resources (The Federal Government, 2023, pp. 20–1).

FRG has been one of the main driving forces behind the EU CFSP and CSDP developments as FRG considers it more effective to achieve her security objectives, as far as possible, within the EU framework. With the establishment of these two common policies, the next step for FRG is to endeavour for the establishment of a European Common Defence Union (ECDU). It remains a long-standing German objective and she needs to garner French support to realize it.

Despite the fact that there is a substantial degree of harmony between the EU and German security interests, the achievement of overall German interests at a high scale within the CFSP framework is somewhat unattainable due to the decision making mechanism in the EU, in particular in its security and defence realm. Therefore, the EU is not the sole framework to advance German security objectives. FRG has traditionally adopted a multilateral security policy including its bilateral relations with NATO, UN, OSCE, and certain individual states. Thus CFSP and CSDP form only a modest part of broader German security policy architecture.

With respect to the German leading role within the EU CFSP, FRG has been disinclined to pursue a hegemonic role within the EU. Besides, the EU structure has not allowed her to exercise such a role. However, after Russian invasion of south-eastern Ukraine, as articulated in the German NSS, FRG promises to pursue more active role in the EU as far as its structure permits her to do so. A “shared leadership” with France best describes FRG’s role within the EU. Acting in close cooperation with France expedites the work in the EU and promises more success. Since the end of Cold War, this behaviour has proved to be best course of action for FRG to achieve her security interests in the EU framework. The Aachen Franco-German Treaty of 22 January 2019 provides a good base for the Franco-German cooperation.

In the short to mid-term, a radical change in the main orientation of FRG’s security policies does not seem likely. Due to the slow but steady change in the German security policy stance, it is too early to make a sound prediction regarding how the main orientation of the German security policy will transform in the long run. From a constructivist theoretical perspective, it may also be argued that the anti-militarist societal preferences may continue for a while to constrain the German elites and policy makers, who sometimes indicate their preferences for more proactive and broader German involvement in EU and global affairs, without excluding military options either. This divide is best perceived in explaining German security policy and its implementation from a constructivist point of view. German political leaders and the Constitutional Court have had to resolve this dilemma by placing the burden of responsibility for troop deployments outside FRG on the

Federal Parliament. Yet, the Parliament has so far not ignored the public choice of anti-militarism and has sought international legitimacy for any operation in which German participation is considered or requested.

REFERENCES

- Aggestam, L., & Johansson, M. (2017). The Leadership Paradox in EU Foreign Policy. *Journal of Common Market Studies*, 55(6), 1203–1220.
- Allers, R. M. (2016). Are We Doing Enough? Change and Continuity in the German Approach to Crisis Management. *German Politics*, 25(4), 519–540.
- Bagger, T. (2013). The “German question” and the nature of leadership in Europe. *Central Europe Digest*, 9–11.
- Bagger, T. (2015). The German moment in a fragile world. *Washington Quarterly*, 37(4), 25–35.
- Baumann, R., & Hellmann, G. (2010). Germany and the use of military force: ‘total war’, the ‘culture of restraint’ and the quest for normality. *German Politics*, 10(1), 61–88. doi:<https://doi.org/10.1080/09644000412331307394>
- Booth, K. (2007). *Theory of World Security*. UK: Cambridge University Press.
- Borell, J. (2023). *Annual Progress Report on the Implementation of the Strategic Compass for Security and Defence: Report of the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy to the Council* (Annual Progress Report) (p. 24). Brussels: EU External Action service. Retrieved from https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2023/StrategicCompass_1stYear_Report.pdf
- Bowen, G. A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40.
- Bulmer, S. (2018). Germany and the European Union: Post-Brexit Hegemon? *Insight Turkey*, 20(3), 11–28.
- Bulmer, S., & Paterson, W. E. (2010). Germany and the European Union: from ‘tamed power’ to normalized power? *International Affairs*, 86(5), 1051–1073.
- Buzan, B. (1983). *People, States and Fear: An agenda for International Security Studies in the post-Cold War Era*. Sussex: Harvester Wheatsheaf.
- Chappell, L. (2012). *Germany, Poland and the Common Security and Defence Policy: Converging Security and Defence Perspectives in an Enlarged EU*. Palgrave Macmillan. Retrieved from <https://doi.org/10.1057/9781137007858>
- Cox, R. W. (1983). Gramsci, hegemony and international relations theory. *Millennium: Journal of International Studies*, 12(2), 162–175.

- Crawford, B. (2007). *Power and German Foreign Policy: Embedded Hegemony in Europe*. UK: Palgrave Macmillan.
- Dorff, R. H. (1997). Normal Actor or Reluctant Power? The Future of German Security Policy. *European Security*, 6(2), 56–69.
- EEAS (EU External Action Service). (2022). A Strategic Compass for Security and Defence. EU External Action Service. Retrieved from https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf
- EEAS (EU External Action Service). (2023a). EU Missions and Operations, EU Common Security and Defence Policy (CSDP). Retrieved from https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-missions-and-operations_en
- EEAS (EU External Action Service). (2023b). Pesco Projects Adapt And Accelerate Amid Shifting European Security Landscape. EU External Action Service. Retrieved from https://www.eeas.europa.eu/eeas/pesco-projects-adapt-and-accelerate-amid-shifting-european-security-landscape_en
- EU Council. (2021). Council Decision (CFSP) 2021/509 of 22 March 2021 establishing a European Peace Facility, and repealing Decision (CFSP) 2015/528. *Official Journal of the European Union*, L 102/14. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021D0509>
- European Commission. (2017). European Commission welcomes first operational steps towards a European Defence Union, Press Release. Brussels: European Commission. Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_5205
- European Communities. (1987). Single European Act (SEA). *Official Journal of the European Communities*, No L 169/1, Title III Article 30.6.(a).
- European Union. (1997). Treaty of Amsterdam. Retrieved from <https://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>
- European Union. (2007). The Treaty of Lisbon. *Official Journal of the European Union*, 2007/C 306/1. Retrieved from http://publications.europa.eu/resource/cellar/688a7a98-3110-4ffe-a6b3-8972d8445325.0007.01/DOC_19
- European Union. (2012a). Consolidated Version of The Treaty on European Union. *Official Journal of the European Union*, C 326. Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF
- European Union. (2012b). *Consolidated version of the Treaty on European Union* (Vol. C 326/13). Brussels: Official Journal of the European Union.

- European Union. (2016). Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy. European External Action Service (EEAS). Retrieved from https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_0.pdf
- European Union. (2023). ANNEX II To Council Decision (CFSP) 2023/995 of 22 May 2023 amending and updating Decision (CFSP) 2018/340 establishing the list of projects to be developed under PESCO. Official Journal of the European Union, L 135/123. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32023D0995>
- Federal Foreign Office. (2024). Common Security and Defence Policy (CSDP). Retrieved from <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/europe/gsvp-start/209178?openAccordionId=item-2495140-0-panel>
- Federal Ministry of Defence. (2006). White Paper 2006 on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr. Retrieved from <https://www.files.ethz.ch/isn/156941/Germany%202006%20white%20paper.pdf>
- Hellmann, G. (2016). Germany's world: power and followership in a crisis-ridden Europe. *Global Affairs*, 2(1), 3–20.
- Howorth, J. (2007). *Security and Defence Policy in the European Union*. New York: Palgrave Macmillan.
- Hyde-Price, A., & Jeffery, C. (2001). Germany in The European Union Constructing Normality. *Journal of Common Market Studies (JCMS)*, 39(4), 689–717.
- Katzenstein, P. (1987). *Policy and Politics in West Germany: The Growth of a Semi-Sovereign State*. Philadelphia: Temple University Press.
- Kindleberger, C. P. (1981). Dominance and Leadership in the International Economy: Exploitation, Public Goods, and Free Rides. *International Studies Quarterly*, 25(2), 242–254.
- Lasswell, H. D. (1936). *Politics: Who Gets What, When and How*. New York: McGraw-Hill.
- Maas, H. (2020). *Speech delivered during 56th Munich Security Conference*. Presented at the 56th Munich Security Conference. Retrieved from <https://www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/maas-munich-security-conference/2308256>
- Matthijs, M. (2016). The Three Faces of German Leadership. *Survival*, 58(2), 135–154.
- Mauil, H. J. (2011). Globalization and German Foreign Policy. *IPG*, 2(11), 148–161.
- Mauil, H. W. (2018). Reflective, Hegemonic, Geo-economic, Civilian ... ? The Puzzle of German Power. *German Politics*, 27(4), 460–478.
- Mc Donald, M. (2008). Constructivism. In *Paul D. Williams (Ed.), Security Studies an introduction* (pp. 59–72). New York: Routledge.

- Miskimmon, A. (2007). *Germany and the Common Foreign and Security Policy of the European Union Between Europeanisation and National Adaptation*. New York: Palgrave Macmillan.
- Pradetto, A. (2006). The Polity of German Foreign Policy: Changes since Unification. In *Hanns W, Maull (Ed.) Germany's Uncertain Power: Foreign Policy of the Berlin Republic*. New York: Palgrave Macmillan.
- Rettman, A. (2016, September 12). France and Germany propose EU defence union. *Euobserver.Com*. Retrieved from <https://euobserver.com/world/135022>
- Siddi, M. (2020). A Contested Hegemon? Germany's Leadership in EU Relations with Russia. *German Politics*, 29(1), 97–114. doi:10.1080/09644008.2018.1551485
- SIPRI 2021. (2021). *Military expenditure by country as percentage of gross domestic product, 1988-2020* [Data set]. Retrieved from [https://www.sipri.org/sites/default/files/Data%20for%20all%20countries%20from%201988%E2%80%932020%20as%20a%20share%20of%20GDP%20\(pdf\).pdf](https://www.sipri.org/sites/default/files/Data%20for%20all%20countries%20from%201988%E2%80%932020%20as%20a%20share%20of%20GDP%20(pdf).pdf)
- SIPRI Fact Sheet April 2023. (n.d.). Trends in World Military Expenditure, 2022. Retrieved from Zotero
- Struck, P. (2004). *Speech delivered during a government policy statement in the Bundestag*. Retrieved from <https://www.afghanistan-analysts.org/en/reports/international-engagement/protecting-freedom-at-the-hindukush-source-of-famous-afghanistan-quote-dies/>
- Tewes, H. (2002). *Germany, Civilian Power and the New Europe*. New York: Palgrave.
- The Federal Government. (2016). White Paper 2016 on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr. Retrieved from <https://www.bundeswehr.de/resource/blob/4800140/fe103a80d8576b2cd7a135a5a8a86dde/download-white-paper-2016-data.pdf>
- The Federal Government. (2017). Federal Government of Germany Guidelines on Preventing Crises, Resolving Conflicts, Building Peace. Retrieved from <https://www.auswaertigesamt.de/blob/1214246/057f794cd3593763ea556897972574fd/preventing-crises-data.pdf>
- The Federal Government. (2023). Integrated Security for Germany. National Security Strategy. Retrieved from <https://www.nationalesicherheitsstrategie.de/National-Security-Strategy-EN.pdf>
- The General Secretariat of the Council. (2023). European Peace Facility. the Council of the EU and the European Council. Retrieved from <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/european-peace-facility/>
- Walter-Steinmeier, F. (2020). *Opening address during 56th Munich Security Conference*. Presented at the 56th Munich Security Conference. Retrieved from

<https://www.bundespraesident.de/SharedDocs/Reden/EN/Frank-Walter-Steinmeier/Reden/2020/02/200214-Munich-Security-Conference.html>

- Warburg, B. (2010). Germany's National Identity, Collective Memory, and Role Abroad. In *Eric Langenbacher and Yossi Shain (Eds.), Power and the past: collective memory and international relations*. Washington, DC: Georgetown University Press.
- Webber, D. (2001). Introduction: German European and foreign policy before and after unification. *German Politics*, 10(1), 1–18.
- Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge/UK: Cambridge University Press.
- Williams, P. D. (2008). Security Studies an introduction. In *Security Studies an introduction*, Ed. Paul D. Williams. New York: Routledge.
- Wittlinger, R. (2009). The Quest for a European Identity: A Europe without Europeans? In *Klaus Larres, Ed. A Companion to Europe since 1945* (pp. 369–386). Blackwell Publishing.
- Wittlinger, R. (2010). *German national identity in the twenty-first century: a different republic after all?* New York: Palgrave Macmillan.
- Wittlinger, R., & Larose, M. (2007). No Future for Germany's Past? Collective Memory and German Foreign Policy. *German Politics*, 16(4), 481–495.
- Wright, N. (2018). No Longer the Elephant Outside the Room: Why the Ukraine Crisis Reflects a Deeper Shift Towards German Leadership of European Foreign Policy. *German Politics*, 27(4), 479–497.
- Wright, N. (2019a). Emerging Leadership: How Germany Engages with the CFSP. In *The EU's Common Foreign and Security Policy in Germany and the UK: Co-Operation, Co-Optation and Competition* (pp. 165–191). Switzerland: Palgrave Macmillan. Retrieved from https://doi.org/10.1007/978-3-319-93470-9_7
- Wright, N. (2019b). From Perennial Follower to 'Reluctant' Leader? Germany's Relationship with the CFSP. In *The EU's Common Foreign and Security Policy in Germany and the UK: Co-Operation, Co-Optation and Competition* (pp. 115–143). Switzerland: Palgrave Macmillan. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/978-3-319-93470-9>
- Wright, N. (n.d.). *The EU's Common Foreign and Security Policy in Germany and the UK*. Palgrave Macmillan.
- ZİF Berlin. (2024). Actors in Peace Operations. Center for International Peace Operations. Retrieved from <https://www.zif-berlin.org/en/actors-peace-operations>

Siber Tehdit İstihbaratında Yapay Zeka ve Makine Öğrenmesi Artificial Intelligence and Machine Learning in Cyber Threat Intelligence

Beyza ÖZDEMİR^{1,*}

¹ Milli Savunma Üniversitesi, Alparslan Savunma Bilimleri ve Milli Güvenlik Enstitüsü, İstihbarat Çalışmaları Programı, 06654, Çankaya/ANKARA

Makale Bilgisi

Araştırma makalesi
Başvuru: 22.01.2024
Düzeltilme: 01.03.2024
Kabul: 19.03.2024

Keywords

Cyber Threat Intelligence
Threat Analysis
Artificial Intelligence
Machine Learning

Anahtar Kelimeler

Siber Tehdit İstihbaratı
Tehdit Analizi
Yapay Zeka
Makine Öğrenmesi

Özet

Siber tehditler giderek karmaşık bir hal almaktadır. Bu tehditlerin hedefi olabilecek kurumların daha etkin savunma gerçekleştirme çabaları siber tehdit istihbaratının önemini artırmaktadır. Geleneksel yöntemlerin kullanımı ile siber tehdit istihbaratı, siber tehditlerin anlaşılması ve bu tehditlere karşı önlemlerin alınmasını sağlamaktadır. Yapay zeka ve makine öğrenmesi ile siber tehdit istihbaratının verimliliğini ve etkinliğini artırabilecek çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmalar, büyük miktarda veriyi hızlı ve verimli bir şekilde analiz ederek, tehditlerin daha hızlı ve doğru bir şekilde tespit edilmesini ve anlamlandırılmasına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu noktadan hareketle bu çalışmada, yapay zeka ve makine öğrenmesinin siber tehdit istihbaratına faydaları ve nasıl uygulanabileceği incelenmektedir. Çalışma kapsamında, yapay zeka ve makine öğrenmesinin siber tehdit istihbaratının farklı aşamalarında nasıl kullanılabilirliğinin açıklaması ve geliştirilmiş platformlar ile dünya çapında etki göstermiş saldırılara karşı gerçekleştirilen başarılı savunmalara örnekler sunulmaktadır.

Abstract

Cyber threats are becoming increasingly sophisticated. Efforts by corporations that may be the target of these threats to carry out more effective defense increase the importance of cyber threat intelligence. Using traditional methods, cyber threat intelligence provides understanding of cyber threats and taking precautions against these threats. Studies are carried out to increase the efficiency and effectiveness of cyber threat intelligence with artificial intelligence and machine learning. These studies aim to help detect and make sense of threats more quickly and accurately by analyzing large amounts of data quickly and efficiently. Starting from this point, the study examines the benefits of artificial intelligence and machine learning in cyber threat intelligence and how they can be applied. Within the scope of the study, an explanation of how artificial intelligence and machine learning can be used at different stages of cyber threat intelligence and examples of successful defenses against attacks that have a worldwide impact with developed platforms are presented.

1. GİRİŞ

Günümüz dünyasında gelişmekte olan dijital ekosistem, siber saldırı tehditlerinin gittikçe karmaşık bir hal almasına yol açmaktadır. Birçok farklı kültür ve alandan kurumlara ve kuruluşlara hatta ileri seviyelerde devletlere yönlendirilebilen bu tehditler ile baş edebilmek ve önlem alabilmek için devletlerin, kurumların ve kuruluşların siber güvenlik sistem ve stratejilerini güçlendirmeleri gerekmektedir. Siber Tehdit İstihbaratı (Cyber Threat Intelligence, CTI) bu aşamada kritik bir öneme sahiptir.

Siber tehdit istihbaratı, siber tehditlerin anlaşılabilmesi ve bu tehditlere uygun önlemlerin alınabilmesi için yapılan tehdit tanımlamasına fayda sağlamakla birlikte devletler, kurumlar ve kuruluşlar için hayati önem arz eden ağdaki sistemlerin tehditlere karşı nasıl korunduğu ve korunması gerektiği hakkında bilgi vermeyi amaçlamaktadır (Lee, 2023, s.21). Siber tehdit istihbaratı, ağdaki cihazlara karşı oluşan tehditler ile ilgili bilgilerin toplanması, analiz edilmesinin süreci ve sonucudur (Lee, 2023, s.5).

Tehdit analizi, bir sisteme ve sistemin işlediği bilgilere yönelik potansiyel güvenlik ve gizlilik tehditlerini tanımlamaya, analiz etmeye ve önceliklendirmeye yardımcı olan etkinlikleri içermektedir (Tuma, Calikli, ve Scandariato, 2018). Siber tehdit analizi Açık Kaynak İstihbaratı (Open Source Intelligence, OSINT), ağ trafik analizleri, güvenlik firmalarının raporları, saldırı tespit sistemleri, siber tehdit istihbaratı ve daha birçok farklı veri kaynağını içerebilmektedir. Siber tehdit istihbaratı, verilerin kaynaklardan toplanması, işlenmesi ve analiz edilmesi için çeşitli yöntem ve metodolojileri bir araya getirir. Bu kaynaklardan elde edilen büyük ölçeklerdeki veri, siber tehdit istihbaratı analistleri tarafından analiz edilmektedir. Ancak günümüzde verinin fazla ama niteliksiz veya güvenilir olmaması sebebiyle analistler elde edilen büyük ölçekteki verileri analiz etmeleri esnasında sorun yaşayabilmektedirler.

Yapay zeka (Artificial Intelligence, AI), sorunu önceden tahmin etmek ve harekete geçmek için milyonlarca veriyi hızlı bir şekilde analiz edebilmektedir. Bu özelliği ile yapay zeka, sürekli olarak gelişen çeşitli siber saldırı tehditlerine karşı korunmak için analitik zekayı kullanabilen bir aracı olarak karşımıza çıkmaktadır (Kaur, Gabrijelčić ve Klobučar, 2023). Yapay zekanın alt kümelerinden biri olan Makine Öğrenmesi (Machine Learning, ML) ile makineler verilere bağlı olarak öğrenen ve performans geliştiren sistemler oluşturmaya odaklanmaktadır (Oracle Türkiye, 2014). Yapay zeka ve makine öğrenmesi, büyük miktarda veri sağlamakla birlikte bu verilerin akıllıca analiz edilebilmesini mümkün kılmaktadırlar (Anonim, 2018). Yapay zeka, hedeflere ulaşmak için veri inovasyonu ve fiziksel zekayı birlikte kullanarak varsayımları kabul etme, farklı örnekleri görme, seçimler yapma ve bunlar sonucunda gerçeğe ulaşarak derinlemesine düşünebilme kapasitesinin kullanılmasını sağlayabilmektedir (Jain 2021, s.101). Makinelerin insanlar gibi hatta daha hızlı bir şekilde çalışması yapay zeka ile sağlanabilmektedir (Rathore, Singh ve García-Díaz, 2020).

Siber saldırı tehditlerinin sahip olduğu ve günümüzde artarak devam eden organize ve ısrarcı tehdit aktörleri, paramiliter teknikler, karmaşık ve çoğu zaman askeri tarzda taktiksel yapısı, tehdit analistleri tarafından siber tehditlerin, yöntemlerin ve hedeflerin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır.

Bu çalışmanın hipotezi; yapay zeka ve makine öğrenmesinin siber tehdit istihbaratı üretimi sürecindeki başarının artırılmasına, siber tehdit analizlerinin daha hızlı ve doğru bir biçimde gerçekleştirilmesine yardımcı olma potansiyeline sahiptirler. Bu çalışma içerisinde yapay zeka ve makine öğrenmesinin siber tehdit istihbaratı etkinliklerini nasıl geliştirebileceği ve tehdit analizinin siber tehdit istihbaratı uygulamalarına nasıl entegre edilmesi gerektiği örnek olaylar ile incelenmektedir.

Dört bölümden oluşan bu çalışmada öncelikle yapay zeka ve makine öğrenmesinin siber tehdit istihbaratı ve analizinde kullanımını araştıran literatürdeki çalışmalar incelenmektedir. İkinci olarak Siber tehdit istihbaratının türleri ve siber tehdit istihbarat çarkı üzerinde durulmuş ve ardından üçüncü bölümde yapay zeka ve makine öğrenmesinin siber tehdit istihbaratı türlerine ve istihbarat çarkına uygulanması ele alınarak popüler yapay zeka ve makine öğrenmesi tabanlı siber tehdit analizi yapan platformlar incelenmiştir. Dördüncü bölümde örnek olaylar ile yapay zeka ve makine öğrenmesi tabanlı uygulamaların siber tehdit istihbaratındaki başarıları ele alınmış ve son olarak değerlendirmeler sonuç kısmında incelenmiştir. Çalışma yapay zeka ve makine öğrenmesi tabanlı platformların kurumlar tarafından kullanımına odaklanması sebebiyle buna benzer yapıya sahip uygulamaların tehdit aktörleri tarafından kurumlara yönlendirilmesini inceleme dışında bırakmaktadır.

2. YAPAY ZEKA VE İSTİHBARAT

Yapay zeka endüstriye ve günlük hayata yenilik getirmektedir. Günlük hayatın birçok yerinde yapay zeka sohbet robotları, müşteri hizmetleri, biyometri tanıma sistemleri gibi farklı formlarda karşımıza çıkmaktadır. Teknoloji ve endüstride yer edinmiş önemli şirketler uygulamalarına yapay zekayı adapte etmektedir. Yapay zekanın metodolojisi olan makine öğrenmesi ise spesifik sorunları çözmek için büyük veri setlerindeki örüntüleri tanımlamada en verimli yoldur. Bu noktadan yola çıkılarak günümüzde kurumlar, kuruluşlar ve devletler için ciddi bir risk oluşturan siber tehditlerin önceden tespiti için çalışan siber tehdit istihbaratının etkinliğini artırma potansiyeli dahilinde yapay zeka ve makine öğrenmesi araç olarak görülebilir.

Dutta ve Kant (2020) çeşitli kaynaklardan eyleme dönüştürülebilir siber tehdit istihbaratını elde etmek için makine öğrenimi destekli bir mimari önermişlerdir. Çeşitli kaynaklardan toplanan veri ile veri setleri oluşturulmuştur. Bu veri setleri güvenlik açığı, zayıflık veya kötü amaçlı yazılımla ilgili duyarlılık için -1 ve iyi huylu gönderilerle ilgili duyarlılık için 0 olarak etiketlenerek ön işleme aşamasından geçirilmiştir. Son olarak veri seti makine öğrenmesi tabanlı sınıflandırma uygulamasında işlenmiştir. Yapay zeka ve makine öğreniminin siber tehdit istihbaratına entegrasyonunun, tehdit hesaplama süresini düşürdüğü görülmüştür. Güven (2023), veri ihlali ve veri sızıntısı olarak tespit edilen kaynakları

tarayarak elde ettiği verileri analiz ederek kural tabanlı ve yapay zeka destekli bir sızıntı verisi işleme modeli geliştirmiştir.

Mittu ve Lawless (2015), yaptıkları incelemelerle birlikte bilgi sistemlerine ve bulut bilişim platformlarına zarar vermeyi amaçlayan Gelişmiş Kalıcı Tehditleri (Advanced Persistence Threats, APT) tespit etmek için yapay zeka ve makine öğrenimini kullanımına örnek bir yol önermişlerdir. Wang (2021), yapay zekanın alt dallarından olan Doğal Dil İşleme'yi (Natural Language Processing, NLP) kullanarak, bankacılık sektöründeki şirketlerin PCI/DSS endüstri standardına uyabilmesi için finansal işlem sürecinde siber tehditleri tanımlayabilen bir yaklaşım geliştirmiştir.

Dilmaghani ve diğerleri (2019), yapay zeka ve makine öğrenmesi iş akışında büyük verilerin yol açtığı gizlilik hususlarını ve güvenlik sorunlarını ihlal eden mevcut tehditlere genel bir bakış sunmaktadır. Kamrull ve diğerleri (2019), siber tehdit tespiti uygulamalarına yapay zekanın eklenmesiyle IDPS sistemlerinin tespit oranının artırılabilirliğini ve makine öğrenmesi tekniklerinin adaptasyonu ile APT'nin farklı aşamalarını tespit eden senaryolar incelemiştir. Ancak siber tehdit tespitinde yapay zekanın uygulanmasının başka riskleri de beraberinde getirebileceğinin üzerinde durulmuştur.

Literatürde olumlu sonuçlara ulaşılmış araştırmalar olmasına rağmen unutulmamalıdır ki makine öğrenmesi tabanlı modeller de gerçek siber tehditleri her zaman tespit edememekte veya stabil bir durumu kötü niyetli bir tehdit olarak yanlış sınıflandırabilmektedirler. Arp ve diğerleri (2020), makine öğrenimi modellerinin performansını düşüren ve modelleri kullanım durumları için potansiyel olarak uygunsuz hale getiren 10 ince tuzağı incelemektedir. Barreno ve diğerleri (2010) ise makine öğrenmesi tabanlı bir sistemin yanlış sınıflandırmasının, tehdit aktörlerinin radarına girmesi ile nasıl daha kötüye gidebileceğinin üzerinde durmaktadır. Ulaşılan olumsuz sonuçlara çözüm olarak makine öğrenmesinin yanlış sınıflandırması, yapay zeka ile birlikte kullanımında çözümlenebilmektedir.

3. SİBER TEHDİT İSTİHBARATI (CTI)

Literatürde siber tehdit istihbaratının farklı prosedür ve bakış açılarına sahip yapısı dolayısıyla çok sayıda tanımlaması bulunmaktadır. Siber tehdit istihbaratı, her seviyedeki karar vericilere iletilebilecek şekilde kurumların veya kuruluşların siber uzaydaki ve bir ölçüde de fiziksel alandaki faaliyetlerine ilişkin bilgilerin sistematik olarak toplanmasına, mevcut ve ortaya çıkan tehditler hakkında durumsal farkındalığın korunmasına yardımcı olmak için analiz edilmesi ve dağıtılmasıdır (FIRST, 2018). Siber tehdit istihbaratı, siber alandaki zararlı bir olayı hafifletmek için yeterli anlayışı sağlayan, tehditler ve tehdit aktörleri hakkında bilgidir (Bank of England, 2016).

Tehdit analistleri kötü amaçlı bir yazılımın tekniklerini ve davranışlarını analiz etmek için Güvenlik İhlali Göstergelerini (Indicators of Compromise, IoCs) kullanmaktadırlar. Siber tehdit istihbaratında, bir IoC, potansiyel olarak tehlikeye atılmış bir sistemi belirlemek için kullanılabilen bir bilgi parçası olarak tanımlanmaktadır (Harrington 2013). Bu bilgi basit bir URL adresinden karmaşık bir dizi taktik, teknik ve prosedüre kadar değişebilir. IoC'ler, teknolojik altyapılardaki kötü niyetli faaliyetlerin tespitini hızlı

bir şekilde mümkün kılarak siber tehdit istihbaratının anahtarı haline gelmektedirler. Sistem yöneticileri, IoC'ler yardımı ile tehdit aktörleri tarafından gerçekleştirilmiş olması mümkün izinsiz ağa giriş denemelerini veya diğer kötü amaçlı etkinlikleri tespit edebilmektedirler. Ayrıca IoC'ler, bir kuruluşun olaylara müdahale stratejilerini geliştirmek için de siber tehdit istihbaratı sağlayabilmektedir (Trend Micro Incorporated, 2023).

Siber alandaki saldırılar, tehdit aktörlerinin yöntemlerini ve saldırı düzenini tanımlayan önemli tehdit bilgilerini içermektedirler. Tehdit aktörleri becerilerini tutarlı bir şekilde geliştirebilmekle birlikte hali hazırda kullandıkları yöntemlere sadık kalmak eğilimindedirler. Tehdit aktörlerinin uyguladığı bu yöntemlere Taktik, Teknik ve Prosedürler (Tactics, Techniques & Procedures, TTPs) adı verilmektedir. TTP'ler, bir tehdit aktörünün istenen hedefe ulaşmak için nasıl bir girişimde bulunduğu bilgisidir (Lee, 2023). 'Taktik', tehdit aktörünün davranış ve stratejilerinin spesifik açıklamasını ifade etmektedir. Düşmanın belirli bir hedefe ulaşmak için kullandığı bir dizi davranış ve eylemi içermektedir. 'Teknikler', tehdit aktörü tarafından gerçekleştirilen eylemlerin ayrıntılı bir tanımını ifade etmektedir. Bunlar, bir taktik eylemin nasıl gerçekleştirilebileceğini açıklayan kılavuzlar ve ara yöntemlerdir. 'Prosedürler' ise tehdit aktörünün belirli bir tekniği uygulamak için kullandığı sıralı talimatları ifade etmektedir. Bir tehdit aktörünün hedeflerine başarılı bir şekilde ulaşmasını sağlayan özel faaliyetlere ilişkin ayrıntılı açıklamaları içermektedir. (Strom vd., 2020; Raza, 2023).

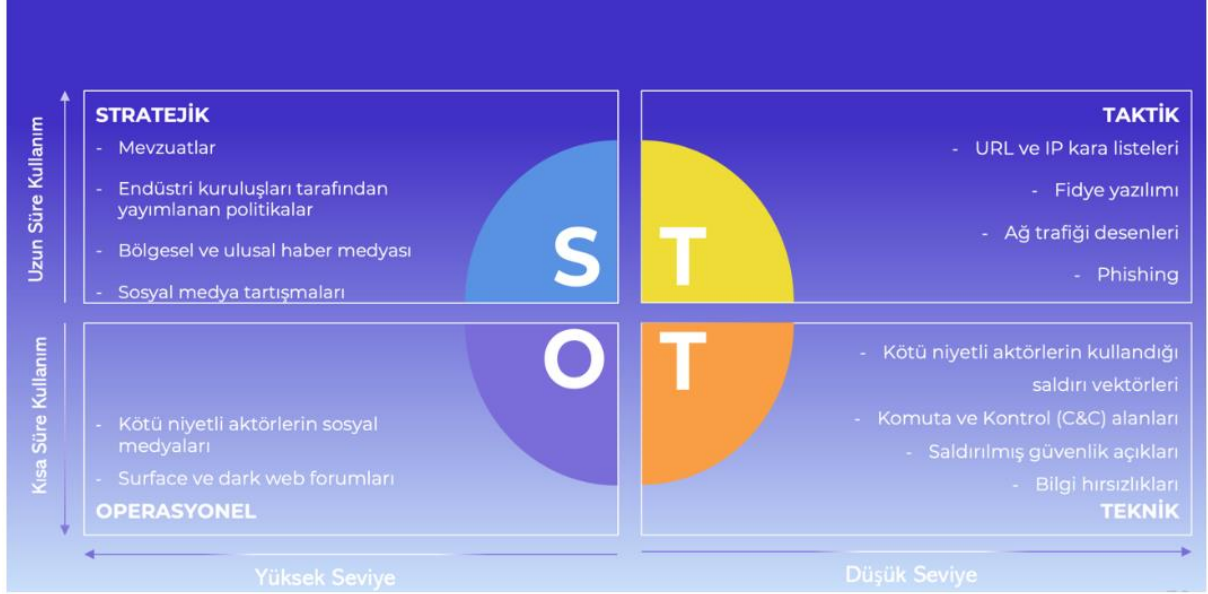
TTP'deki taktik ve teknikler, tehdit aktörünün hedefine ulaşan bir saldırı gerçekleştirebilmesi için gerekli olan çerçeve iken prosedürler, tehdit aktörünün tekniği uygulama detaylarıdır. TTP'ler, tehdit aktörüne özgü ve kimlik tespitinde kullanılabilir bir tür parmak izi oluşturmaktadırlar. Buna göre TTP'ler, tehdit aktörüyle ilişkili faaliyet kalıplarının oluşturulmasına, saldırının arkasındaki tehdit aktörünün ve saldırıdaki spesifik prosedür ve tekniklerin belirlenmesi yardımcı olmak için kullanılabilir. TTP'ler arasındaki ilişkilerin erken tespiti, siber tehdit aktörlerinin ve bunların saldırı vektörlerinin teşhisi için etkili bir strateji oluşturulmasına yardımcı olabilmektedirler.

Siber saldırılar belirli bir süreç içerisinde gerçekleşmektedir. Saldırı sürecinde saldırgan tarafından belirlenen hedeflere ulaşılabilmesi için bir dizi farklı adımın başarı ile gerçekleştirilmesi gerekir, planlanmış bu adımlar Siber Ölüm Zinciri (Cyber Kill Chain) olarak adlandırılmaktadır. Siber Ölüm Zinciri ifadesi, Lockheed Martin şirketi tarafından 2011 yılında geliştirilen Cyber Kill Chain® çerçevesinin, siber saldırı faaliyetlerinin tanımlanması ve önlenmesine yönelik Intelligence Driven Defense® modelinin bir parçasıdır. Model ile bir saldırganın kötü niyetli bir siber operasyonu tamamlamak için ilerlemesi gereken adımlar ortaya koyulmuştur. Siber Ölüm Zinciri modeli sırasıyla Keşif (Reconnaissance), Silahlanma (Weaponization), İletme (Delivery), Sömürme (Exploitation), Yükleme (Installation), Komuta ve Kontrol (Command and Control- C2), Eylem (Actions on Objectives) olmak üzere 7 aşamadan oluşmaktadır. Siber Ölüm Zincirindeki bu farklı aşamalar incelendiğinde, tehdit aktörünün önceki davranışını belirlemek için saldırının keşfedildiği noktadan

başlayarak Siber Ölüm Zinciri üzerinde geriye doğru ilerlenmelidir. Ayrıca bu sayede tehdit analistleri siber saldırı ve tehdit aktörünü ilişkilendirebilir.

3.1 Siber Tehdit İstihbaratı Türleri

Siber tehdit istihbaratı, tehdit aktörlerinin düzenlemiş olduğu saldırılara karşı elde ettikleri istihbatı incelerken farklı ölçeklerde seviyelere ayrılabilir. Şekil 1’de görüleceği üzere siber tehdit istihbaratı kendi içerisinde taktik, teknik, operasyonel ve stratejik olmak üzere dört temel seviyeye ayrılmaktadır.

Şekil 1: Siber Tehdit İstihbaratı Seviyeleri İçerik Örnekleri.

Şekil 1’de siber tehdit istihbaratının kullanım süreleri ve kıymetlendirilen bilgilerin değerine göre seviyenendirilmesi gösterilerek her seviye için içerik örnekleri verilmiştir. Bu alt başlığın devamında siber tehdit istihbaratı seviyeleri ayrı ayrı incelenmektedir.

3.1.1 Taktik Siber Tehdit İstihbaratı

Taktik siber tehdit istihbaratı, bir ağa ve ağdaki cihazlara sızmaya çalışan kötü niyetli tehdit aktörlerinin saldırı taktikleri ve amaçları gibi çeşitli noktalara odaklanılarak anlık veya yakın gelecekteki olaylar üzerinden önlemler alınmasını içermektedir. Geçmişte gerçekleştirilmiş saldırılardan ve IoC’lerden yola çıkılarak tehdit hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Taktik siber tehdit istihbaratı, kurum veya kuruluşun siber alanda proaktif bir duruş sergilemesine, tehdit tespitinin kolaylaştırılmasıyla birlikte bir saldırı esnasında ve sonra sürecin profesyonel yürütülmesine katkı sağlar (Montasari vd., 2021, s.54).

3.1.2 Teknik Siber Tehdit İstihbaratı

Tehdit aktörü tarafından gerçekleştirilmiş eylemlerden yola çıkılarak tehdit aktörünün kullandığı TTP’lere odaklanmaktadır. Bu sayede siber tehdit istihbaratı, analistlerin ne tür anomalileri takip

etmeleri gerektiğinin belirlenmesine fayda sağlar (Montasari vd., 2021, s.54). Ancak hassas iş sektörlerinde siber alanın korunmasında teknik siber tehdit istihbaratında yetersiz kalılabilmektedir.

Finansal sektör kuruluşlarının siber tehdit istihbaratını, siber güvenlik programlarının önemli bir bileşeni olarak benimsemeleri ve uygulamaları gerektiği Bank of England tarafından 2016'da yayınlanan CBEST raporunda da yer almıştır. Rapor, "Maturity" modellerinin kuruluşlara uygun yapılandırılması ve kuruluşlarda siber tehdit istihbaratı güvenliğinin geleneksel güvenlikten farklı olduğu farkındalığının oluşturulması gerektiğini savunmaktadır. Rapora göre siber tehdit istihbaratı için bir çerçeve ve süreç oluşturulması ve siber tehdit istihbaratının siber güvenlik disiplinlerine entegrasyonu TTP'lerin analiz sürecine fayda sağlayabilir.

3.1.3 Operasyonel Siber Tehdit İstihbaratı

Kuruluşlara yönlendirilen siber saldırıların spesifik olarak özelliklerinin belirlenmesinde ve geleceğe yönelik olası siber tehditlerin incelenmesinde operasyonel siber tehdit istihbaratı kullanılmaktadır. Operasyonel siber tehdit istihbaratı, siber tehdit analistlerinin ağda önceden kontrol sağlamalarına ve saldırıları engellemelerine şans yaratır ve bu birçok açıdan güvenliğin altın standardıdır (Dinu, 2023). Operasyonel siber tehdit istihbaratında siber tehdit analistleri tarafından doğru adımların izlenmesi ile son kullanıcı olan karar alıcılara veya istihbarat kullanıcılarına iletilebilecek belirli bir olayı destekleyen veya karar verme sürecine yardımcı olabilen istihbarat üretimi sağlanır. Kısa ve orta gelecekteki tehditlere ve saldırılara yönelik istihbarat üretilir. Bu noktada hitap ettiği zaman açısından operasyonel siber tehdit istihbaratının, taktik siber tehdit istihbaratından farklılaşmasının temel sebebi tehdit aktörlerinin araçlarının değişmesi fakat TTP'lerinin değişmemesidir (Montasari vd., 2021).

3.1.4 Stratejik Siber Tehdit İstihbaratı

Stratejik siber tehdit istihbaratı, karar vericilerin kuruluşlarına yönelik siber tehditler ile oluşan riskleri yüksek seviyede ve spesifik olarak anlamalarını sağlar (Kurt Baker, 2023; Lee, 2023). Buradaki temel zorluk stratejik siber tehdit istihbaratının uzun vadeli bir geleceğe hitap etmesi dolayısıyla tehdit aktörünün yanlış anlaşılması halinde siber tehdit analistleri tarafından hazırlanıp karar vericiye iletilen hatalı bir stratejik istihbarat raporu ile karar verme süreci olumsuz etkilenmekte ve kurumlar tehditlere karşı savunmasız kalabilmektedir. Fakat doğru adımların izlenmesi ile stratejik siber tehdit istihbaratı kurumlara durumsal farkındalık sağlamakla birlikte karar vericilerin etkili savunma adımları oluşturmalarına, stratejik öncelikleri belirlemelerine ve bunlarla uyumlu siber güvenlik yatırımları yapmalarına olanak sağlamaktadır (Montasari vd., 2021).

3.2 İstihbarat Çarkı

İstihbarat çarkı verilerin toplanarak istihbarata dönüştürülmesi ve elde edilen istihbaratın yayılması sürecini ifade etmektedir. Siber tehdit istihbaratı için Şekil 2'de gösterilmekte olan "Amerikan Müşterek İstihbarat Çarkı (Döngüsü)" kullanılmaktadır.

Şekil 2: Amerikan Müşterek İstihbarat Çarkı.

Şekil 2’de görüldüğü üzere istihbarat çarkı, planlama ve yönetme, toplama, verilerin işlenmesi, analiz ve üretim, dağıtım ve entegrasyon, geri bildirim ve değerlendirme olmak üzere birbirleriyle ilişkili altı aşamadan oluşmaktadır. Siber tehdit istihbaratı faaliyetleri gerçekleştirilmesi sürecinde bu aşamalar arasında gidip gelmeler, bazı aşamaların çıkarılması veya adımların paralel ilerletilmesi son kullanıcının gereksinimlerini karşılayan bir istihbarat ürünü sunmaya odaklanılarak düzenlenebilmektedir. Döngüde sürece bağlı olarak işlenen her adımın tamamı boyunca ve orijinal soruların etkili bir şekilde ele alınmasını sağlamak amacıyla eş zamanlı olarak değerlendirme ve geri bildirim süreçlerinin de gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Döngü içerisindeki aşamalar ayrı ayrı adımlar olarak değil, örtüşen adımların bir sürekliliği olarak düşünülmelidir (Lee, 2023). Altı aşamalı bu istihbarat çarkını, geleneksel istihbarat çarkından farklı kılan özelliği değerlendirme ve geri bildirim aşamalarının süreç içerisindeki varlığıdır.

3.2.1 Planlama ve Yönetme

Siber tehdit istihbaratı üretiminin istihbarat çarkındaki ilk adımı “Planlama ve Yönetme” aşaması, son kullanıcıya özgü belirlenmesi gereken sınırlar, istihbarat gereksinimleri ve istihbarat öncelikleri ile birlikte yanıtlanması gereken soruları net bir şekilde ifade edilmelidir. Bu aşamada genellikle “ne, nerede, neden, nasıl, kim ve ne zaman” gibi ana istihbarat sorularının türevlerini ortaya çıkarmaktadır (Development, Concepts and Doctrine Centre, UK Ministry of Defence, 2011). Ayrıca bu aşamada son kullanıcıya ve onun isteğine bağlı olarak teslim edilmesi gereken istihbaratın hangi formatta, zamanda ve türde (stratejik, operasyonel, teknik, taktik) olması gerektiği açık bir şekilde belirlenmeli ve ileri aşamalar için ifade edilmelidir. Bu aşamanın önemli bir yönü, ürünün tamamını kimin tüketeceğini ve

bundan yararlanacağını anlamak olmalıdır. Bu aşamada istihbarat tüketicisi ile istihbarat üreticisi arasında güçlü bir iletişim olması gerekmektedir.

3.2.2 Toplama

Siber tehdit istihbarat çarkındaki bir sonraki adım ham verilerin toplanıp uygun formatta diğer adımlara iletilmesini içeren “Toplama” aşamasıdır. Bu aşamada toplanan verilerin ilk adımda belirlenen sınır ve gereklilikleri karşılaması gerekmektedir. Siber tehdit istihbaratı verileri, organizasyon içi ağdan, güvenlik sistemlerinden, güvenilir siber güvenlik şirketlerinden, açık kaynaklardan, APT gruplarının belirlenmiş TTP’lerinden, tehdit aktörlerinin iletişimlerinden ve daha birçok farklı iç ve dış kaynaklardan edinilebilmektedir. Bu veri kaynakları aracılığıyla IoC’ler analiz edilebilir (Montasari vd., 2021).

Doğru verinin elde edileceği kaynağa ulaşma aşamasında hangi kaynaklardan istenen bilginin edinilebileceği ve zaman uyumu sağlanabileceği konularında dikkatli planlama yapılması gerekmektedir. Endüstri kurumlarının üyeleri veya istihbarat ortakları gibi güvenilir veri kaynakları değerli veri kaynaklarıdır. Ayrıca süreç içerisinde siber tehdit aktörlerinin motivasyonları değişkenlik gösterebilmektedir. Bazı tehdit aktörleri dikkat çekmek için eylemlerini medyada duyurabilmektedir.

3.2.3 Verinin İşlenmesi

“Verinin İşlenmesi” adımı, siber tehdit istihbarat çarkında ham verilerden istihbarata ulaşmayı ifade etmektedir. Bir önceki aşamada birden fazla kaynaktan toplanan ham verinin analistler tarafından kullanılabilir ve anlaşılabilir bir forma dönüştürülmesini içermektedir. Bu ham verilerin, istihbarat üretimine uygun formlara dönüştürülmesi çevirileri, şifre çözmeyi ve veri azaltmayı içerebilmektedir

3.2.4 Analiz ve Üretim

Siber tehdit istihbarat çarkının bir sonraki aşaması işlenmiş verilerin anlamlandırılarak istihbarata dönüştürüldüğü “Analiz ve Üretim” adımıdır. Bu aşamada işlenmiş veri ve son kullanıcı ihtiyaçları çerçevesinde siber tehdit analistinın sentezleme ve analiz becerileriyle istihbarat elde edilmektedir. Analistler, analizlerine getirebilecekleri açık veya bilinçaltı önyargılarının farkında olarak kendi tarafsızlıklarını sağlamalı ve yeni bilgi veya istihbarat elde edildikçe analizlerini yeniden işlemelidirler (Lee, 2023). Ek olarak bu aşamada, kaynakların ve toplanan materyallerin güvenilirliğini değerlendirmek ve öngörücü ve eyleme geçirilebilir olması gereken doğru ve tarafsız değerlendirmeleri sağlamak için çeşitli kelime öbekleri, Admiralty Kodu, Trafik Işığı Protokolü (Traffic Light Protocol, TLP) gibi çeşitli yaklaşımların uygulanması gerekmektedir.

Bu aşamanın amacı olası güvenlik tehditlerini araştırmak ve ilgili hedef kitleyi Planlama ve Yönlendirme aşamasında tanımlanan istihbarat gereksinimlerini karşılayacak bir formatta bilgilendirmektir (Recorded Future, 2020).

3.2.5 Dağıtım ve Entegrasyon

“Dağıtım ve Entegrasyon” aşaması siber tehdit istihbarat çarkında temel anlamıyla üretilen istihbaratın, istihbarat üreticisinden istihbarat tüketicisine aktarılması sürecidir. Dağıtım, ham veya tamamlanmış istihbaratın, sürecin başlangıcından itibaren devam eden istihbarat gereksinimlerini başlatan politika yapıcılara dağıtılmasıdır (Groce, 2016).

Siber tehdit istihbaratının eyleme geçirilebilmesi için doğru hedef kitleye doğru zamanda ulaştırılması gerekmektedir. Bir siber tehdit istihbarat döngüsü adımı ile diğeri arasında sürekliliğin sağlanabilmesi için dağıtım aşamasının izlenebilir olması gerekmektedir. Bunu başarmanın yollarından biri, siber tehdit istihbarat döngüsünün her aşamasını takip etmek için tüketicilerin diğeri güvenlik sistemleriyle entegrasyonunu sağlayan sistemleri kullanmaktır. Geri bildirim olarak ve mevcut istihbarat gerekliliklerini iyileştirerek veya yenilerini oluşturarak siber tehdit istihbarat döngüsü yeniden başlatılabilmektedir.

3.2.6 Değerlendirme ve Geri Bildirim

Siber tehdit istihbarat döngüsünün son aşaması “Değerlendirme ve Geri Bildirim” aşamasıdır. Bu son adımda, son kullanıcı olan karar vericilerin veya istihbarat tüketicilerinin istihbarat üreticilerine gereksinimlerinin karşılanıp karşılanmadığı ve süreçte herhangi bir düzenleme veya iyileştirmeye ihtiyaç olup olmadığı konusunda geri bildirim vermesini içermektedir. Ayrıca gereksinimlerde yapılacak herhangi bir revizyonun bu adım içerisinde yayınlanması gerekmektedir.

4. SİBER TEHDİT İSTİHBARATINDA YAPAY ZEKA VE MAKİNE ÖĞRENMESİ

Yapay zeka ve makine öğrenmesi, siber tehdit istihbaratı uygulamalarını önemli ölçüde iyileştirebilecek umut verici iki araştırma alanıdır. Yapay zeka ve makine öğrenmesi tabanlı tehdit analizi uygulamaları, bir ağ üzerinde anormali tespitini geleneksel yöntemlerle gerçekleştiren uygulamalara göre daha etkili bir şekilde gerçekleştirebilmektedirler. Artan gelişme hızı ve daha etkili önlemlere duyulan ihtiyaç nedeniyle, yapay zeka ve makine öğrenmesi, sayıları giderek artan siber tehditler ve saldırılar ile başa çıkma sorununa bir çözüm olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yapay zeka, insan zekasını simüle etmek ve genişletmek için teorileri, yöntemleri, teknikleri ve uygulama sistemlerini araştıran ve geliştiren, bilgisayar bilimlerinin hızla büyüyen bir dalıdır (Li, 2018). Yapay zeka aynı zamanda bilgisayar programları aracılığıyla öğrenme, çıkarım, algılama ve dil anlama yeteneklerini uygulayan bir teknolojidir. Yapay zekanın uygulanmasına yönelik birçok yaklaşım vardır. Bu yaklaşımlarla birlikte yükselişe geçen yapay zekanın birden fazla sektöre ve alana sürekli nüfuz etme ve çapraz entegrasyon eğilimi ortaya çıkmaktadır (Zeng, 2022).

Yapay zekanın alt dallarından biri olan makine öğrenmesi, çevredeki ortamdan öğrenerek insan zekasını taklit etmek için tasarlanmış, gelişen bir hesaplamalı algoritma türüdür. Makine öğrenimi algoritması, belirli bir sonucu üretmek için tam anlamıyla programlanmadan istenen görevi gerçekleştirmek için

girdi verilerini kullanan bir hesaplama sürecidir. (El Naqa & Murphy, 2015). Makine öğrenimi, eldeki göreve yönelik çözümü optimize etmek için çevredeki ortamdan öğrenebilen bilgisayar algoritmaları sunmaktadır. Yapay zeka, olasılık ve istatistik, bilgisayar bilimi, bilgi teorisi ve bilişsel nöropsikoloji gibi çeşitli alanlardaki uzmanlıklara dayanmaktadır.

Yapay zeka ve makine öğrenmesi, siber tehdit istihbaratı alanında büyük bir potansiyele sahiptir. Bu noktada yapay zeka ve makine öğrenmesinin siber tehdit istihbaratına entegrasyonu ile süreç içerisindeki farklı adım ve seviyelerde performans iyileştirmeleri gözlemlenebilir.

4.1 Siber Tehdit İstihbaratına Yapay Zeka ve Makine Öğrenmesinin Uygulanması

Yapay zeka ve makine öğrenmesi istihbarat türlerinin geliştirilmesi sürecine birçok farklı fayda sağlayabilir. Kısa, orta ve uzun vadedeki süreçlerdeki değişiklikler ile kurum siber tehdit istihbaratı üretimi ve tehditlere karşı savunmada daha stabil bir duruş sergileyebilir.

Stratejik siber tehdit istihbaratı boyutundan bakıldığında karmaşık veri kümelerinin makine öğrenmesi yardımıyla analiz edilerek anlam çıkarılmasıyla karar alıcıların tehdit kökenini daha iyi anlayarak hedef belirlemelerine ve kurumların uzun vadede proaktif savunma stratejileri planlamalarına yardımcı olabilir. Ayrıca yapay zeka yardımı ile organizasyon içerisindeki zayıf noktaların tahmini sağlanarak savunma stratejileri güçlendirilebilir ve en kritik alanlara odaklanılarak güvenlik yatırımları optimize edilebilir.

Operasyonel siber tehdit istihbaratı bağlamında yapay zeka ve makine öğrenmesi normal ağ ve sistem davranışlarını öğrenerek anomalilerin tespit edilmesini sağlayabilir. Ayrıca makine öğrenmesi ile kullanıcı davranışları ve varlık ilişkileri modellenerek tehdit analistlerinin iç tehditleri ve yetkisiz erişimleri belirlemeleri ve kurum içerisindeki potansiyel riskleri düşürmelerini sağlayabilir.

Taktik siber tehdit istihbaratında gerçekleşen anlık durumlar için yapay zeka ve makine öğrenmesi yardımıyla büyük veri setlerinin hızlı analizi ile anormal aktiviteler eş zamanlı tespit edilebilir. Ayrıca bu şekilde dinamik risk değerlendirmesi gerçekleştirilebilir. Bunun yanı sıra makine öğrenmesi ile teknik siber tehdit istihbaratı çerçevesinde tehdit aktörlerinin TTP'leri üzerinden analizler ve ilişkilendirmeler yapılarak benzerlik modelleri oluşturulabilir.

4.2 İstihbarat Çarkına Yapay Zeka ve Makine Öğrenmesinin Entegrasyonu

Yapay zeka ve makine öğrenmesi, siber tehdit istihbarat çarkının tüm aşamalarında kullanılacak güçlü araçlardır.

- *Verilerin Toplanması ve İşlenmesi:* İstihbarat çarkının ikinci ve üçüncü aşamalarında gerçekleştirilen ham verinin toplanıp işlenmesi adımları yapay zeka ve makine öğrenmesi ile otomatikleştirilerek kolaylaştırılabilir. Özellikle büyük boyutlardaki veri kümeleri ile ilgilenen kuruluşların daha hızlı ve doğru bir toplama ve işleme süreci gerçekleştirmelerine yardımcı

olabilir. Kuruluşlar, siber tehdit istihbaratını spesifik bağlamında, veri toplama ve işlemeyi otomatikleştirmek, mevcut güvenlik çözümleriyle birleştirmek, ayırık kaynaklardan yapılandırılmamış verileri alarak tehdit aktörlerinin uzlaşma ve işleyiş tarzlarına ilişkin bağlam ekleyerek farklı yerlerden gelen bilgileri birbirine bağlamak için yapay zeka ve makine öğrenimi yöntemlerinden faydalanabilir.

Örneğin kurumlar, yapay zeka ve makine öğrenmesi yardımıyla kendilerine yönlendirilebilecek olası siber saldırılar için dark web ve diğer birçok açık kaynak üzerinden otomatik olarak siber tehdit istihbaratı verilerini toplayabilirler. Özellikle sosyal medyadan toplanan veriler makine öğrenmesi modelleri yardımıyla duygu ve ton analizine tabi tutularak işlenebilir. Kurumlar elde ettikleri bu bilgileri yapay zeka ve makine öğrenmesi yardımıyla birbirleri ile ilişkilendirerek kendilerine yönelik olası saldırıları tespit edebilirler.

- *Öznelik Çıkarımı ve Analiz:* İstihbarat çarkının dördüncü aşamasında yer verilen analiz ve istihbaratın üretimi adımı yapay zeka ve makine öğrenmesi veriler üzerinden öznelik çıkarımı gerçekleştirerek, siber tehdit istihbaratının anlaşılması için gereken spesifik özellikleri belirleyebilir. Hızla değişim gösteren siber alanda oldukça kısa süreler içerisinde değişen tehdit modelleri makine öğrenmesi ile tanıtarak yeni tehdit türlerinin keşfi ve makinenin sürekli öğrenimi sağlanabilir.

Örnek olarak bankacılık sektöründeki şirketlere yönelik gerçekleştirilen fidye saldırıları ile müşterilerin kişisel bilgilerinin çalınması amaçlanabilmektedir. Şirketlerin siber güvenlik ekipleri, saldırıları araştırmak için manuel yöntemler kullanarak vakit kaybetmek yerine yapay zeka ve makine öğrenmesi ile süreci hızlandırabilirler. Yapay zeka ile saldırı örnekleri hızlı bir şekilde analiz edilerek yeni varyantalar otomatik olarak tanımlanır ve siber tehdit istihbarat raporları otomatik olarak oluşturulabilir. Makine öğrenmesi ile ise saldırıların arkasındaki altyapı, saldırganların taktikleri belirlenerek ve siber saldırıların olası hedef ve etkilerini tahmin etmek için kullanılabilir. Bu şekilde yapay zeka ve makine öğrenmesi ile daha hızlı bir şekilde gelecekteki saldırıların daha iyi tahmin edilerek önlenmesi, operasyonların optimizasyonunu ve kaynakların daha etkin kullanımı sağlanabilir.

- *Siber Tehdit İstihbaratının Dağıtılması:* Beşinci adım olarak istihbarat çarkında yer alan istihbaratın dağıtımı ve entegrasyonu sürecinde siber tehdit istihbaratı üreticileri ve tüketicileri için kullanıcı dostu ara yüze sahip yapay zeka ve makine öğrenmesi yardımıyla siber tehditleri otomatik olarak önceliklendirip güncelleyebilen bir platform oluşturarak üretilen istihbarat güvenli bir şekilde dağıtılabilir.

Örneğin siber güvenlik şirketleri, farklı kaynaklardan elde ettikleri siber tehdit istihbaratını, geliştirdikleri yapay zeka tabanlı bir uygulama yardımıyla güvenli ve kolay arayüz ile müşterilerine dağıtabilirler. Makine öğrenmesi ile siber tehdit türüne, ilgi seviyesine ve kaynağa

bağlı olarak otomatik sınıflandırma ve önceliklendirme yapılarak uygulama üzerinden siber tehdit istihbaratı üretici ve tüketicilerine yönlendirme sağlanabilir.

- *Değerlendirme ve Geri Bildirim:* İstihbarat çarkının son aşaması olarak görülmekle birlikte her adımda icra edilen değerlendirme ve geri bildirim sürecinde yapay zeka ve makine öğrenmesi tabanlı gerçekleştirilen tehdit tespiti süreci hızlandırması ile anlık tehdit tespiti yapılarak gerçek zamanlı geri bildirim ve değerlendirmeler gerçekleştirilebilir.

Örnek olarak siber güvenlik ekipleri yapay zeka tabanlı gerçek zamanlı geri bildirim sağlayan bir sistem geliştirerek gerçek zamanlı değerlendirme ve iyileştirme yapabilirler. Özellikle Siber tehdit istihbarat gösterge panolarından gelen geri bildirimler ile siber tehdit istihbaratı etkinliklerini optimize etmek için veri odaklı geri bildirimler sağlanabilir. Bu sayede siber güvenlik ekipleri siber tehditlere karşı daha hızlı ve etkili etkinlikler gerçekleştirebilirler.

4.3 Yapay Zeka ve Makine Öğrenmesi Tabanlı Siber Tehdit Analizi Yapan Platformlar

Yapay zeka ve makine öğrenmesi tabanlı siber tehdit analizi yapan birçok platform bulunmaktadır. Bu platformlar, büyük veri kümelerini analiz ederek anomalileri tespit etmeye ve siber tehditleri önceden belirlemeye odaklanmaktadır. Kullanımı kıyasla daha popüler olan platformlar:

- *DeepArmor:* SparkCognition tarafından geliştirilmiş hem istemci tarafı kullanıcıların, bulutta barındırılan yönetim konsolunu hem de küresel bulut hizmetlerini içeren Hizmet Olarak Yazılım (Software as a Service, SaaS) tabanlı bir koruma platformudur. DeepArmor, bir işlemin, dosyanın veya bellek içi etkinliğin anormal veya kötü niyetli olup olmadığını analiz etmek ve tahmin etmek için geliştirilmiş makine öğrenimi modellerinin ve yapay zekanın gücünden yararlanmaktadır (SparkCognition Inc, 2018).
- *Cyber AI Analyst:* Darktrace tarafından geliştirilmiş Cyber AI Analyst, siber güvenlik ekiplerini güçlendirmek ve tehdit araştırmasını optimize etmek için oluşturulmuştur. Darktrace tarafından üretilen bir diğer ürün olan Enterprise Immune System içerisinde ortaya çıkan her olay Cyber AI Analyst tarafından sürekli olarak incelenip otonom önceliklendirme ve raporlama için uzman insan düşünce süreçlerini taklit edilmektedir. Bu teknoloji ile birlikte tehdit analistlerin sezgisi ve yapay zekanın tutarlılığı, hızı ve ölçeklenebilirliği birleştirilmektedir. Cyber AI Analyst, anlamlandırma süresini ve yanıt verme süresini önemli ölçüde kısaltmaktadır (Darktrace Team, 2020).
- *Vectra AI:* Vectra AI içerisinde Vectra Threat Detection and Response, Vectra Attack Signal Intelligence ve Vectra Threat Intelligence platformlarını bulundurmaktadır. Vectra Threat Detection and Response platformu ile siber tehditleri gerçek zamanlı olarak tespit ederek bunlara cevap vermek için yapay zeka ve makine öğrenimini kullanan yüksek riskli tehditleri belirleme ve önceliklendirme için ağ trafiğinin sürekli izlenmesine ve analiz edilmesine olanak sağlayan bir platformdur. Ayrıca platform, gelişmiş kalıcı tehditlere ve hedefli saldırılara karşı

ek bir savunma katmanı sağlayarak güvenlik duvarları ve antivirüs yazılımı gibi geleneksel güvenlik önlemlerini tamamlamak üzere tasarlanmıştır. Şirket içinde, bulutta veya hibrit bir çözüm olarak ve çok çeşitli güvenlik teknolojileriyle entegre edilerek kullanılabilir (InfoSEC, 2019). Vectra Attack Signal Intelligence, kuruluşlara potansiyel siber tehditler hakkında gerçek zamanlı bilgi sağlar. Son olarak Vectra Threat Intelligence platformu ise kuruluşlara mevcut ve gelecekteki siber tehditler hakkında bilgi ve analizler sağlamaktadır.

- *Cylance AI*: BlackBerry tarafından geliştirilmiş olan Cylance AI, daha iyi güvenlik sonuçları sunmak amacıyla modern altyapı, eski cihazlar, yalıtılmış uç noktalar ve aradaki her şey için kapsamlı koruma sunmaktadır. Yapay zeka ve makine öğrenmesini kullanarak siber tehdit tespiti ve olası saldırıların engellenmesi sağlanmaktadır. Cylance AI, ağ, uç nokta, bulut ve kimlik verilerinden gelen verileri analiz ederek, bilinen ve bilinmeyen tehditleri tespit etmektedir. Yapay zeka ve makine öğrenimini kullanarak, normal davranıştan sapmaları tespit ederek tehditlerin olası etkilerini tahmin etmektedir (BlackBerry Limited, t.y.).
- *QRadar SIEM*: IBM'in Güvenlik Bilgi ve Olay Yönetimi (Security Information and Event Management, SIEM) çözümüdür. QRadar SIEM, açık standartları kullanarak çok sayıda dış veri kaynağını (mevcut bulut, SaaS, e-posta, kimlik, diğer veri güvenliği sistemleri) entegre ederek net ve eyleme geçirilebilir önerileri hızlı bir şekilde kullanıcıya döndürebilmek için yapay zeka destekli uyarı önceliklendirme ve korelasyon uygulaması ile tek bir yönetim noktasından tehdit tespiti yapan bulutta yerel bir çözümdür. QRadar SIEM, uyarıları otomatik olarak siber tehdit istihbaratıyla birleştirerek ve bunları MITRE ATT&CK çerçevesiyle eşleştirip önerilen uygulamaları gerçekleştirmektedir (IBM, t.y.).

İncelenen bu platformların daha iyi karşılaştırılabilmesi adına Tablo 1'de temel işlev, yapay zeka ve makine öğrenmesi kullanımı, platformun hitap ettiği hedef kitle, API desteği, entegrasyonlar, destekleyen platformlar, fiyatlandırma gibi belirli parametreler doğrultusunda ele alınmıştır.

	DeepArmor	Cyber AI Analyst	Vectra AI	Cylance AI	QRadar SIEM
Temel İşlev	Siber tehdit tespiti ve engellemesi	Siber tehditleri analiz etme ve istihbarat üretme	Siber tehdit tespiti ve engellemesi	Siber tehdit tespiti ve engellemesi	Siber güvenlik olaylarını yönetme
Yapay Zeka Kullanımı	- Derin öğrenme - Makine öğrenmesi - Davranış analizi	- Risk değerlendirme - Makine öğrenmesi - Davranış analizi	- Derin öğrenme - Makine öğrenmesi - Davranış analizi	- Derin öğrenme - Makine öğrenmesi - Davranış analizi	- Korelasyon - Makine öğrenmesi - Anormallik tespiti
Makine Öğrenmesi Kullanımı	- Anormallik tespiti - Tehdit avı - Davranış analizi	- Tehdit avı - Davranış analizi - Risk değerlendirme	- Anormallik tespiti - Tehdit avı - Davranış analizi	- Anormallik tespiti - Tehdit avı - Davranış analizi	- Korelasyon - Anormallik tespiti - Tehdit avı
Hedef Kitle	Küçük-orta ölçekli işletmeler ve girişimler için siber tehdit tespiti	Şirketler için otonom siber tehdit tespiti	SaaS, bulut ve şirket içi dağıtımlarını korumak için yapay zeka siber güvenlik platformu isteyen güvenlik merkezleri veya bilgi teknolojileri yöneticileri	Siber güvenlik ve korunma yazılımı çözümlü arayan kullanıcılar ve şirketler	Güçlü bir SIEM çözümü arayan siber güvenlik ekipleri
API Desteği	Yok	Yok	Var	Yok	Yok
Destekleyen Platformlar	SaaS/Web	SaaS/Web	SaaS/Web	- Windows - Mac - Linux - SaaS/Web - iPhone&iPad - Android	- Windows - Mac - SaaS/Web - Şirket içi sunucular
Üretici Şirket	SparkCognition	Darktrace	Vectra	BlackBerry	IBM
Entegrasyonlar	Yok	40'dan fazla entegre edilebilir teknoloji	30'dan fazla entegre edilebilir teknoloji	30'dan fazla entegre edilebilir teknoloji	90'dan fazla entegre edilebilir teknoloji
Müşteri Desteği	- Çevrimiçi destek - Telefon destek hattı	- Çevrimiçi destek - Telefon destek hattı	- Çevrimiçi destek - Telefon destek hattı - Canlı destek	Çevrimiçi destek	Çevrimiçi destek
Eğitim Paketi	Doküman	Doküman	- Doküman - Webinar - Canlı eğitim	Doküman	Doküman
Fiyatlandırma	Abonelik	Abonelik (Bedava deneme sürümü)	Abonelik	Abonelik (Bedava deneme sürümü)	Hem abonelik hem lisans (SaaS için sadece abonelik seçeneği)

Tablo 1: Yapay Zeka ve Makine Öğrenmesi Tabanlı Siber Tehdit Analizi Platformlarının Karşılaştırılması.

5. ÖRNEK OLAY İNCELEMELERİ

5.1 Ricoh Group

Ricoh Grubu, 2017 yılında WannaCry fidye yazılımı saldırısına maruz kaldıktan sonra dahili ağlarında hızla artan uyarılar ve görünürlük eksikliği sorunlarıyla karşı karşıya kalmıştır. CSIRT (Computer Security Incident Response Team) ekibi, gelişmiş ağ görünürlüğü ve tehdit tespitine olan ihtiyacın altını çizerek, günlükleri analiz etme ve saldırının sistemleri üzerindeki etkisini anlama konusunda zorluk yaşamıştır (Vectra, 2023).

Ricoh Grubu, araştırmaları sonucunda yapay zeka odaklı bir tehdit algılama ve yanıt platformu olan Vectra'yı uygulamaya koymuştur. Vectra, gerçek zamanlı izleme yetenekleri, kural oluşturmaya gerek kalmadan öncelikli uyarılar ve gelişmiş raporlama yetenekleri sağlamıştır. Platform sayesinde CSIRT ekibinin kurum genelindeki verileri yakalayıp analiz etmesine yardımcı olarak dahili ağ görünürlüğü sorununun üstesinden gelinmiştir (Vectra, 2023a)

Vectra ile iş birliği sonucunda Ricoh Grubu, tehditlerin erken belirtilerini tespit etme konusunda proaktif bir yaklaşım kazanmış ve bu da daha etkili karşı önlemlerin alınmasını sağlamıştır. Platform, yetkisiz erişim ve sanal bilgisayarlar da dahil olmak üzere gizli faaliyetleri ortaya çıkarmış ve şirketin bireysel sözleşmeler için bulut hizmetlerinin kullanımına karşı politikalar uygulamasını sağlamıştır. Vectra'nın kontrol panelinin netliği ve verimliliği, yapay zeka destekli tehdit tespitiyle birlikte, Ricoh Grup mevcut ve gelecekteki siber tehditlere karşı dirençli hale getirilmiştir (Vectra, 2023a).

5.2 PowerPepper

Kiralık hack grubu DeathStalker tarafından yürütülen PowerPepper, hassas iş bilgilerini çalmayı amaçlayan, uzaktan gönderilen kabuk komutlarını yürütebilen bir Windows bellek içi PowerShell arka kapısıdır. Kötü amaçlı bir Microsoft Word belgesi yoluyla gönderilen PowerPepper, fare hareketlerini engellemek, istemcinin medya erişim kontrol adreslerini filtrelemek ve tespit edilen antivirüs ürünlerine göre yürütme akışını uyarlamak gibi tekniklerle tespit edilmekten kurtulmaya çalışmaktadır (Barikat Siber Güvenlik, 2020). İlk raporlara göre PowerPepper, özellikle küçük ve orta ölçekli kuruluşlara odaklanarak Avrupa, Asya ve Amerika'daki ana bilgisayarları hedef almıştır (Lakshmanan, 2020).

Tehdit ortamının hızla gelişmesi ile DeathStalker gibi gruplar, kurumların en hassas verilerine erişebilmek için gelişmiş yeni yöntemler kullanmaktadır. Bu hassas veriler, uygun şekilde koruma altına alınmadıkları takdirde ciddi sonuçlanabilecek sorunların oluşmasına sebebiyet verebilmektedir. SparkCognition'ın DeepArmor platformu gibi siber güvenlik ürünleri oluşturmak için makine öğrenmesinin kullanımı ile kullanıcıların, DeathStalker gibi tehdit aktörlerinin önüne geçmesine ve kötü amaçlı yazılımların kurumu tehlikeye atmadan önce durdurulmasına olanak sağlamaktadır.

İmzalar, buluşsal yöntemler veya kurallara dayalı yaklaşımlar kullanmak yerine DeepArmor ürünü, dosya tabanlı ve bellek içi saldırıları önlemek için özel olarak yapay zekayı kullanarak PowerPepper

gibi yeni tehditlerin tespit edilmesini sağlamaktadır. SparkCognition, VirusTotal aracılığıyla IoC'leri çalıştırarak DeepArmor'un PowerPepper'ı tanımlama ve ona karşı savunma yeteneğini doğrulamayı başarmıştır. VirusTotal, bir PowerPepper dosyası üzerinde 66 makineden oluşan bir grubu test ederek, bugün itibariyle yalnızca 39 makinenin kötü amaçlı yazılımı tespit edebildiğini, geri kalanların ya dosyanın algılanmadan geçmesine izin verdiğini ya da dosyayı hiç işleyemediğini bulmuştur (SparkCognition, 2020).

Hedefleme yöntemi sadece PowerPepper'a özgü tasarlanmamalı, aynı zamanda küçük ve orta ölçekli işletmelerde dahi kuruluşlarını kapsamlı bir şekilde koruması için yapay zeka ve makine öğrenmesi tabanlı siber güvenlik çözümlerini kullanması gerekmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Teknolojinin hızlı ilerleyişi, günlük yaşamın her alanında olduğu gibi siber alanda da kendini göstermektedir. Bu gelişimler doğrultusunda yeni siber tehditler ortaya çıkmaktadır. Bilinen tehdit yapısından farklı olarak daha karmaşık ve hedef odaklı ısrarcılığa sahip olan bu tehditler paramiliter teknikler ile hedeflerin siber alanda savunmasız bırakılmasını amaçlamaktadır. Tüm düzeyler ve çalışanlar siber tehditlerden etkilendikleri için, yakın gelecekte siber tehdit istihbaratının kuruluşların ve devletlerin operasyonlarına dahil edilmesinin giderek daha hayati hale geleceği öngörülmektedir (Montasari vd., 2021). Bu bağlamda kurumlar ve devletler siber savunma altyapılarını güçlendirme isteklerini siber tehdit istihbaratı ile karşılamaları gerekmektedir. Doğru bir şekilde uygulandığında siber tehdit istihbaratı, siber tehditlerin daha iyi anlaşılmasını kolaylaştırabilmekte, daha hızlı, daha hedef odaklı bir müdahaleye ve kaynak geliştirme ve tahsisine olanak sağlayabilir (Intel&Analysis Working Group, 2015).

Siber tehdit istihbaratı ile potansiyel risklerin belirlenmesi ve değerlendirmesi için açık ve kapalı platformlar da dahil olmak üzere çeşitli kaynaklardan veri toplanmaktadır. Toplanan verilerin istihbarat çarkı aşamalarından geçirilmesi ile adım adım olan ve olası tehditlere yönelik siber tehdit istihbaratı üretimi gerçekleşmektedir. Bu adımlar içerisinde amaç doğrultusunda farklı uygulamalar gerçekleştirilerek sonuç itibari ile tehdiye yönelik bir istihbarata ulaşılmaktadır. Süreç içerisindeki bu faaliyetlerin, gittikçe karmaşık bir hal alan siber tehditlere karşı geliştirilmesi için arayışa geçilmiştir.

Yapay zeka, milyonlarca veri noktasını oldukça hızlı bir şekilde analiz ederek, olası sorunları önceden tahmin edip etkili çözümler üretme yeteneğine sahiptir. Yapay zeka, problem çözme, öğrenme ve karar verme gibi görevleri yerine getirebilen sistemler geliştirmeye odaklanmaktadır. Yapay zekanın alt dallarından biri olan makine öğrenmesi bilgisayarların deneyimden ve verilerden öğrenmesini sağlayan bir tekniktir. Makine öğrenmesi algoritmaları, büyük veri kümelerini analiz ederek örüntüleri ve ilişkileri bulabilmekte ve ayrıca bulduğu bu örüntü ve ilişkileri kullanarak tahminler ve öngörülerde bulunabilmektedir.

Yapay zeka ve makine öğrenmesi, diğer bilgisayar tabanlı bilgi sistemleri ile bütünleştirilerek bilgisayarların yeteneklerini, uygulanabilirliklerini ve becerilerini hızla artırmaktadır (Kebude, t.y.). Bu özelliği ile yapay zeka ve makine öğrenmesi her an günlük hayatta daha fazla ihtiyaç duyulan bir hal almakla birlikte siber tehdit istihbaratı uygulamalarını önemli ölçüde geliştirebilme ihtimaline sahip araştırma alanlarıdır. Yapay zeka, makinelerin verilerden öğrenmesini, kalıpların belirlemesini ve anomalilerin tanınmasını sağlayarak siber güvenlik ortamındaki büyük ilerlemelere imkan sağlamaktadır. Makine öğrenimi algoritmalarının, olağandışı etkinlikleri ve potansiyel tehditleri tespit etmek için ağ trafiği, kullanıcı davranışı ve sistem günlükleri dahil olmak üzere çok büyük miktarda bilgiyi analiz ederek devamlılık gösteren öğrenme ve gelişme sürecine olanak tanımaktadır.

Siber tehdit istihbaratının daha efektif ve verimli kullanımı için yapay zeka ve makine öğrenmesi alanlarının siber tehdit istihbarat çarkı ve siber tehdit istihbarat türlerindeki faaliyetlerine, gerekliliklerine ve hedeflerine göre entegrasyon sağlanabilmektedir. Bu bağlamda yapay zeka ve makine öğrenmesi destekli güvenlik çözümleri, gerçek zamanlı tehdit tespiti, otomatik olay müdahalesi ve uyarlanabilir savunma mekanizmaları dahil olmak üzere çeşitli avantajları revize ederek sunabilmektedir. Bu anlık ve değişken yapı sebebiyle siber tehdit istihbaratı güvenlik çözümleri özelleştirilebilir olmalı ve belirli davranışsal faaliyetlere uyarlanabilen yapay zeka ve makine öğrenimi ile gelişmiş analitiklerle net ve eksiksiz bir araştırma sağlama kapasitesine sahip olmalıdır (Forcepoint, 2018).

Yapay zeka ve makine öğrenmesi destekli araçlar, büyük ölçekli veri analizini gerçekleştirebilmekte ve tehdit analistlerinin olan ve olası tehditlere hızla yanıt vermelerini sağlayabilmektedir. Ayrıca çeşitli kaynaklardan verilerin toplanmasını, işlenmesini ve analizini otomatik hale getirerek güvenlik ekiplerinin kritik noktaları yorumlamasını ve bunlara göre hareket etmeye odaklanmasını sağlamaktadır. Yapay zeka ve makine öğrenmesinin siber tehdit istihbaratı ile birleşimi sonucunda tahmine dayalı analize olanak tanınarak kuruluşların potansiyel siber saldırıları öngörmesi ve bunlara hazırlıklı olmasına imkan sağlanmaktadır. Ayrıca ortaya çıkan eğilimler ve güvenlik açıkları belirlenerek siber güvenlik savunmalarını güçlendirmek için proaktif önlemler alınabilmektedir.

Yapay zeka ve makine öğrenmesi, kuruluşların altyapılarında kapsamlı güvenlik açığı değerlendirmeleri gerçekleştirerek tehdit aktörlerinin yararlanabileceği zayıf noktaları belirlemektedir. Bu bağlamda güvenlik açığı yamalarının önceliklendirilmesine ve kritik varlıkların etkili bir şekilde korumasına olanak sağlamaktadır.

Kurumlar yapay zeka ve makine öğrenmesi tabanlı tehdit analizi platformları yardımıyla siber tehdit istihbaratı süreçlerine katkı sağlayabilmektedir. Günümüzde sektör fark etmeksizin büyük ölçekteki şirketler bu platformlardan yararlanmaktadır. Alanda bir platform üzerinden yapay zeka ve makine öğrenmesi tabanlı tehdit analizi imkanı sağlayan birçok farklı şirket vardır. Bu şirketler sağladıkları platformun içerikleri bakımından birbirinden ayrılabilirler. Kurumlar gereklilik, hedef ve şirket boyutlarına bağlı kalarak kendileri için en uygun desteği seçebilirler.

Platformların tabi tutuldukları testler ve siber saldırılara hedef olmuş şirketlere sağladıkları tehdit analizi desteği gösteriyor ki gittikçe askeri hale bürünen siber saldırılar ve tehditler yapay zeka ve makine öğrenmesi tabanlı siber tehdit analizi siber tehdit istihbaratı süreçlerinin geliştirilmesi ve başarı oranının artırılmasına fayda sağlamaktadır.

Özetle siber tehditlerin giderek daha istikrarlı ve gelişmiş bir yapıya evrilmiştir. Bu tehditlere karşı etkili bir şekilde mücadele edebilmek için kurumların, siber tehdit istihbaratını uygun bir şekilde kullanmalı gerekmektedir. Siber tehdit istihbaratı, potansiyel tehditleri belirleme, bunlara karşı hazırlıklı olma ve saldırıları hızlı bir şekilde tespit etmek için gerekli olan bilgileri sağlamaktadır. Yapay zeka ve makine öğrenmesi, siber tehdit istihbaratı için önemli bir teknolojidir. Bu teknolojinin kullanımı, kurumları siber saldırılara karşı daha hazırlıklı yapmaya ve saldırıların etkisini azaltmaya yardımcı olabilmektedir.

Yapay zeka ve alt dalı olan makine öğrenmesi, hızlı analiz özelliği ile problemleri önceden tahmin edip proaktif çözümler üretme, problem çözme, öğrenme ve karar verme gibi görevleri yerine getirebilen sistemler geliştirmeye odaklanmaktadır. Bu özellikleri sayesinde yapay zeka ve makine öğrenmesi, siber tehdit istihbaratını daha etkili ve verimli hale getirmede önemli bir rol oynamaktadır. Yapay zeka, makinelerin verilerden öğrenmesini, kalıpları belirlemesini ve anomalileri tanımasını sağlayarak siber güvenlik ortamındaki büyük ilerlemelere imkan sağlamaktadır. Makine öğrenimi algoritmaları, ağ trafiği, kullanıcı davranışı ve sistem günlükleri dahil olmak üzere çok büyük miktarda bilgiyi analiz ederek potansiyel tehditleri tespit edebilmektedir.

Yapay zeka ve makine öğrenmesi destekli siber tehdit analizi platformları, kurumlara gerçek zamanlı tehdit tespiti, otomatik olay müdahalesi, uyarlanabilir savunma mekanizmaları, tahmine dayalı analiz ve kapsamlı güvenlik açığı değerlendirmesi imkanları sunmaktadır. Bu platformların yeterlilikleri ve özellikleri örnek olaylar içerisinde incelenmiştir.

KAYNAKLAR

- Bank of England. (2016). *CBEST Intelligence-Led Testing Understanding Cyber Threat Intelligence Operations Version 2.0*. CBEST. Erişim adresi: <https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/financial-stability/financial-sector-continuity/understanding-cyber-threat-intelligence-operations.pdf>
- Barikat Siber Güvenlik. (2020). SOC Faaliyet Raporu—Kasım 2020. Barikat Siber Güvenlik. Erişim adresi: <https://www.barikat.com.tr/blog/soc-faaliyet-raporu-kasim-2020>
- BlackBerry Limited. (t.y.). Cylance AI from BlackBerry. Erişim adresi: <https://www.blackberry.com/us/en/products/cylance-endpoint-security/cylance-ai>
- Blake E. Strom, Andy Applebaum, Doug P. Miller, Kathryn C. Nickels, Adam G. Pennington, & Cody B. Thomas. (2020). *MITRE ATT&CK: Design and Philosophy*. MITRE Corporation. Erişim adresi: https://attack.mitre.org/docs/ATTACK_Design_and_Philosophy_March_2020.pdf

- Buczak, A. L., & Guven, E. (2016). A Survey of Data Mining and Machine Learning Methods for Cyber Security Intrusion Detection. *IEEE Communications Surveys & Tutorials*, 18(2), 1153-1176. <https://doi.org/10.1109/COMST.2015.2494502>
- Cezarina Dinu. (2023). Operational Threat Intelligence (OTI): Definition, Lifecycle, Benefits. Heimdal Security Blog. Erişim adresi: <https://heimdalsecurity.com/blog/operational-threat-intelligence/>
- Darktrace Team. (2020). *Darktrace Cyber AI Analyst*. Erişim adresi: <https://em360tech.com/sites/default/files/2021-01/Darktrace%20Cyber%20AI%20Analyst.pdf>
- Development, Concepts and Doctrine Centre, UK Ministry of Defence. (2011). *Joint Doctrine Publication 2-00*. Erişim adresi: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/653a4b0780884d0013f71bb0/JDP_2_00_Ed_4_web.pdf
- El Naqa, I., & Murphy, M. J. (2015). What Is Machine Learning? İçinde I. El Naqa, R. Li, & M. J. Murphy (Ed.), *Machine Learning in Radiation Oncology* (ss. 3-11). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-18305-3_1
- FIRST. (2018). Introduction to CTI as a General topic / Cyber Threat Intelligence SIG Curriculum. FIRST — Forum of Incident Response and Security Teams. Erişim adresi: <https://www.first.org/global/sigs/cti/curriculum/cti-introduction>
- Forcepoint. (2018, Ağustos 11). What is Threat Intelligence? Forcepoint. Erişim adresi: <https://www.forcepoint.com/cyber-edu/threat-intelligence>
- Groce, A. (2016). LibGuides: Intelligence Studies: Dissemination of Intelligence. Erişim adresi: <https://usnwc.libguides.com/c.php?g=494120&p=3381610>
- Harrington, C. (2013). *Sharing Indicators of Compromise: An Overview of Standards and Formats*. Program adı: RSACONFERENCE2013. Erişim adresi: <https://docs.huihoo.com/rsaconference/usa-2013/Sharing-Indicators-of-Compromise-An-Overview-of-Standards-and-Formats.pdf>
- IBM. (t.y.). IBM Security QRadar XDR. Erişim adresi: <https://www.ibm.com/products/qradar-xdr>
- InfoSEC. (2019, Aralık 5). Vectra—InfoSEC. Erişim adresi: <https://www.infosec.com.tr/vectra/>
- Intel&AnalysisWorkingGroup. (2015, Ekim 26). What is Cyber Threat Intelligence? CIS. Erişim adresi: <https://www.cisecurity.org/blog/what-is-cyber-threat-intelligence/>
- Jain, J. (2021). Artificial Intelligence in the Cyber Security Environment. İçinde N. Bhargava, R. Bhargava, P. S. Rathore, & R. Agrawal (Ed.), *Artificial Intelligence and Data Mining Approaches in Security Frameworks* (1. bs, ss. 101-117). Wiley. <https://doi.org/10.1002/9781119760429.ch6>
- Kaur, R., Gabrijelčić, D., & Klobučar, T. (2023). Artificial intelligence for cybersecurity: Literature review and future research directions. *Information Fusion*, 97, 101804. <https://doi.org/10.1016/j.inffus.2023.101804>
- Kebude, A. (t.y.). *Yapay Zeka*. Ahmet Kebude.

- Kurt Baker. (2023, Mart 23). What is Cyber Threat Intelligence? [Beginner’s Guide]. Erişim adresi: <https://www.crowdstrike.com/cybersecurity-101/threat-intelligence/>
- Lakshmanan, R. (2020). Hackers-For-Hire Group Develops New “PowerPepper” In-Memory Malware. The Hacker News. Erişim adresi: <https://thehackernews.com/2020/12/hackers-for-hire-group-develops-new.html>
- Lee, J., Kim, J., Kim, I., & Han, K. (2019). Cyber Threat Detection Based on Artificial Neural Networks Using Event Profiles. *IEEE Access*, 7, 165607-165626. <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2019.2953095>
- Lee, M. (2023). *Cyber threat intelligence*. Oxford, UK ; Hoboken, NJ, USA: Wiley.
- Li, J. (2018). Cyber security meets artificial intelligence: A survey. *Frontiers of Information Technology & Electronic Engineering*, 19(12), 1462-1474. <https://doi.org/10.1631/FITEE.1800573>
- Montasari, R., Carroll, F., Macdonald, S., Jahankhani, H., Hosseinian-Far, A., & Daneshkhah, A. (2021). Application of Artificial Intelligence and Machine Learning in Producing Actionable Cyber Threat Intelligence. İçinde R. Montasari, H. Jahankhani, R. Hill, & S. Parkinson (Ed.), *Digital Forensic Investigation of Internet of Things (IoT) Devices* (ss. 47-64). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-60425-7_3
- Oracle Türkiye. (2014). Makine Öğrenimi nedir? Erişim adresi: <https://www.oracle.com/tr/artificial-intelligence/machine-learning/what-is-machine-learning/>
- Rathore, P., Singh, A. K., & García-Díaz, V. (2020). A Holistic Methodology for Improved RFID Network Lifetime by Advanced Cluster Head Selection using Dragonfly Algorithm. *International Journal of Interactive Multimedia and Artificial Intelligence*, 6(2), 8. <https://doi.org/10.9781/ijimai.2020.05.003>
- Raza, Muhammad. 2023. “What Are TTPs? Tactics, Techniques & Procedures Explained | Splunk”. Erişim adresi: https://www.splunk.com/en_us/blog/learn/ttp-tactics-techniques-procedures.html
- Recorded Future. (2020). What Is Threat Intelligence? | Recorded Future. Erişim adresi: <https://www.recordedfuture.com/blog/threat-intelligence>
- SparkCognition. (2020). SparkCognition’s DeepArmor® Cybersecurity Product Detects PowerPepper Malware. Erişim adresi: <https://www.prnewswire.com/news-releases/sparkcognition-deeparmor-cybersecurity-product-detects-powerpepper-malware-301188352.html>
- SparkCognition Inc. (2018). Deeparmor-platform-architecture.pdf. Erişim adresi: <https://www.sparkcognition.com/wp-content/uploads/2019/12/deeparmor-platform-architecture.pdf>
- Trend Micro Incorporated. (2023). Indicators of compromise—Definition. Erişim adresi: <https://www.trendmicro.com/vinfo/us/security/definition/indicators-of-compromise>

- Tuma, K., Calikli, G., & Scandariato, R. (2018). Threat analysis of software systems: A systematic literature review. *Journal of Systems and Software*, 144, 275-294. <https://doi.org/10.1016/j.jss.2018.06.073>
- Vectra. (2023). Ricoh Co. Ltd. Achieves real-time monitoring of 100,000 units to detect threats in advance. Erişim adresi: <https://www.vectra.ai/resources/customer-stories/ricoh>
- Zeng, Y. (2022). AI Empowers Security Threats and Strategies for Cyber Attacks. *Procedia Computer Science*, 208, 170-175. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2022.10.025>

<https://dergipark.org.tr/pub/saga>

Sosyal Medya İstihbaratının Makine Öğrenmesi Çerçevesinde İncelenmesi: Terörizm Çalışmaları

Examining Social Media Intelligence within The Framework of Machine Learning: Studies of Terrorism

Sevil Başarır YURTSEVER^{1*} ¹Milli Savunma Üniversitesi, Alparslan Savunma Bilimleri ve Millî Güvenlik Enstitüsü, İstihbarat Çalışmaları Programı, 06654 Çankaya/ANKARA

Makale Bilgisi

Araştırma makalesi
Başvuru: 25.01.2024
Düzeltilme: 01.03.2024
Kabul: 21.03.2024

Keywords

Social Media Intelligence
Machine Learning
Defence Sciences
National Security
Terrorism

Anahtar Kelimeler

Sosyal Medya İstihbaratı
Makine Öğrenmesi
Savunma Bilimleri
Milli Güvenlik
Terörizm

Özet

Sosyal medya günümüz dünyasında birçok kişi tarafından kullanılan ve her gün devasa veri üreten bir platformdur. Bu platformdan elde edilen verileri işleyerek daha anlamlı sonuçlar çıkarmak ise oldukça önemli bir hale gelmektedir. Gelişen teknolojilerle beraber terör örgütleri de bu değişimi takip ederek taktiklerini geliştirmektedir. Artık terör örgütleri sosyal medyadan örgüt propagandası yapmak, örgüt ideolojisini yayarak eleman temin etmek, örgüt eylemlerine mali destek sağlamak gibi çeşitli nedenlerle sosyal medyayı kullanmaktadır. Bu sosyal medya platformlarından elde edilen sosyal medya istihbaratı ise kolluk kuvvetleri için oldukça önem teşkil etmektedir. Ancak geleneksel yöntemler artan verilerin analizi için yeterli olmamaktadır. Bu makalede terörizm konularında sosyal medya istihbaratı çalışmalarının makine öğrenmesi metotları kullanılarak daha hızlı, daha ucuz ve daha efektif olarak yapılabileceğini ortaya koymak hedeflenmektedir. Bunu yaparken de hem makine öğrenmesi metotları hem bu metotlarla yapılan çalışmalar hem de sosyal medyadan ne tür analizler yapılabileceği karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Makale sonucunda ise Türkçe literatürde terörizm konularında yapılan sosyal medya istihbaratı çalışmalarında makine öğrenmesi tekniklerinin kullanılmadığı, çalışmalarda yapılan işlemlerin ya manuel ya da yazılım programları aracılığıyla yapıldığına ancak artan veri yoğunluğunun makine öğrenmesi ve yazılım dili kullanmanın daha kapsamlı ve daha anlamlı sonuçlar için çok önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Abstract

Social media is a platform used by many people in today's world and produces huge data every day. It becomes very important to obtain more meaningful results by processing the data obtained from this platform. With developing technologies, terrorist organizations also follow this change and improve their tactics. Nowadays, terrorist organizations use social media for various reasons such as making propaganda for the organization through social media, recruiting personnel by spreading the organization's ideology, and providing financial support for the organization's actions. Social media intelligence obtained from these social media platforms is very important for law enforcement forces. However, traditional methods are not sufficient for the analysis of increasing data. This article aims to demonstrate that social media intelligence studies on terrorism issues can be carried out faster, cheaper and more effectively by using machine learning methods. While doing this, both machine learning methods, studies carried out with these methods, and what kind of analyzes can be done from social media are presented comparatively. As a result of the article, it was concluded that machine learning techniques were not used in social media intelligence studies on terrorism issues in the Turkish literature, the operations carried out in the studies were carried out either manually or through software programs, but the increasing data density, machine learning and using software language were very important for more comprehensive and more meaningful results.

* Sevil Başarır YURTSEVER, basarirsevil@gmail.com

1. GİRİŞ

Günümüz dünyasında gelişen ve değişen teknoloji ile insanların hayatlarını önemli ölçüde etkileyen deęiŐiklerde beraberinde gelmiştir. Eskiden insanlar bir araştırma yapmak, bir haber okumak, iş aramak, sosyalleŐmek, spor yapmak gibi birÇok Şey için çeşitli aramalar yapıp ilgili olduğu konu hakkında bilgi ediniyordu. Ancak artık istedikleri Őeylerin çoğuna çeşitli sosyal medya araÇları ile ulaŐabiliyorlar. İnsanlar haber okumak, gündemi takip etmek, yorumlarda bulunmak gibi sebeplerle Twitter, iş bulmak ve güncel sektör geliŐmelerini takip etmek için LinkedIn, çeşitli hobilerle ilgili takip etmek ya da paylaŐımda bulunmak için Instagram gibi farklı platformlar kullanarak yaŐamlarının çok büyük bir bölümünü buralarda geçirmeye baŐladılar. Artık bir kişi hakkında istihbarat toplamak için bu açık kaynaklar arasında verisi en çok olan sosyal medya ve buradan elde edilen bilgilerin değerlendirilerek oluşturulan sosyal medya istihbaratı oldukça popüler bir konu haline geldi. Ancak bu kadar verinin oluşturduğu büyük veri yığınları arasında analiz yapmak ise eskisine oranla oldukça zorlaşmaktadır. Bu analizlerin gerçekleştirilmesi için yapay zekanın aktif kullanımı gerekmektedir. Yapay zekanın alt alanı olan makine öğrenmesi metotlarının kullanılarak yapılan analizler neticesinde ise analizlerden daha anlamlı sonuçlar çıkarmak mümkün olmaktadır.

Açık kaynak istihbaratı; herkesin erişebildiği, talep edebildiği, satın alabildiği ya da gözlemleyebildiği yasal yollardan elde edilebilen ve kamuya açık verilerden elde edilebilen istihbarat olarak ifade edilmektedir (Antonius & Rich, 2013, s. 45). Dolayısıyla medya içerikleri, kamuya açık rapor, belge, bilimsel araştırma makalesi, internetten elde edilen bilgiler, sosyal medya verileri bu kapsamda değerlendirilebilmektedir (Lowenthal, 2004, s. 1). Sosyal medya, kamuda gerçekleştirilen hizmetlerin daha iyi yapılmasını isteyen hükümet yetkilileri, interneti kötüye kullanıp manipölasyonlarla yanlış yönlendirmeler yapan suçluları tespit etmeye çalışan kolluk kuvvetleri ve güvenlik, terörizm konularında bilgi toplayan istihbarat servisleri için çok büyük veri kaynağı olmaktadır (Omand & Miller, 2017, s. 359). Sosyal medya istihbaratı ise sosyal medyada üretilen, ortaya çıkan verilerin toplanması, analizi ve kullanımı (Bartlett & Reynolds, 2015, s. 27) ya da başka bir ifadeyle sosyal medyadan elde edilen istihbarata (Omand & Miller, 2012a, s. 802) denilmektedir.

Sosyal medya istihbaratı elde etme konusunda en efektif metotlardan biri ise makine öğrenmesidir. Makine öğrenmesi algoritmaları kullanılarak daha büyük hacimli veride daha hızlı çalışmalar yapılabilir. En temel düzeyde Makine Öğrenimi, bilgisayarların kendi baŐlarına düşünmesini ve öğrenmesini sağlayan bir yapay zeka kategorisidir. Bu tamamen bilgisayarların eylemlerini daha fazla doğruluk elde edecek Şekilde iyileŐtirmek amacıyla eylemlerini deęiŐtirmelerini sağlamakla ilgilidir; burada doğruluk, seçilen eylemlerin kaç kez doğru eylemlerle sonuçlandığıyla ölçülmektedir (Alzubi, Nayyar, & Kumar, 2018, s. 1). Makine öğrenimi, makinelere verileri nasıl daha verimli Şekilde kullanacaklarını öğretmek için kullanılmaktadır. Mevcut veri kümelerinin bolluğu nedeniyle makine öğrenimine olan talep gün geçtikçe artmaktadır. BirÇok endüstriler ilgili verilerden anlamlı sonuçlar

çıkarmak için makine öğrenimini tekniklerini kullanmaktadır (Mahesh, Machine Learning Algorithms- A Review, 2018, s. 381).

Makine öğrenmesi metotlarının terörizm konulu çalışmalarda çok az kullanıldığı görülmektedir. Ancak sosyal medya istihbaratı elde etme amacıyla makine öğrenmesi metotları kullanarak terörizm çalışmaları çok faydalı sonuçlar üretebilmektedir. Terörizm; siyasal amaçlara ulaşmak için kullanılan şiddet veya şiddet kullanma şekli olarak tanımlanmaktadır (Hoffman, 2006, s. 2-3). Daha geniş bir ifadeyle ile terörizm; korku üreten siyasal şiddet, taktik ya da planlı bir etkinliğin özel biçimini ifade eden bir doktrini, aynı zamanda ahlaki ve yasal sınırları olmayan, organize edilmiş, gösteri amaçlı, daha çok sivilleri hedef alan, propaganda ve psikolojik etkiler için gerçekleştirilen şiddet eylemleri şeklinde kavramsal bir ifade ile de anlatılmaktadır (Schmid, 2011, s. 86).

Bu çalışmanın amacı istihbarat analizlerinin yapay zeka ile yapılmasının olumlu etkilerini ortaya koymaktır. Fakat yapay zeka kavramı içine birçok konuyu dâhil etmesi nedeniyle özellikle makine öğrenmesi metotları ile istihbarat kavramının da kendi içerisinde birçok alt disiplini olması sebebiyle bu konu da açık kaynak istihbaratı özelinde daha güncel ve yeni bir konu olan sosyal medya istihbaratı olarak sınırlandırılmıştır. Bu çerçeve neticesinde hipotezimiz, sosyal medya istihbaratından terörizmle mücadele noktasında faydalı bilgiler sağlayabileceği, sosyal medya istihbaratının makine öğrenmesi metotları ile yapıldığında daha efektif, daha hızlı ve daha fonksiyonel sonuçlar vereceğidir.

Bu kapsamda çalışmada öncelikle kavramsal ve teorik çerçeve tartışılacak olup kavramsal çerçeve de terör ve istihbarat ile ilgili kavramlar, teorik çerçeve de ise yapay zeka, makine öğrenmesi ve makine öğrenmesi çevresinde öğrenme metotları açıklanacaktır.

Bir sonraki bölümde hem sosyal medya istihbaratı kapsamında hem de makine öğrenmesi kapsamında çalışma alanları, yapılabilecek uygulamalar ve bu çalışmalar esnasında öğrenme metotlarına göre kullanılacak makine öğrenmesi metotları ifade edilecektir. Ayrıca bu makine öğrenmesi metotlarının terörle mücadele konusunda ne tür çalışmalarda kullanabileceği de açıklanacaktır.

Sosyal medya istihbaratı uygulama alanlarının ve makine öğrenmesi kullanarak yapılabilecek sosyal medya istihbaratı uygulamalarının anlatıldığı diğer bir bölümde literatürde yapılmış çalışmalarının içeriklerinin analiz edilerek çalışmaların amaçlarına, kullanılan yöntemlere, sonuçlarına yer verilerek açıklamalar yapılmıştır. Özellikle yapılan çalışmalarda terörizmi konu olan ve terör, sosyal medya ve suç veri tabanlarının kullanıldığı çalışmalar seçilmiştir.

Son bölümde yapılan incelemeler neticesinde sosyal medya istihbaratı ve makine öğrenmesi beraber ele alındığında terörizm konularında nasıl çalışmalar yapılabileceği, hangi metotların kullanılmasının daha uygun olabileceği, daha efektif çözümler için nasıl teknolojilerden faydalanılabileceği konusunda çıkarımlar ortaya konulacaktır.

Sonuç bölümünde ise tüm çalışmanın özet bir değerlendirilmesi yapılarak çalışmanın çıktılarına, yola çıktığımız hipotezin tüm çalışmalar sonucunda değerlendirilmesine, yazılan makalenin literatüre katkılarına ve gelecek çalışmalar için önerilere değinilecektir.

2. YÖNTEM

Bu makalede sosyal medya istihbaratı makine öğrenmesi çerçevesinde incelemek olup özellikle terörizm çalışmalarına nasıl katkı vereceği tartışılacaktır. Öncelikle kuramsal ve teorik çerçeve ortaya konacaktır. Sonrasında sosyal medya istihbaratı kapsamında ve makine öğrenmesi kapsamında yapılabilecek çalışmalar ve makine öğrenmesi metotları incelenecektir. Akabinde hem sosyal medya istihbaratı hem de makine öğrenmesi üzerine yapılmış çalışmalar içerik analizi yöntemi ile incelenecek olup bu çalışmalarla neler yapılabildiğine, terörizm konularında hangi çalışmaların yer aldığına, en popüler makine öğrenmesi türlerine ve popüler algoritmalarına yer verilecektir. Bu alışma kapsamında hem yabancı literatürdeki hem de Türkçe literatürdeki çalışmalara yer almaktadır. Analiz boyunca da nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılacaktır.

Makalede ele alınan araştırma deseni makine öğrenmesi kullanarak terörizm konularında daha aktif, daha büyük hacimli ve daha hızlı sosyal medya istihbaratı üretilebileceği çerçevesinde kurgulanmıştır. Bu noktada incelenen araştırma sorusu ise makine öğrenmesinin terörizm konularında nasıl sosyal medya istihbaratı üretilebileceğidir. Yapılan çalışmanın sonucunda ise sosyal medya istihbaratının hangi alanlarda ve konularda kullanılabileceğini, bu çalışmaların terörizm çalışmalarıyla nasıl bağdaştırılacağı ve makine öğrenmesinin bu çalışmalara vereceği yeni bakış açısı ve faydaları tümevarım yöntemi ile birleştirilerek açıklanacaktır.

3. KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

Bu bölümde makalenin kavramsal ve teorik çerçevesi ele alınarak açıklanacaktır. Kavramsal çerçevede terör ve istihbarat ile ilgili terimlerden bahsedilecek olup teorik çerçevede ise makaledeki incelemelerle ilgili üzerinde durulan yapay zeka ve makine öğrenmesi konularına açıklık getirilecektir.

3.1 Kavramsal Çerçeve

Makalenin kavramsal çerçevesi açıklanırken öncelikle terör, terörizm, terörle mücadele kavramları sonrasında ise istihbarat, açık kaynak istihbaratı ve açık kaynak istihbaratı çalışmaları ve sosyal medyanın yaygınlaşması ile hayatımıza girmiş ve önem kazanmış olan sosyal medya istihbaratından bahsedilecektir.

3.1.1 Terör, Terörizm ve Terörle Mücadele

Terör kelimesi Latince “korkudan titreme” veya “titremeye sebep olma” olarak ifade edilmektedir (Wilkinson, 1974, s. 9). Terör ifadesi Fransız Devrimi’nden sonra kullanılmaya başlanmış olup Mart 1973 ile Temmuz 1974 arasındaki döneme “Terör Dönemi” veya “Terör Rejimi” olarak adlandırılmıştır

(Laqueur, 1977, s. 7). Literatürdeki birçok çalışmada ise terör kelimesi şiddet, siyasal şiddet ya da anarşi kelimeleriyle eş anlama gelecek şekilde kullanılmıştır (Yayla, 1990, s. 335). Başka bir tanıma göre ise; hedefe yönelik korku yaratmak üzere birtakım bireyler ya da gruplar tarafından gerçekleştirilen şiddet içerikli eylemler olarak tanımlanmıştır (Saral, 2016, s. 25).

Terörizm bir siyaset yapma ve bu siyasetin ise en radikal biçimi olarak düşünölmektedir. Aynı zamanda terörizm, daha az güç sahiplerinin daha güç sahibi olan yapıya karşı gerçekleştirdiği gayri-muntazam bir savaş biçimi olarak da tanımlanmaktadır (Ergil, 1992, s. 139). Birçok kaynağın taranması ile yapılan başka bir çalışmada ise terörizm, korku yaratmak için gerçekleştirilen siyasal şiddet, taktik veya etkinin özel biçimini ifade eden doktrini, diğer yandan ise yasadışı, ahlaki olmayan, planlanmış, gösteri amaçlı, çoğunlukla sivilleri hedef alan, propaganda ve psikolojik etkiler için gerçekleştirilen, doğrudan şiddet eylemleri olarak tanımlanmaktadır (Schmid, 2011, s. 86-113). Uluslararası bir olgu olan terörizm kavramı 11 Eylül 2001 ABD'ye yapılan terör saldırılarından dünya çapında daha çok tartışılmış ve toplumun gündemini daha sık meşgul etmeye başlamıştır (şimşek, 2016, s. 320).

Terörle Mücadele yalnızca silah ile gerçekleştirilen dar perspektifli bir bakış açısıyla değil terörü önemli ve sosyal bir sorun olarak görerek mevcut bu soruna yönelik daha akılcı, pratik ve etkili çözüm önerileri geliştirmeye çalışan geniş perspektifli bir mücadele olarak algılanmalıdır (Akbulut & Beren, 2012, s. 259). Bu sebeplerden dolayı terörle mücadele yöntemlerinin hem uygulanmasında hem de terörle mücadelenin başarıya ulaşmasında hükümet ve kurumların ortak bakış açısı geliştirerek el ele bir mücadele içinde bulunması önem taşımaktadır (Saran & Bitirim, 2010, s. 95).

3.1.2 İstihbarat

İstihbarat, istihbar kökünden üretilmiş, yeni elde edilen bilgi veya haber alma (Ata, 2019, s. 1) olarak tanımlanmaktadır. İstihbarat 1949 yılında Kent tarafından (Kent, 1949, s. 1,51,136) bilgi, organizasyon ve faaliyet olarak tanımlanmaktadır. Başka bir tanıma göre istihbarat, devletlerin kendilerine yönelik tehditlerinden önceden haberdar olması, bu tehditlerin ortadan kaldırılması ve muhtemel sürprizlerden korunulması maksadıyla, gerekli verilerin uygun kaynaklardan en uygun yöntemle toplanması, analiz edilmesi, ihtiyaç sahibi kurumlara ve karar alıcılara ulaştırılması, ulaştırılan kurumlardan alınan geri besleme ile kendisine yön veren, döngüsel bir süreci ifade eden gizli bir faaliyet (Bural, 2021, s. 51) şeklinde tanımlanmıştır.

İstihbarat toplama disiplini, insan istihbaratı (HUMINT), açık kaynak istihbaratı (OSINT), sinyal istihbaratı (SIGINT), ölçüm ve imza istihbaratı (MASINT) ve coğrafı konum istihbaratı (GEOINT) (Stottlemyre, 2015, s. 584) olmak üzere beş ana yöntemle açıklanmaktadır. Bu makalede istihbarat toplama disiplinleri özelinde Açık Kaynak İstihbaratı kapsamında incelemeler yapılacaktır.

3.1.3 Açık Kaynak İstihbaratı

Açık kaynak bilgisi herkesin yasal sınırlar çerçevesinde talep ederek, satın alarak veya gözlemleyerek elde edebileceği kamuya açık olan bilgileri ifade ederken, açık kaynak istihbaratı ise bu bilgilerin

istihbarat ihtiyaçları kapsamında toplanması, analiz edilmesi, işlenmesi ve kullanılması ile zamanında uygun bir hedef kitleye dağıtılan kamuya açık bilgileri ifade etmektedir (Benes, 2013, s. 23). Açık kaynak istihbaratı üretilen organlardan bazıları olarak medya yayınları, gazeteler, dergiler, kitaplar, halka açık olarak yayınlanan raporlar, sempozyum ve konferans bildirileri, haritalar, açık veri tabanları, internet siteleri, bloglar, forumlar, canlı yayınlar ve sosyal medya (Clark, 2007, s. 27-28), (Hribar, Iztok, & Teodora, 2014, s. 531), (Gruters & Gruters, 2018, s. 98-99) olarak ifade edilmektedir. Bu platformlardan ham veri toplanırken işlenmiş ve doğrudan istihbarat olarak kullanılabilir bilgilere de ulaşmak mümkün olabilmektedir (Stottlemyre, 2015, s. 584-585). Bu makale kapsamında Açık Kaynak İstihbaratı elde etmek amacıyla özellikle sosyal medya üzerine çalışmalar yapılarak elde edilen sosyal medya istihbaratı konusu üzerinde durulacaktır.

3.1.4 Sosyal Medya İstihbaratı

Sosyal medya insanların, grupların veya toplulukların birbirleri, yaşamları veya işleri hakkında resimler, videolar, yazılar, sesler veya bunların karışımını kullanarak bilgiler paylaştıkları veya tartıştıkları çeşitli internet siteleri, uygulama ya da platformlardır (McIntyre, 2014, s. 7). Bu platformlarda insanlar fikirlerini, kendi içeriklerini ve düşüncelerini evrimii olarak paylaşabilmektedir (Scott, 2010, s. 38). Sosyal medya, kullanıcıların paylaşılan içerikleri katkı sunması sebebiyle katılım; paylaşılan içeriklerin genellikle diğer kullanıcılar tarafından görüntülenebilmesi sebebiyle açıklık; kullanıcıların birbiri ile interaktif ilişki kurabilmeleri sebebiyle iletişim; iletişim ağlarından çeşitli gruplaşmalar ortaya çıkabilmesi sebebiyle topluluk; kullanıcıların birbiri ile bağ kurabilmesi sebebiyle bağlantılılık (Bural, 2021, s. 81-82) olarak beş ana özellikten oluşmaktadır.

Sosyal medya istihbaratı, temelde sosyal medyadan elde edilen verilerin toplanması, işlenmesi, analiz edilmesi ile üretilen istihbarata denilmektedir. Başka bir tanıma göre ise ulusal güvenliği etkileyecek davranışlarda bulunan insanların durumlarının analiz edilmesi, anlamlandırılması maksadıyla sosyal medya verilerine veri madenciliği teknikleri uygulanarak elde edilen istihbarata (şuşnea & Iftene, 2018, s. 231-239) sosyal medya istihbaratı denilmektedir. Sosyal medyadan elde edilecek veriler beş ayrı kategoride toplanabilmektedir (Hassan & Hijazi, 2018, s. 206-207). Bu kategorilerden birincisi paylaşımlardır. İkinici sosyal medya üzerinden yapılan paylaşımlara verilen cevaplardır. cnc kategori kullanıcıların görsel, video, ses gibi farklı alanda paylaşım yapabildikleri çoklu ortamlardır. Dördüncü alan ise bu paylaşımlara ait st veri olarak adlandırılan paylaşımların yapıldığı zaman, konum, cihaz bilgileri veya paylaşımın yapıldığı profil bilgileridir. Son alan ise kullanıcıların birbirleriyle iletişimleri esnasında ortaya çıkan etkileşim verileridir. Bu verileri de kullanıcıların takip ettikleri arkadaşlardan veya sosyal ağından elde edilebilmektedir.

3.2 Teorik ereve

Makalenin teorik erevesi kapsamında öncelikli olarak yapay zekadan bahsedilecektir. Daha sonrasında alt alanı olan makine öğrenmesi konusuna geçiş yapılacak ve makine öğrenmesi türlerine yer

verilecek ve bu kapsamda denetimli/gözetimli öğrenme, denetimsiz/gözetimsiz öğrenme, yarı denetimli/gözetimli öğrenme ve pekiştirmeli/takviyeli öğrenme metotlarından bahsedilecektir.

3.2.1 Yapay Zeka

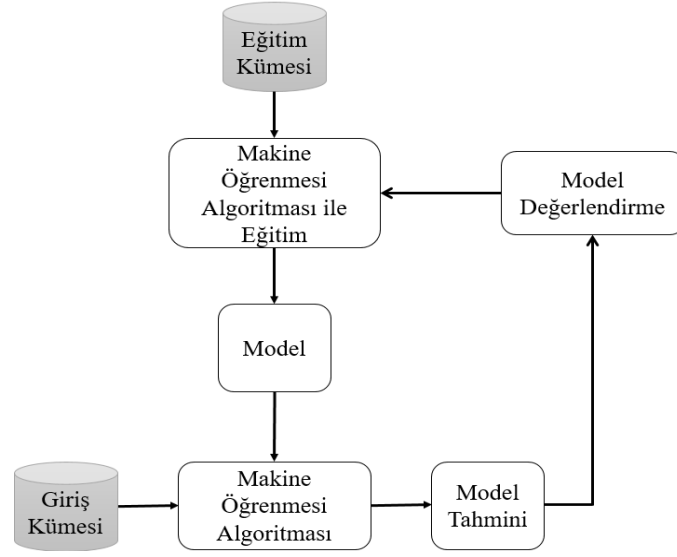
İnsanlar varoluşları gereği merak eden, araştıran ve sürekli öğrenen varlıklardır. Bununla beraber insan zihninin nasıl çalıştığı, öğrenmenin nasıl gerçekleştiği, insan dışı varlıkların zekâsının olup olmadığı veya insan dışı varlıklarda da öğrenmenin mümkün olup olmayacağı gibi sorular her zaman merak edilmiştir. İnsan dışı varlıklarında akıllı davranışları sergileyebilmesini insan beynini model olarak çeşitli algoritmalar ile öğretilmesini hedefleyen sistem yapay zeka olarak tanımlanmaktadır (Nabiyev, 2012, s. 25). Bir grup bilim insanı yapay zeka ile her şeyi yapmanın mümkün olduğunu savunurken (Yılmaz, 2017, s. 4-7) diğer taraftan bazı bilim insanları sevgi, saygı, hoşgörü, ahlaki seçimler gibi karmaşık konuların yapay zeka sistemleri tarafından yapılamayacağını savunmaktadır. Ama önemli olan insanlar ile makinelerin uyumlu (Oruç, 2022, s. 4228) bir şekilde çalışarak problemlere hızlı, faydalı çözümler geliştirilmesine katkı sağlanmalıdır. Diğer tanımlardan da yola çıkarak yapay zeka, insanların zekasını, sinir sistemini ve nörolojik yapısının modellenerek yazılıma aktarılması işlemi olarak tanımlanmaktadır. Daha da açık bir ifadeyle insan gibi davranan, insan gibi düşünen, akılcı düşünen ve davranan bilgisayar sistemleri olarak tanımlanmakta (Balaban & Kartal, 2015, s. 16) olup makine öğrenmesi ise bu anlamda yapay zekanın son evresi (Atalay & Çelik, 2017, s. 159) olarak görölmektedir.

3.2.2 Makine Öğrenmesi

Veri hacimlerin gün geçtikçe artması sebebiyle veri analizlerinin ve veriden anlamlı sonuçlar çıkarmak için kullanılan yöntemlerin manuel gerçekleştirilebilmesi git gide zorlaşmaktadır. Bu nedenle de makine öğrenimine talep gün geçtikçe artmaktadır. Problemler karşısında yazılımlar ile büyük hacimli verilerin daha hızlı ve efektif olarak çözüm bulunabilmektedir. Arthur Samuel'e göre makine öğrenimi makinelere veriyi nasıl daha verimli şekilde kullanacağını öğretmek için kullanılmaktadır (Mahesh, Machine Learning Algorithms-A Review, 2018, s. 381). Başka bir deyişle makine öğrenimi sistemlere öğrenme ve geliştirme yeteneği sağlamaktadır (Sarker, 2021, s. 1). Makine öğrenmesinde modeli eğitmek için çeşitli algoritmalar kullanılmaktadır. Ancak hangi algoritmaların kullanılabileceği problemin amacına göre değişmektedir. Araştırma problemine uygun çözümler kullanıldığında modelin başarısı da doğru orantılı olarak artmaktadır. Makine öğrenmesinde öğrenme stratejileri problemin konusuna göre dört farklı şekilde (Sarker, 2021, s. 3) uygulanabilmektedir: Denetimli/Gözetimli Öğrenme, Denetimsiz/Gözetimsiz Öğrenme, Yarı Denetimli/Yarı Gözetimli Öğrenme, Takviyeli/Pekiştirmeli Öğrenme.

Temel olarak makine öğrenme süreci ise verinin belirlenmesi verinin belli kısmının bu bazı kaynaklara göre %80 bazı kaynaklara göre %70 olarak kabul edilir eğitim için kullanılması, daha sonrasında da makine öğrenmesi algoritmalarını kullanarak modelin oluşturulması ve verinin kalan %20 veya %30'luk

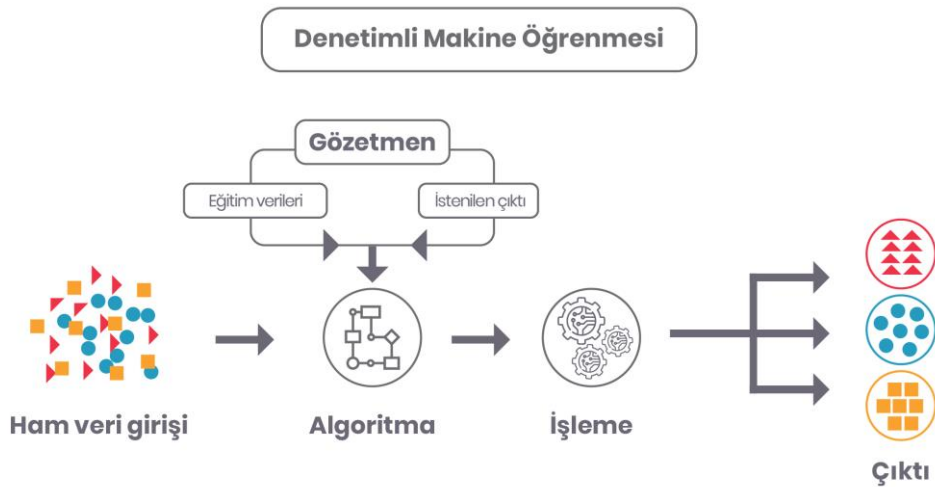
kısmıyla modelin test edilmesi sürecine dayanmakta olup grafiksel olarak Şekil 1 de gösterildiği şekilde gerçekleşmektedir.

Şekil 1: Makine Öğrenmesi ile Model Geliştirme Süreçleri
(Gültepe, 2019, s. 13)

3.2.3 Denetimli/Gözetimli Öğrenme

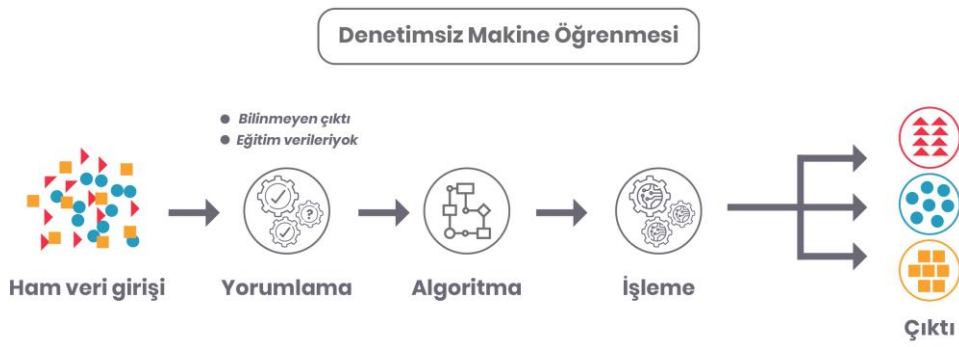
Denetimli (Gözetimli) öğrenmede sisteme örnek girdiler verilmekte ve çıktıyla eşlenmektedir. Bu tür öğrenmede her örnek bir giriş nesnesi ve istenen bir çıkış değerinden oluşan çiftler şeklinde oluşmaktadır (Somvanshi, Chavan, Tambade, & Shinde, 2016, s. 2). Bir dizi eğitim örneğinden oluşan etiketli eğitim verilerden bir fonksiyon çıkarmayı hedeflemektedir. Denetimli makine öğrenimi algoritmaları dışardan yardıma ihtiyaç duymaktadır (Mahesh, Machine Learning Algorithms-A Review, 2018, s. 381). Bu öğrenme metodu belli bir dizi eğitim çifti verisi ile belli hedefler üzerinde gerçekleştirilmektedir. Ayrıca denetimli öğrenmenin genel iş diyagramı Şekil 2 de görülmektedir.

Şekil 2: Denetimli/Gözetimli Öğrenme İş Akış Diyagramı
(Makine Öğrenmesi (Machine Learning) Nedir?, 2021)

3.2.4 Denetimsiz/Gözetimsiz Öğrenme

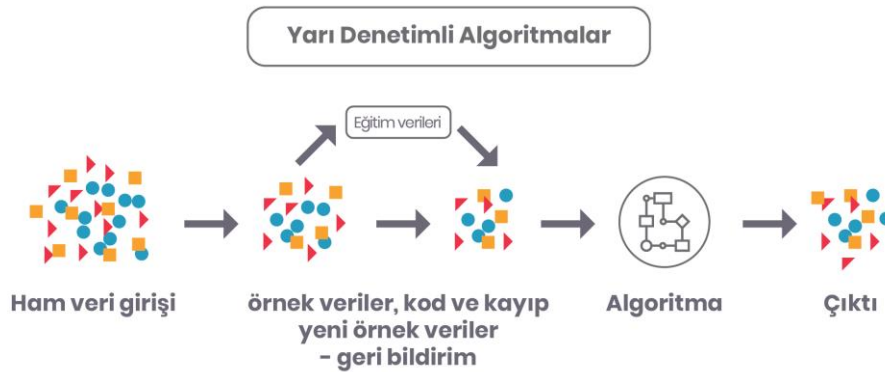
Denetimsiz (Gözetimsiz) öğrenmede sisteme örnek çıktıları sağlanmakla birlikte herhangi bir çıktı verisi yer almamaktadır. Burada beklenen etiketli çıktı kümesi olmadan algoritmanın doğru ayrımı yaparak sınıflandırmayı yapabilmesi olarak ifade edilmektedir (Somvanshi, Chavan, Tambade, & Shinde, 2016, s. 2). Denetimsiz öğrenmede algoritmalar aracılığıyla veri kümesine ait birkaç özellik öğrenilir ve yeni veriler geldiğinde verinin sınıfını bulmak için daha önceden öğrendiği özelliklerden yararlanmaktadır (Mahesh, Machine Learning Algorithms-A Review, 2018, s. 383). Bu yöntem üretken özelliklerin çıkarılması, anlamlı eğilimlerin ve yapıların belirlenmesi için yaygın olarak kullanılmaktadır (Sarker, 2021, s. 4). Denetimsiz öğrenmeye ait genel iş diyagramı Şekil 3 de gösterilmektedir.

Şekil 3: Denetimsiz/Gözetimsiz Öğrenme İş Akış Diyagramı
(Makine Öğrenmesi (Machine Learning) Nedir?, 2021)

3.2.5 Yarı Denetimli/Gözetimli Öğrenme

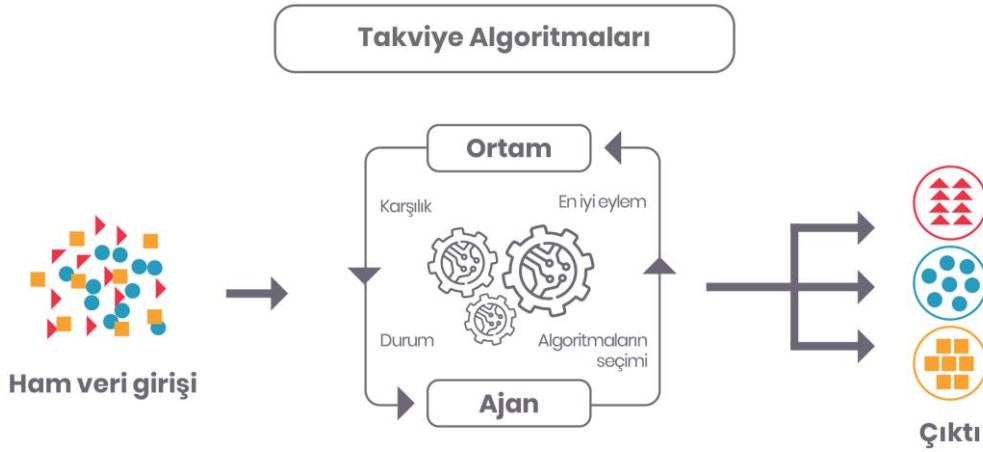
Yarı denetimli (Yarı Gözetimli) öğrenme ise denetimli ve denetimsiz makine öğrenimi yöntemlerinin birleşimidir (Mahesh, Machine Learning Algorithms-A Review, 2018, s. 384). Yarı denetimli öğrenmenin asıl amacı sadece etiketli veriler kullanarak üretilenden daha iyi sonuç sağlayabilmektir (Sarker, 2021, s. 4). Hem denetimli hem de denetimsiz öğrenmenin birleşimi olduğu için her iki öğrenmenin çözmeyi hedeflediği problemlerde de kullanılmaktadır.

Şekil 4: Yarı Denetimli/Gözetimli Öğrenme İş Akış Diyagramı
(Makine Öğrenmesi (Machine Learning) Nedir?, 2021)

3.2.6 Takviyeli/Gözetimli Öğrenme

Takviyeli (Pekiştirmeli) öğrenme karşısındakinin davranışlarından ilham alan, yazılım araçlarının bir ortamda kümülatif ödül kavramını en üst düzeye çıkarmak için nasıl eylemde bulunması gerektiğiyle ilgilenen makine öğreniminin bir alt alanıdır (Somvanshi, Chavan, Tambade, & Shinde, 2016, s. 2). Bu özellikleri sebebiyle de çevreye dayalı bir yaklaşımdır. Bu öğrenmenin nihai hedefi, ödülü artırmak veya riski en aza indirmek için harekete geçmek için çevre aktivistlerinden elde edilen içgörülerini kullanmaktır. Otomasyonu artırmaya veya robotik, otonom sürüş görevleri, üretim ve tedarik zinciri lojistiği gibi karmaşık sistemlerin operasyonel verimliliğini optimize etmeye yardımcı olabilecek yapay zeka modellerini eğitmek için güçlü bir araçtır ancak temel veya basit sorunları çözmek için kullanılması tercih edilmemektedir (Sarker, 2021, s. 4). Takviyeli öğrenmenin çalışma prensibi Şekil 4 de gösterildiği şekilde gerçekleşmektedir.

Şekil 4: Takviyeli/Pekiştirmeli Öğrenme İş Akış Diyagramı
(Makine Öğrenmesi (Machine Learning) Nedir?, 2021)

4. SOSYAL MEDYA İSTİHBARATI VE MAKİNE ÖĞRENMESİ ÇALIŞMA ALANLARI

Sosyal medya istihbaratı son dönemde oldukça popüler olan bir konudur. Sosyal medyanın kullanımına dair taleplerin oldukça artmasıyla beraber insanlar farklı amaçlarla sosyal medya hesapları takip etmeye başlamışlardır. Yapılan bir araştırmaya göre (We Are Social 2023 Global ve Türkiye Raporu, 2023) insanların %42,4'ü arkadaş, aile ve tanıdık insanları, %35,2'si satın alınan markaları, %33,4'ü satın almak istenen markaları, %27,7'si televizyon şovları veya kanalları, %24,3'ü eğlence içerikleri, fenomenler ve parodi hesapları, %23,6'sı sporcular ve takımları, %23,3'ü aktörler, komedyenler veya diğer sanatçılar, %22,0'si restoranlar, şefler veya yemek hesapları, %21,0'sı gruplar, şarkıcılar veya müzisyenleri, %20,2'si gazeteciler veya haber şirketleri takip etmek için sosyal medyayı kullanmaktadır. Sosyalleşme, iş, eğitim amacıyla kullananlar olmakla beraber terör örgütleri tarafından da kullanılmaya ve buradan farklı amaçlar elde etmeyi amaçladıkları bilinmektedir. Bu gibi sebepler de sosyal medya üzerine yapılacak çalışmalara olan ilgiyi ve bu çalışmalardan elde edilecek sonuçların

değerini arttırmaktadır. Sosyal medya istihbaratı kavramı açıklanırken istihbarat kavramından itibaren ele alınması tüm resmi görmek için faydalı olacağı değerlendirilmekle beraber çalışma alanları ve literatüre yapılan katkılar üzerinde durularak detaylı incelemelere yer verilecektir.

Yapay zeka, gelişimi hızla artan bir konu olup önemi gün geçtikçe daha fazla artmaktadır. Yapay zekanın bir alt dalı olan makine öğrenmesi ise temelde makinelere insan davranışlarının çeşitli algoritmalar ile öğretilerek sonucunda doğru kararlar vermesini ve tahminler yapmasını hedeflemektedir. Problemin asıl amacına göre makine öğrenmesinin türüne ve algoritmasına karar verilmelidir. Algoritmaların çeşitli analizler ve optimizasyonlarla geliştirilerek kurulan makine öğrenmesi modelinin hedeflenen probleme en yüksek doğrulukla tahmin edebilmesi amaçlanmaktadır. Bu bölümde makine öğrenmesi algoritmaları ve bu algoritmaların nasıl çalışmalarda daha iyi sonuçlar verebileceği tartışılırken aynı zamanda literatürdeki yapılmış çalışmalara da yer verilecektir.

4.1 Sosyal Medya İstihbaratı Çalışma Alanları

Sosyal medya istihbaratı üretmek için sosyal medyadaki veriler üzerinde çeşitli analizler yapılmaktadır. Bu verilerin analizi sonucunda ise karar alıcılar için çok önemli bilgilere ulaşılabilmektedir. Ancak sosyal medyadaki verilerin hacminin oldukça büyük olması sebebiyle çeşitli yaklaşımlar benimsenmektedir. Bu yaklaşımlardan en önemlilerinden biri yapay zekanın alt dalı olan ve temelde bazı kalıpları tanımanın öğretilmesine dayanan makine öğrenmesi metodudur (Akay, 2018, s. 41-53). Makine öğrenmesi metotları kullanarak büyük hacimli verilerin analiz edilmesi noktasında çeşitli yaklaşımlar mevcuttur. Bu yaklaşımların seçimi verinin tipine, hacmine, konusuna ve amacına göre belirlenerek karşılaştırılmalıdır.

Makine öğrenmesi temelli çalışan Doğal Dil İşleme (NLP) bilgisayarlara belgeleri sınıflandırmayı öğretmeyi amaçlamaktadır (Bartlett & Reynolds, 2015, s. 34). Buradaki belgelerden kasıt Twitter uygulamasında paylaşılan bir tweet, Facebook uygulamasında paylaşılan bir gönderi olabilmektedir. Temelde metnin analizine dayanmaktadır. Sınıflandırma ise pozitif, negatif veya nötr olarak yapılmaktadır. Doğal dil işleme kapsamında yapılabilecek bir diğer uygulama ise duygu analizidir. Duygu analizi insanların paylaştıkları metinlerdeki duygu ve düşüncelerini analiz ederek gönderinin olumlu veya olumsuz olarak sınıflandırılmasını sağlayan metottur (Kırıcı & Gülbak, 2020, s. 361). Anlam analizi ise güncel veya yaygın konularda eğilimlerin daha iyi anlaşılmasını sağlamak için kullanılan kelimelerden veya cümlelerden anlam çıkarma metodudur (Evans, 2013, s. 8). Terörizmle mücadele kapsamında sosyal medya verilerinin doğal dil işleme algoritmalarıyla incelenmesi ile mevcut ortamdaki hâkim duyguya, herhangi bir tehdit potansiyeli oluşup oluşmadığına ve durumsal farkındalığa ulaşılabilmektedir.

Olay Tespit Yöntemi, bir olayın gerçekleşebileceğine dair emarelerin, kelimelerin veya kelime gruplarının normalden fazla artmasının gözlemleyerek olayların tespit ve tasnif etmeye çalışmaktadır (Bartlett & Reynolds, 2015, s. 41). Sosyal medya istihbaratı kamu düzenini bozma eğilimdeki olayları engellemek için de kullanılmaktadır (Ivan, Iov, Lutai, & Grad, 2015, s. 506). Terörle mücadele

kapsamında sosyal medya istihbaratı sayesinde şiddet içeren davranışların tespiti, öngörülmesi, eğiliminin tespit edilmesi ve önlenmesi mümkün olmaktadır (Bural, 2021, s. 120). Bu çerçevede de en çok kullanılan yöntem anahtar kelimeler ile arama yapılarak olası tehditler ve olaylar ile ilgili yapılan filtreleme (Pelzer, 2018, s. 175-177) yöntemidir.

Teknolojik ağ veya internet etnografisi olarak ifade edilen netnografi, etnografi gibi gözlemlerle insan davranışlarını ve bu davranışların altında yatan çeşitli nedenleri bağlamsal düzeyde analiz edilme yöntemi olarak ifade edilmektedir (Kozinets, 1997, s. 473). Topluluklarında incelenmesine imkân sağlayan bu yöntemin suç ve terör eylemleri hakkında bilgiler tespit edilmesi ve toplanmasında etkili bir yöntem olduğu değerlendirilmektedir (Bural, 2021, s. 121). Bu sebeplerden dolayı terörist grupların incelenmesi olası terör faaliyetleri veya yasadışı eylemlerin tespit edilmesi ve bunların ilgili kurumlarla paylaşılması noktasında önemli bir faktör olabileceği değerlendirilmektedir.

Büyük hacimli verilerden sıklıkla tekrar eden kelimelerin metin içeriğinden çıkarılarak daha küçük hacimli veriye dönüştürülmesi işleminde kullanılan metot İçerik Analizi yöntemi olarak adlandırılmaktadır (Stemler, 2001, s. 1). Diğer bir deyişle metindeki mesajların özetlenmesine dayanan niceliksel bir metottur (Lai & To, 2015, s. 140). Bu yöntem ile gündemi meşgul eden konular, metnin genel eğilimi, yoğunlukta olan düşünce kalıpları tespit edilebilmektedir. Terörle mücadele kapsamında taranan metinlerden çıkarılan içerik analizlerinden sıklıkla geçen kelimelerden metne hâkim temel düşünceler, genel eğilim tespit edilerek gündemle beraber değerlendirilerek olası eylem durumu ya da alınabilecek tedbirlerle ilgili çeşitli çıkarımlar yapılarak farkındalık arttırılabilmektedir.

Bir diğer metot olan Sosyal Ağ Analizi yöntemi ile bir ağ içerisindeki belli bir konu hakkındaki içeriklerdeki artışı takip etmek, ağ içerisindeki bilginin yayılmasını takip etmek ve gözlemek, ağ oluşturan kullanıcıların davranışlarını anlamak amaçlanmaktadır. Yani kısacası, ağ içerisindeki ilişkinin doğasını, yoğunluğunu ve sıklığını tanımlamak için kullanılan matematik ve sosyolojik yöntemlerin bir arada kullanıldığı bir yöntemdir (Omand, Miller, & Bartlett, 2014, s. 30-31). Sosyal Ağ Analizi yöntemi ile belirli bir hedef özelinde ilgili hedefin açıklarının tespit edilmesi, analiz edilmesi, konular arasındaki bağlantı ve ilişkilerin değerlendirilmesini sağlayan hedef istihbaratı yöntemi olarak da kullanılmaktadır (Mahood, 2014, s. 8-14). Terörle mücadele kapsamında ise sosyal ağ analizi yöntemi ile terör sempatanlarının arasındaki ilişkiyi oluşturan ağın tespiti, kullanıcılar arasındaki ilişkilerin gücü veya ağa yön veren kanaat önderlerinin tespiti yapılabilmektedir.

4.2 Makine Öğrenmesi Çalışma Alanları ve Kullanılan Algoritmalar

Denetimli metot ile regresyon ve sınıflandırma problemlerine çözümler üretilmektedir (Sarker, 2021, s. 4). Örneğin atılan bir tweetin olumlu mu olumsuz mu olduğunu ifade eden duygu analizi metodunu içeren sınıflandırma problemlerinde veya artan ev fiyatlarının gelecek ay ne kadar olacağı tahminine dayanan regresyon problemlerinde kullanılabilmektedir. Denetimli Öğrenme kapsamında hem sınıflandırma hem de regresyon problemlerinde yaygın olarak Decision Tree, Navie Bayes, Support Vector Machine (Mahesh, Machine Learning Algorithms-A Review, 2018, s. 382), A Neural Network

(Atalay & elik, 2017, s. 161-162), Random Forest, K-Nearst Neighborhood, Extreme Gradient Boosting (Sayli & Basarir, 2022, s. 300) kullanılmaktadır. Terörle mücadele kapsamında paylaşılan haberlerin sahte mi gerçek mi ya da sosyal medya istihbaratı çerçevesinde terör olayları sonrası Twitter’da duygu analizi gibi çalışmalarda kullanılabilir.

En yaygın denetimsiz öğrenme görevleri arasında kümeleme, yoğunluk tahmini, özellik öğrenme, boyutluluk azaltma, birliktelik kurallarını bulma, anormallik tespiti yer almaktadır (Sarker, 2021, s. 4). Örneğin bankalarda müşteri profili çıkarılması, bir filmi izleyen izleyicinin birliktelik kuralına göre bir diğer filmi izlemesi için önerilerde bulunulması denetimsiz öğrenme problemlerine örnek oluşturmaktadır. Denetimsiz Öğrenme kapsamında K-Means Clustering ve Principal Component Analysis en yaygın olarak kullanılan algoritmaları oluşturmaktadır (Mahesh, Machine Learning Algorithms-A Review, 2018, s. 383). Terörle mücadele kapsamında terör eylemlerinin gerçekleşme biçimine, olayın niteliklerine göre sınıflandırarak kümeleme çalışmaları yapılabilir.

Denetimli ve denetimsiz öğrenme metotlarının birleşiminden oluşan yarı-denetimli öğrenme metodu çoğunlukla metin sınıflandırma, sahtekarlık tespiti, veri etiketleme gibi problemlerde kullanılmaktadır (Sarker, 2021, s. 4). Transductive Support Vector Machine, Generative Models ve Self-Training (Mahesh, Machine Learning Algorithms-A Review, 2018, s. 384) en yaygın yarı denetimli öğrenme algoritmalarını oluşturmaktadır. Terörle mücadele kapsamında hem denetimli hem de denetimsiz öğrenmede aranan problemlerin verilerin bir kısmının sınıfı belliyse yarı denetimli öğrenme metotları da kullanılabilir.

Takviyeli öğrenme ise ödül ceza sistemine dayalı uygulama alanı olmakla birlikte çoğunlukla oyun teorisi, kontrol teorisi, yöneylem araştırması, bilgi teorisi, sürü zekası, statik ve genetik algoritmalar gibi birçok teoride incelenmekte ve kullanılmaktadır. Markov Decision Processes, multi armed bandits gibi yöntemler çoğunlukla takviyeli öğrenme problemlerinde kullanılmaktadır. Terörle mücadele kapsamındaki örneklerde kullanılmak için denetimli ya da denetimsiz öğrenmeye göre daha az kullanışlı olabilir. Bu nedenle diğer öğrenme metotları tercih edilmelidir.

5. SOSYAL MEDYA İSTİHBARATININ UYGULAMA ALANLARI VE MAKİNE ÖĞRENMESİNİN SOSYAL MEDYA İSTİHBARATINDA KULLANIMI

Bu başlık altında açık kaynak istihbaratı ve sosyal medya istihbaratında ele alınmış çalışmalardan, bunların makine öğrenmesi metotlarıyla ilişkisinden, makine öğrenmesi metotlarının kullanılarak yapıldığı çalışmalardan bahsedilecektir. İncelenen çalışmalar terör ve terörizmle konularında; sosyal medya, terör ve suç veri tabanları kullanılarak yapılan çalışmalar ile sınırlandırılmıştır. Çalışmanın amaçları, kullanılan yöntemlere ve sonuçlara yer verilerek detaylandırılacaktır. İncelenen çalışmalar arasında sosyal ağ analizi, içerik analizi, duygu analizi, siber istihbarat analizi ve suç analizi çalışmaları yer almaktadır.

Aksoy ve Nisan tarafından yapılan ‘‘Türkiye’deki Terör Olayları Çerçevesinde Ankara Patlamaları Üzerine Bir İçerik Analizi Çalışması’’ adlı çalışmada 10 Ekim 2015 Ankara Gar saldırısı, 17 Şubat 2016 Ankara Genelkurmay saldırısı ve 13 Mart 2016 Ankara Güvenpark saldırısıyla ilgili yapılan haberler birer haftalık süreçlerle analiz edilerek halkın terörü içselleştirmesine neden olup olmadığı sorusuna temel oluşturmak amacıyla çalışma gerçekleştirilmiştir.17 gazetenin terör saldırılarını ele alışı incelenmiştir. İçerik analizi ile metinlerin altında yatan anlamları açığa çıkarmak ve yorumlamak için belli kategoriler oluşturularak sistematik sonuçlara ulaşmayı amaçlamıştır. Haberler içerisinde kullanılan söylemin toplum içerisinde korku yarattığı sonucuna varılmıştır. Tüm bulgular sonucunda da Türk ulusal basınında terör saldırılarına yönelik öznel ve duygusal bir tutum sergiledikleri sonucuna varılmıştır (Aksoy & Nisan, 2017, s. 134-158). Genel olarak incelemek gerekirse açık kaynak istihbaratı kapsamında haberler üzerinde terör olayları içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Ancak tüm işlemler manuel yapılarak makine öğrenmesi algoritmaları kullanılmamıştır. Bu nedenle de kapsam dar tutulmuştur.

Abanoz tarafından yapılan ‘‘Bir Terör Saldırısı Sırasında Sosyal Medya Reaksiyonun Duygu Analizi’’ adlı çalışmanın amacı; travma oluşturan şiddeti araç olarak kullanan bir terör saldırısı anında, sosyal medya kullanıcıları tarafından oluşturulan içeriğin anlamsal boyutunun incelenmesidir. 2015 yılında İstanbul Adalet Sarayı’nda yaşanan ve savcı Mehmet Selim Kiraz’ın öldürülmesiyle sonuçlanan terör saldırısı sırasında Twitter üzerindeki kullanıcı paylaşımları, duygu analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Tweetler Twitter Stream API üzerinden çekilmiştir. Toplamda 125,234 adet metin verisi incelenmiştir. Kelime gruplarının analizi neticesinde çeşitli etiketler çıkarılmıştır. Bunlar hem pozitif, negatif ve nötr olarak hem de kelimelerin sıklıkları özelinde incelemeler yapılmıştır (Abanoz, 2018, s. 214-232). Genel değerlendirme yapmak gerekirse sosyal medya istihbaratı üzerine bir çalışma yapmış ve Twitter verileri API kullanarak çekilmiştir. Ancak sonrasında gerçekleştirilen tüm analizler Doğal Dil İşleme metotları kullanılarak daha derinlemesine, efektif bir çalışma yapılır dense de ve istatistiksel grafik ve tablolara yer verilse de makine öğrenmesi algoritmaları kullanılmamış ve duygu analizleri manuel olarak gerçekleştirilmiştir.

Bural tarafından yapılan ‘‘Terörizmle Mücadelede Sosyal Medya İstihbaratı: FETÖ/PDY Terör Örgütü Sosyal Ağ Analizi Örneği’’ adlı çalışmada sosyal medyadan elde edilecek istihbaratın terörizmle mücadelede ne şekilde kullanılabileceğini araştırmayı amaçlamaktadır. Daha da özelinde Twitter’da bulunan FETÖ/PDY terör örgütü sempatanları ağının sosyal medya istihbaratıyla analiz edilmesiyle örgütün iletişim ağının tespit edilebileceği hedeflenmektedir. Çalışma kapsamında FETÖ/PDY terör örgütü sempatanları ve iltisaklı buldukları kişiler ile son attıkları tweetler incelenmiştir. Yapılan sosyal ağ analizi ve içerik analizi çalışmalarının sonucunda FETÖ/PDY terör örgütü sempatanlarının sosyal medyada oluşturdukları sosyal ağlarda örgütün iletişim, propaganda ve haberleşme ağlarının, ayrıca bu ağlar içerisinde önemli roller üstlenen bireylerin tespit edilebildiği sonucuna erişilmiştir (Bural, Terörizmle Mücadelede Sosyal Medya İstihbaratı: Fetö/Pdy Terör Örgütü Sosyal Ağ Analizi Örneği, 2022, s. 60-83). Çalışma genel olarak değerlendirildiğinde çalışma sonucunda elde edilen

bulgular terörle mücadele kapsamında oldukça önemlidir. Ancak veri toplanmasının manuel yapılması, veri analizlerinin programlar üzerinden yapılmaması hem yavaş hem de kısıtlı bir analiz yapılmasına sebep olmuştur. Hem sosyal ağ analizinde hem de içerik analizinde makine öğrenmesi metotları kullanılmamıştır.

Ünver tarafından yapılan “Türkiye’deki Rus Dijital Medya ve Bilgi Ekosistemi” adlı çalışmada Türkiye’deki Rusya yanlısı bilgi faaliyetlerinin etkisini ve önemini araştırmayı amaçlamıştır. Bu kapsamda beş ana olay ele alınmıştır. Bunlardan birincisi SU24 düşürme olayı, ikincisi Temmuz 2016 Darbe Girişimi, üçüncüsü Ankara Rus Büyükelçisi Suikastı, dördüncüsü Seçime Karışma İhtimali ve sonuncusu ise S400 Tedarik Süreci vakasıdır. Bu vakalar kapsamında medyada ve sosyal medya üzerinde yayılan yanlış bilgilerin ve yapılan dezenformasyon çalışmalarının nasıl geliştiğine dair söylem ve içerik analizleri yapılmaktadır (Ünver, 2019, s. 1-47). Ancak analizlerde makine öğrenmesi metotları kullanılmamış olup çeşitli yazılımlarla analiz gerçekleştirilmiş ve sonuçlara bu şekilde ulaşılmıştır.

Ateş, Bostancı ve Güzel tarafından yapılan “Veri Madenciliği Teknikleri ile Açık Kaynak İstihbaratı: Sosyal Medya İle Bbc, Cnn, Al Jazeera Ve Reuters Haber Ajanslarına Ait Gündemin Mukayesesi” adlı çalışmada sosyal medyadan elde edilen veriler ile haber ajanslarının paylaşımlarının mukayese edilerek, ne kadar benzerlik gösterdiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır ve bu amaçla da doğal dil işleme yöntemleri kullanarak açık kaynak istihbaratı üretmek hedeflenmiştir. Bu kapsamda çeşitli haber siteleri incelenmiş, metin benzerliğini ortaya koymak için ise TF-IDF doküman benzerliğinde terim frekansı baz alınmıştır. Elde edilen sonuçlarda en fazla benzerliğin %51 ile BBC News (World)’de olduğu, diğer sonuçların oldukça düşük olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum da istihbarı açıdan önemi tartışmalı olsa da açık kaynak istihbaratı yapılarak, nadir bilgilere erişebileceğini göstermektedir (Ateş, Bostancı, & Güzel, 2021, s. 329-338). Genel olarak incelendiğinde analiz makine öğrenmesi metotları kullanarak python üzerinde yapılmış ancak bir tanesine yer verilmiştir. Ancak yapılan çalışma ufak bir örnekleme test etse de suç ve suçla önlemede fikir verdiği değerlendirilmektedir.

Meral ve Diri tarafından yapılan “Twitter Üzerinde Duygu Analizi” adlı çalışmada Twitter’den toplanan verilerle algı analizi yapılmıştır. Analiz gerçekleştirilirken doğal dil işleme ve Naïve Bayes, Random Forest ve Support Vector Machine gibi makine öğrenmesi yöntemleri kullanılarak, akıllı bir sistem oluşturulmuş ve elde edilen sonuçlar karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Doğal dil işleme kapsamında verileri öncelikle olumlu, olumsuz ve nötr olarak sınıflandırmıştır. Doğal dil işleme kapsamında n-gram ve kelime tabanlı yöntemler; sınıflandırma kapsamında ise Naive Bayes, Random Forest ve Support Vector Machine yöntemlerini kullanmıştır. Toplamda ise %90’a yakın başarı tespit edilmiştir (Meral & Diri, 2014, s. 690-693). Algı analizi kapsamında hem makine öğrenme metotlarını hem python kullanılarak yapılmış bir çalışma olmuştur. Hem de sosyal medya verileri ortaya koymakla beraber sosyal medya istihbaratı kapsamında yapılacak algı analizleri kapsamına örnek teşkil etmektedir.

Özgür ve Erdem tarafından yapılan “Saldırı Tespit Sistemlerinde Kullanılan Kolay Erişilen Makine Öğrenme Algoritmalarının Karşılaştırılması” adlı çalışmada Saldırı Tespit Sistemleri kapsamında bir

sınıflandırma projesi yapılmıştır. KDD99 veri setini kullanarak eğittiği veriden gelen test verilerinin normal mi yoksa saldırımı olduğunu tahmin ettirmiştir. Verinin sınıfını makine öğrenmesi metotlarından Decision Tree, Artificial Neural Network, Boosting-AdaBoost ve Support Vector Machines algoritmalarını Weka kullanarak deneyerek bulmuştur. Yapılan çalışmanın her algoritma için toplam başarısının %90 üzerinde olduğu tespit edilmiştir (Özgür & Erdem, 2012, s. 41-48). Siber saldırılar üzerine bir makine projesi yapılmış ancak python kullanılmadan Weka üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Veri setinin uygunluğu sebebiyle detaylı bir ön işleme adımları yapılmadan %90 üzerinde başarı sağlansa da verinin başarısını arttırmaya yönelik başka çalışmalarda uygulanarak veri başarısının daha yüksek olması hedeflenebilirdi.

şaylı ve Başarır tarafından “Suç Veri Setini Analiz Etmek İçin Makine Öğreniminde Örnekleme Teknikleri ve Uygulaması” adlı çalışmada elde edilen suç veri seti üzerinde üç hedef üzerinde sınıflandırma projesi gerçekteştirilmiştir. K-Nearest Neighborhood, Random Forest ve Extreme Gradient Boosting algoritmaları kullanılarak pythonda gerçekteştirilmiş bir çalışmadır. Hedefler özelinde Principal Component Analysis metodu kullanarak kümele çalışmasına da yer verilmiştir. Çalışma sonunda algoritmaların başarı oranları K-Nearest Neighborhood ve Random Forest algoritmaları için benzer ve genelde %95’in üzerinde çıkarken Extreme Gradient Boosting algoritması her hedef için değişmekle beraber ortalama %85 olarak belirlenmiştir (Saylı & Başarır, 2022, s. 296-310). Çalışma kapsamında makine öğrenmesi metotları ve python kullanarak veri seti üzerinde sınıflandırma çalışması yapılmıştır. Ayrıca sınıflandırma başarısının yükselmesi için farklı veri temizleme, veri üretme, veri normalizasyonu ve birbirinden farklı örnekleme teknikleri de kullanılarak yapılmıştır.

Dereli, Adıgüzel ve Karagöz tarafından yapılan “Erişime Açık Terörizm Veri Kümeleri Kullanarak Makine Öğrenmesi ve Büyük Veri Mimarileri ile Terörle Mücadeleye Yönelik Tahminleme Yaklaşımları” adlı çalışmada makine öğrenmesi veya büyük veri teknolojileri kullanılarak terörizm alanında yapılan on tane makale belirlemiş ve bunları analiz etmiştir (Dereli, Adıgüzel, & Karagöz, 2022, s. 119-151). Bu makaleler arasında Türkçe kaynak olmayıp tamamı yabancı literatür kaynaklıdır. Bu yapılan çalışmalar arasında Wang, Cui ve He tarafından yapılan teröristlerin riskini değerlendirmek için yaptığı sınıflandırma çalışması (Wang, Cui, & He, 2022, s. 1965-1972) üzerine yaptığı sınıflandırma çalışması, Huamani, Alva ve Gonzales tarafından yapılan dünya çapında terörist saldırıları tespit etmek (Huamani, Alva, & Gonzalez, 2020) için yaptığı sınıflandırma çalışması ve Atsa’am, Douglas, Wario ve Okpo tarafından yapılan terörizm kategorisi (Atsa’am, Douglas, Wario, & Okpo, 2020, s. 369-384) bulan kümeleme çalışması en dikkat çekici olanlarıdır. Atsa’am vd. tarafından yapılan kümeleme çalışmasında 168 terör olayı verisi üzerinde Aglomeratif Hiyerarşik Kümeleme uygulanmış ve 4 küme elde edilmiş ve meydana gelen zayıta ve oluşan sonuca göre yapılan bu kümelemelerin, bütçeleme ve kaynakların dağıtımı açısından küresel terörle mücadele stratejisine katkı sağladığı vurgulanmıştır. Huamani vd. (2020) çalışmasında, terör verileri üzerine Decision Tree ve Random Forest algoritmaları ile bölge ve saldırı türüne göre tahminleme sonuçları incelenmiş ve Random Forest

algoritmasının yaklaşık %90'lık başarı ile daha iyi sonuç verdiği tespit edilmiştir. Wang, Cui ve He tarafından sunulan çalışmada teröristlerin risk tahmin için “Top-K Algoritması” ve CNN yapay sinir ağı modeli birleştirilmiştir. Çıkan sonuçlar tahmin başarısında %90-%95 arasında değişmekte olup gerçekleştirilen çalışmalarda en yüksek başarı oranını vermiştir.

Joseph, Maher ve Neumann tarafından yapılan “#Greenbirds: Measuring Importance and Influence in Syrian Foreign Fighter Networks” adlı çalışmada sosyal medya istihbaratı kullanılarak sosyal medya haberlerinin yayılımı üzerine bir analiz gerçekleştirilmiştir (Joseph, Maher, & Neumann, 2014, s. 1-28). Çatışma bölgelerindeki bilgilerin resmi hesaplar üzerinden değil yayıcı olarak ifade edilen hesaplar üzerinden dağıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada makine öğrenmesi metotlarının kullanılmadığı görülmüştür.

Intelligence Advanced Research Projects Activity (IARPA) tarafından yapılan “TrojAI” projesinde makine öğrenmesi metotları kullanılarak siber istihbarat analizi yapılmıştır. Açık kaynak istihbaratının makine öğrenmesi teknikleri kullanılarak yapılacak projelerinden biridir. Siber saldırılara sebep olan Truva atlarının erken tespit edilmesi için makine öğrenmesi türlerinden pekiştirmeli/takviyeli öğrenme metodunun uygulanarak geliştirildiği bir projedir (TrojAI, 2019).

Bu alanda yapılan çalışmaları genel olarak değerlendirecek olursak; Türkçe ve yabancı literatürün her ikisinde de makine öğrenmesi aktif olarak çalışılmakta ve başarılı sonuçlar elde edilmektedir. Ancak açık kaynak istihbaratı veya sosyal medya istihbaratı konularında makine öğrenmesi teknikleri kullanan Türkçe literatürde çalışma görülmemiş yabancı literatürde ise oldukça az olduğu tespit edilmiştir. Türkçe literatürdeki sosyal medya istihbaratı çalışmaları yapay zeka teknolojileri kullanılmadan daha manuel süreçlerle yönetilmiştir. Ancak suç ve terör veri tabanları kullanılarak ve yapay zeka teknolojilerinden faydalanılan çalışmaların olduğu gözlemlenmiştir. Terörizm konularında sosyal medya istihbaratı üretmeyi hedefleyen yapay zeka teknolojileri kullanmış Türkçe literatürde çalışma gözlemlenmemiş olup yabancı literatürde ise örneklerinin az olduğu tespit edilmiştir.

6. MAKİNE ÖĞRENMESİ KULLANARAK TERÖRİZM KONULARINDA SOSYAL MEDYA İSTİHBARATI ÜRETİLEBİLİR Mİ?

Sosyal medya istihbaratı özellikle sosyal medyanın gün geçtikçe popüler olmasından da kaynaklı olarak oldukça önemli bir konudur. Her kesimden, gruptan, görüşten, inanıştan insan çeşitli amaçlarla sosyal medya kullanmaktadır. Terör örgütlerinin ise propaganda yapmak, ideolojilerini yaymak, eleman temin etmek, dezenformasyon yapmak gibi birçok sebeple sosyal medya kullandığı bilinmektedir. Bu nedenle de sosyal medya kullanarak elde edilecek istihbarat oldukça önem teşkil etmektedir. Ancak verinin zaman geçtikçe büyümesi dakikada sosyal medyada milyonlarca verinin üretilmesi elde edilen bu büyük verinin analizini yapmayı zorlaştırmıştır. Eskiden manuel olarak yapılan istihbarat analizleri büyük verinin varlığıyla yapay zeka teknolojileri kullanılarak yapılan analizlerle yer değiştirmiştir. Bu analizlerde kullanılan makine öğrenmesi metotları ise amaca yönelik çalışma yapmada oldukça yararlı

olduğu gözlemlenmektedir. Öncelikli olarak ana problemin türüne göre makine öğrenmesinin çeşidi belirlenerek daha sonrasında ise bu problemi çözmek için çeşitli algoritmalar kullanarak en uygun model tespit edilir. Son olarak ise modelin başarısını yükseltmek amacıyla çeşitli optimizasyon çalışmaları gerçekleştirilerek en doğru analizlerin ortaya çıkması hedeflenmektedir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde açık kaynak istihbaratı kullanarak çalışmalar yapıldığı ve bunların çoğunda sosyal medya platformlarından özellikle de Twitter'dan yararlandığı tespit edilmiştir. Ancak yapılan çalışmalarda özellikle Türkçe literatürde makine öğrenmesi metodlarının kullanılmadığı, bu nedenle veri ön işleme adımlarının çoğunlukla manuel yapıldığı, veri kümelerinin oldukça sınırlı kaldığı, verileri analiz etme sürelerinin verinin azlığına rağmen uzun sürdüğü gözlemlenmiştir. Makine öğrenmesi metodlarının ancak sosyal medya istihbaratı çalışmalarında değil suç ve terör veri tabanlarını analiz etmede kullanıldığını ve başarılı sonuçlar elde edildiği gözlemlenmiştir.

İncelenen makine öğrenmesi projelerinde çoğunlukla sınıflandırma problemleri üzerinde çalışıldığı Random Forest, Decision Tree ve K-Nearest Neighborhood algoritmaları kullanarak en yüksek başarı oranlarına ulaşıldığı tespit edilmiştir. Bu başarıyı arttırmak için hem veri analiz kısmında hem metin analiz kısmındaki ön işleme adımlarında ve modelde test verilerindeki sınıf farkının azaltılması noktasında tahminleme başarısını arttırmak için çeşitli teknikler kullanılmıştır. Bu yöntemler sonucunda bazı verilerde %90 bazılarında ise %95'in üzerinde başarı oranlarına ulaşıldığı tespit edilmiştir.

Makine öğrenmesi çalışmalarında oldukça faydalı çalışmalar olmakla beraber sosyal medya istihbaratı kapsamında terörizm konularında çalışma özellikle Türkçe literatürde yer almadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yabancı literatürde ise sosyal medya kullanılarak sosyal medya istihbaratı kapsamında değil açık kaynak terör veri tabanları kullanarak çalışmalar yapıldığı görülmüştür.

Tüm bu sonuçlardan hareketle yabancı literatürde açık kaynak istihbaratı projelerinde makine öğrenmesi tekniklerinin kullanıldığı ancak terörizm konusunda yapılan özellikle sosyal medya istihbaratı çalışmalarının bazılarında manuel ve kısıtlı analizler görüldüğü makine öğrenmesi tekniklerinin kullanıldığı çalışmaların ise çok sınırlı olduğu tespit edilmiştir.

Türkçe literatürde ise terörizm konularında makine öğrenmesi teknikleri kullanarak sosyal medya istihbaratı çalışmaları yapılmadığı tespit edilmiştir. Ancak makine öğrenmesinin özellikle büyük veriler üzerindeki başarısı düşünüldüğünde verinin hacminin oldukça büyük olduğu sosyal medya kullanılarak yapılacak sosyal medya istihbaratı çalışmalarında hem daha geniş bir örnekleme hem de farklı tekniklerle daha hızlı, daha efektif sonuçlar vereceği değerlendirilmektedir. Bu kapsamda öncelikli olarak çoğunlukla kullanılan sınıflandırma problemleri üzerine başarıları yüksek olan algoritmalar üzerinden sosyal medya platformlarından elde edilecek veriler ile terörizm kapsamında anlamlı bir analiz yapılırsa faydalı sonuçların çıkarılacağı ve bu sonuçların terörizmle mücadele kapsamında kullanılabilmesi değerlendirilmektedir.

7. SONUÇLAR

Terörizm ortaya çıktığı ilk zamanlardan itibaren gün geçtikçe farklılaşarak varlığını sürdürmek için çeşitli yollar aramış ve bulmuştur. Günümüzde yaşanan devrim niteliğinde olan teknolojik gelişmeleri terör örgütleri de yakından takip etme ve bu değişime ayak uydurmak için örgüt yapılarını geliştirmişlerdir. Sosyal medyanın çok aktif olarak kullanıldığı günümüzde terör örgütleri de çok yakından bu platformları takip etmiş, kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmış ve kullanmaya da devam etmektedir.

Sosyal medya her geçen gün artan kullanıcısı ve bu kullanıcıların paylaşmış oldukları veriler ile artarak çoğalan bir yapıya sahiptir. Kullanıcılar tarafından bu platform çok farklı amaçlara hizmet etmek üzere değerlendirilmektedir. Teknolojiyi yakından takip eden terör örgütleri ise kendi lehlerine bu platformları kullanmanın yollarını aramış ve uygulamıştır. Terör örgütleri tarafından günümüzde sosyal medya örgüt propagandası yapmak, örgüte eleman temin etmek, örgüt elemanlarına eğitim vermek, örgüt ideolojisini yaymak, örgüte mali destek sağlamak gibi birçok amaçla kullanılmaktadır. Bu noktada ise kolluk kuvvetlerinin bu eylemleri fark etme, önceden tespit etme ve engelleme gibi noktalarda sorumlulukları daha da çok artmıştır.

Makine öğrenmesi gelişen çeşitli yapay zeka teknolojileriyle beraber hızı durdurulamaz bir şekilde gelişmeye, popülerliği artmaya ve sağladığı faydalarla birçok çalışma için umut verici sonuçlar elde etmeye devam etmektedir. Sağlıktan ekonomiye, bankacılıktan telekomünikasyona, ulaşımdan savunma sanayiye kadar birçok alanda yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Sosyal medyanın popülerleşmesiyle beraber sosyal medya istihbaratı üretme konusunda da çeşitli duygu analizleri, içerik analizleri gibi alanlarda da aktif bir şekilde kullanılmaktadır.

Bu makalede sosyal medya istihbaratından terörle mücadele noktasında faydalı bilgiler sağlanacağı ve makine öğrenmesi metotları ile bu çalışmaların gerçekleşmesi durumunda ise hem daha büyük bir veride hem daha hızlı bir şekilde hem de daha efektif sonuçlara ulaşılabileceği tartışılmıştır.

Öncelikli olarak sosyal medya istihbaratı konusu ele alınmış, tümdengelim metodu kullanılarak istihbarat kavramından sosyal medya istihbaratına kadar kısaca tanımlanmıştır. Daha sonrasında sosyal medya çalışma alanlarına ve bu alanlarda yapılmış uygulamalara yer verilmiştir. Yapılan çalışmalar neticesinde sosyal medya istihbaratı kullanılarak terörizm kapsamında faydalı bilgilere ulaşıldığı ve bu alanda yapılacak kapsamlı çalışmalarla terör örgütlerinin örgüt yapısı, eylem planları, haberleşme ağı gibi bilgilere ulaşılabileceği görülmüştür.

Daha sonrasında makine öğrenmesi çerçevesi tümdengelim metodu ile yapay zekadan derinlemesine inerek incelenmiş, bu alandaki çalışma alanlarına ve yapılmış örnek çalışmalara yer verilmiştir. Random Forest, Decision Tree ve K-Nearest Neighborhood gibi algoritmalarının başarı oranlarının yüksek olduğu ve veri ön işleme de ya da sınıflandırılacak verilerde uygulanacak geliştirmelerle başarı oranının daha çok yükselebileceği gözlemlenmiştir.

Tüm alışmalar değerlendirildiğinde gün geçtikçe büyüyen sosyal medya verilerinden manuel ya da program aracılığıyla yapılan tekniklerde çok dar bir alanda çalışmanın mümkün olabildiği, sosyal medya istihbaratı çalışmalarının makine öğrenmesi teknikleri ile yapılırsa daha büyük veri setlerinde çalışılabileceği, işlemlerin kullanılan yazılım dilleri sayesinde bir yazılım programına göre daha hızlı bir Şekilde sonuçlanacağı, çıkan sonuçların ise daha verimli anlamlar ifade edeceği sonucuna varılmış ancak özellikle Türkçe literatürde terörizm konularında makine öğrenmesi tekniklerinin ve yazılım dilinin kullanıldığı çalışmalar olmadığı tespit edilmiştir.

Sosyal medya istihbaratının her geçen gün artan sosyal medya kullanımı uzunca bir süre daha popülerliğini koruyacağı dşnlmektedir. Bununla birlikte bu platformlardaki büyük verinin varlığı hem de çok hızlı bir Şekilde artan verinin analizi büyük veri ve yapay zeka teknolojileri kullanılmazsa bir sorun olarak varlığını sürdürmeye devam edecektir. Hem istihbarat hem de kolluk kuvvetleri için buradaki verilerin analizi ve anlamlandırılması olası güvenlik problemlerinin tespiti, önlenmesi veya takibi açısından da oldukça önemlidir. Makine ğrenmesi ve derin öğrenmesi teknikleri kullanarak gerçekleştirilecek analizlerde başarılı sonuçlar elde edileceği grlmektedir. Tüm bu sebeplerden dolayı yapılacak sonraki çalışmalarda iş birimlerinden de destek alarak terörizm konularında sosyal medya istihbaratı noktasında makine öğrenmesi teknikleri ile daha akılcı çözümler elde edilebileceği değerlendirilmektedir. Eğer sosyal medya istihbaratı kapsamında görüntüler üzerine analiz yapılacaksa derin öğrenme çalışmalarının da oldukça faydalı sonuçlar verebileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKLAR

- Abanoz, E. (2018). Bir Terör Saldırısı Sırasında Sosyal Medya Reaksiyonun Duygu Analizi. *Terör ve Uyuşturucu Madde Şiddeti*, s. 214-232.
- Akay, E. . (2018). Ekonometride yeni bir ufuk: Büyük veri ve makine ğrenmesi. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, s. 41-53.
- Akbulut, F., & Beren, F. (2012). Terörle Mücadelede Bütüncül Yaklaşımın Sosyal Politika Uygulamaları Bağlamından Algılanması: Suruç İlçesi rneği. *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, s. 257-283.
- Aksoy, G. P., & Nisan, F. (2017). Türkiye'deki terr olayları erevesinde Ankara patlamaları üzerine bir içerik analizi alışması. *TRT Akademi*, s. 134-158.
- Alzubi, J., Nayyar, A., & Kumar, A. (2018). Machine Learning from Theory to Algorithms: An Overview. *Second National Conference on Computational Intelligence*, s. 1-16.
- Antonius, N., & Rich, L. (2013). Discovering Collection and Analysis Techniques for Social Media to Improve Public Safety . *The International Technology Management Review*, s. 42-53.
- Ata, K. K. (2019). İstihbarat, Casusluk, Karşı Casusluk, rtl Operasyonlar ve Güvenlik. *Güvenlik Portalı Güvenlik Yazıları Serisi*, s. 1-12.
- Atalay, M., & elik, E. (2017). Büyük Veri analizinde Yapay Zeka ve Makine ğrenmesi uygulamaları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sostal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 155-172.

- Ateş, E. C., Bostancı, E., & Güzel, M. S. (2021). Veri Madenciliği Teknikleri İle Açık Kaynak İstihbaratı: Sosyal Medya İle Bbc, Cnn, Al Jazeera Ve Reuters Haber Ajanslarına Ait Gündemin Mukayesesi. *Uluslararası Hitit Güvenlik Çalışmaları Kongresi*, s. 329-338.
- Atsa'am, Douglas, D., Wario, R., & Okpo, F. E. (2020). A new terrorism categorization based on casualties and consequences using hierarchical clustering. *Journal of applied security research*, s. 369-384.
- Balaban, M. E., & Kartal, E. (2015). *Veri Madenciliği ve Makine Öğrenmesi*. İstanbul: Çağlayan Kitapevi.
- Bartlett, J., & Reynolds, L. (2015). The State of the Art 2015: A Literature Review of Social Media Intelligence Capabilities for Counter-Terrorism. *Demos*.
- Benes, L. (2013). OSINT, New Technologies, Education: Expanding Opportunities and Threats. A New Paradigm. *Journal of Strategic Security*, s. 22-37.
- Bural, E. B. (2021). *Açık Kaynak istihbaratında Yeni Bir Boyut Sosyal Medya İstihbaratı*. Ankara: Yeditepe Akademi Yayıncılık.
- Bural, E. B. (2022). Terörizmle Mücadelede Sosyal Medya İstihbaratı: Fetö/Pdy Terör Örgütü Sosyal Ağ Analizi Örneği. *İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi*, s. 60-83.
- Clark, J. R. (2007). *Intelligence and national security: A reference handbook*. Wetsport: Bloomsbury Publishing USA.
- Dereli, C., Adıgüzel, F., & Karagöz, P. (2022). Erişime Açık Terörizm Veri Kümeleri Kullanarak Makine Öğrenmesi ve Büyük Veri Mimarileri ile Terörle Mücadeleye Yönelik Tahminleme Yaklaşımları. *Savunma Bilimleri Dergisi*, s. 119-151.
- Ergil, D. (1992). Uluslararası terörizm. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, s. 139-143.
- Evans, R. (2013). *Social media intelligence: Current approaches & emerging opportunities*. IHS White Paper.
- Gruters, P. C., & Gruters, K. T. (2018). Publicly available information: Modernizing defense open source intelligence. *Special Operations Journal*, s. 97-102.
- Gültepe, Y. (2019). Makine Öğrenmesi Algoritmaları ile Hava Kirliliği Tahmini Üzerine Karşılaştırılmalı Bir Değerlendirme. *European Journal of Science and Technology*, s. 8-15.
- Hassan, N. A., & Hijazi, R. (2018). *Open source intelligence methods and tools*. New York: NY: Apress.
- Hoffman, B. (2006). *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press.
- Hribar, G., Iztok, P., & Teodora, I. (2014). OSINT: a "grey zone"? *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, s. 529-549.
- Huamaní, E. L., Alva, M. A., & Gonzalez, A. R. (2020). Machine learning techniques to visualize and predict terrorist attacks worldwide using the global terrorism database. *International Journal of Advanced Computer Science and Applications*.
- İşte Türkiye'de bu yıl kullanıcı sayısını en fazla artıran sosyal medya platformu*. (2023). In Business: <https://www.inbusiness.com.tr/sectorler/is-dunyasi/2023/08/16/iste-turkiyede-bu-yil-kullanici-sayisini-en-fazla-artiran-sosyal-medya-platformu> adresinden alındı
- Ivan, A. L., Iov, C. A., Lutai, R. C., & Grad, M. N. (2015). Social media intelligence: opportunities and limitations. *CES Working Papers*, s. 505-510.

- Joseph, A. C., Maher, S., & Neumann, P. R. (2014). #Greenbirds: Measuring Importance and Influence in Syrian Foreign Fighter Networks. *International Center for the Study at Radicalisation*, s. 1-28.
- Kent, S. (1949). *Strategic Intelligence for American World Policy*. Oxford: Oxford University Press.
- Kırıcı, P., & Gülbak, E. (2020). Instagram Verileri ile Duygu Analizi. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, s. 360-364.
- Kozinets, R. V. (1997). "I want to believe": a netnography of the X-Philes' subculture of consumption. *Advances in consumer research*, s. 470-475.
- Lai, L. S., & To, W. M. (2015). Content analysis of social media: A grounded theory approach. *Journal of electronic commerce research*, s. 138-152.
- Laqueur, W. (1977). *Terrorism*. Boston: Little Brown and Company.
- Lowenthal, M. M. (2004). Open Source Intelligence: New Myths, New Realities. *National Defence University Press*, s. 1-6.
- Mahesh, B. (2018). Machine Learning Algorithms-A Review. *International Journal of Science and Research*, s. 380-386.
- Mahood, L. E. (2014). SOCMINT: Following And Liking Social Media Intelligence.
- Makine Öğrenmesi (Machine Learning) Nedir?* (2021). turhost.com: <https://www.turhost.com/blog/makine-ogrenmesi-machine-learning-nedir/> adresinden alındı
- McIntyre, K. E. (2014). The evolution of social media from 1969 to 2013: A change in competition and a trend toward complementary, niche sites. *The Journal of Social Media in Society*, s. 5-25.
- Meral, M., & Diri, B. (2014). Twitter Üzerinde Duygu Analizi. *2014 IEEE 22nd Signal Processing and Communications Applications Conference (SIU 2014)*, s. 690-693.
- Nabiyev, V. (2012). *Yapay Zekâ*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Omand, D., Miller, C., & Bartlett, J. (2014). *Towards the Discipline of Social Media intelligence*. Hobbs, C., Moran, M. ve Salisbury, D. (Ed.). *Open source Intelligence in the twenty-first century: new approaches and opportunities*. London: Palgrave Macmillan.
- Omand, D.-J. B., & Miller, C. (2012a). Introducing Social Media Intelligence (SOCMINT). *Intelligence and National Security*, s. 801-823.
- Omand, D.-J. B., & Miller, C. (2017). Introducing Social Media Intelligence. *The Palgrave Handbook of Security, Risk and Intelligence*, s. 355-371.
- Oruç, M. A. (2022). İstihbarat ve Yapay Zekâ İlişkisi. *Social Sciences Studies Journal (SSSJJournal)*, s. 4224-4234.
- Özgür, A., & Erdem, H. (2012). Saldırı Tespit Sistemlerinde Kullanılan Kolay Erişilen Makine Öğrenme Algoritmalarının Karşılaştırılması. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, s. 41-48.
- Pelzer, R. (2018). Policing of terrorism using data from social media. *European Journal for Security Research*, s. 163-179.
- Saral, C. (2016). *Terörün Gizli Efendileri (Dünyayı Armageddona Zorlayanlar)*. Ankara: Kripto Yayınları.

- Saran, M., & Bitirim, S. (2010). Terörle mücadelede sosyal pazarlama ve iletişim stratejileri. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, s. 87-109.
- Sarker, I. H. (2021). Machine Learning: Algorithms, Real-World Applications and Research. *SN Computer Science*, s. 1-21.
- Sayli, A., & Basarir, S. (2022). Sampling Techniques and Application in Machine Learning in order to Analyse Crime Dataset. *European Journal of Science and Technology*, s. 296-310.
- Schmid, A. P. (2011). Prevention of Terrorism: Towards A Multi-Pronged Approach. *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, s. 86-113.
- Schmid, A. P. (2011). *The Routledge handbook of terrorism research*. Wales: Taylor & Francis.
- Scott, D. M. (2010). *The new rules of marketing and PR: How to use social media, blogs, news releases, online video, and viral marketing to reach buyers directly*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Somvanshi, M., Chavan, P., Tambade, S., & Shinde, S. V. (2016). A Review of Machine Learning Techniques using Decision Tree and Support Vector Machine. *2016 international conference on computing communication control and automation (ICCUBEA)*. IEEE, s. 1-7.
- Son 50 Yılda Meydana Gelen Sansasyonel Terör Olayları*. (2020). Terör Olayları Takvimi: <https://terortakvimi.wordpress.com/2001/09/11/200111-eylul-saldirilari/> adresinden alındı
- Stemler, S. (2001). An overview of content analysis. Practical Assessment. *Research & Evaluation*, s. 1-6.
- Stottlemyre, S. A. (2015). HUMINT, OSINT, or something new? Defining crowdsourced intelligence. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, s. 578-589.
- Şimşek, M. (2016). Terörizm: Kavramsal Bir Çalışma. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 319-335.
- Şuşnea, E., & Iftene, A. (2018). The significance of online monitoring activities for the social media intelligence (SOCMINT). *In Conference on mathematical foundations of informatics*, s. 230-240.
- TrojAI*. (2019). Intelligence Advanced Research Projects Activity (IARPA): <https://www.iarpa.gov/research-programs/trojai> adresinden alındı
- Ünver, H. A. (2019). Türkiye'deki Rus Dijital Medya Ve Bilgi Ekosistemi. *Siber Politikalar ve Dijital Demokrasi*, s. 1-47.
- Wang, Y., Cui, X., & He, P. (2022). Winning the War On Terror: Using "Top-K" Algorithm And CNN To Assess The Risk Of Terrorists. *International Journal of Information Technology and Web Engineering (IJITWE)*, s. 1-15.
- We Are Social 2023 Global ve Türkiye Raporu*. (2023). #WEAREOMGTEAM: <https://omgiletisim.com/we-are-social-dijital-2023-global-ve-turkiye-raporu-yayinlandi/> adresinden alındı
- Wilkinson, P. (1974). Political terrorism. *London: Macmillan*.
- Yayla, A. (1990). Terör ve terörizm kavramlarına genel bakış. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, s. 335-385.
- Yılmaz, A. (2017). *Yapay Zekâ*. İstanbul: Kodlab Yayınları.

İntihal Taraması

Dergimizin yayın ilkeleri gereğince başvuru sırasında DergiPark (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/saga>) üzerinden makaleye ilişkin benzerlik (intihal) raporu gönderilmesi gerekmektedir. Dergimize yüklenen makalelerin iThenticate programıyla benzerlik oranı belirlenmektedir. iThenticate ile ulusal ve uluslararası veri tabanından karşılaştırma yaparak bir Benzerlik raporu oluşturulur. Bu raporda tırnak içinde yazılan metinler hesaba katılmadan yazılı metin içeriğinin var olan metinlerle aynı veya çok yakın benzerlik gösterdiği yüzde oranla verilmektedir. Yüklenecek raporun taşınması gereken özellikler aşağıdaki gibidir:

- Makalenin değerlendirmeye alınabilmesi için rapordaki benzerlik oranının %15'i aşmaması gerekmektedir.
- Benzerlik raporu, iThenticate programındaki filtreleme seçenekleri aşağıdaki şekilde ayarlanarak alınmalıdır:
- Kaynakça hariç (Bibliography excluded)
- Alıntılar hariç (Quotes excluded)
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words)
- Program menüsünde bulunan diğer filtreleme seçenekleri raporlamaya dâhil edilmez.
- Rapor ".pdf" uzantılı olarak kaydedilmelidir.

iThenticate Programının Kullanımı iThenticate tarafından yayınlanmış olan "iThenticate Quick Start Guide" aşağıdaki erişim adresinde yer almaktadır: https://www.ithenticate.com/hs-fs/hub/92785/file-1384442410-pdf/iTh_documentation/ithenticate_qs_guide.pdf Benzerlik oranı % 15'den fazla olan makaleler reddedilir. Bu gibi durumlarda yazar/lar'dan makalenin tekrar revize edilerek yüklenmesi istenir. Yukarıda söz edilen kuralları Savunma ve Güvenlik Araştırmaları Dergisine makale yükleyen bütün yazarlar kabul etmiş sayılır.

Yazım Kuralları

1. Genel İlkeler

Millî Savunma Üniversitesi Alparslan Savunma Bilimleri ve Millî Güvenlik Enstitüsü tarafından hazırlanan Savunma ve Güvenlik Araştırmaları Dergisi, Mart ve Eylül aylarında olmak üzere yılda iki kez yayımlanmaktadır. Savunma ve Güvenlik Araştırmaları Dergisinin amacı, Savunma Yönetimi, Güvenlik Araştırmaları, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm, Deniz Hukuku ve Güvenliği, İstihbarat Çalışmaları, Askerî Eğitim Yönetimi, Askerî Tarih bilimleri alanlarındaki bilimsel gelişmeleri takip etmek ve bu alanlardaki bilimsel araştırma ve uygulamalara yer vererek alana katkı sağlamaktır. Ayrıca araştırmacılar ve uygulamacılar arasındaki etkileşimi kurup destekleyerek savunma ve güvenlik bilimlerinin gelişmesine hizmet etmektedir. Dergi; Savunma Yönetimi, Güvenlik Araştırmaları, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm, Deniz Hukuku ve Güvenliği, İstihbarat Çalışmaları, Askerî Eğitim Yönetimi, Askerî Tarih bilimleri alanlarındaki nitelikli araştırmaları Türkçe ve İngilizce olarak yayımlamaktadır. Makalelerdeki düşünce, görüş, varsayım, sav veya tezler makale sahiplerine aittir; Millî Savunma Üniversitesi ile Alparslan Savunma Bilimleri ve Millî Güvenlik Enstitüsü sorumlu tutulamaz.

Dergiye gönderilen makalelerin daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış olması ve herhangi bir yerde yayımlanması için değerlendirme sürecine girmemiş olması gerekir. Başka bir yerde yayımlanması amacıyla başvuru yapıldığının, aynısının ya da benzerinin başka bir dergide yayımlanmış olduğunun tespiti halinde makale değerlendirme sürecinden çıkarılır. Dergiye gönderilen çalışmalar Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Genel Kurulunun 10 Kasım 2016 tarihli ve 2016.23.497 sayılı Yüksek Öğretim Kurumları Bilimsel Araştırma Yayın Etiği Yönergesi, Millî Savunma Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Esasları çerçevesinde ve COPE (Committee on Publication Ethics) (<https://publicationethics.org/resources/resources-and-furtherreading/international-standards-editors-and-authors>) standartlarında hazırlanmalıdır. Dergiye gönderilen etik kurul izni gerektiren araştırmalar (anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırma; insan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanıldığı araştırmalar; insanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar; hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu gereğince retrospektif çalışmalar) için etik kurul onayı alınmış olmalıdır. Bu izinle ilgili bilgiler (kurul adı, tarih ve sayı no) yöntem bölümünde ve ayrıca makalenin ilk sayfasında dipnot verilerek belirtilmelidir. Olgu sunumlarında, bilgilendirilmiş gönüllü olur/onam formunun imzalatıldığına dair bilgiye makalede yer verilmesi gereklidir. Fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine uyulması ve uyulduğunun makalede belirtilmesi gerekmektedir. Başkalarına ait ölçek, anket, fotoğraf ve benzerinin kullanımı için sahiplerinden izin alınmalı ve makalede belirtilmelidir.

Dergiye başvuru, değerlendirme, yayın süreci ve bilgilendirmeler DergiPark (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/saga>) üzerinden yapılır. Başvuruda sisteme yüklenecek makale, derginin Makale Yayım İlkeleri ve Yazım Kuralları'nda (Yazar Rehberi) belirtilen ilkelere, şekil şartlarına, atıf usullerine ve yazıldığı dilin yazım kurallarına uygun olarak düzenlenmiş ve telif hakkı devri formu doldurularak tüm yazarlar tarafından imzalanmış olmalıdır. Derginin intihal politikası gereğince IThenticate programından alınmış benzerlik

raporu da başvuru aşamasında sisteme yüklenmelidir. Dergiye başvuru ücretsizdir. Başvuru, değerlendirme, yayın aşamalarında veya sonrasında herhangi bir ücret alınmaz. Yazar ve hakemlerle iletişim DergiPark üzerinden gerçekleştirildiğinden yazarlar ve hakemler iletişim adresi olarak belirttikleri e-posta adresini kontrol etmelidirler. Yazarlar birden fazla makale için başvuru yapabilirler. Yazarın birden fazla makalesinin kabul alması durumunda, bir ciltte yazara ait yalnızca bir makale yayımlanabilir. Yazarın kabul almış diğer makalesinin basımı ancak bir sonraki ciltte yapılabilir. Dergiye gönderilen makaleler ilk değerlendirme aşamasında, DergiPark üzerinden gönderilmesi gerekli bilgilerin, makale dosyasının, telif hakkı devri formunun ve benzerlik raporunun bulunup bulunmadığı ve Derginin Makale Yayım İlkeleri ve Yazım Kuralları'na uygun olup olmadığı kontrol edilerek uygun bulunmayan başvurular reddedilir. Uygun bulunan başvurular ise ön değerlendirme aşamasında, editörler ve yayın kurulu tarafından kapsamı, dergi politikası, yazım kuralları, alana özgün katkısı, bilimsel anlatımı, yönünden incelenir. Çalışmalar, ön değerlendirme ölçütlerini karşılamaları halinde iki hakeme gönderilir. İki hakemin birbirine zıt görüş bildirmesi halinde üçüncü bir hakeme başvurulabilir. Hakemlerin ve yazarın kimlikleri bu süreçte çift taraflı kör hakemlik politikası gereğince gizli tutulur. Hakemler için verilen değerlendirme süresi, hakemin değerlendirmeyi kabul ettiği tarihten itibaren 30 gündür. Hakem değerlendirmesi tamamlanan makalelerin yazarlarına hakem raporları sistem üzerinden e-posta ile gönderilir. Düzeltme istenmesi halinde hakem raporlarının yazara gönderildiği tarihten itibaren 15 gün içinde düzeltilmiş makale ve düzeltme raporunun sisteme yüklenmesi gerekmektedir. Hakem raporları doğrultusunda makalenin yayımlanıp yayımlanmamasına, editörler ve yayın kurulu karar verir. Basımı uygun görülen makaleler dizgi aşamasına alınır, basımı uygun görülmeyen makaleler ise reddedilir. Savunma ve Güvenlik Araştırmaları Dergisinde yayımlanan makalelerdeki görüşler, yazarlarının şahsi görüşleri olup hiçbir kurum ve kuruluş ile Millî Savunma Üniversitesi ve Alparslan Savunma Bilimleri ve Millî Güvenlik Enstitüsünün resmi görüşü niteliğini taşımaz. Dergideki makalelerin bilimsel sorumluluğu yazara aittir. Çalışmanın içinde olabilecek hatalı, eksik atıflardan veya çarpıtmalardan yazar sorumludur. Yayımlanan her araştırmaya ait verilerin 5 yıl süre ile yazar tarafından saklanması zorunludur. Dergiye gönderilen yazılara telif hakkı ödenmez. Derginin açık erişim politikası gereğince makalelerin tam metinleri dâhil olmak üzere dergi içeriği tüm kullanıcılara ücretsiz olarak sunulmaktadır. Yayımlanmış eserlerden kaynak gösterilmek suretiyle alıntı yapılabilir. Dergiye değerlendirilmek üzere makale gönderen yazarlar derginin “Makale Yayım İlkeleri ve Yazım Kuralları”nı ve belirtilen telif koşullarını kabul etmiş sayılırlar. Söz konusu kural ve ilkelere uymayan makalelerin sorumlulukları yazar(lar)a aittir. Dergi Yayın Komisyonu'nun ilgili kural ve ilkelere uymayan makaleleri “değerlendirme sürecinde veya sonrasında” “reddetme” hakkı bulunmaktadır.

2. Makalelerin Gönderilmesi

Makaleler, “MS Word” formatında kayıtlı olmalı ve DergiPark (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/saga>) üzerinden gönderilmelidir. E postaya makale dosyası ile birlikte tefif hakkı devri formu ve benzerlik raporu da eklenmelidir. Editör kurulunca belirlenen benzerlik oranı üst sınırı yüzde 15’dir. Benzerlik raporu, “iThenticate: Plagiarism Detection Software” kullanılarak alınmış ve “.pdf” olarak kaydedilmiş olmalıdır. Rapor kaydedilmeden önce programdaki filtreleme seçenekleri şu şekilde ayarlanmalıdır: -Kaynakça hariç (Bibliography excluded) -Alıntılar hariç (Quotes excluded) -5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) -Program menüsünde bulunan diğer filtreleme seçenekleri raporlamaya dâhil edilmez. Yazar bilgileri eksiksiz olarak girilmeli, birden fazla yazar olması durumunda yazar sıralamasına dikkat edilerek tüm yazarlar eklenmeli ve iletişim yazarı belirtilmelidir. Etik ilkeler gereğince, makale başvurusu sonrasında yazar ekleme, çıkarma ve/veya yazar sıralaması değişikliği yapılamaz. Yazar bilgilerine uluslararası geçerliliği bulunan <https://orcid.org/> adresinden alınacak ORCID (Open Researcher and Contributor ID) numarası da girilmelidir. Makale eposta yoluya gönderilirken epostaya “Editöre Not” şeklinde aşağıdaki bilgiler yazılmalıdır (varsa yazarların editöre iletmek istedikleri notlar da bu alana yazılabilir): Makalenin yazar sıralamasına dikkat ederek, yazar adı ve soyadı (soyadı büyük harflerle), unvanı, adresi (üniversite, fakülte, bölüm adı bulunmalıdır), ORCID numarası, e posta adresi; varsa teşekkür notu; makale daha önce bildiri, tez vb. olarak herhangi bir yerde sunulmuşsa ya da proje/araştırma desteğinden yararlanılarak hazırlanmışsa bu durumu açıklayan Türkçe ve İngilizce not; makalenin türü (araştırma makalesi, derleme, olgu sunumu vb.); “UAK Doçentlik Sınavına Başvuru Şartları” “temel alan” tablolarından makalenin konu alanına uygun “bilim alanı” ve “kodu”. Basım formatı ise kabul edilen makalelerin dergi **makale şablonuna** göre düzenlenecektir. Değerlendirilmek üzere gönderilen makale dosyası hakemlerle paylaşılan değerlendirme sürümü olduğundan kör hakemlik politikası gereğince bu dosyada yazar isimlerine yer verilmemeli, ayrıca dosya özelliklerine girilerek yazar bilgileri silinmelidir.

3. Yazım Kuralları ve Biçimsel Özellikler

Aşağıda sıralanan ayarlar makale şablonunda ayarlıdır.

Makaleler, MS Word programında “Times New Roman” karakteriyle “11 Punto”, 1,5 satır aralıklı ve iki yana yaslanmış olarak yazılır. Sayfa yapısı A4 olmalı; sağ “2,5 cm”, sol “2,5 cm”, üst “2,5 cm” ve alt kenarlardan “2 cm” boşluk bırakılmalıdır. Paragraf başlarındaki girinti “0 cm” ve paragraf aralarındaki boşluk önce “0 nk” sonra “6 nk” olmalıdır.

Savunma ve Güvenlik Araştırmaları Dergisine gönderilen yayınlar Türkçe veya İngilizce olarak hazırlanabilir. Türkçe makalelerin yazım ve noktalamasında ve kısaltmalarda TDK İmlâ Kılavuzunun en son baskısı esas alınır. Gönderilen yazılar dil ve anlatım açısından bilimsel ölçülere uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır.

Dergiye gönderilen çalışmalar, 5.000-9.000 kelime alt-üst sınırları arasında olacak şekilde hazırlanmalıdır.

Makalenin genel kurgusu sırasıyla şöyledir: Makalenin yazıldığı dildeki başlığı, İngilizce başlığı, yazarların adı-soyadı ve orcid bilgileri, yazarların ilişkili olduğu kurumları, makalenin özeti, abstract, makale bilgileri, anahtar kelimeleri, keywords, tam metin, teşekkür, kaynakça (references) ve –varsa ekler.

Makalenin Türkçe Başlığı “Times New Roman” karakteriyle “16 Punto”, “kalın” ve her sözcüğü büyük harfle başlayacak şekilde yazılmalıdır. Makalenin İngilizce Başlığı “Times New Roman” karakteriyle “14 Punto”, “italik” ve her sözcüğü büyük harfle başlayacak şekilde yazılmalıdır “Özet”, “Abstract”, “Anahtar Kelimeler” (Keywords) başlıkları kalın olmak üzere bu başlıklar ve öz metni “Times New Roman” karakteriyle “9 Punto” ve italik yazılmalıdır. Özet ve Abstract 200-250 kelimedenden oluşmalıdır. Özette çalışmanın amacı ve kapsamı, özgün yönü ve incelediği alana getirdiği katkı, yöntemi ve başlıca vurguları, değerlendirmeler ve öneriler kısaca belirtilmelidir. Anahtar kelimeler en az dört, en çok altı tane olmalıdır. Anahtar kelimelerin ilk harfi büyük yazılmalı, anahtar kelimelere numara verilmemelidir.

E posta ile gönderilecek ve değerlendirilmek üzere hakemlere sunulacak makale dosyasında kör hakemlik politikası gereğince yazar kimliğine ilişkin ifadelerin bulunmaması gerekmektedir. Dolayısıyla sisteme yüklenen makale dosyasının ilk sayfasında yalnızca, makalenin yazıldığı dildeki başlığı, özü ve anahtar kelimeleri, ikinci dildeki (makale Türkçe ise İngilizce, makale İngilizce ise Türkçe) başlığı, özü ve anahtar kelimeleri yer almalıdır.

Makalenin ana metni özet ve abstract sayfasından sonra “GİRİŞ”(INTRODUCTION) başlığı ile başlamalıdır. Metindeki ana başlıklar, sola dayalı, büyük harfle ve koyu olarak yazılmalıdır. İkinci düzey başlıklar sola dayalı, koyu ve kelimelerin sadece ilk harfleri büyük yazılmalıdır. Üçüncü düzey başlıkları da sola dayalı ve koyu ancak sadece ilk kelimelerinin ilk harfi büyük yazılmalıdır. Başlıklar Word şablonunda gösterildiği gibi numaralandırılmalıdır.

Makalede, Etik Kurul izni ve/veya yasal/özel izin alınmasının gerekip gerekmediği belirtilmeli, izin alınması gerektiriyorsa alınmış olan izinle ilgili bilgiler (kurul adı, tarih ve sayı no) yöntem bölümünde ve ayrıca makalenin ilk sayfasında dipnot verilerek belirtilmelidir. Olgu sunumlarında, bilgilendirilmiş gönüllü olur/onam formunun imzalatıldığına dair bilgiye makalede yer verilmelidir. Fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine uyulması ve uyulduğunun makalede belirtilmesi gerekmektedir. Başkalarına ait ölçek, anket, fotoğraf ve benzerinin kullanımı için sahiplerinden izin alınmalı ve makalede belirtilmelidir.

Tablo ve şekil başlıkları numaralandırılarak paragraf girintisiyle tablo ve şekillerin üzerinde “Times New Roman” karakteriyle “11 Punto” yazılmalıdır. Tablo, Şekil, Grafik kelimeleri ve numaraları koyu yazılmalıdır. Tablo ve şekil adlarında her kelimenin ilk harfi büyük yazılmalı, koyu yazılmamalıdır Örneğin; Tablo 1: Tablo Başlığı. Tablo içi yazım karakteri “Times New Roman ve 8 Punto” olmalıdır.

Kaynak Gösterimi ve Metin İçi Atıflar

Dergide metin içinde kaynak gösterme, APA (6. sürüm) atıf yöntemine uygun olarak parantez içinde yazar soy ismi ve yayın yılı şeklinde yapılır.

Doğrudan alıntılarda sayfa numarası kullanılması gereklidir. Sayfa numaraları yayın yılından sonra virgül kullanılarak Türkçe yazılmış makalelerde s. ve ss. İngilizce yazılmış makalelerde p. ve pp. kısaltması kullanılarak yazılır. Örneğin; (Saaty, 1999, p.90). Kaynak gösterilen çalışma iki yazarlıysa iki yazarın soy isimleri gösterilir. Örneğin; (Arslan & Yener, 2016, s. 22).

Metinde dipnot uygulaması ilgili sayfanın altında, metnin bütünlüğünü bozmayacak şekilde yalnızca açıklama amacıyla kullanılmalıdır ve “Times New Roman 10 Punto” karakteriyle verilmelidir.

Kaynak, şekil ve tablonun altında ise paragraf girintisiyle başlanarak “Times New Roman 10 Punto” ile kaynakçada olduğu gibi yazılmalı ve sayfa numarası belirtilmelidir.

Metin içi atıflarda ve kaynakçada kullanılan kısaltmalar, referans verilen kaynağın dili gözetilmeksizin, makalenin yazım diline uygun yazılmalıdır. Örneğin; Türkçe makalede “ve”, “vd.”, “Der./Ed.”, İngilizce makalede “and”, “et al.”, “Ed./Eds.” gibi.

Makalede ek verilmesi halinde her bir ek ayrı sayfada olacak şekilde kaynakçadan sonra verilmeli, “EK” başlığı büyük harflerle, koyu ve sola dayalı olarak yazılmalı, ayrıca numaralandırılmalıdır. Ek başlığındaki her kelimenin ilk harfi büyük yazılmalıdır. Örneğin; EK 1: Ek Başlığı.

Metin içerisinde atıf yapılan her kaynak kaynakçada yer almalı, kaynakçada yer alan her kaynağa da metin içerisinde mutlaka gönderme yapılmış olmalıdır. Atıftaki yazar adı ve tarih bilgisi kaynakçadaki yazar adı ve tarih bilgisi ile birebir aynı olmalıdır Yararlanılan kaynaklar, makalenin sonunda ayrı bir sayfada “Kaynakça” (References) başlığı altında alfabetik olarak soy isim sırasıyla gösterilmelidir. Her kaynak paragraf girintisiyle başlanarak yazılmalıdır.

Metin İçi Atıflar

Dergide metin içinde kaynak gösterme, APA (6.sürüm) atıf yöntemine uygun olarak parantez içinde yazar soy ismi ve basım/yayın yılı şeklinde yapılır. **Doğrudan alıntılarda** sayfa numarası/numaraları yayın yılından sonra virgül kullanılarak Türkçe yazılmış makalelerde s. ve ss.; İngilizce yazılmış makalelerde p. ve pp. kısaltması kullanılarak yazılır:

[Metin içi atıf: (Özlu, 2023), Doğrudan atıflarda (Dalby, 1991, s. 263) veya (Saaty, 1999, p. 90)]

Kaynak gösterilen çalışma iki yazarlıysa iki yazarın soy isimleri gösterilir:

[Metin içi atıf: (Arslan ve Yener, 2016)]

Üç, dört ve beş yazarlı çalışmalara gönderme yapılırken sadece metin içindeki ilk göndermede tüm yazarların soyadları verilir. Diğer göndermeler için ilk yazarın soyadının yanına vd. ifadesi eklenmelidir. İngilizce yazılan makalelerde üç, dört ya da beş yazarlı yayınlara gönderme yapılırken ve diğerleri yerine et al. ifadesi kullanılmalıdır.

Örnek

İlk atıf

[Metin içi atıf: (Uçak, Kurbanoğlu, Şencan ve Doğan, 2011)]

İkinci ve sonraki atıflar

[Metin içi atıf: (Uçak vd., 2011)]

Altı ve daha fazla yazarı olan çalışmalara gönderme yapılırken sadece ilk yazarın soyadı belirtilir ve ardından “vd.” ifadesi yazılır.

[Metin içi atıf: (Dougherty vd., 2010)]

Metin içinde aynı konuya birden fazla kaynak gösterilmişse ya da yer verilmişse, yazarların soy isimleri alfabetik sıralamayla aralarına noktalı virgül işareti konularak gösterilmelidir:

[Metin içi atıf: (Ahmet, 2009; Can ve Yılmaz, 2001; Uysal vd., 2006)]

Aynı yazarın aynı yıla ait farklı çalışmaları, yayın yılı sonuna konulacak “a, b, c, ...” harfleriyle gösterilmelidir.

Çalışmaya ait yayın yılı yok veya belirtilmemiş ise Türkçe yazılmış makalelerde “t.y-a, ty-b, ...”; İngilizce yazılmış makalelerde “n.d-a, n.d-b, ...” olarak gösterilmelidir.

[Metin içi atıf: (Yılmaz, 2008a, 2008b) veya (Arat, t.y-a, t.y-b)]

Yazarı Olmayan Yayınlar ve Kurum Yayınları

Yazar olarak bir grup/tüzel kişi (dernekler, şirketler, devlet kurumları ve diğer çalışma grupları gibi) ifade ediliyorsa bu gruba ilişkin ad bilgisi metin içindeki atıfta oldukça açık ve anlaşılır biçimde verilmelidir. Grup adı bazı durumlarda kısaltılabilir. Eğer grup adı uzunsa, kısaltma herkesçe anlaşılır oluyorsa veya ada yönelik zaten bilinen bir kısaltma var ise ilk kullanımda hem açık hali hem kısaltma hali kullanılıp, sonraki kullanımlarda ise sadece kısaltma kullanılabilir. Eğer grup adı kısa ise veya kısaltması herkesçe anlaşılır olmuyorsa tüm atıflarda adın açık hali yazılır.

İlk kullanım;

[Metin içi atıf: (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu [TÜBİTAK], 2013)]

İkinci ve sonraki kullanımlar;

[Metin içi atıf: (TÜBİTAK, 2013)]

Atıf cümle içerisinde yapılıyorsa

İlk kullanım:

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK, 2013)

İkinci ve sonraki kullanımlar:

TÜBİTAK (2013)

Eğer bir çalışmanın yazarı belli değilse metin içerisinde gönderme yapılırken yazar alanında

geçen ilk birkaç kelime (genelde başlıktan) ve yıl kullanılır. Metin içi göndermelerde makale başlığı, bölüm başlığı ya da bir web sayfasının adı çift tırnak içinde; dergi, kitap, broşür ya da rapor başlığı ise italik olarak yazılır.

Web Sayfası, Makale Başlığı, Bölüm Başlığı

Künye

Hacettepe Üniversitesi Bilgi Okuryazarlığı Programı. (2010). Erişim adresi: <http://hubo.hacettepe.edu.tr/>

[Metin içi atıf: (“Hacettepe Üniversitesi Bilgi”, 2010)]

Dergi, kitap, broşür ya da rapor başlığı

Künye

Kütüphaneciliğimiz üzerine görüşler 1987. (1987). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

[Metin içi atıf: (Kütüphaneciliğimiz üzerine, 1987)]

Yasa Tasarıları, Bakanlar Kurulu ve Anayasa Mahkemesi Kararları

Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne (TBMM) sunulmak üzere hazırlanan veya sunulan yasa tasarıları, henüz tasarı halinde olduklarından, hazırlayan kişi ya da kurum adıyla; Bakanlar Kurulu ve Anayasa Mahkemesi Kararları da ilgili kurumun adıyla birlikte verilir. Buradaki kurum adları yazar adı gibi işlem görür ve dipnotlarda aşağıdaki örneklerde olduğu gibi gösterilir.

[Metin içi atıf: (Başbakanlık, “Millî Eğitim Temel Kanun Tasarısı” (1/754, D: 3 T: 4, No: 125, Sayı: 71– 1532/22153; Tarih 4 Aralık 1972), 3.)]

Yasalar ve Anayasa

Yasa ya da Anayasa’nın kaynak gösterilmesi durumunda sırasıyla yasanın adı, numarası, tarihi ve gerekli ise ilgili maddesi belirtilir. Ancak, gerek görüldüğünde yasanın ilk yayınlandığı yer olan “Resmî Gazete” ya da daha sonradan söz konusu yasa ile ilgili olarak yayınlanan kitaplar kaynak tanıtıcı bilgiler arasında verilir.

[Metin içi atıf: (“Millî Eğitim Temel Kanunu (1739 S.K.)”, Resmî Gazete, 14574 (Haziran 1973), 5-9)]

[Metin içi atıf: (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, Md. 11.)]

Meclis Tutanakları

TBMM’deki konuşmalar, Anayasa gereği, Tutanak Dergisi’nde tam olarak yayınlanır. Kaynak gösteriminde Tutanak Dergisi esas alınır. Tanıtıcı bilgiler olarak, konuşmayı yapanın adı, konuşulan konu, metin içinde; dergiyi tanıtıcı bilgiler ise dipnot ve kaynakçada verilir.

[Metin içi atıf: (TBMM Tutanak Dergisi, Dönem XI, Toplantı 2, c. 12 Mayıs 1998), 12)]

[Metin içi atıf: (Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima Senesi 1, c. 4, 16 Mayıs-11 Haziran 1325 [1909], 51)]

Resmî Gazete:

Resmî Gazete'den yapılan alıntılar yukarıda açıklanan *Yazarı Belli Olmayan Çalışmalar* gibi gösterilir.

[Metin içi atıf: (Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler, Resmi Gazete, 14 Haziran 2017)]

Başka Bir Araştırma Aracılığıyla Kaynak Gösterme

İkincil kaynaklar ancak orijinal kaynağın baskıdan kaldırıldığı, orijinal kaynağa bilinen kaynaklardan erişilemediği ve birincil kaynağın orijinal dilinin Türkçe ya da İngilizce olmadığı gibi istisnai durumlarda kullanılabilir. Eğer ikincil kaynak kullanıldıysa, bu kaynağın künye bilgisinin kaynakçada verilmesi gerekmektedir. İkincil kaynağa yapılacak göndermeler aşağıdaki örnekte gösterildiği biçimde olmalıdır. Bu örnekte ikincil kaynak (Şencan, 2010)'dur.

[Metin içi atıf: Doğan'ın çalışmasında (aktaran Şencan, 2010)]

Klasik Eserler

Yayın yılı tam olarak bilinmeyen klasik eserler için yayın yılı kısmında çev. kısaltması ile birlikte çeviri yılı ya da sür. kısaltması ile birlikte kullanılan sürümün (versiyonun) yılı verilir.

[Metin içi atıf: (Aristotle, çev. 1931)]

Klasik eserin orijinal tarihi biliniyorsa o da gönderme içinde kullanılır.

[Metin içi atıf: (Balzac, 1836, çev. 1941)]

Kişisel İletişim

Özel mektuplar, günlükler, e-postalar, arşivlenmeyen tartışma listeleri mesajları gibi elektronik iletişime; kişisel röportajlara; telefon görüşmeleri gibi kişisel iletişime gönderme yapılır ancak başkaları tarafından elde edilebilir olmadıkları için kaynakçada yer verilmez. Kişisel iletişime yapılan metin içi göndermeler aşağıdaki örnekten de görüleceği gibi yapı olarak biraz daha farklıdır.

Örnek

[Metin içi atıf: (J. Smith, kişisel iletişim, 18 Nisan 2014)]

Arşiv Dokümanları Ve Koleksiyonlar

Arşiv kaynakları bir yazarın kişisel mülkiyetinde olan, kurumsal bir koleksiyonun parçası olan ya da Cumhuriyet Arşivi, Osmanlı Arşivi, Türk Kızılayı Arşivi, Atatürk Kitaplığı gibi bir arşivde depolanan mektupları, yayımlanmamış metinleri, az sayıda basılmış broşürleri ve el ilanlarını, kurumsal ya da tüzel yazarlı dokümanları, kupürleri ve diğer dokümanları, aynı zamanda fotoğraf ve ekipman gibi metin dışı materyalleri içermektedir. Arşiv kaynaklarına metin içi atıf yaparken arşiv kaynağının fon, klasör adı dahil tam künyesi belge numarası ile verilmelidir.

İlk kullanım;

[Metin içi atıf: (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Y.A.-HUS, 132/45, leff 3. 3 R 1310 (25/10/1892)]

İkinci ve sonraki kullanımlar;

[Metin içi atıf: (BOA, Y.A.-HUS, 132/45, leff 3. 3 R 1310 (25/10/1892)]

Doğrudan Alıntı:

Bir kaynaktan doğrudan alınan kelime sayısı kırk kelimenin altında ise alıntı yapılacak ifadeler tırnak içerisine alınarak ve yazar soyadı, yıl, sayfa numarası verilerek metin içerisinde yazılmaktadır. Örnek;

“Türkiye savunma sanayii, ... “ (Özlu, 2023, s. 72).

Bir kaynaktan doğrudan alınan kelime sayısı kırk kelimenin üzerinde ise bu alıntıya ayrı bir blokta yer verilmektedir. Alıntı yapılacak cümle satır başında ve girinti olarak yazılır; tırnak içine alınmaz. Yeni satır başına geçilerek sayfanın sol kenarından yeni paragraf girintisi oluşturulur; sağ kenardan 1 cm. içeriye girinti yapılır. Paragraf sonunda ilgili kaynağa atıf yaparken parantez içerisinde yazar(lar) soy isim bilgisi, yıl, sayfa numarası bilgileri verilir, parantez kapatılarak nokta konulur. Yazı boyutu 10 puntoya düşürülmeli, alıntı yapılan metin tek satır aralığı ile yazılmalıdır Örnek:

Hava savunma yapısının amacı düşmanın, hava sahasını kullanarak gerçekleştirdiği her türlü hava aracını (uçak, füze, İHA) önlemek olduğu kadar kuvvetlerin hava savunmasını gerçekleştirmektir. Hava savunma yapısı, çeşitli tehditleri karşılamak üzere kuvvetleri ve yetenekleri düzenleyecek şekilde esnek, düşmandan daha hızlı tepki vermek ve birden fazla bölgede hava tehdidini caydırma, savunma ve imha etme yetenekleri birleştirmek için çevik, birden fazla sistemin tek bir sistem olarak çalışmasını sağlamak ve sınırlı kaynaklarla yetenekleri optimize etmek için bütünleşik özellikte olmalıdır. Yapı; düşmanın, ülkenin bir bölgesinde veya hava sahasının tamamında (Gürsü, 2023, s. 375).

Kaynakça

Kaynakça hazırlarken veya metin içi göndermelerde kullanılabilen kısıltmalar şu şekildedir:

Basım:	bs.
Gözden geçirilmiş basım:	Göz. geç. bs.
Editör(ler):	Ed.
Yayına hazırlayan(lar):	Yay. haz.
Çeviren(ler):	Çev.
Tarih yok:	t.y.
Sayfa(lar):	s

APA’da kaynakça, kaynakların ilk yazarlarının soyadına göre alfabetik olmaktadır. Alfabetik sıralama yalnızca soyadın ilk harfine göre yapılmaz, aynı ilk harfe sahip künyelerin de kendi içerisinde harfe göre alfabetik olmaları gerekir.

Aynı yazara ait tek yazarlı yayınlar için yayın yılına göre geçmişten güncele doğru sıralama yapılır.

Aynı ilk yazarın yer aldığı kaynaklardan tek yazarlı olan eser, yayının tarihi daha güncel olsa bile üst sırada yer alır.

Örnek

Alleyne, R. L. (2001).

Alleyne, R. L. ve Evans, A. J. (1999).

Aynı yazar sırasına sahip kaynaklar yayının yılına göre geçmişten güncele doğru sıralanır.

Örnek

Cabading, J. R. ve Wright, K. (2000).

Cabading, J. R. ve Wright, K. (2001).

Yazarı, yazar sayısı birden fazla ise yazarları ve bu yazarların sırası ile yayının yılı aynı olan çalışmalar başlıklarına göre alfabetik olarak sıralanırlar. Metin içi atıf yaparken bu kaynakların ayırımının yapılabilmesi için tarihin yanına küçük harfler (a, b, c, ...) eklenir.

Örnek

Baheti, J. R. (2001a). Control...

Baheti, J. R. (2001b). Roles of...

Bir çalışmanın yazarı kuruluş, kurum, dernek gibi bir grup olabilir ya da çalışmanın herhangi bir yazarı olmayabilir. Bu tür çalışmalar için yazar kısmına kuruluş/kurum/dernek adı yazılır. Kuruluş/kurum/dernek adının kısaltması değil açık adı kullanılmalıdır.

Örnek

Türk Kütüphaneciler Derneği. (2014).

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2010).

Yazarı olmayan bir esere kaynakçada yer verirken, başlık yazar konumunda yayının tarihinden önce yer alır. Başlıktan sonra nokta konur.

Örnek 1

Kütüphaneler yanarsa insanlık yanar!. (2015). Türk Kütüphaneciler Derneği. Erişim adresi:
<http://www.kutuphaneci.org.tr/haber/kutuphaneler-yanarsa-insanlik-yanar>

Örnek 2

First Lady visits youth court. (2006, Kasım/Aralık). OJJDP News @ a Glance. Erişim adresi:
https://www.ncjrs.gov/html/ojjdp/news_at_glance/216684/sf_2.html

Kitap:

Yıldız, G. (2021). *Osmanlı Devletinde askeri istihbarat (1864-1914)* (2.basım). Yeditepe

Editörlü Kitap:

Oğultürk, M. C. ve Şahin, G. (Ed.). (2020). *Jeopolitik düşünce büyük güçler ve Türkiye*. Yeditepe.

Baska Dilde Yazılmış Kitap:

O'Tuathail, G. (1996). *Critical geopolitics*. Routledge.

Ceviri Kitap:

Collins, Alan. (Ed.). (2017). *Çağdaş güvenlik çalışmaları* (N. Uslu, Çev.), Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi. (Orijinal eserin yayım tarihi 2013)

Kitap Bölümü:

Muecke, M. A. (1994). On the evaluation of ethnographies. J. M. Morse (Ed.), *Critical issues in qualitative research* içinde (ss. 187–209). Sage.

Makale:

Altundaş, A., Kurtay, K. G., ve Erol, S. (2022). Sınır güvenliği ve müdahale görevi yapan İHA'ların ÇKKV yöntemleri ile değerlendirilmesi. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 42, 155–185.

E-Makale:

Mearsheimer, J. J. (1994). The false promise of international institutions. *International Security*, 19(3), 5–49. doi:10.2307/2539078

Tez:

Çullu, F. (2022). *Uluslararası çatışma hukukuna göre önleyici meşru müdafaa doktrininin gelişimi ve örnek olay incelemesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Milli Savunma Üniversitesi.

Sempozyum ve kongre bildirileri:

Fistek, A., Jester, E., & Sonnenberg, K. (2017, 12–15 Temmuz). *Everybody's got a little music in them: Using music therapy to connect, engage, and motivate* [Konferans oturumu]. Autism Society National Conference

İnternet Kaynakları:

Canlı, Z. (2022, 9 Kasım). Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığı 37. yaşını kutladı. Anadolu Ajansı. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskanligi-savunma-sanayii-baskanligi-37-yasinikutladi/2733500>

Tarih bilgisi yoksa tarih kısmına parantez içerisinde tarih yok anlamındaki t.y. kısaltması yazılır.

Boddy, J., Neumann, T., Jennings, S., Morrow, V., Alderson, P., Rees, R., & Gibson, W. (t.y.). Ethics principles. The Research Ethics Guidebook: A Resource for Social Scientists. Erişim adresi: <http://www.ethicsguidebook.ac.uk/EthicsPrinciples>

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. (2015, Ocak). *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*, 18616. Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18616>

Raporlar:

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası. (1995). *Yıllık Rapor*. Erişim Adresi: www.tcmb.gov.tr

National Cancer Institute. (2018). *Facing forward: Life after cancer treatment* (NIH Publication No.18-2424).

U.S. Department of Health and Human Services, National Institutes of Health. Erişim Adresi: <https://www.cancer.gov/publications/patient-education/life-aftertreatment.Pdf>

Arşiv Dokümanları Ve Koleksiyonlar:

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Y.A.-HUS, 132/45, leff 3. 3 R 1310 (25/10/1892)

Meclis Tutanakları:

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem XI, Toplantı 2, c. 12 Mayıs 1998, 12

Gazete Yazısı:

Hubbard, B ve Samaan, M. (2015, 25 Haziran). ISIS attacks two towns in northern Syria. *The New York Times*, s. A6.

Çevrimiçi Gazete Yazısı:

Tamer, M. (2015, 26 Haziran). E-ticaret hamle yapmak için tüketiciyi bekliyor. *Milliyet*. Erişim adresi: <http://www.milliyet.com.tr/>

Ansiklopedi Maddesi:

Ansiklopedi maddelerinin gösterilmesinde de yukarıdaki gösterimlere benzer sıra izlenir. Ancak burada maddenin ismi tırnak içerisinde verilir, cilt bilgisi eklenir fakat editör bilgisi yer almaz.

Aktepe, M. M. (1973). “Nevşehirli İbrahim Paşa”, *İslam Ansiklopedisi*, C. 9, 3. bs. (İstanbul: MEB, 1973), 234-242.

Yazma Eserler:

Yazma eserler için kaynakça bilgileri, yazar ve eser adından sonra bulunduğu kütüphanenin adı ve yazmanın numarası ile birlikte verilir.

Şakir (t.y.). *Divan-ı Şakir*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi-TY1238, y. 75.

Resmî Gazete:

Resmî Gazete’de yayımlanan kanun, yönetmelik, kanun hükmünde kararname gibi resmi belgeler için genel atıf formatı aşağıdaki gibidir:

Başlık. (Yıl, Gün Ay). Resmî Gazete (Sayı: xxx). Erişim adresi: <http://xxxx>

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği. (2016, 20 Nisan). Resmî Gazete (Sayı: 29690).
Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160420-16.htm>